

supplicara, no obstant que reste a fer la tatxatio, y executio d' las despelas, corregā en son cas los terminis probatoris, e instructoris, e no. sic impeditis, ni suspesos per lo temps ques estara en la tatxatio, y executio d' las despelas: y sic seruat, si se haura supplicat contrario imperio, y la prouisiō sera estada cōfirmada, en lo qual cas, tambe se haja de fer cōdēpnatio de despelas.

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xiiij.

EN la tatxatio, y executio de despelas, en las quals sera feta cōdēpnatio, sien seruats los següets terminis, que donada la scedula ab lo memorial de las despelas per la part, se haja d' intimar a la altra part ab termini de tres dies, pera cōtradir, y apres dins tres dies lo no rari haja de aportar lo proces al relador, sots la pena en altres capitols precedents statuida, e lo dit relador dins quinze dies apres haja a fer la tatxatio delas despelas per modo d' prouisiō, encara que sien de sententia diffinitiuā, los quals terminis sien precisos a las parts, notari, y relador, si, e segons en altres precedents terminis es statuit.

VII. LO MATEIX en la segona Cort de
Montso, Any M. D. Liiij.
Cap. xij.

STatuim, y ordenam, ajustant al capitol xiiij. de la Cort del any M. D. xxxvij. que la verificatio del memorial de las despelas se

haja de fer per lo scriua d' manamet, en la scriuānia del qual se aportara lo proces, abans q' dit proces se portat al relador p' fer la tatxatio, la qual tatxatio se haja de fer conforme a la tatxa general, y aquella se proueezca sic feta dels salaris de totas las scripturas judiciales, y dietas de notaris, la qual tatxa general se haja de ordenar per lo Cancellor, Regent la Cācellaria, y doctōrs del Reyāl Cōfess, y sic estāpada, y estiga de aquella vna taula en la sala del dit Cancellor, y altra en la sala del Vicicancellor, y en son cas del Regent la Cācellaria: y que los scriuans hajan de posar lo numero de las lineas en quiscuna pagina, conforme a la constitutio del Rey Ferrando segon de gloriosa memoria, en la segona Cort de Barcelona capitol xxxvj. altrament los sie leuada la quarta part de salari de tot lo dit proces, y que en lo compte de las fullas no sie comptat, lo que occupā supplications, y scedulas scrites dels aduocats, y prouisiōs dels jutges scrites de lurs mans en los translat, y lo que occupan las prouisiōs scrites de ma dels jutges, y sententias en los processos originals, y que dins deu dies, apres que la Audientia Reyāl se continuara en la ciutat de Barcelona, los scriuans de manamet hajan prestar haramēt en poder del dit Cancellor, y oir sententia de excōmunicatio per lo official del Bisbe de Barcelona promulgadora, de be, y leyalment hauerse en las ditas verifications, y lo mateix orde sie seruat en los notaris del criminal.

Lo ma-

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap.xxiiij.

STatuim, y ordenam, que declarant, y sententiant los jutges en lo principal, hajan de declarar sobre las despesas, absolent, o condemnant conforme a justitia.

DE EXECVTIO DE
SENTENTIAS, Y CAVTIO
PRESTADORA PER
OBTENIR AQVELLA
TIT.VIII.

I. VSATGE. Placitum iudicatum.

PLet jutjat entre vassall, e senyor, e judici loat dá dues las parts, e authorizat, e en ma de senyor bé assegurat, q li sie fet, redres lo senyor primerament a son home tot quat li deura en alguna guisa, puys prena de son home tant quant li sera jutjat.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC.Lxxxvij.
Cap.xxxxv.

ANimals d cauallers, ni armas de lurs cors, ni paraments de lur casa no sie penyorats per negun deute lur.

II. ALFONS segon en la Cort de Montfio, Any M. CC.Lxxxviij.
Cap.xij.

ORdenam, e statuim, quel veguer, e balle sien tinguts seeguir, e cõplir los manamets,

e los jutjaments dels jutges per qual feuilla persona deguts.

III. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC.
Lxxxjij. Cap. xxxvij.

POrter, ne altre official nostre no puxa penyorar bestias aregas, ni jouas, ni instrumets de laurar, per albergas nostras, ne per deute nostre, ne d altre, ne per host, ne per alguna altra raho, perço com nos deu fer, segons la constitutio de la pau, e de la treua.

III. LO MATEIX en la segona Cort de Barcelona, Any M. CC.
Lxxxviiij. Cap. xxiiij.

LO capitol nostre qui comença, Porter, ne altre official nostre no puxa penyorar, e sic seruat: e quels officials nostres qualsque sien, ne de qualque conditio, no penyoren per si, ne per altre, ne per host, ne per caualcada, ne per cena, ne per altre deute Reyat, o public, o priuat, bestias aregas, ne negun instrumet, ne aynas de treballar, ne aparells de laurar, e qui contrasara perda lo offci per tots temps, e vltra aço quen sie punit a conexença nostra.

V. PERE terç en la Cort de Cerue-
ra, Any M. CCC.Lviij.
del Cap. xxi.

EEncara la egua, la qual aquell d qui sera fara tenir, o enprenyar per caual, o rossi, no puxa per deute, ne per alguna altra cosa, o oc-
casio

casio esser peñorada, ne fesa, ne encara entretant, mentre que a pollinar sic apte.

VI. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxiiij. Cap. xxij.

Donada la sententia, si exceptions no serà opposadas a la executio, se faça la executio, sens declaratio, o cōsell de executio, e a ço per releuar las parts d' despesas.

VII. LO MATEIX en dita Cort Cap. Lij.

COM souint se esdeuega q̄ en las causas de executio, axi de cēsals, cō d' altres, en las quals se proceeix executiuament, se proueeix per lo jutge executat, q̄ si se fa executio, prestada y donea cautio p. lo instāt dita executio, la qual apres no es ja mes demanada, ne lo executat se cura demanar res al qui tal cautio haura prestat: pertāt volē, e ab ap probatio d' la present Cort statuim, q̄ si apres q̄ tal cautio sera prestada, dins vn any apres seguēt lo executat no demanara judicialment a la part qui haura instada dita executio, la quatitat q̄ ab lo rigor de dita executio haura rebut, o si ho demanara dins lo dit any, empero apres q̄ la dita demāda feta haura, no prosegui-ra, e finira la causa dins vn any apres seguent, fins a sententia diffinitiva, e real promulgatio de aq̄lla, q̄ en dits casos la dita cautio se nulla, e extingta, e sens algun effeçte, si doncs lo tēps del dit any no passaua per culpa del dit jutge, qui differis, e no volgues pñūtiar, e declarar la dita causa.

VIII. LO MATEIX en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij. Cap. xxj.

PER quant se veu de cada die, q̄ per las executions de las sentē-tias Reyals se fan grans despesas, q̄ a las vegadas mūtan bona part del deute principal, per q̄ vān hi algutzirs, notari, y procurador, qui entre tots rebē multiplicats salaris. Per ço statuim, e ordenā, q̄ en las execu-tiōs de ditas sentē-tias fins en cēt liu-ras nos trametā algutzirs, mas siē remesas als ordinaris, o siē trames porter, o verguer, e en las majors de cēt liuras estiga a arbitre del Canceller, Vicanceller, o Regent la Cācellaria en son cas, si anira algutzir, verguer o porter, o si sera remes al ordinari: e q̄ algun official Rey al no puga anar a fer executions de senten-tias, sens sabuda dels Canceller, Vicanceller, o Regent en son cas.

VIII. CARLES en la Cort de Barce-lona, Any M. D. xx. Cap. xxxiij.

STatuim, e ordenā, q̄ si se suppli-cara de prouisiōs, o declaratiōs fetas en taulas de executiōs, di-tas prouisiōs se puzan executar pre-stada cautio.

X. LO MATEIX en la quarta Cort de Mēto Any M. D. xxxij. Cap. xxxviij.

PER major executio d' las sentē-tias Reyals statuim, y ordenā, q̄ si se interposara supplicatio
Dd de al.

de alguna sentència diffinitiu, dins lo
tèps de las còstitutiòs, e la part obte-
nint dita sentència haura prestada cau-
tio, la qualsera admesa per ydonea, p-
fer dita executio, encara q en lo pro-
ces de la executio se supplicas de al-
guna prouisio, que no se tinguda la
part obtenint dita sententia prestar
altra cautio, ans la dita primera cau-
tio q sera estada admesa, seruesca per
qualseuol altra supplicatio q en dit
proces d executio se interposas, pus
en dita primera cautio de aço se fa-
ça mètio; y la Rey al executio no pu-
ga esser empatxada per ditas suppli-
catios, per molts q sen interposen,
si dōcs no erē de tercercs opposants,
del interes dels quals apparegues cla-
rament en proces, en los quals casos
basta peral interes dels dits tercercs
opposants, altra noua, y sufficiēt cau-
tio, pus no se oppositio proprietaria,
en lo qual cas se serue la dispositio
del dret cōmu, o de la terra, ha-
uent hi constitutio que dispōga so-
bre tals oppositions, e volē q la pre-
sent cōstitutio sie duradora, fins a la
conclusio de las primeras Corts. *scribit*

scribit. uol. 7. fo 89a. col. 2. et 3.

XI. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiii. Cap.
de Cort xvj.

PER ques ven per experiētia, q
donant los doctōrs d la Rey al
Audiētia, cō molts voltas do-
nā las sententias diffinitiuas, illiqui-
das, reseruātse a las Voltas major de-
liberatio, altrs voltas reseruāt dret a
las parts illiquits, y reseruātse liqui-
datio, y prouincit en dita sententia,
*Quod in reali executione habeatur ratio, qualis
de j. se habēda*, de hō apres lo proces

d la executio dura per molts anys, y
a las voltas mes q la causa principal,
supplica a vostra Majestat la present
Cort, q ab lur cōsentimēt, y appro-
batio li placia statuir, y ordenar, que
donada la sententia diffinitiu en
qualseuol negoci, o causa, de qualse-
uol quatitat, o qualitat q sie en la Re-
yal Audiētia, prestada cautio se haja
dins deu dies fer prouisio per lo jut-
ge, sobre si la cautio es bonā, o no, y
si apparia no esser bona, y sera millo-
rada, dins altres deu dies se haja de
declarar, si la milloratio es suffi-
cient. E aquest termini se haja de ser-
uar sempre, en totas las millorations
que en vna, o molts voltas se faran,
y approuada la cautio, o per q la part
no la haura impugnada, o per que per
lo relador, y Rey al Audiētia sera
estada aprobada, fins altres deu dies
se haja a prouoir la executio, y de-
cernir las letras executiorials sobre
ditas sententias, las qual en tota ma-
nera hajā de esser expedidas, no ob-
stant qualseuol reseruatio de drets,
o de credits feta en fauor de la part
que subcumbira, o d qualseuol altre
colligitat; y la cautio prestada se en-
tenga esser donada no sols sobre la
causa principal sobre q se litiga, y so-
bre las cosas cōtēgudas en la senten-
tia en fauor del vecedor, pero enca-
ra per los drets reseruats a la part q
subcumbira, o als altres qualseuol colli-
tigats, y a qualseuol tercer opposant
q sie vingut a la causa, y aço se enten-
ga, si ja en la sentència nos donaua re-
tētio a la part q subcumbira per algūs
drets, o quantitat; y perque aço haja
millor effecte, los doctōrs de la Re-
yal Audiētia no pogan rebre lo sa-
lari

XIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. de Cort xiiij.

PE R releuar a las parts cōdēpnadas de excessiuas despensas, en las executions que contra ells se faran, supplica la dita Cort a vostra Majestat li placia ab lur approbatio, y consentiment statuir, y ordenar, que per ningunas executions de sententias diffinitiuas, o interlocutorias de la Royal Audientia nos pugan trametre algutzirs, notaris, porters, o altres officials de Barcelona enfora, pera fer las tals executions, sino fos per quantitat, o valor que passas de mil liuras, ans totas las letras executorials en causas menors de mil liuras se hajan a dirigir als ordinaris Reyals, o de Barons, qui hajan de fer la executio, conforme al tenor de ellas, y si los dits ordinaris eren negligents en fer las, pugā esser punits a arbitre del Loctinent general, o en son cas del Portant veus de general Governador. Plau a sa Majestat ques serue la cōstitutio del any M.D iij. capitol xxj y que la dispositio de aquella se estega fins en dos centos liuras tantfolament.

XV. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort xviiiij.

PER quāt los mateixos doctōrs de la Royal Audientia, y ab la mateixa solēnitat determinan, fan, y ordenan las sentēcias en la Governatio de Cathalunya, quāt aqlla va vice Regia pno esser vostra Majestat, ni son Loctinent general en Cathalunya. Perço supplican a vo-

stra Majestat los tres braços d la present Cort, li placia ab lur consentimēt ordenar, y disposar, q en los mateixos casos, y del mateix modo, y forma q las prouisions, y sententias ques fan, publican, y donā en la Royal Audiēcia ciuil de Cathalunya, y per los doctōrs de aqlla, tenē executio quant en aquest Principat es present vostra Majestat, o son Loctinēt general, tingā tambe executio ditas sententias, quant dita Royal Audiēcia seguira al Governador, o Portant veus de general Governador de Cathalunya, vice Regia, per absentia d vostra Majestat, y de son Loctinent general. Plau a sa Majestat, exceptat que durāt la vida de dō Pedro, y dō Enric de Cardona, en dita Governatio no pugan tractar, ni decidirse las causas del Duc, ni de la Duquesa de Cardona.

DE EXECVTIO DE CENSALS, VIOLARIS, Y SCRIPTVRAS DE TERS.
TIT. X.

I. ALFONS quart en la Cort de Barcelona, Any M. CCCC. xxxij.
Cap. iij.

COM sobre la conseruatio dels censals morts, e violaris, per deffensio, e gran utilitat de la cosa publica del Principat de Cathalunya, e de tots nostres Regnes, e terras introduits, e la prompta executio d aqlls, per tolre tot embarc, lo qual per diuersas maneras se feya,

145 pag. 64
feya, empatxant los pagaments, e la executio de aquells faedora, fossen diuersos capitols en Corts generals fets, e fermats per los Reys gloriosos antecessors nostres, specialment per lo molt Illustre senyor Rey en Pere proauí nostre de gloriosa memoria, en la Cort general per ell celebrada en Montsó, hu qui es del tenor seguent. Vos senyor, e lo senyor Duc, &c. e apres la concessio, e fermia del pre-dit capitol sien estadas atorgadas, e fetas per los successors del dit señor Rey en Pere, e predecessors nostres, e encara per nos per inaduertentia, o en altra manera emanadas de la lur, e nostra Audientia, o Còsell, diuersas inhibitions, referuacions, abdications, actes, e manaments contraris a las cosas en lo pre-dit capitol conten-gudas, e encara sien estadas suscita-das moltras maneras, per las quals la collecta del dits censals, e violaris a tanta vtilitat de la cosa publica del dit Principat, e de tots nostres Regnes, e terras, segós dit es, introduits, es torbada; e no resmenys, axi per negligentia, com per temor, fauor, e comport dels oficials nostres re-quests executar, e presidents als ter-ritoris en los quals las ditas execu-tions fer se han, com encara per em-patxaments per las vniuersitats, e sin-gulars de aquellas, o altres qualseuol personas obligadas en aquellas fets, los dits censals, e violaris no pren-gan, ne hajan poguda pendre fins aci aquella prompta, e presta executio q̄ deuriem, ans molts dels dits cens-alistas, e violaristas son dels dits lur-s censals, e violaris, per las causas desus ditas frustrats, e totalmēt empatxats.

Per tant a la dita conseruatio, e cor-roboratio dels dits censals, e violar-is, per vtilitat, e necessitat de la cosa publica volents degudament pro-ueir, de assentiment, e approbatio de la present Cort loants, approbants, ratificants, e confirmants lo pre-dit capitol, e totas, e sengles cosas en aquell cõtengudas, e de aquell faets de present constitutio perpetuamēt duradora, e reuocant totas, e sengles inhibitions, referuatiōs, abdicatiōs, retentions, euocations, letras, e pro-uisions atorgadas, e qualseuol altres actes, e manaments contra tenor del pre-dit capitol en qualseuol manera fets per nos, e per nostres predeces-sors, o de nostra, o de lur Audiētia, o Consell emanadas, o emanats, sta-tuim perpetuamēt, e ordenam, que lo official qui presidira al territori hont se requerra esser feta la execu-tio, request per los dits censalistas, o violaristas, o p̄ lo official del territo-ri hō se deu fer lo pagamēt de aqls censals, o violaris, o per altre official a quis pertangā segós forma dels cō-tractes, haja, e sie tengut fer la dita executio ab acabament, de las pen-sions, salaris, mcsions, e altres co-sas degudas per raho dels dits cēsals, o violaris, dels quals request sera. E alla hon al dit official executant fos resistit per tancamēt de portas, o al-tres qualseuol resistentias, o empat-xaments de fet, los quals proceescan per obra de alguna persona, q̄ en tal cas lo dit official executāt haja a pro-ceir poderosamēt, e rigurosa, contra los dit resistēts, o empatxats, per via de trēcāmēt de portas, e cōuocatiōs de hosts Reys, requerint los altres

Dd 3 officials

Forma de la
pena de
violaris oc-
cials fets

Clas de ampt

officials Reyals del dit Principat, segons la arduitat del fet, e la potentia de aquells contra los quals se haura a fer la executio requerran: a la requesta del qual hajan obtéperar tots los officials requests, ab lurs hosts, o ab aquell nombre de personas, que arbitrara lo dit official requirent: e de aço los dits officials requests hajan a fer sagrament, e homenatge, ço es los qui ara son, de present, e los esdeuenidors, ans que vsen de lurs officis, lo qual sagrament, e homenatge sie ajustat a la jura que acostuman de fer en lo introit de lurs officis, e continuar la executio contra los obligats: e que tals resistents, o empatxants sien gitats, ipso facto, et ipsa constitutione, de pau, e de treua, sens que noy sie necessaria monitio alguna: pero abans de la publicatio sie intimat ab letra posada a las portas del loc hon la resistencia, o empatxaments seran feta, o fets, si vbertas no seran, e si vbertas seran, a las portas de las habitacions de aqlls resistents, o empatxants, si ni han, sino ab veu de crida, que si dins espay de deu dies no han satisfet a la part instant la executio en las pènsions del censal, o violari, e en les salaris, mesfions, dans, e interessos, proceiria a publicarlos per gitats de pau, e de treua, a publicatio dels quals haja, e sie tengut proceir lo dit official encontinent, passats los dits deu dies, si la dita satisfaccio dins aquells no hā feta, o tota hora q per part del fisc, o dels dits censalistas, o violaristas fera request, en altra manera, sie tengut proceir contra aquells resistents, o empatxants, e contra tots los fau-

tors, confelladors, ajudadors, e sostenidors lurs, per totas altras vias, e maneras introduidas, e permesas per vlatges de Barcelona, constitutions, e capitol's de Cort de Cathalunya, o dret commu: alas despesas de las quals executions, e dans de las ditas hosts conuocadas, e personas las quals presents hi seran, sien tengudas las vniuersitats, e qualseuol altras personas resistents, mandadors, e en qualseuol manera donants confell, fauor, o ajuda. E si lo dit official request fer la dita executio, dins sexanta dies continuos comptadors del die de la dita requesta, no haura fet satisfer integrament als dits censalistas, e violaristas en las pènsions, salaris, mesfions, e altras cosas a ells degudas per raho dels dits lurs censals, o violaris, en tal cas, passats los dits sexata dies, lo official dl territori ho la paga fer se deura, o altre official a quis pertanga segos forma dels dits cotractes, requests p los dits censalistas, e violaristas, faets a ells propta fe de la requesta feta al official del territori hon la executio haurā demanada esser feta, paga, e dega entrar dins lo territori ho la executio fer se haura, et tots los poblats en lo dit territori li hajā obeir, axi cō si era lur official ordinari, en los actes de la dita executio, e faça integramet, e plena la dita executio, fins a plenaria satisfaccio delas pènsions dels dits censals, o violaris, salaris, mesfions, e despesas, e altras cosas per raho de aqlls degudas, e en cas de tacamets de portas, o de altra resistencia, o empatxament de fet, sie proceit per lo propdit official, axi per via de conuocatio de las
las di-

ditas hosts Reyals, e dels gitaments de pau, e de treua, com per qualseuol altres remeys al dit official del territori, hon son los bens, dels quals se deura fer la dita executio, pertáyets, e defus expressats, a las despesas de las quals executions, e dans de las ditas hosts conuocadas, e personas q presents hi seran, sien tengudas las ditas vniuersitats, e personas qualseuol resistents, manadors, e en qualseuol manera donants confell, fauor, e ajuda, segons es dit defus en lo primer official, las quals cosas defus ditas hajan loc, e sien entesas en las ditas executiões ques faran per officials Reyals. Si empero lo official, o jutge exequent no sera Reyal, com a ayals officials no pertanga fer conuocaciões de hosts de las terras Reyals, ne processos de pau, ne de treua, en tal cas tal official punesca los dits resistents, o empatxants, e sis volra lo dit official, o la part instant la dita executio, pogan dar contra aquells querela de pau, e de treua, e fer tots altres anantaments, segons que per justitia trobaran esser faedor: declarat empero, quel dit official requirient, passats los dits sexanta dies, los quals son donats al official del territori hon se deura fer la executio, en lo territori de Baro, o caualler, home de paratge, ciutada, o de home de vila, o d'altra persona lega hauent jurisdicció, si lo dit senyor del territori sera obligat al dit censal, o violari, o expressament hauia cõsentit de poderhi entrar, o lo dit senyor ensemps ab las vniuersitats, o departidament per aquell censal, o violari sera obligat, o en qualseuol altra ma-

nera segons la forma dels cõtractes per occasio dels dits censals fermats, sie legut de entrar aqui, e fer la dita executio, segons es dit: mas en cas quel senyor del propdit territori noy sie obligat, o expressament noy haja cõsentit de poderhi entrar per fer la executio en cas de paga, o pagas cessadas del dit censal, o violari, o lo dit senyor ensemps ab las vniuersitats, o departidament per aqlls cõsals, o violaris, o en qualseuol altra manera, segons la forma dels cõtractes, p occasio dels dits cõsals, o violaris fermats, nos mostrara esser obligat, o hauer consentit en lo dit entrament, en aqsts casos, en lo propdit territori hon no sie acostumat official Reyal entrar per fer tals executiões, si lo senyor, cort, o official seran trobats en fadiga de retiment de justitia, o negligents, peraço lo dit official requirient noy puga entrar, mas ladones haja, e puga per via de marca, o represalias proceir, feruar las constituciões de Cathalunya sobre aço fetas. *legit. anse 17. page. 43.*

II.

I. O M A T E I X en dita Cort

Cap.v.

E SI se es deuendra, quel official del territori hon se demanara la dita executio nos pora hauer, per tancamēt de portas, o per altre qualseuol empatxamēt de fet, per q lo cõsalista, o violarista no haura facultat de fer la dita requesta, en aqst cas puga hauer recors al official del territori hon la paga dels dits censals, o violaris fer se deu, o a altre official, al qual puga hauer recors se-

Dd 4 gons

gons forma dels contractes, lo qual official request per los dits censalistas, o violaristas haja a requerir lo official del territori hon se ha a fer la executio, la qual requesta trameta ab letra de la sua cort per missatge jurat de aquella, lo qual missatge portant la dita requesta si sera empatxat presentar aquella al dit official del territori dels obligats, per tancamet de portas, o per altre qualseuol empatxament de fet, feta la dita relatio per aquell deuant lo official requirient, e per lo dit official de aço rebuda summaria informatio, e cōtinuada aqlla en lo registre de la sua cort, haguda la dita requesta per presentada, lo dit official requirient haja, e puga passats vint dies del die que la dita relatio sera feta cōptadors, encontinent per si personalment proceir en la dita executio, entrant en lo territori del official hon la dita executio se deu fer, anantant en totes aquellas maneras, e formas, en las quals deu, e pot proceir en lo cas quel official del territori dels obligats legitimament request per discurs de temps es trobat negligent, seruada als territoris dels Barós, cavallers, homés de paratge, ciutadás, homens de vila, o de altrás personas legas hauents jurisdictions sobre letrament de aquells, la declaratio, e limitatio en lo precedent capitol feta.

T. comp. 17. pag. 433.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap.vj.

MES auant statum, e ordenā, que la dita executio faedora per raho dels dits censals,

e violaris en los bens dels obligats en aquells, nos puga embargar per celsio de bens, ne encara la executio faedora en la persona, lahō en persona se puga, e dega esser feta executio, se puga empatxar per celsio de bens, si per la seria dels contractes apparra sie estat renuntiat a benefici de celsio de bens, mienfant sagrament, o per tenor de priuilegis sie proueix, q tal obligat benefici de celsio nol puga desliurar, ans en tal cas se haja a fer la executio de aquells, la dita celsio no contrastant: declarat empero, que alla hon algun deutor per raho de censals, o violaris sera detingut pres, e cōstara aquell tal deutor esser en tal probreia constituit, que nos puga proueix, o alimentar, ni ha art, ne offici tal de que puga obrar dins la preso, en tal cas lo creedor instant la executio, e a instantia del qual lo dit deutor sera pres, sie tengut fer la prouisio al dit deutor, la qual prouisio haja a fer, segons la qualitat de la persona que presa sera, a arbitre del jutge: mas si lo dit deutor pres haura art, o offici algu, del qual exercint aquell, o aquella dins la preso se puga alimentar, en tal cas lo dit creedor no sie estret, ne tengut a tal deutor hauent tal art, o offici, fer la dita prouisio: e si apres que lo dit creedor, o son procurador sera requests en escrits, o de paraula per lo dit jutge exequet, d fer la dita prouisio al dit deutor pobre pres, e no hauent art, o offici de ques puga alimentar, aquell reculara, o retardara fer li la dita prouisio, passats tres dies de la hora d la intimatio cōptadors, sie relaxat tal axi pres de la preso.

J. fo. 159. comp. 4. fol. 2. Lo mateix comp. 7. fo. 260.

III.

LO MATEIX en dita Cort
Cap. vij.

ENeara mes statuim, e ordenā, que la dita executio dels dits censals, e violaris no puga esser empatxada, differida, o torbada per oppositio d alguna exceptio, si dōcs no era exceptio de paga, o de satisfactio, o de trasactio, o de sentetia passada en cosa jutjada, o de pacte d no demanar perpetual, o temporal, de la qual, e de las quals haja a constar per carta publica, per approbat, e conegut notari feta, e clofa, produida per lo opposant las ditas exceptions, o alguna de aqllas dins deu dies cōptadors del die de la intimatio feta al deutor, o executio començada dauant lo official executāt, lo qual official sie tengut prouoir, que si en segur axi de la persona, com dels bens mobles del deutor, durant los dits deu dies: e si dins los dits deu dies las exceptions, o alguna de aquellas no seran opposadas, en tal cas sie feta la dita executio, e satisfet al dit censalista, o violarista, en tot lo que li sera degut per raho del censal, o violari: si empero las ditas exceptions, o alguna de aquellas seran opposadas, mas no prouadas dins los dits deu dies, en tal cas, passats los dits deu dies sie integrament satisfet al dit censalista, o violarista, en tot ço q li sie degut per raho del dit seu censal, o violari, segōs dit es, prestant empero en aquest cas ydonea cautio deuāt, o en poder del official executāt, continent, que si las ditas exceptiōs, o alguna de aquellas eran prouadas, e declaradas hauer loc per sententia

Reyal, o per sententia per altre qual seuol jutge, o arbitre, o arbitrador, o amigable cōposader dada, passada en cosa jutjada, restituir a totas, e sengles pensions per ell executadas, o p los dits opposants las ditas exceptions pagadas, e encara tots dās, mcfions, e despesas per part dels dits opposants sostengudas, o fetas, la qual cautio sie dita ydonea ab ferma ças, las quals si en lo loc hon deu preftar la cautio trobar no pot, aduerāt ho lo dit instant la executio miençānt sagrament, sie remes al loc de son domicili a donar aquellas: hajan empero facultat los dits deutors, encara passats los dits deu dies, de opossar denou las ditas exceptions, si dins los dits deu dies opposadas, e prouadas no las hauran, e apres opossar, e prouar las volran, e de prouar las ja opposadas, e de nou opposadoras, e de proseguir la causa de aquellas fins a final conclusio, pus q al censalista, o violarista sie feta plena, e integra paga, o en altra manera satisfactio a sa volūt, de tot ço que li sera degut p raho del dit seu censal, o violari, proceint lo official executant, deuant lo qual las ditas exceptions seran opposadas, en aquellas breument, summaria, e de pla, la sola veritat del fet atesta: e si durant lo discurs de las ditas exceptions, apres los dits deu dies sobreuendra alguna pensio, en tal cas lo dit deutor haja, e sie tingut pagar la dita pensio al dit censalista, o violarista, prestada pero per lo dit censalista, o violarista la cautio sobredita.

Dd 5 Lo ma-

V. LO MATEIX en dita Cort
Cap. viij.

MES auât per major declaracio de las cosas desusditas statum, e ordenam, que la executio dels dits censals, o violaris no puga esser emparxada per oppositio de exceptio d falsedat, força, pahor, nullitat, prescriptio, o compensatio, hajan empero facultat los dits deutors opposants las ditas exceptions de falsedat, força, pahor, nullitat, prescriptio, o compensatio, de prosseguir la causa de las ditas exceptions fins a final conclusio, pus q al censalista, o violarista sie feta paga, o en altra manera satisfactio a sa voluntat, de vna pensio de las degudas, proceint lo official executant, deuât lo qual las ditas exceptions serã opposadas, en aquellas breument, sumaria, e de pla, la sola veritat del fet atessa. Sie encara dada facultat als dits opposants las ditas exceptios, o alguna de aquellas, que puga fer deposit de la dita pensio en poder de aquella persona, la qual lo dit official executant a consell de son assessor, o jutge ordenara, en los locs empero, hõ no haura cert depositari: lo qual deposit realment fet, sie sobrefegut en la executio dels dits censals, o violaris per spay de quatre mesos continuus, comptadors del die que lo dit deposit sera fet, dins los quals, los dits opposants las exceptios demutadas, o qualseuol de aquellas, sien teguts hauer fetas declarar aquellas. E la hon no las hajan fetas declarar, e lo temps dels dits quatre mesos sie discorregut, e passat, los dits censali-

stas, o violaristas puga rebrelas quantitats deposadas, prestant empero semblant cautio y donea, que es tengut de prestar per las altras exceptions mencionadas en lo prop prece dent capitol, e segõs an aquell es contengut: e si dins lany, abas que altra pensio no fos correguda, las ditas exceptions, o alguna de aquellas era prouadas, e declaradas hauer loc per sententia Reyala, o per sententia, per altre qualseuol jutge, o arbitre, o arbitrador, o amigable cõposador dada, passada en cosa jutjada, la doncs qualseuol official executat haja a sobrefeure daqui auant en la executio de las pensions esdeuenidoras dels dits censals, o violaris, e dels obligats en las cartas de aquells, en virtut de las quals sera demandada executio: e nores menys lo dit official executat faça restituir, e refarcir totes, e fengles pensions per ell executadas, o per los dits opposants pagadas, e encara tots dans, mesions, e despesas per part dels dits opposants sostenguts, o fetas, en las quals cosas faça lo dit official executant, e de las ditas exceptions coneixet executio en los bens dels dits censalistas, o violaristas, e de las fermanças per ells dadas en la cautio desus mencionada: lahon empero sien estadas declaradas hauer loc per sentetia, la qual sie suspesa per appellatio, las pensions correns hajan esser deposadas, segõs damut es dit, lo deposit de las quals no puga esser leuat, tro a tant la dita causa haja final conclusio. E si durât la instantia de la dita causa, o causas de appellations, continuauan correr algunas pensions, que de totes aqllas que de-

que de aquí auant correran, se haja de fer lo dit deposit, duradora, tro a tant la fi, e conclusio de las ditas exceptions sic plenament finida: en altra manera, estant la causa de las ditas exceptiões en sospes, e aquellas ditas exceptions no prouadas, e declaradas hauer loc, puga esser feta executio en vna pensio deguda, e en las que de aquí auant degudas seran, segons desus es dit: declarat empero, e entes, que alla hon per raho de algus violaris ja extincts, e finits, serã degudas diuersas pensions, q̄ quiscun any puga esser feta executio en vna d̄ las pensions desusditas, tant com se tardara fer la decisio de las ditas exceptions: sic empero saluat dret als pretesos deutors de las ditas pensions, que per la primera paga que farã, ne per otras subsequents, nols sie fet prejudici algun en las ditas exceptions, o alguna deaquellas per ells opposadas, ans romangan en lur sinceritat, força, e valor, en la qual eren abas de la paga de las ditas pensions, e encara los sie cõseruat tot dret a ells pertanyent en qualseuol manera sobre las ditas exceptions, tro a tant sie declarat las ditas exceptiões no hauer loc, per sentetia passada en cosa jutjada, e en tal cas, çoes com sera pronuntiat, las ditas exceptions no hauer loc, e la sententia sera passada en cosa jutjada, puga esser feta la executio en totes las pensions degudas: si empero sera opposat, q̄ del censal penja questio, o plet a la data de la present cõstitutio, q̄ sie dada facultat al opposant la dita exceptio de dependentia de plet, de fer deposit, segons es dada als opposants las otras excep-

tiões desusditas, e apres sie profeguida la dita exceptio, e la causa principal d̄ la qual peja lo plet dins los dits quatre mesos, dins los quals, si la causa principal no sera decisa, puga lo dit creador leuar lo dit deposit de vna pensio tantfolament, segons demunt dit es: e mes auant sie dada facultat al deutor del censal, o violari, de opposar qualseuol otras exceptions a la deffensio sua pertanyents, pus q̄ per aquellas no sie emparxada la executio, segons forma del present capitul ordenada.

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. viiii.

STatuim, e ordenã, que si en las pensio, o pensions degudas per raho dels dits censals, o violaris, seran fetas empara, o emparas, en tal cas lo deutor de las ditas pensions haja, e sie tengut de depositar aquellas pensio, o pensions emparadas ab la dita empara, en aquella taula, o loc, o enuers aquella persona, en lo qual, o la qual lo oficial emparant ordenara, e lauors sie tẽgut lo oficial a instãtia del creador censalista, o violarista intimar a la part emparant lo dit deposit, assignat li cert termini, lo qual no puga passar terme d̄ quinze dies, dins lo qual haja justificada la dita empara, e dins lo qual temps oida tota justificatio quen haja feta, e oit lo dit creador censalista, o violarista, de termen, e declar justitia sobre aquella.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. x.

E si cas

*empara
en part
de cor*

FSI cas fera, que a las ditas executions se oposen mullers dels obligats en los dits censals, o violaris, viuets los dits obligats marits lurs, statuium, e ordenam, que en tal cas no sie prejudicat a aquellas en lurs dots, augmets, e altres lurs drets, que hajan en los bens dels dits marits lurs, ne en lur potioritat de dret, ne en la optio a ellas donada per la pragmática del Rey en Iacme segon predecessor nostre, dada en Barcelona idus de Setembre, lany ð nostre senyor M. CC. Lxj. pus sie feta prompta fe, çoes dins spay de deu dies del spoli, e altres cartas nuptials, en virtut de las quals farà la dita oppositio, si doncs las ditas mullers, o lurs bens no eren obligadas, o obligats en los dits censals, o violaris, o haurà cõsentit a las vendas dels dits censals, o violaris, e promes, e jurat de no contrauenir hi per raho de lurs dots, o altres drets, en los quals casos, e qualseuol ð aquells se puga fer la executio en los bens dels marits obligats, la dita lur oppositio no cõtrafant.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xj.

SI empero serà altres opposants a la dita executio, proueim, e ordenam entre los dits altres opposants en la forma seguent, que si los dits opposants se opposará per oppositio proprietaria, ço es que lo dit opposant diga, que la cosa ð ques fa executio, e distractio es sua propria, en tal cas statuium, que de tal oppositio sie conegut sumariament, se-

gons ja per justitia es statuit: e si lo dit opposant monstrara legitimamet, la cosa en ques faria la executio esser sua, q̄ tota executio en aquella començada haja a cessar, e sino prouara aq̄lla cosa esser sua, q̄ en tal cas sie executada, e venuda, e del preu de aquella sie satisfet al censalista, o violarista, la dita oppositio no cõtrafât. E si lo opposant sera creador, quis dira hauer credit sobre aquell deutor obligat en censal, o violari, e en los bens de aquell, statuium q̄ si sera vist al official executat, los bẽs del deutor esser sufficients a satisfer al dit censalista, o violarista instât la executio, e als altres creadors opposants, sie feta la executio en los dits bens, e satisfet al dit censalista, o violarista, la dita oppositio no cõtrafant: hon empero fos vist al dit official executant, los bens del dit deutor no esser sufficients a satisfer al dit censalista, o violarista, e altres opposants, elo creador censalista, o violarista haura primer obtengut lo decret, o manamẽt de executio abàs q̄ algũs altres creadors opposants, en aquest cas lo creador censalista, o violarista sie priuilegiat, que puga executar, e hauer la paga per ell demanada, no cõtrafât la oppositio feta per altres creadors, prestada empero ydonea cautio, deuant, o en poder del official executant, cõtinent, q̄ si algun creador, fet lo discus dels bẽs, e graduats aquells, se monstrara millor en dret, que aquella quatitat q̄ rebuda haura, restituir, si dels altres bẽs del dit deutor plenamẽt executats no pora esser pagat lo dit creador, la qual cautio sie dita ydonea ab fermanças: las quals

las quals si en lo loc hont prestara la cautio trobar no pot, aduerat ho lo dit instant la executio mienfant sagrament, sie remes al loc de son domicili a donar aquellas, Si empero lo opposant creedor no censalista, o violarista, concorrera ab lo dit censalista, o violarista, e haura obtégut primer lo decret del official, o jutge executant, de pendre la cosa, o bens en causa de executio, en tal cas lo creedor censalista, o violarista puga emparxar la real solutio, fins sie vist, quals dells es millor en dret, seruats empero en las executions de las cosas immobles als senyors alodials, o directes los censos, e tots altres drets en las ditas cosas sient a ells pertanyents, empero los dits senyors sie teguts ab sagramet aduerar los dits censos, o altres drets p ell demanats esfer a ells deguts.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xij.

EN cas que en lo nòbre dels opposants, o emparxants la dita executio se trobara alguna dona posseint per son dot, e spoli los bens de son marit quondam obligats, los quals sien obligats a las pensions dels dits censals, o violaris, en aquest cas lo official executant summariament veja, si lo censalista, o violarista es millor en dret, e siu es, no contrastant la oppositio de la dita dona, faça presta executio, es regesca segons demunt es contengut, si empero la dita dona posseint los bens de son marit quondà en virtut de la constitutio començant, *Lo aquesta nostra co-*

stitucio per tots temps valedora, &c. feta a Perpiña per lo senyor Rey en Peretecer, se mostrara millor en dret del dit censalista, o violarista, en aquest cas lo official executant do electio a la dita dona tenint, e posseint, sis volra apartar en alguna part del patrimoni del dit marit, en la qual sie ben segura per son dot, spoli, e altres drets, en los quals se mostrara esser millor en dret dels dits censalistas, o violaristas, segons arbitramet, e estima del dit official executant, a consell de son assessor, o jutge, q ho puga fer: e si la dita dona fer nou volra, que en tal cas lo dit official executat execut los bens del dit marit seu, e venet aquells reba los preus la dita dona, si rebre los volra, on sie fet deposit segons dit es, del qual deposit, co haura compliment per fer paga, o satisfactio a la dita dona, sie feta paga a aquella de la dita quatitat, de la qual sera vista millor en dret dels dits censalistas, o violaristas. *lega. imular porg.*

X. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xiiij.

ESI se esdeuendra, que sie altre tercer possessor vltra la dona sobre la qual damunt es statuit, en aquest cas distinguim entre tercer possessor hauent causa del obligat en lo dit censal, o violari, e lo tercer possessor hauent causa per via dvinde, de conditio, o per qualseuol altra manera de algun testador, o ordenador d codicils, donador, o qual seuol altre disposador, lo qual no haja feta la venda, o creatio dels dits censals, o violaris, ne sie obligat en aquils, statuint,

statuint, que en cas q̄ sie tercer possessor haüent causa del venedor, o constituidor dels censals, o violaris, apres la creatio, o venda de aquells, sie feta la executio dels bens del dit venedor, e fermâças per ell donadas, si lauors viura, e sino viuran dels hereus vniuersals successors dels dits creants los dits censals, o violaris, e de las ditas fermâças, si sen trobarâ, feta legitima discussio de aquells, la qual sie dita legitima discussio, si p̄ lo tercer possessor son nomenats b̄s de aquells, e si trobats seran, sien executats, o la hon lo tercer possessor, statuit a ell cert terme a arbitre del official executant, no haura feta nominatio de bens dels obligats, o d̄ lurs vniuersals successors, o ne hauran feta, e trobar nos poden, o sen poden trobar, mas no sufficients a la paga, e satisfactio de las pensiones dels censals, o violaris executar requestas, en aquests casos, e quiscu de aquells, lo dit official executant paga executar los b̄s qui son estats ypothecats, e obligats per lo dit constituint, e venent lo dit censal, o violari, la pensio del qual es demanada esser executada, en ço que no seria estat plenamet satisfet, no contrastant sien posseïts per lo dit tercer possessor: declarât, que fet lo discus en lo primer grau dels bens del tercer possessor, los quals son estats dels principals obligats, precedet lo dit legitim discus, sino es satisfet plenamet al censalista, o violarista, o sino sen troben, sie peruingut al segon grau del tercer possessor, qui posseïra bens que sien estats de las fermâças dels principals obligats, e per aquilas fermâças ypo-

thecats: la hon empero lo dit tercer possessor no haja causa del venedor del censal, o violari, mas segons dit es per via de vincle, conditio, o en altra maneta, de algun ordenador per via de testament, codicil, donatio, o per altre qual seuol dispositio, o haura causa del dit venedor, precedent la creatio, o venda del dit censal, o violari, en aquest cas lo official executant, si lo tercer possessor li feta del testament, codicil, donatio, o altra dispositio promptament, e autentica, dins spay al pus larc de deu jorns, sobrelega en la executio de aquells bens, saluat, la hon lo censalista, o violarista affirmara, q̄ en aquila heretat, o bens, ne ha d̄ aquell qui es obligat en censal, o violari, o que tals, e tant grans drets pertâgan a aquell per via de legitima, trebellianica, o per via de donatio a sas voluntats, o en altra manera, en aquest cas, sumariament hoit lo censalista, o violarista d̄ vna part, e lo tercer possessor de altra, si prestament es poguda esser vista la veritat del fet, e la justitia, sis troba dins spay de dos mesos al pus larc (lo qual spay paga esser abreuiat a arbitre del official executant) que tals, e tants bens hi haja, que sien sufficients a pagar las pensions, e despesas per los dits censalistas, e violaristas executar requestas, o en tanta quantitat, a la qual los dits bens, o drets que foren dels obligats en lo censal, o violari bonament bastan, faça prompta, e presta executio de aquells: la hon empero dins los dits dos mesos no seran trobats bens dels obligats, ne drets de aquells sufficients en tot, o en part a las pen-

las penſions, e deſpeſſas daquells requiſtas eſſer executadas per los dits ceſalistas, o violariſtas, en aqueſt cas ceſſe lo dit official requiſt executar los bens en mans del dit tercer poſſedor en la dita manera obuineſts.

XI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xiiij.

MES auant, com experientia haja monſtrat, que per occaſio de certa retetio feta per lo molt Illuſtre ſenyor Rey en Marti proauoncle noſtre, en lo contracte que feu ab la ciutat d' Barcelona del Comtat de Empurias, la qual retentio es del tenor ſeguent. Lo ſenyor Rey ſe rete expreſſamēt en lo iurament de la preſent poſſeſſio, que la dita ciutat, Coſellers, e officials de aquella, qui ara ſon, e per tēps ſeran, axi en ſemps, com diuſamēt, no puguin ſer executio alguna, a inſtancia de qualſeuol perſonas, o per offici, contra la vniuerſitat, o ſingulars perſonas de la Vila de Caſtello de Empurias, o altres qualſeuol vniuerſitats, o ſingulars perſonas, de qualſeuol altres vilas, caſtells, locs, e parrochias del Comtat de Empurias, e los bens de aquells, per raho, o occaſio de qualſeuol cenſals, o violaris, a que las ditas vniuerſitats, e ſingulars perſonas ſien viſtas, o ſie en qualſeuol manera vniuerſalment, o particular obligadas, en tēps dels Cōres de Empurias, part lo vintle, per vigor del qual lo dit Comtat, e altres coſas al dit ſenyor Rey, per morte del Comte de Empurias derverrament morti, ſon peruençurs, tro en la Audiencia d' el ſenyor Rey, appellats, e oits aquils de qui ſera intereſs, e ſenyaladamēt lo dit ſenyor, e ſon fiſc, per raho de dit vintle, e encara de la dot de la Infanta dona Ioana quondam Comteſa de Empurias, e ſor del dit ſenyor, e per altera qualſeuol rahons, o cauſas, concegut, e decís ſera per juſticia, quen deu eſſer ſaedor, ſe ſien ſeguits

molts, e diuerſos inconuenients, per via de prouiſions, e inhibicions Re-yals, e en altra manera derogatiuſ als demūt inſerts capitols de Cort. Perço ſtatuiſm, e ordenā, q no cōtraſtāt la dita retentio, la qual ab la preſent reuocā, ne qualſeuol prouiſiōs, letras, o altres empaxamēts, per occaſio de aqlla ſets, e ſeguits, e de aqui auant ſeguidors, e ſaectors, la executio de qualſeuol penſions de cenſals, o violaris degudas, e daqui auat deuedoras ſie feta, ſegons ſerie, e tenor de la ordinatio dels preſents capitols, e forma dels cōtractes, prome-tents per nos, e noſtres ſucceſſors, q contra la preſent cōſtitutio, o alguna de las coſas en aqueſta contengu das no farem, manarem, ſcriurem, o proueirē en alguna manera: e en cas que per inaduertencia, o en altra manera ere fet lo contrari, decernim, q ſie irrit, cas, e nulle, e freturant de tota efficacia, e valor, e que algun official, o altre qualſeuol perſona no ſie tengut obeir, ne ſeruar ho.

XII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xv.

E Com ſie aſſermat per alguns, que encara que ſyndicat ſie fet per alguna vniuerſitat, per la qual ſie dada poteſtat al ſyndic, o ſyndics creat, o creats, de obligar los preſents, abſents, e eſdeuenidors, e lurs bens, e encara com tota la vniuerſitat plegada fa contracte, en lo qual obliga los preſents, e abſents, e eſdeuenidors, e lurs bēs, que en virtut del contracte fet per lo ſyndic, o ſyndics auent lo dit poder, o per la dita vni

dita vniuersitat, no son alguns obligats en aquell contracte, si doncs no han expressament fermançat en aquell: neçgo tollét tot dubte sobre aço causat, statum, e perpetuament ordenā, que tot syndicat fet per vniuersitat congregada, segós que per aquella es acostumat ajustarse, e encara tot contracte per aquella fet sobre vendas de censals, o violaris, en lo qual syndicat se dat poder pla dita vniuersitat de obligar los presents, absents, e esdeuenidors, e bés lurs, o en lo cōtracte per la dita vniuersitat celebrat, en lo qual ferala dita clausula, continent, que la dita vniuersitat obliga los presents, absents, e esdeuenidors, e lurs bés, sien de tanta authoritat, força, e valor, que en virtut de aquells syndicat, o cōtracte lo official requeste executar los dits censals, o violaris puga, e haja executar tots, e qualseuol qui fossen daquella vniuersitat, axi absents, com presents, e encara los esdeuenidors pobladors en lo loc hon la dita vniuersitat es constituida, e bés lurs: declarat, que a la captio de las personas dels incolas, e habitadors de la vniuersitat no puga esser proceit, si doncs las personas de aquells en lo contracte, o syndicat fermançat no hauran.

XIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xvj.

*omargal qui ara ples d'vni-
s. B. l. g. -*
PER semblant statum, e ordenam, que alla hon lo venedor, o venedors de alguns censals, o violaris fara, o faran, o feta hauran carta, o obligatio de indemnitat, e encara que nois sie feta carta de in-

dempnitat, pus conste que sien obligats per algun principal, per lo qual hauran feta fermança, o al qual seran peruengudas las quantitats, o preus dels dits censals, o violaris, per los quals son ensemps principals, o obligats, e hauran hagut de las obligacions per ells fetas, la hon los sie feta cessio per los censalistas, o violaristas, o encara q nois sie estada feta cessio per virtut d la present cōstitutio statum, e ordenā, q aquests ayals pugan vfar de tots, e sengles remeys en la present constitutio cōtenguts, contra los principals obligats, per los dans per ells sostenguts, axi, e en la manera que los censalistas, o violaristas vfar poden.

XIIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xvij.

DEclarants mes auant, que cōtra la executio facedora per lo official executant a instantia del censalista, o violarista, no puga esser feta appellatio, ne hagut algū recors a qualseuol altre official, ne encara a nos, o successors nostres, sino en los casos de munt expressats, com tota executio proceint de cōtracte de censal, o violari de ga esser pròpta, seruant empero lo dit official executant la forma de la present constitutio.

XV. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xvij.

Ordenants, e statuints, que la present constitutio se stenga, e comprega tots, e sengles censals

censals, o violaris, axi constituits, e fets, com encara constituidors, e faedors, vullés de aquells, o de algun article de aquells penje alguna qüestio, o qualseuol controuersia, la qual no contrastant en alguna manera, la present constitutio plenaria-ment, e ab effecte haja esser obten- guda, e obseruada.

XVI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xviiiij.

E Perço que la present constitu- tio sic mils obseruada, sta- tuim, e ordenam, que algu no gos'aduocar, ne procurar, né algun scriua rebre, o fer alguna carta, o scriptura contra la present constitu- tio, o alguna part de aquella: e si lo contrari sera fet, se incorregut ip- so facto en pena de mil florins, ad- quisidora la terça part a nostre fise, o al senyor del territori hon la dita pe- na sera comesa, en lo cas quel offi- cial executant sie altre, que no sie Rey al, e l'altra terça part al General de Cathalunya, e l'altra terça part al censalista, o violarista contra lo qual sera fet.

XVII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xx.

E Ncara per major obseruança d' totas las cosas desusditas sta- tuim, e ordenam, que en lo cas hon los officials requets sobre las executions dels dits censals, o violaris, aixi aquells que son offi- cials del territori hon la executio se

haura a fer, com aquells en lo terri- tori dels quals la paga se deura fer, o encara aquells officials qui requets seran per los dits censalistas, o vio- laristas, segons forma dels contra- ctes, e en la manera desusdita seran negligents, o remissos en executar las ditas requetsas, vñant dels re- meys a ells pertanyents, axi en la pre- sent constitutio continguts, com en altra manera, sien tenguts esme- nar tots danys, e mescions, los quals, e las quals seran estats sostenguts, e fetas per los dits censalistas, o viola- ristas, e noresméys satisfer a aquells totas las pensions, e pagas de las quals eran requets fer executio, e de totas altras, las quals seran corregu- das fins al temps que tindran la tau- la, en la qual taula los jutges, o in- quisidors de aquella los hojan a con- demnar plenament, pus que conste de la lür negligentia, en virtut de la present constitutio. *fig. 5. enge paga p. 120242*

XVIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxj.

salari de oficials executans
MAS com moltes vegadas los officials, sots color de hauer grans salaris, sien causa de no esser feta executio de las pensios dels dits censals, o violaris, perço tolents aquesta color, e tatxants los dits salaris statuim, e ordenam, que hon lo Portant veus de Governador, o algun dels requets hajan anar a fer la dita executio ab son as- fessor, alguatzir, scriua, pcurador fis- cal, e porter, hajá los salaris seguets, e no mes auant, ço es, per quiscun die
Ec lo Por-

lo Portant veus trenta sous, e lo seu assessor quinze sous, e lo algutzir vuyt sous, e lo scriua vuyt sous, e lo procurador fiscal sine sous, e lo porter altres sine sous, e lo assessor de vegueria lo official de captura a fer la dita executio, e lo assessor de vegueria lo assessor seu deu sous, e lo seu assessor deu sous, e lo procurador fiscal sine sous, e a quiscū d' dos saigs seus tres sous, e si sera sorsueguer haja dotze sous, lo assessor deu sous, e lo notari, procurador fiscal, e saig, se gōs es dit de qu'en lo veguer: la mitat dels quar salaris quiscun jorn, en lo qual se esdeuendra partir del loc, hon sera request per anar a fer la executio, al loc, o territori hon se deura fer, haja a bestreure lo censalista, o violarista seguint aquells, e instant la dita executio per si, o procurador seu, l'altra meytat prengan faent plenaria executio dels bens executats, e de aquells satisfaga en l'altra meytat a aquell qui bestreta la haura: e que la present taxa de salaris, e forma de bestreta, e recuperatio de aquells se haja a seruar en qualseuol cas, en lo qual sien requests qualseuol del dits officials, per qualseuol executio a instantia de part faedora, encaraque no sie per censals, o violaris, ans sie per qualseuol altra causa, en la qual la part instant haja a pagar salaris als dits officials.

XVIII. FERRANDO segon en la Cort de Montfo, Any M.D.x.
Cap. xj.

STatuim, e ordenam, que las causas de executions de censals, y obligats ab scriptura de terç, sis tractaran en la Rey al Audiencia, en cas que si pugan tractar, se hajan a tractar en aquella segons la rigor de las constitutions dels censals, o de priuilegis de scriptura de terç. Entes, e declarat, que encaraque no sie fet lo reclam en la cort del veguer, o balle, se haja a proceir a captura, o detètio d' la persona, e executio dels bens, axi com si fos expolat, e fet lo reclam.

XX. CARLES en la segona Cort de Montfo, Any M.D. xxxiiij.
Cap. xv.

PER obuiau als abusos ques fan en los Comtats de Rossello, y Cerdanya, denūtiat los creadors las penas del terços en que està obligats los deutors, aturātse la part de ditas penas tocants als dits creadors, de que restan los deutors destruits, y los creadors perço no son satisfets en lurs credits, statuim, e ordenam, que effectuatio de executio de penas de terços no sie feta en dits Comtats, fins a tant lo deute principal sie satisfet, y pagat al creador, e que los creadors no puga cessionar, ni transferir lo que a ells toca en las ditas penas de terç, als officials qui decerniran, o hauran decernida la executio, ni als porters, ni missatges, y procuradors qui entreuindran en ditas executions, directament, ni indirecte, ni per interposadas personas, altrament, la dita cessio, y translatio sie haguda per nulla, y lo creador per-

dor perda la portio que li pertāyera per lo ters denuntiat.

XXI. LO MATEIX en la tercera Cort de Montfo, Any M. D. xxxvij. Cap. iij.

STatuim mes auant, proueix als abusos que los ordinaris fan en las executions de pensions de cēsals, e altres deutes menors de vint liuras, q̄ van lo veguer, e sotsueguer, balle, e sotsballe, a fer la executio ab tota sa cort, e cōptan grossas dietas, axique mes muntan las despesas que lo deute, que de aqui al deuant, en executions de deu liuras en auall, sis vol sien de pensions de censals, o violaris, o de altres qualsseuol deutes, noy pugan anar sino lo scriua, e misfatge, e preceint prouiso de jutge, o assessor. *Declarat in i. constit. super.*

XXII. LO MATEIX en la quarta Cort de Montfo, Any M. D. xxxij. Cap. de Cort xij.

COM experientia haja monstrat, que la constitutio feta en las Corts celebradas per vostra Majestat en la present vila de Montfo any M. D. xxxvij. redunda en gran dany dels poblats en la ciutat, ballia, y vegueria de Gerona, com abans de la dita constitutio en los deutes de censals, debitoris, y altres deutes fets ab scriptura de terç, se proceya sens consell de jutge, exposantse primer clam contra lo debitor, y apres passats deu dies exposant reclam, executant, y penyorant los debitors, que tot se feya ab tres

sous, y sens consell de jutge, en cas que noy hagues contradicció de parts, y per causa de la dita constitutio se es mudat en dita cort lo orde antic, en tal manera, que nos proceix contra los debitors, sens que primer nos faça, y ordesca proces, per lo que dita constitutio diu, que haja apreceir prouiso de jutge, lo qual no vol aconsellar la executio, sens que primer nos faça proces, y axis fan moltes despesas, que pujan molts grans summas, y moltes vegadas mes quelo deute, en grā dany dels debitors. Perço la Cort predita supplica a vostra Majestat, que li placia limitar la constitutio predita, en lo que conte haja de preceir prouiso de jutge, o assessor, que no haja loc, en la dita ciutat, ballia, y vegueria de Gerona, ans en aquella se haja seruar en las executiōs dels dits deutes lo orde que abans de la dita constitutio se seruaua, romanent la dita cōstitutio en las altras cosas cōtengudas en aquella, y en altres locs del dit Principat en sa força, y valor.

Plau a sa Majestat que sie manat al jutge ordinari, que sens proces, y salari, proueesca las executions juxta forma de la dita constitutio.

XXIII. PHILIP en la Cort de Barcelona Any M. D. Lxiiij. Cap. de Cort xxv.

PER quāt es vist, is veu de quiscū die, que per no executarfe, y deduir en executio las penas de terços, y obligacions, juxta la rigor de aq̄llas, y dels cōtractes de hō deuallā, en la vila de Perpinya, y Cō-

Ec 2 tats

tats d Rossello, y Cerdàya p los poblats de aqlls se hā patit grandissims danys, y son seguits molts inconueniēts, y d quiscū dije se segueixē, suplica la present Cort a vostra Majestat, q ab lur approbatio, y consentimēt sie statuit, y ordenat, q la scriptura d terç d la cort del veguer d Rossello, y Vallspir posada en qualseuol contractes de obligations, tinga la mateixa força, y rigor, q te en la cort del veguer d Barcelona, y que se haja de executar, y fer, y decernir executio per lo jutge de dita cort de dit veguer de Rossello, y Vallspir, o per lo tercer de aquella, denūtiada sie dita pena de terç, de la mateixa forma, manera, y rigor ques fa, y es acostumat fer, en, e per la dita cort del veguer de Barcelona, sots priuatio, e inhabilitat ipso jure, & factō de lur offici. Plau a sa Majestat se faça cō en Barcelona.

XXIIII. LO MATEIX en la Cort de Mōtso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xvij.

PER relleuar los poblats del present Principat de moltas despensas ques fan, per hauerse de continuar las obligatiōs de scriptura de terç en la cort del veguer de Barcelona, a la qual esta concedit lo priuilegi de dita scriptura d terç, statuiam, e ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, q axi com per nos fōnc cōcedit lo dit priuilegi de scriptura de terç a la cort de Rossello, y Vallspir, ab lo capitol de Cort xxv. de las Corts per nos celebradas vltimament en la ciutat de Barcelona, tinga tãbe loc aquell

capitol de Cort, y se estenga en totas las veguerias del present Principat, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, y que la scriptura de terç que sera registrada en quiscuna de las veguerias del present Principat, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya, tinga la mateixa força, y valor, y per virtut de aquella se puga fer per tots los veguers tant rigurosa, y prompta executio, com se poria fer per lo veguer de Barcelona, si estaua cōtinuada en dita cort de Barcelona: antes empero, q en las veguerias, o altrās corts dels ordinarijs hont se acostuma de executar la pena de terç nos puga executar d aqui auāt mes d vn reyal per liura, y ahont no se acostuma de executar, o se executa māco, sie seruada la consuetut, y q de la pena de terç, la part no puga hauer res.

DE LETRAS REQUISITORIAS. Y DE FADIGA. TIT. X^{te}

I. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap. de Cort xxj.

COM per las cau telas vsan los notaris, y nuncios de las corts, expediot letras requisitorias vlgarmēt ditas de fadiga de vn di

strictē a altre, iscan molts debats, y questions entre las corts, y a las voltas contra alguns Barons, y moltas vegadas sen seguexen marches, y altres

altres actes molt prejudicials a las parts, supplica la present Cort a vostra Majestat, li placia ab lur consentiment statuir, y ordenar, que los notaris no expedesca las ditas letras, q̄ no sien signadas del veguer, o son assessor, o balle, o son locinent, y sino sabran scriure, del rector, o vicari d̄ la parrochia, y q̄ no pugā hauer d̄ salari per cada letra, encaraq̄ sie segona, y tercera, y encaraq̄ per respecte de aquellas paraulas, *ab salari de procurador*, o otras semblants paraulas, mes de deuuyt dines per letra, y lo nunci vn son per legua, cõptadoras ditas leguas del loc de la cort en nõ de la qual se expediran las letras, y lo dit nunci haja de sperar la resposta del balle, o son locinent per tot vn die, hauent sa dieta del die que sperara, la qual resposta haja de ser continuada en lo dors de la letra, y si al dit nunci se li donara penyora, la haja dependre, y fent lo sobredit, no sie vist esser caygut en fadiga, ni renitentia lo official request, nis pogan expedir otras letras, y que per la present constitutio no sie fet prejudici a algunas corts, que sobre aço tinguessen priuilegis, o sententias. Plau a sa Majestat. *declinabit aq̄.*
3. pag. 457.

II. LO MATEIX en la Cort de Montso, Any M.D. Lxxv.
Cap. xxxvij.

COM sien notoris los danys reben los poblats en lo present Principat, y per recusar los officials ordinaris axi Reyals, cõ de Barons, de exequir las letras, subsidiarias emanadas de otras corts, y

dels jutges emphyteoticaris, statuim, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, q̄ qual seuol official ordinari axi de las corts Reyals, com de Barons sien obligats a deduir en executio las prouisions executiuas emanadas, y fetas per los dits jutges emphyteoticaris, o de qual seuol altres ordinaris, axi Reyals, com de Barons.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxviii.

A Instant, y declarāt lo cap. de Cort xxj. d̄ las Corts per nos celebradas en la ciutat de Barcelona, lo any M.D. Lxiiij. sobre las letras de fadiga dirigidas d̄ vnas Corts a otras, statuim, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, que ditas letras de fadiga d̄ vna cort a altra nos pugā fer, que no sie per deute de uallant de algun contracte, en lo qual hi haja renūtiatio de proprior, y submissio de qual seuol altre, e si contra lo tenor del present capitol se ran fetas, no sien admesas.

DE INVOCATIO DE BRAS SECVLAR. TIT. XII.

I. HIP LIP Princep, y Locinent general de Carles en la primera Cort de Mõr
so, Any M. D. xxxvij.
Cap. xxxij.

Ec 3 COM

COM no sie just, que la inuocatio del bras secular sie posada en litigi, ni que de tals actes, y causas se faga proces ordinari, statuim, y ordenam, que quant se supplicara en la Regia Audientia, o deuant altre President, o jutge, setra éte dita causa, intimat a la part, y vist los actes, y que tingā termini de dir, y allegar, e informar lo que volran las parts, dins quinze dies, lo qual termini sie precis, y peremptori, y correga ipso facto del die que sera intimat a la part, e dins vint y cinc dies apres se haja de fer la deguda prouisió p lo jutge a qui sera comesa, sens poderse dit termini mes prorrogar, ni allargar, com en los altres terminis precisos en los precedents capitols es dit, e que de la dita declaratio feta per lo jutge, encara que se apelle, o se supplique, o se demane restitutio in integrum, se puga fer la executio, prestada cautio.

II. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xxxvij.

COM per lo sacre, y general Concili de Trêto sie statuit, y manat a tots los jutges ecclesiasticos d qualseuol Dignitat, que se abstingan de posar censuras ecclesiasticas en las causas ciuils pertanyents a son for, donant orde, que en ditas causas, quant los sera vist esser conuenient, procescan cōtra qualseuol personas, encara que sien lai-

cas, per via de multas pecuniaras, applicadoras a obras pias, per captio de penyoras, o per compulsió personal faedora per lurs ministres, o de altra jurisdicció, o per altres remeys de dret, si empero tal executio real, o personal nos podia fer contra los reos conuenguts, o contumaces, o lo jutge laic competent tambe seria contumax, las horas, y no abans, pugan proceir per cēfuras. E cō per lo dit decret se sie reformat lo stíl de la curia Romana, d la qual tots los jutges ordinaris ecclesiasticos, com inferiors de ella, deuen pendre exemplar, proceint contra los contumaces, o inhobedients als manamēts, o prouisiōs judiciales, primer per executio de bens, o de persona, y en subsidi tantum, es asaber quāt nos pot fer la executio pecuniaria, o de la persona, a pena de excomunicatio, de manera que nos permet que algu sie excommunicat, que es pena grauissima, fins que conste, que per executio real, o personal nos pot cumplir ab la obediencia del superior ecclesiastic, y de altra part lo Cōcili prouincial de Taragona, celebrat immediadament apres del de Trento, haja acceptat lo dit decret, y limitadas las excommunications en molts casos posadas per constitutions Prouincials antigas, pertant statuim, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, que proueing a la necessària obseruança de dit Decret, y perque de aquella los Prelats nos poguessen excusar, per defecte, o renitentia dels officials temporals, que tots los officials seculars Re-

yals, y

yals, y de Barons hajan, com son obligats essent requests, defer executio de las sententias en causas pecuniarias, y otras ciuils, que per los dits jutges ecclesiasticos en causas de son for se decernira contra qualseuol seglars personas, y de las prouisions executiuas contra los bens, y personas dels tals condempnats, subdits districtuals del jutge secular request, seruat lo orde de dret, fins en tant que los manaments, prouisions, y sententias del dit jutge ecclesiastic requerint sien obeidas, y las parts satisfetas, puix que quant se instarala executio de la sententia, sie la part instant present per si, o per son procurador, y que pague las despesas, y si la executio sobre dita no se pora fer, lo dit jutge seglar haja defer al ecclesiastic relatio del impediment perque no se es poguda fer, y los dits jutges ecclesiasticos resten en sa libertat, de proceir per censuras, o altrament contra las parts contumaces, o cõdempnadas, fins a inuocar lo auxili del bras secular, los quals braços seculares, dits officials temporals hajã de executar, com es de iustitia.

DE DEPOSITARIS, Y
DEPOSITS DE EXECV-
TIONS. TIT. XIII.

- I. PHILIP en la Cort de Montso,
so, Any M.D.Lxxxv.
Cap. xij.

COM sie cosa molt iusta, y per la bona administratio de la iustitia expedient, q los officials Reyals ordinarijs tingan en la ciutat, o vila a hont residiran, loc dedicat, y commodo, ahont las penyas que dit official pendra, o executara per raho de son offici, pogan estar seguras, y que aquellas se trobẽ sempre que la executio, o venda de ellas se haura de fer, com per experientia sie vist, que per falta de ditas personas, y loc, molts de ditas penyas se perdian, y encara que sien acomanadas a algu que lo official dedique, o a las voltas romanen en poder del missatge, per no hauer ne de donar compte, o si lo han de dar no han donat seguretat pera restituir las ditas penyas, y axi se venen a perdre en gran dany del pobre executat, y menyspreu del official. Perço statuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, que en tots los caps de vegueria, ciutats, y vilas Reyals, ahont noy haja ja persona deputada pera ço, hi haja vna persona q tinga semblant carrec de guardar las penyas, y sie obligat a tenir vn libre, ha hont continue ditas penyas, nomenant de qui seran, y a instantia de qui, y tambe qui sera lo official qui executa, ab bona seguretat, nomenadora per nos, o nostres successors, y que se li done lo salari ha acostumat de rebre la guarda de las penyas de la ciutat de Barcelona, y q en aço sie cõpresos los verguers d la Rey al Audiencia, y porters d altres

Ec 4 tribu-

tribunals, y en lo vendre de ditas pe-
nyoras haja de entreuenir lo notari
de la cort que fara la executio, y q̄
los tals depositaris hajan de donar
y doneas fermanças, ab obligatio de
persona, y bens.

II. L O M A T E I X en dita Cort
Cap. xxxviii.

PER prouoir als incouenients,
y danys que han resultat, y se-
son vists, per raho dels depo-
sits se han fets en poder dels notaris,
o cort de la Ballia general, dels al-
caldes, de la cort del veguer, y balle,
jutge dels reclàs de la ciutat de Bar-
celona, per que sels dilatan las causas
als qui entenen cobrar dits deposits,
y per offuscar aquellas se procuran, y
admeten molts cauillacions, essent
causas summarias, per poderse rete-
nir ditas pecunias depositadas, y axi
abans de fer las prouisiōs, com apres
de esser fets, y per mudar se los no-
taris, jutges, y otras personas de las
qui hā pres dits deposits, y altramēt,
succeexen nous plets, statuim, y or-
denam ab loatio, y consentiment de
la presunt Cort, que de aci auant los
dits deposits d̄ qualseuol qualitat de
causas sien, de quarāta sous en amūt
se hājā a fer en la taula de la ciutat de
Barcelona, dita taula de deposit, y q̄ los
que fins aci son altrament fets, dins
tres mesos primer vinents se hājā de
deposar per las personas susditas, o

corts, en poder de las quals estan, en
dita taula, sots pena de esser execu-
tats per las quantitats depositadas, y
altrament, applicadora la meytat al
Hospital general de Barcelona, y la
altra meytat al official qui fara la exe-
cutio, y fora la ciutat de Barcelona,
en los locs quey haura taula, o loc
cert d̄ seruar deposits, sic alli fets dits
deposits, y sino hi haura taula, o loc
de deposits, hi sie nomenada per los
jurats persona qui tinga dit carrec, y
prestant y donea cautio, a coneguda
de dits jurats.

DE AQUELLS QVI FAN
CESSIO DE BENS.
TIT XIII.

- I. I A C M E segon, en la tercera Cort de
Barcelona, Any M. CCC. xj.
Cap. xvj.

ORdenam, que tot
hom, e tota fem-
bra, Christia, o
jueu, o Sarrahi
qui jur de aqui a-
uāt que no ha de
que pagar, que sie
feta crida ab trompas per la ciutat,
o per la vila, o per lo loc hon jurara,
que aquell aytal ha jurat que. no ha
de que pagar, perço sie feta la crida
desus dita, q̄ negu de aqui auant noy
puxa esser enganat.

LIBRE VVYTE DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA.

DE VIOLENTIA, Y RESTITVTIO DE DESPVLLATS. TIT. I.

I. VSATGE. Quicunque violenter.

QVI violentmēt haura expellit algu de possessio, abās que per ell la sentētia del jutge sie donada, si hauria bona causa perda aquella, e aquell qui per violentia haura perdut tot quant posseia, reeba en aytal stament com era, e segur ho tenga: mas si ha enuasit allo que per juy no poguera obtenir, e perda la causa, e altre tant com ha enuasit reta a aquell q̄ ha expellit.

I. PERE segō en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij. §. del Cap. i.

E Restituim encara la possessio, o quaix del mer imperi a tots aquells demunt dits, qui de aquell antigament han vsat, o quaix en lurs locs, e que ells, o negu dells no despullarem de possessio, e quaix del dit mer imperi, sens conexença de dret.

II. LO MATEIX en dita Cort Cap. ij.

Restituim encara a totes las personas, e locs demunt dits lo mixt imperi, e jurisdictio, axi cō los antecessors de aquells antigament han tengut, e posseit, o quaix, e q̄ sobre las ditas cosas, las ditas personas, vilas, locs, ni las cosas de aquells de aqui auant no agrauia rem, ne farem agrauiar.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. viiiij.

Specialmēt restituim plenamēt, e franca las notarias, o scriuanias a las Esgleyas, e locs religiosos, Barōs, cauallers, e altras personas, ciutats, vilas, e castells, los quals aquellas ab antic han acostumat de hauer, axi com aquellas plenariament, e antigamēt han haudas, e de aqui auant sobre aquestas cosas ninguna molestia farem, o fer farem.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxiiij.

NOS, e officials nostres no despullen algu, o alguns de quaque conditio, o stament sien, sens conexença de causa, de possessio, o quaix de aquellas cosas que tengan, o posseescan, o quaix, e si algu, o alguns contra la dita forma haurem despullats, sien restituits integre
Ee § trega

tegrament, saluant lo dret de la propietat.

- V. ALFONS segon en la Cort de Mont-
fo, Any M. CC. Lxxxviiiij.
Cap. xxj.

ORdenā, e statuim, que si mal feyt sera fet de aqui auant a algu caualler, o a hom seu, o a homens de Esgleya, o de ciutat, o de vila, per homs nostres, o per officials nostres sens coneguda de dret, quels sie restituit.

- VI. IACME segon en la tercera Cort de
Barcelona, Any M. CCC. xj.
Cap. iij.

ORdenam la present Cort ap-
probant, quels capitols fets
per lo molt illustre senyor
Rey en Pere de clara memoria au
nostre, en la general Cort de Barcelo
na, lo vn dels quals comença. *Restituim
encara la possessio, o quaix del mer imperi, &c.*
el altra comença. *Restituim encara a totes
las personas e locs demund. es lo mixt imperi ju-
risdictio, &c.* en totes cosas sie seruats, e
si en algua cosa per nos, o p officials
nostres en aquells dits capitols, o en
lo hu dells es fet contra, del temps
ença quels dits capitols foren fets, o
de aqui auant era fet contra aquells,
q'allo tot sie, e vaja per no fet, e per
reuocat.

- VII. LOMATEIX en dita Cort
Cap. v.

ORdenam, quel capitol de la ge-
neral Cort de Barcelona per lo

dit senyor Rey en Pere celebrada, lo
qual comença. *Specialment restituim ple-
nament, e franca las notarias, &c.* sie seruat,
e si en alguna cosa es fet contra, que
sie reuocat, e que de aqui auant no-
tarias, o scriuanias antigament aco-
stumadas hauer, puxan regir perso-
nalment aquells de qui seran las no-
tarias, o las scriuanias, o tenir aqui
per regir lo offici de la scriuania, o
notaria personas clergues, o legas,
qui sien lufficients a regiment delas
ditas notarias, o scriuanias.

- VIII. MARRIA Consorty Loftinent ge-
ral de Alfons quart en la Corride
Barcelona, Any M. CCC. C.
xxij. Cap. de Cort ij.

COM sie notori, que las loables
ordinatioes, e pragmaticas sac-
cions, ab grās, e digests con-
sells fetas per los illustres Reys de bo-
na memoria predecessors del dit se-
ñor Rey, per prouoir, e metre en de-
gut orde tots los graus dels officis, e
officials de la casa del dit senyor, e
ministres de aquella, hajan portats
grans fruyts, e repos, e de aquellas se
diga esser abusat de algun temps en-
ça en moltras maneres indegudamēt,
e contra raho, e leys de la terra, e for-
ma de las ditas ordinations, e aço ha
monstrat experientia, en spcial en
los scriuans del dit senyor de mana-
mēt, e registre, e altres, qui en temps
de sa primogenitura foren ordenats
ab gran cōsell, mesos, e collocats en
sa casa per lo senyor Rey en Ferran-
do de bona memoria, e per lo dit se-
ñor Rey rebuts, de la qual pujant ell
a Dignitat Royal, e aquells seruints
ab grās

ab grans treballs, e despesas son repellits, e no admesos en lurs officis, per sinistres informatiós, aquells no appellats, ne oits, e aço cõtra dret Diuinal, e obseruança de la sancta Scriptura, e contra raho escrita moral, e natural, e bonas praticas, pragmaticas, e obseruanças dels loables predecessors del dit senyor Rey, de que fins aci se son seguits molts debats, e inconuenients, e injustitias, es porien seguir, si noy era proueit degudament, per ço senyora supplica la dita Cort, queus placia prouoir, statuir, e ordenar, quels dits scriuans, e altres repellits sié retornats en lurs officis, e locs, e las ditas pragmaticas sancions tocants las ditas ordinations salubres, e encara vsos, e bons costums, e praticas dels dits predecessors del dit senyor Rey sien, e hajan esser per vos senyora, e per lo dit senyor Rey, e successors, e oficials seus, vostres, e lurs obseruadas integrament, e perpetua a la letra, e tot ço que sie estat fet en contrari contra las cosas desus expressadas, o sera de aci auant, que encontinent, e de fet sie reuocat, e hagut per nulle, e reduit per vos senyora al primer, e degut statament. Plau ala senyora Reyna.

VIII. CARLES en la quarta Cort de Mõr
[O, Any M. D. xxxij.
Cap. Lij.

PER leuar los defordens que molts ab potentia fan, accupat se las possessions dels beneficis ecclesiasticos, sens tenir titol, o dret algu, acompayats de gēt armada, y fauor de delats, occupantse los

beneficis, y rectorias ecclesiasticas, prenent las possessions de aquells, sens dispensatio, ni titol, incorrent en las penas de la extrauagant *excecrabilis*, y quant son requests per los ordinaris, no volen mostrar los titols ab los quals tenen ocupats dits beneficis, statuim y ordenam, que vltra las penas cõtra los tals intrusos per lo dret canonic, y ciuil statuidas, incorregā en pena de cincents florins de or, y los qui aquells tals intrusos acompañaran, consell, fauor, o ajuda los daran, incorregan en pena de seruir en nostras galeras per teps de deu anys.

X. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap.
de Cort iij.

PER quant es molt gran delict de dels qui violentment se occupan las rectorias, y altres beneficis ecclesiasticos, y de aço se fa molt gran abus en lo present Principat, y Comtats, especialement en las montanyas, placia a vostra Majestat statuir, y ordenar ab loatio, y approbatio de la present Cort, ajustat a las altrás penas posofadas tant per dret cõmu, com per cõstitutions prouincials del sacre Concili de Tarragona, y altres synodals, y tãbe per constitutions de Cathalunya, capitols, y actes de Cort, y altrás leys d la terra, q̄ quisuulla qui ab gent armada pēdra possessio de rectoria, o altre benefici ecclesiastic, o tindra aquella ocupada, o en aço donara consell, fauor, y ajuda scientmēt, incorrega en pena, si es ecclesiaste d perdre tot lo dret sin tindra en la tal rectoria, o benefici.

o benefici, y sic tingut per estranger del present Principat, axi que resté inhabil per obtenir qual seuol benefici, y officis en dits Principat, y Comtats, e si sera secular, incorrega en pena de inhabilitatio de qual seuol officis, axi Reyals com altres del present Principat, y Comtats, y de doscentes liuras applicadoras la mitat al ordinari ecclesiastic, de collatio del qual sera la rectoria, o benefici, y altra mitat al jutge qui fara la executio, y sino las pora pagar, y sera plebeyo, incorrega en pena de galera per dos anys, y si sera militar, en pena de desterro del present Principat, y Comtats per altres dos anys, y que ningū notari, axi Apostolic, cō Rey al puga pendre acte algu de possessio de las tals rectorias, o benefici, en fauor dels qui aniran ab gent armada, com dit es, ab qual seuol titol Apostolic, o ab collatio del ordinari, sots pena de esser priuat ipso iure de sas authoritats, y si es ecclesiastic incorrega en dita pena de inhabilitat, com si fos estrāger, y que de alli auant a los actes nos done se alguna, y que incorrega en pena de sinquant liuras, adquisidoras com dites: y q̄ nos puga donar manutēentia a qui talment pendra possessio, y si per descuyt, o altrament sera donada, sic tinguda ipso facto per nulla, y reuocada: a justant mes, que qual seuol officials Reyals ordinari, o altres, sols a simple requesta del ordinari collador, o del proueit authoritate Apostolica, sien tenguts sens altra prouissio, sino a sola ostensio de la collatio Apostolica, o del ordinari collador, anar a traure qual seuol personas co-

adunadas, y armadas de ditas rectorias, o altres benefici, y si lo contrari faran, incorregan en pena de priuatio de lurs officis, y de cent ducats de or, applicadora la mitat a la part instant, y altra mitat als cofreres Reyals de vostra Majestat: entes empero, que en lo present capitol no siē compresos los verdaders patrōs de laycals patronats, los quals dins tres mesos hajan de prouar legitimamēt de son verdader patronat, o legitima possessio de presentar, deuant lo jutge cōpetent, y passats los tres mesos, no prouāt lo dit patronat legitimament, o possessio de presentar, incorrega tambe en las penas de la present constitutio, y que perço no siē donada a ningū dels sobredits major facultat, de la q̄ de dret los cōpetia abans de la present constitutio. Plau a sa Majestat, en lo que a ell toca, y pot prouir.

DE DESEXIMENTS, Y GVERRA. TIT. II.

I. VSATGE. Bataya iudicata.

Atalla jutjada, ans que sie jurada, si deu esser feta per cauallers, per doctētes onces d'or de Valētia sie fermada ab penyoras, e si deu esser feta per homens de peu, sie fermada per cent onces de or, perço que a aquell qui vença sie esmenat lo mal que pendra en la batalla, axi en lo cors, com en lo cauall, e en las armas, e cōseguesca go per

ço per que la batalla feta sera, e totes las mesions que fara, per aquella batalla, e deffenit lo mal que pendra aquell qui vençut sera en la batalla.

II. VSATGE. Omnes homines lo iiii.

TOts homès, puys haurà acuydat la Potestat, li tengan pau, e treua trenta dies, e las Potestats al Vescòtes, e als Còdors quinze dies, e als vesueffors, e altres cauallers deu dies.

I. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxj.
Cap. xxvj.

ALgun caualler, o home de paratge no puxa fer mal a algu sens acuydamèt, e encara que haja spay ã fins dies, e que en aço sie obseruada la carta de la pau, e de la treua que fo feta a Barcelona, e confirmada a Tarragona.

DE DEFFENSIO PER-
MESA A QVISCV DESI MA-
TEIX, Y DE ALTRE.
TIT. III.

I. VSATGE. Constituerunt igitur.

Constituiren doncs, q si negu ira, o sera ab altre en via, o en casa, o en camp, o en altre loc, si negu lo escometra, ni res del seu li volra tolre, que ell lin ajut, axi cõ mils puxa sens engan cõtra tots, encara contra los senyors, e non te-

ma calüpnia, ni son senyor en nulla guisa no lon puxa reptar, ni de home natge, ni de sacrament transpassat, si doncs de abàs per son senyor, o per son amic no era amonettat que nol guias, ne anas ab ell.

DE OBRAS PVBLICAS,
Y DRETS DE CASTELLS. TIT. IIII.

I. VSATGE. Rochas.

LAS rochas han las Potestats en tal senyoriu, que qui las haja en so feu, o en só alou, no bastesca sobre ellas, ne entorn de ellas alguna força, ne castell, ne Esgleya, ni monastir, sens licentia, y consell del Princep, e si negu ho fara de aquells qui fa honor hajan jurat al Princep, perjur sera en aço, sens alguna entremissio, entro que leix la cõdirectio.

II. VSATGE. Castrum.

Castell los antics dixeren opido, en lo loc molt alt situat, quaix que vulla dir tant com casa alta, la qual ab molts murs departida, es tenguda per castell.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxxvj.

LOS terratinents dins lo terme de alcũ castell cõtribuecan en questias que fara lo senyor del

nyor del castell, prorata de las posfessions quey tenen, si quels castells sien estats del senyor Rey, o de caualler, o de qualque altre, si doncs no sen poden deffendre per priuilegi, o per longa costuma.

II. ALFONS segon en la Cort de Montso, Any M CC. Lxxx viij. Cap. xij.

ORdenam, e statuim, quels terratinents dins los termes de algũ castell de qualque señoria sielo castell, d las honors que per lo senyor del castell se tendran, sien tẽguts de metre en questias, e en cõmunas, e en altraz exactions, segons lo valor de las cosas que aqui tẽdrã, si doncs per priuilegi, o per costum, apres contradictio prescripta, no sen podien deffendre: e quel senyor, el cõmu del loc en lo qual aquell emphiteota, o terratinent habitara, no meta aquell emphiteota, o terratinent, per la propietat que tendra en lo terme daquell castell, en questia, ne en commu, ne en altra exactio.

III. IOAN segon en la Cort de Montso, Any CCCC. Lxx. Cap. de Cortxxj.

IAT sie per constitutions, vfos, e statuts en Cathalunya appelladas Cõmemoracions de Pere Albert, per obseruança, e practica antigament, e inconculsament seruats, los poblats en las ciutats, vilas, e locs de dit Principat, si per pacte tpecial encontrari no es diffinit, no sien tẽguts, ni obligats a obras de castells indifferent-

ment, ne a volũtat dels senyors majors directes, e castellans, o feudataris de aquells, ans sieja diffinit, e disposat, quant, e quantas obras los poblats en aqũlls locs als senyors, o castells han a fer, empero senyor apres la pestifera guerra en lo Principat introduida, los alcayts, o regidors de dits castells per lur arbitre, e voluntat cõpellexen los dits habitants, e poblats, en fer obras tant dins, com defora indifferentment, e voluntarias, e necessarias, e no resmenys cõtra los dits costums, e en derogatio del capit. sobre aço disposant en lo parlamet celebrat en Tarragona per vostra Excellentia, en lo any M. CCCC. Lxvij. ordenat, e fermat, forçan, e cõpellexen en portar lèyas, pallas, e altraz munitions, e cosas, los dits habitants, vltra que los dits habitants, e poblats no son tenguts, e encara vltra la possibilitat lur, d ques segueix extermini total de las vniuersitats, com los habitants no podent comportar tals excessos, e inconsiderats carrecs, lexadas las habitations proprias, deshabitant las vilas, e locs Regals, e altres, se transfere xẽ en altraz vilas, e locs, hon de tals carrecs son eximits. Perque la dita Cort humilmẽt supplica vostra Altesa, sie merce vostra prouoir, statuir, y ordenar, q las ditas cõsuetuts, vfos, e practicas antiquats, e antiquades sie seruats juxta lur serie, y tenor, e los poblats, e habitants d las ditas ciutats, vilas, e locs no esser tinguts a altraz, ne mes obras, pallas, lèyas, e altraz munitions, e cosas, que las ditas cõmemorations, e capitol de parlament disponen: prouieint no resmenys, que
sien

ſien deputadas personas per part de voftra Alteſa, e per part de las ditas ciutats, vilas, e locs, en veure ſi tals obras han ſon degut compliment, e ſi ſon tenguts a las ditas ſeruituts, a ſi que no ſie proces infinit, ab poder d declarar, ſi ops ſera, a quinas obras, e ſeruituts ſon tenguts, e quals ſe deuen fer, donant facultat als Deputats de Cathalunya, que en diſcordia de las ditas personas pugā las ditas cosas declarar: proueing totalmēt, que ſien toltas vexations, e las ciutats, e vilas nos deſhabitō, ſahērne ley, e cōſtitutio ppetual, las ditas coſtumas, obſeruantias, e capitols de parlamēt confirmant. Plau al ſenyor Rey ſie ſeruadas las conſtitutions, e cōmemorations de Pere Albert, elo que es eſtat atorgat en los parlaments, e que ſie eletas dues personas, vna per lo ſenyor Rey, altra per la ciutat, vila, o loc hont ſera lo caſtell, o força, los quals façan lo que en lo dit capitol es ſupplikat, e ſie tengudas jurar, que ſegons Deu, e lurs conſciētias, e las cōſtitutions, e leys de la terra diſponen, veuran que obras ſon neceſſarias, es deuran fer per las personas de las ditas ciutats, vilas, e locs en las ditas fortaleſas, e en cas q̄ no ſen cōcordaſſen, lo Portant veus de Gouernador, y vn Deputat, ab lo mateix jurament, ſe pogan auenir ab la hū de aquells elets, los quals hajan a jurar, que dins quinze dies apres los ſera intimat, hajan dir lur intentio, e que ſins ſien los dits Portant veus, e lo Deputat adherits ab la vna de las ditas personas eletas, ceſſen totas las obras faedoras.

III. PHILIP en la Cort de Montſo, Any M. D. Lxxv.
Cap. Cxj.

STatuim, y ordenā, que las pragmaticas per la contributio de la fortificatio de las obras de Perpinya, y Roſas per nos deſpedidas, ſien reuocadas.

DE MARCHAS, Y PENYORAMENTS PER FADIGAS DE IUSTITIA. TIT. V.

I. PERE ſegō en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxxx.

SI de hom de algū Prelat, de Elgleya, o de Orde, o de Barro, o de caualler, o de ciutada, o de qualque altre algu ſe clamara ſobre algun deute, o alguna altra perſonal actio, en que diga que ſon aduerſari li es obligat, lo veguer amoneſt per ſas letras per tres amoneſtatiōs per interualls de dies, ſegons la forma del vſatge de Barcelona, lo ſenyor de aquell deutor, o la cort de aquell loc, que faça pagar al dit clamāt lo dit deute, o en altra manera ſatisfer, o almenys en poder de aquells ſenyors, o de la cort faça cōpliment de iuſtitia, la qual coſa ſi ho fa, de aqui auant lo veguer en res no anant, mas ſi lo ſenyor, o la cort ſerā en ſadiga de retre iuſtitia, o de la paga, o

ga, o de la satisfactio a fer, o encara negligents, de aquí auant lo veguer puxa peyorar, e destrenyer, axi com en temps del senyor en Iacme d' bona memoria Rey de Arago pare nostre era acostumat de fer, seruada la forma, e la distincio del tercer capitol en lo principi de aquests statuts, que comença. *Statuim, en axi volem, e ordena, que los veguers, procuradors, o altres officials qualsseucl, saigs, bastoners, &c.*

- II. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxj.
Cap. xiiij.

A Requesta, e a supplicatio dels demundits, en loc, e en esmena, e en declaratio de vn capitol fet en la Cort general de Barcelona per lo senyor Rey en Pere de bona memoria pare nostre, qui comença. *Si de hom de algun Prelat, &c.* atorgam de gratia per nos, e per tots los successors nostres presents, e esdeuenidors, a tots los demundits nomenats en lo dit capitol, e a tots los lurs successors per tots temps, a aquells, çoesa saber, qui major franquesa no han, en loc, e esmena, o en declaratio de tot lo dit capitol, queis veguers, els altres officials nostres hajan amonestar ab letra lo senyor dels homs, o son loctinēt, o al balle del loc d' hō lo home fera. que dins vint dies pac, o sauenga ab lo querelador, o creador, e si passats los vint dies no ho haura fet, q' a aquí auāt proceesca lo veguer, e lo official nostre contra lo home, e los homens, axi com es acostumat esser proceit, sens altra citatio que de aquí auāt no hajes a fer al

senyor, ne al home, e q' en vna letra puxan amonestar aytants homs de peu, com se vulla, pus sien de vna senoria, e quel saig no sie pagat sino de vn peatge, per molts quen amonest en vna letra.

- III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxviii.

Nostra cort, o official nostre, ne algun altre de quina condicio sie, no penyora algu, sino era deutor, o fermaça, si doncs fadiga de dret no era atrobada en la cort, o loc de hon seria.

- IIII. ALFONS terç en la Cort de Mōt blanc, Any M. CCC. xxxij.
Cap. xxxiiij.

Statnim, que si los veguers, a instantia de creadors, per executio faedora amonestarā en locs de Prelats, d' personas ecclesiasticas, de rics homens, de cauallers, ciutadans, e de homens de vilas qui iurisdiccio hā en aquells, los senyors dels dits locs, o los balles lurs, o loctinents, o cort, que a aquells demundits creadors façan per los deutors de aquells locs satisfer, e los senyors dels dits locs, o los balles dells, o loctinents, o corts haurā certificat claramēt los dits veguers dintre lo tēps a ells assignat, que lo deutor, o deutors no han bens alguns mobles, o immobles, o deutes en los quals puxa esser feta la executio demūt dita, que los veguers demundits en aqll cas no puxan dar licentia de penyorar los locs demundits, si doncs los creadors

creedors deuant los dits veguers no prouaran, que los dits deutors han bens en los locs defusdits, o en terrens de aquells, la qual cosa prouada legudamêt, puxa esser donada cõtra los locs demundits per los dits veguers licentia de penyorar.

V. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, Any M.CCCC. Lxxxiiij. Cap. xxxviiiij.

Sobre las marchas, que souint se introducixen ordenam, e statuim ab la present constitutio, que de vns locs Reyals, a altres locs Reyals dins lo Principat de Catalunya no paga esser dada, o declarada marcha, e q en los locs hõ se pora declarar dita marcha, apres q sera presentada la primera letra de la requesta, dins vn any primer seguent inclusiuamêt, haja esser donada sentència, o declaratio sobredita marcha: altramêt, si dins dit any no era declarat, q dita instàtia de marcha sie extincta, e preempta: e que las constitutions sobreditas marchas disponets sien inuiolablement obseruadas.

VI. LO MATEIX en dita Cort Cap. Lxiiij.

PER obuiar a alguns abusos qui en temps passat se son seguits, en judicar marchas en casos que no hauian loc, perço statuim, que de aci auant marchas nos pugan declarar, ni judicar sens cõsell, e vot de dos juristas, o almenys de vn jurista.

VII. PHILIP Princep y Loctinent general de Carles, en la segona Cort de Montsó, Any M.D. Liiij. Cap. de Cort xxvij.

PER quant per causa de las marchas atorgadas a diuersas personas, los treballadors, pastors, e altra familia estrangera, (sens la qual nos pot viure en lo Principat de Catalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya) fugen, y no gosfan habitar en aquells, perço supplica la dita Cort a vostra Alteza, li plaça statuir, y ordenar, que ningun ferrador, moliner, pastor, treballador, ni mosso de soldada puga esser marchat en dits Principat, ni Comtats, per marcha alguna concedida, ni concedidora, ni en aquelles pugan esser, ni sien com presos en manera alguna. Plau a sa Alteza.

DE COSAS LITIGIOSAS. TIT. VI.

I. VSATGE. Cum in contentione.

La cosa en contefa posada, ço es aquella que altre abans que tu ha assajat de demanar, si rahonablemêt la podia pèdre, no sie licit donarla, ni vendre, ni en algun loc transportar.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxiiij. Cap. Lv.

Nos,

NOS, o los fills, o successors nostres no comprim, ne cōprar façam, ne per algun altre titol adquiram, o adquirir façam Baronias, castells, vilas, o altres locs posats en contesa, o en litigi, ne per alguna altra manera las actions de la cosa en contesa, o en litigi posada comprem, ne per algun altre titol adquiram.

en cas sien citats comes dit, los terminis sien prēcisos, y peremptoris, axi a las parts, com als jutges, com es dit, y ordenat en los altercats, y prouisiōs de las exceptions impedints litis ingressum.

DE FERNANÇAS.

TIT. VII.

- II. PHILIP Princep, y Loctinēt general de Carles en la primera Cort de Mōtō, Any M.D. xxxvij. Cap. xxxviij.

- I. VSATGE. Si ille qui pliuim.

I aquell qui haura feta fermaça no volrà attendre la se que promesa haura, sie le gut a aquell a qui mētait hau

ra, quel destréga, el penyortots dies en pau, e en treua, axi empero, que li faça amesurat destret, e prena couinent penyora: car no es just pendre grās penyoras per pocs deutes. Empero, si aquell qui haura feta fermaça attendra la se, e pagarál deute de ço del seu, aquell qui mes en fermaça, e no lon volrà gitar, sie forçat de pagarli en doble tot lo dan que per la fermaça li sera vengut.

DE EMANCIPATIONS
DE FILL S. TIT. VIII.

- I. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M.CCC. Lj. Cap. xvj.

Statuim

*whu puz. 11
47. Al. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
20*
*bragmati
a 4, 52.
ala ota
murada*

COM algunas vegadas se sie vist, que per mudar lo juy, y preuenir impediments pera la executio de la justitia, se fan lite pendiente donations, y otras alienations de las cosas litigiosas, en personas priuilegiadas, o otras, a si que obtenguda la sententia per la otra part, hi haja menester discursio ab lo terceren qui es feta la alienatio, per ço statum, y ordenam, que pus se faça fe, y conste en lo proces, que al temps de la lite las ditas cosas alienadas eran possedas per lo alienant, que la executio de la sententia realment, y de fet, sens citatio alguna, sino en cas que apparegues a la Royal Audientia, se hagues de citar aquell en qui es feta la alienatio, o altramet possesca, o detinga las cosas litigiosas, se faça, y se haja de fer, no obstant qualseuol exceptions, ni drets que per aquells se opposassen, los quals los sien saluos, feta la executio, y abans en res no sien qits, y

II. VSATGE. Possunt etiam.

POden encara los Prínceps, els Magnats, els cauallers donar lurs honors aquis volran, coesafaber aquella honor q̄ per dret speran q̄ los pot venir en obertura, apres la mort daquells qui la honor posseeixen, mas apres no poden mudar lur volutat, si lo acptador era ja lur hom de mans comanat, ol havié rebut a home per aquell do, car aço sera a ell aytal tenedo, que sil senyor negara hauer donat a ell aquella honor, bastar li ha auerament, axi com faria, si ja hajes tenguda la dita honor, car moltes vegadas aquest do es fet en rescost amagadament, perço los sobredits Prínceps donaren tots temps auerament a aytal do.

I. CONSVETVT de Cathalunya.

SI algu dona tot quant ha en sos bens a son fill, o filla, o a altra qual seuol persona, e apres lo donador ha fill de aquella mul' er que ja hauia, o de altra que apres haura presa, lo fill, o filla que apres naxera, e encara aquell qui era nat quant lo pare feu a altre la donatio, apres la mort del pare pot reuocar de la dita donatio, fins a compliment de la sua legitima, no obstant que aquell al qual lo pare feu la donatio tenga la possessio.

L FERRANDO segó en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij.
Cap. xxxij.

PER tolre fraus que souint se cometē en las donacions ques fan, ab consentiment, e approbatio de la present Cort statum, e ordenam, que qual seuol donacions vniuersals, o de la major part del patrimoni, o que excedissen sine cents florins, ques faran, hajan esser scritas en las cortz dels ordinaris, en lo cap dela vegueria hon ditas donacions se faran, scriuint lo die que ditas donacions se continuaran en dit libre, qui sie intitulat de donacions, e heretamentis, ab vna rubrica continent los noms, e cognoms dels donadors, e donataris, e del notari qui haura testificada la donatio: e sino seran continuadas tals donacions deu dies ans del prestat, o contracte, no prejudiquen, ne pugan prejudicar a creedors censalistas, ne altres qui tingan lurs credits ab cartas, o albarans, encara que sien posteriors. Empero no sien entesas en la present, donacions ques fan per conteplatio de matrimoni, cotinuidas en los capitols matrimonials, si aqll sortira son effecte. E si las ditas donatiōs se farà entre vassalls de alguns Barōs, o d' ecclesiastics, o d' altres hauēts jurisdictio, e dins los termēs de la jurisdictio de aquells, q̄ aqllas hajan esser registradas, e continuadas en las scriuanias de las vilas, e locs de hon sera domiciliat lo donador: e si tals donatiōs seran fetas per los dits Barōs, o altres hauēts jurisdictio, aqllas hajan esser registradas, e cotinuidas en lo cap dela vegueria dela ciutat, vila, o loc ahō tēdra lo donador lo principal domicili. E las ditas donacions no hajan força, ni valor en perjudici dels dits creedors censalistas, ni

stas, ni altres qui tingan lurs credits ab carta, o ab albara, sino del die de las continuations de aquellas en auant, e que lo notari per continuar la donatio no haja, ne puga ha-uer, ne exigir sino tres sous per son salari, e en los locs dels ecclesiastics, e Barons sie pagat dit salari, a arbitre dels senyors.

DE REVOCAR DONATIONES. TIT. X.

- I. ALFONS segon en la Cort de Montso, Any M.CC.Lxxxviiiij.
Cap. xxxiiij.

COM nos hajam rebut en nostra jouentut nostre Regne, e no hajan haut consellers profitosos a nos, ne a la terra nostra, e hajam molt deguastat, e donat del nostre Regne, en tant que aquellas cosas que hauem donadas fan part del Regne, als vns per violentia, e als altres per frau, als altres per engan, o per jouentut, que nos siam restituits de totas las rendas, axi com castells, vilas, e masos, e villers, e terras, e molins, e forns, e banys, e jurisdictiones, e de totas altras cosas que pertangan al nostre Regne, e a la nostra terra, que son immobles, o seents, que hajam donadas, venudas, empenyoradas, stablidas, atorgadas, o enfraquidas, o permutadas, o en altra manera alienadas, despuys q lo dit senyor Rey en Pere de Alta memoria pare nostre mori, a algu, o alguns, en axi que encontinent totas

aquellas cosas soltament nos sien restituidas: car nos las cosas demuntadas reuocam, e volem que sien cassas, e vanas, nos empero pagants, e retents lo preu que en veritat se pogues monstrar per testimonis leyls, quens sie estat donat, e pagat, e nos restituints los serueys qui en veritat poran esser mostrats per aquella causa per aquells esser fets, e retre encara lo preu q la scritania nostra ne hagues haut, e retent encara ço que hagessem pres per raho de cabi. Empero si algu, o alguns pora monstrar al consell a nos donat en aquesta Cort per los Aragonesos, e Cathalas, que allo de nos hagessem per justa raho, o per seruey, o per altras cosas, que aquell consell nostre paxa, e deja restituir a ells aquellas cosas quels fossen vijares esser justas a restituir, axi que no partescan de Montso, entro que de aquellas personas que ara hic son, las ditas cosas sien fetas, e espatxadas, e los altres, qui no hic son, q sien citats que vengan, e que determinen dins breu temps, la hon nos siam, seguenta ells empero la nostra Cort: empero no entenē en aquesta reuocatio nostra neguna cosa q nos hajam restituida, e la qual lo senyor Rey en Jaume auí nostre, e lo senyor Rey en Pere de bona memoria pare nostre hagessem presa de negu per força, o atort, car aquella restitutio molt nos plau, e aquella acceptam.

Ff 3 DE LA

DE LA VNIO DEL
 REGNE DE MALLORCAS
 AB SAS ILLAS, Y DE LA
 CIVTAT DE TORTOSA,
 A LA CORONA RE
 YAL. TIT. XL

- I. ALFONS segon en la Cort de Mòsto,
 Any M. CC. Lxxxviiiij.
 Cap. xxxij.

O Rdenā, e statuim, que null temps lo Regne, e Illas de Mallorcas, d'Yuiça, e de Menorcas siē diuifas, ne puxan esser diuifos, ne alienats, ne dats a feu, ne apropietat, per venda, per cambi, ne per absolutio, ne per fill, ne per filla, ne per alguna altra manera, de la senyoria de Cathalunya, e de Arago, ans per tots temps sien ensemps, e romāgan en senyoria nostra.

- II. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
 Cap. xxxij.

O Rdenam, e statuim, que null temps lo Regne, e las Illas de Mallorcas, de Yuiça, e d' Menorcas, e las altras Illas subjacents al dit Regne no sien departidas, ni alienadas, nis puxan departir, ni alienar, ne donar a feu, ni a propietat, per venda, per cambi, per absolutio, ne per fill, ne per filla, ne per alguna altra raho que dir, ne anomenar se puxa, de la senyoria de Cathalunya, e dels dits Regnes de Arago, e de Valentia, ne del Comtat de

Barcelona: ans prometem per nos, e per tots los successors, e hereus nostres presents, e esdeuenidors, que nos, o aquells hereus, o successors nostres no departirem, ni departir farem, ni consentirem, ni permetrem lo dit Regne de Mallorcas, e Illas de Yuiça, e d' Menorcas, e las altras Illas subjacents a aquell Regne, ne en tot, ne en partida, dels Regnes d' Arago, e de Valentia, e del Comtat de Barcelona: ans volem, e atorgā, que per tots temps lo dit Regne de Mallorcas, e las Illas demunt ditas sien ensemps conjunctas als dits Regnes de Arago, e de Valētia, e al Comtat de Barcelona, sens mija, e sens algun entreuall: en axi çoesa saber, que alguna persona no puxa lo dit Regne, ne Illas demunt ditas en tot, ne en partida per nos, o hereus, o successors nostres tenir en feu honrat, o en altra manera: ans Rey de Arago, e de Valētia, e Comte de Barcelona per tots tēps tēga corporal mēt, e cors, a cors, e apropiadament a si mateix lo dit Regne de Mallorcas, e las Illas subjacents anomenadas.

- III. ELEONOR Cōfort, y Loñinent general de Pere terç, en la Cort de Tortosa, Any M. CCC.
 Lxv. Cap. v.

D Errerament, com no sie licit los membres departirse del cap, e la ciutat de Tortosa sie mēbre notable, e insigne del Comtat de Barcelona, e del Principat de Cathalunya, perço ab la present nostra constitutio per tots temps valledora statuim, e sancim, que nunca

ca la dita ciutat de aquells Comtat, e Principat puxa esser separada, ans a ells tots temps romanga vnida, ensemps e afixa, loants, approbants, ratificants, e confirmants a la vniuersitat, ciutadans, e habitants de la ciutat de Tortosa qualseuol priuilegis, e concessions en temps passat de las cosas deuscriptas a ells fetas: e encara ordenam, que la dita ciutat de Tortosa, ensemps ab la iurisdicció, castell, e terme de aquella en negun temps per lo senyor Rey, o successors seus puxa de la Corona Reyat, ne del Comtat de Barcelona, e Principat de Cathalunya esser diuís, segregada, o en alguna manera separada, ans de present la dita ciutat, e castells seus, ab tota iurisdicció de aquella ciutat, e termens seus, ab vincle indissoluble ajustam, affigim, vnim, e incorporam al dit Comtat de Barcelona, e Principat de Cathalunya, prometents en fe del senyor Rey, e nostra, e en virtut del jurament per nos deus prestat, que la dita ciutat ab sos termens, e total iurisdicció

sua de aqui auant de la dita Corona, o Comtat nunca sera segregada, separada, o diuís, o alienada per qualseuol manera, ne lo senyor Rey, o sos successors la puxan segregar, separar, o diuís, ni alienar, o per qualseuol altra manera transportar en fill, o en fills, filla, o fillas, o mullers, ne en neguna altra persona ecclesiastica, o seglar, o altra, per manera de donatio, venditio, infeudatio, permutatio, empenyorament, o per manera de reenas, ne per qualseuol altre titol d'alienatio, lo qual dir, nomenar, o cogitar se puxa, a imperpetuum, o a temps, del dit Comtat de Barcelona, e Principat de Cathalunya, encara que extrema necessitat fos, os digues esser profit, e encara ques digues esser restauratio dels Regnes, e terras del dit senyor Rey, o en altra manera, ans volé, statuim, e sancim, que quisuulla sie Rey de Arago, e Comte de Barcelona, sie, e haja esser senyor de la dita ciutat de Tortosa, e del castell, e termens de aquella.

Ff 4

LIB.9.

LIBRE NOVE DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA.

DE ACCVSATIONS,
DENVTIATIONS, INQVI-
SITIONS. Y ORDE DE
IYVS CRIMINALS.
TIT. I.

Verament denunciador no sera de altra guisa, si ço que denūtiara no trau a ver per sagrament, o per batalla, o per judici de aygua calda, o freda.

I. VSATGE. Per scripturam.

I. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M.CCC.xxxiij.
Cap.xxviiiij.

PER scriptura accusatio de negu no sie presa, mas ab sa propria veu accus, si legitima, o cõdigna es la persona del acusador, e present aquell que desija accusar, car negu absent no pot esser accusat, ne accusar.

II. VSATGE. De compositione.

DE la compositio de tots homens qui serà morts, los fills, o los proïmes als quals se esguarda legitima successio de pèdre la heretat, podè accusar lo culpable, o lo homeyer, e indubitamèt hajan poder de perseguirlo, e si ho faran, hajan la compositio del homicidi, axi com jutjat los sera, segons las leys, e segons las costumas de aquesta terra.

III. VSATGE. Verè iudex.

ORdenā, e statum, que inquisitio no puxa esser feta p nos, o per la Illustre Reyna muller nostra, o per lo Inclit Infant en Pere Primogenit, e general Procurador nostre, o per officials nostres, o de ells, contra algun qui morra, o bens seus, sino en crims de heretgia, o de lesa Majestat, o de falsa moneda, e d aquells qui portan cosas vedadas en las parts de Egypte: e encara en los casos de crim de lesa Majestat, o de falsa moneda no puxa esser feta la dita inquisitio, si dõcs dins tres anys cõptadors apres mort de aquell, dels bens del qual sera feta demanda, no sera començada.

II. PERE terç en la quarta Cort de Barcelona, Any M.CCC.Lxxxij.
Cap. de Cort vj.

COMen molts, e diuerfos locs insignes de Cathalunya, diuerías vegadas als notaris de aquells

aquells locs, e en offici de notaria, e per cofeguet a la cosa publica, per diuersos commissaris, e officials nostres, no per clà, ni per instàtia què hajessen de algú, ne per zel de be public, mas per propi mouimēt, e per extorsio sié estadas fetas inquisitiōs, e grās vexations, per raho de la constitutio de Perpinya, que comença, *a o correr la desidia, &c.* e sen sie seguida grā nouitat a la cosa publica en occupar los capbreus, e regonexer per commissaris, e officials los dels cōtraçtes de las gents, e aço sapia a inquisitio general, que placia a vos senyor, declarant en aço lo dit capitol, prouehir per tolre vexations, e per be public, que per la dita cōstitutio, si sera seruada, o no sera seruada, de aqui auant nos puxa fer alguna inquisitio, proces, ne punitio, sino solamēt a clam, o instàtia de part que pretēgues interres, o dan propi, e per las cartas, o carta solamēt de aquell, o de aquells qui farian clam, o instantia, com vos senyor no hajats acostumat, ni fos cosa couinent de fer per propi mouiment inquisitio de las altrās cōstitutio, e capitols de Cort, si son seruadas per quiscun offici, o per quiscun stament de gents, ne per quiscun singular. Plau al senyor Rey, q romanēt la constitutio en sa força, no sen puxa inquirir, ni punir, sino a instàtia d part pretenēt propri interres.

III. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC.xiiij.
Cap.xxviiij.

Volents los nostres sotsmesos de calumpnias, e de injusti-

tias, e molestias, ab las quals moltas vegadas per las cosas dejus scritas forment soni affligits, segós se coue releuar, ab aquest nostre edicte proueim, q enquesta, o aprisia per propri offici, o a instantia del procurador fiscal començada, o rebuda per qual seuol jutge, no sie publicada, entroque per lo aduocat fiscal de aquella statio hon sera rebuda la dita enquesta, si regoneguda, e plenamēt vista: la qual regonexença lo dit aduocat haja fer dins terme competent a ell statuit per lo jutge, segós la qualitat del negoci, e granca del proces, la qual enquesta vista, si per las cosas cōtengudas en aquella sera vist al dit aduocat, que si donadas deffensions, lo proces romania en lo punēt en q lauors es, seria prouat plenament, o mig plenament, o que deagen insurgelcan indicis de presumptio, o almenys argumēts que deessen moure lo jutge a proceir auant, lauors lo dit aduocat faça tantost publicar la enquesta, e formela demāda contra lo delat del crim, dins lo temps per la constitutio de Cathalunya en la present Cort statuit. Mas si per lo proces las cosas desusditas al aduocat fiscal no son vistas insurgir, lauors no forme libell, ne soffira quey sie mes auant proceit, mas referuada la enquesta, si lo delat es pres en lo carcer, o comanat a fermāças, lo jutge faça lo tantost deliurar, e si lo dit jutge, e lo aduocat fiscal contra aço faran, e negligents en las ditas cosas seran, o remissos, aquell qui culpable sera trobat, per calcuna vegada de pena de x. liuras sie ferit.

Ff 5 Maria

IIII. MARIA Conforty Loctinent general de Alfons quart en la Cort de Barcelons, Any M. CCCC. xxij. Cap. xxij.

PRoueim, ordenam, e statuim, q̄ si, e quant a instantia del thesor, o procuradors fiscals, o de qualseuol altra persona, o per propri motiu per lo senyor Rey, o son Primogenit Governador, Portant veus, o per altre qualseuol official ha uent poder, sera scrit, o manat a algu official ordinari, que trameta lo proces de algun delat al dit senyor, o a altres desusdits, e inhibit, que en lo mig no proceesca alguna cosa cōtra lo dit delat, que si dins dos mesos apres dels dits manaments, e inhibicio, o presentatio dela letra, o rescrit peraço emanadas, lo dit senyor, o altre dels desusdits aço manāt, o inhibint no haura referita s̄a intentio al dit ordinari a qui es estat scrit, manat, o inhibit, passats los dits dos mesos, lo dit official ordinari puga, e se tengut proceir en la causa del dit delat per justitia, segons que fer podia, e era tēgut ans dela presentatio de tal rescrit, manament, e inhibicio, algū de aquells, o aquella no contrastant, volent la present constitutio compendre las causas ara pendents.

V. FERRANDO segū en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxj. Cap. v.

MES statuim, e ordenam, que si algun delat sera pres per crim que prouat no meresc que pena corporal, se donat a man-

leuta y donea, e si merexera pena corporal, e lo delicte sera comes dins Cathalunya, volem, que dins vint y sine dies apres que sera en la preso, se haja a fortificar, e instruir la enquesta, e passats los vint y sine dies se haja a publicar al dit delat dins sine dies, si sera vist ques dega publicar, e si lo delicte se pretendra esser comes fora de Cathalunya, es dira esser comes en Arago, o Valentia, Mallorcas, Menorca, o Yuica, la dita enquesta se haja de instruir dins trēta dies, e si sera en Sicilia, o Sardenya, o altres parts longinças per mar, o per terra, se haja instruir dins quatre mesos, haguda informatio saltim semiplena, que lo crim es comes per lo delat en las ditas parts: e si dins lo dit temps no sera fortificada, e publicada la dita enquesta, o sera vist no deures publicar, q̄ se relaxat lo delat, o donat a manleuta.

VI. LO MATEIX en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij.

que de a fista en pñda de los depositarios
STatuim, e ordenam de approbatio, e consentiment dela present Cort, que en las depositiōs dels delats, si los dits delats ho demanarā, hajan esser los dos jutges de cort, saluat just impediment.

VII. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxxj.

depositarios en mñda que no se prela
COM fins aci se vist, que las depositiōs dels delats son rebudas per jouēs, e forçā ni ha de ignorants, e pera tal exercici in-

sufficients, perço proueim, e ordenam, que de aquí auant las deposicions dels delats, e del testimonis en causas criminals axi d'offensas, com de deffensas, sien presas per notaris Reyals, qui hajan almenys edat de vint y quatre anys.

VIII. LO MATEIX en la Cort de Mòt-
so, Any M.D. x. Cap.
de Cort viiiij.

Enquesta no puden pendre senyal de
COM en los vostres Comtats de Rossello, e Gerdanya se ferue de algun teps ença practica no deguda, ans contraria a dret, e a leys de lapatria del vostre Principat de Cathalunya, e dits Comtats, que lo Portant veus de general Governador en los dits Comtats tramet souint a pendre inquisitions vn notari, ab vn porter en diuersos locs Reyals, e de Barons dels dits Comtats, e aquellas se rete enuers si, e es vist esser fet contra constitutions de Cathalunya, e aliàs indegudament, perço supplica la present Cort a vostra gran Excellècia, li placia ab acte de Cort proueir, que tollèt los abusos sobre aço comesos, sie manat, e inhibit al dit Portant veus de Governador qui ara es, e per temps sera en los dits Comtats, que no trameta, ni permeta, que notaris, ni porters sens presentia del dit Portant veus de Governador, o altre official Reyal aqui es permes, fagan inquisitiõs de crims. Plau al senyor Rey.

VIII. PHILIP Princep, y Lo ãinēt general de Carles en la primera Cort de Mòtso, Any M.D. xxxvij.
Cap. xxxviij.

qui puden assitir quant se fan relator
STatuim, e ordenam, que de aci auant quant se faran las relatiõs dels processos criminals, axi de regalias, cõ de ordinari per los jutges de cort, si parra al Loctinent general, hi hajan de ser presents tantolament lo scriua qui haura entreuingut en dit proces, e los dos procuradors fiscals, o almanco algu dells, aquell qui haura entreuingut en la instructio del dit proces, y lo aduocat del reo, o altra persona per ell, nomenadora, peraque si dit relador se obmetra alguna cosa, la qual a ells sels recordas, ho hajan de dir, e que per aço dit relador ne hoja sententia de excommunicatio.

X. LO MATEIX en dita Cort
Cap. L.

los depõsitiõs dels reys criminals, de reus
STatuim, e ordenam, que en causas criminals, axi en offensas, com en deffensas, hauentse de rebre testimonis en lo loc hont residira la Reyal Audiència, se haja de interrogar per lo jutge de cort, o per altre doctor del Reyal Cõsell al qual sera comes, y present aquell, sino que fos occupat per altre exercici de son offici, encarregantne sobre aço sa cõscientia, e se haja de scriure lo que testificara lo testimoni, y en la Audiencia dels Portant veus de Governador general en los dits Principat, y Comtats per los assessors: y sis rebran per algutzirs, o cõmissaris fora del loc hont residira dita Reyal Audiencia, o dels dits Portants veus de Governador en son cas, per los dits commissaris, interrogant ells los testimonis, y alsistint a tota la deposicio, y en

tió, y en las corts dels ordinaris Re-
yals, per lo jutge, o assessor: e que del
testimoni qui sera estat pres de jura-
ment per dir la veritat, se haja de cō-
tinuar en scrits la depositio integra,
y qualseuol notari qui altrament pe-
dra depositiōs de testimonis en cri-
minal, os diga ad futuram rei memo-
riam, o alias, sic punit de fals a arbi-
tre del iudicant, y tals depositiōs no
façan fe. *Declarat. vt i. cons. 14.*

XI. LO MATEIX en la segona Cort
de Montfó, Any M. D. Liiij.
Cap. vij.

STatuim, y ordenam, que tots
temps que per la mateixa en-
questa, o altrament apparra de
la culpa del accusador, que a instan-
tia del fisci, o altra instantia legitima
contra lo primer accusador se puga,
o haja de proceir, cō si per ell, o per
sa accusatio no fos estada dita causa
preuinguda.

XII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. viiiij.

AXI mateix statuim, e ordenā,
q̄ las causas de qualseuol per-
sonas qui sic impetits d̄ furts,
latrocinis, de ser ruffians, jugadors,
affrōtadors, receptors de furts, y va-
gabundos, o de altres semblants de-
lictēs, los merits de las quals no me-
rescan pena de mort natural, o mu-
tilatio d̄ membre, encaraque mere-
can leuar las orellas, sien expedidas,
conclofas, e determenadas per lo jut-
ge, o jutges de cort a qui sera come-
sa la causa, feta paraula, e conclusio

seguida en lo Reyall Consell del cri-
minal.

XIII. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiiij.
Cap. iiiiij.

PER quāt podē occorrer molts
casos, en los quals se haura de
proceir a pendre informatio
del delictē promptament, y tambe
y ha algunas causas criminals ver-
bals, e que sens proces se poden expe-
dir, statuim, e ordenam ab loatio, y
approbatio de la present Cort, que
ditas informatiōs, y enquestas se ha-
jan a rebre per hu dels dos doctōrs
del Consell criminal q̄ derrerament
entraran, y seran admesos en dit Cō-
sell, y apres en lo primer consell quis
tindra, haja lo dit doctōr a fer rela-
tio del cas, y de la enquesta, y alli ha-
ja de ser comesa à hu dels vuyt do-
ctōrs per lo Vicicancellor, o en son
cas Regent la Càcellaria, o Presidēt
del dit Cōsell criminal, y per lo sem-
blant los dits dos doctōrs mes nous
hajan de coneeixer de las causas ver-
bals criminals, que no neccsitan de
proces, y son de poc moment, com
vuy fan los jutges de cort.

XIIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xj.

ENcaraque per constitutio feta
per nos en la Cort celebrada
en la vila de Montfó en lo any
M. D. xxxxyij. capitol sinquāta, co-
mençant. *Statuim, y ordenam que en causas*
criminals, &c. sic statuim, y ordenat, q̄
hauer se de rebre testimonis en cau-
sas cri-

fas criminals, axi en offensa, com en deffensa, en lo loc hont residira la Regia Audiencia, se hajan de interrogar per lo jutge de cort, o altre doctor del Rey al Consell al qual se comes, y present aquell, sino que fos occupat per altre exercici de son offici, pero per quant de la dita constitutio, segons la mente perque fons feta, se ha molt abusat per lo passat, y attento que nos som estats seruits ab loatio, y approbatio de la present Cort de crear, y eregir en aquest nostre Principat nou Consell Rey al, per los negocis, y causas criminals, per hon poran ab major comoditat entendre en lo examé dels testimonis, e interrogatio del reo, de las quals dos cosas dependeix tota la justitia del proces, y de comanar ho als notaris pot succedir grandissim dany, y prejudici a la justitia, y ofuscar se la veritat, perço ab approbatio, y consentimé de la present Cort statuim, y ordenam, declarant la dita constitutio, y ajustant a ella, que en ninguna manera lo notari puga interrogar al reo, ni als testimonis tāt de offensa, com de deffensa, ni exigir los depositions algunas, encara que sic ab assistentia, o presencia del relador de la causa, ans en tot cas lo dit relador haja de interrogar axi al reo, com als testimonis, y lo notari no puga scriure, sino lo que la part, y los testimonis, precedent interrogatio del relador, deposaran, y si lo contrari era fet, a tals depositions axi de la part, com dels testimonis, ni a la depositio del reo, no se donada se alguna, y lo notari ipso facto cayga en priuatio, e inhabilitatio de son offici, y lo rela-

dor qui ho permetra, que lo notari interroge, se punit com a contrasent a constitutio, y que los ordinaries Reys, o sos successors hajan de seruar lo mateix.

DE MALDIENTS, Y
BLASPHEMANTS DE DEV,
DE LA VERGE MARIA,
Y DELS SANCTS.
TIT. II.

- I. ALFONS segon en la Cort de Mōtfo
Any M. CC. Lxxxviii.
Cap. xxx.

Q Rdenā, e statuim, que algū hom no diga mal d Deu, ne d nostra dona sancta Maria, ne d algū altre sanct, o sancta, e qui ho fara, si es caualler, o fill de caualler, o ciytada, o bon hom de vila, pac vint sous, e si es altre hom, pac deu sous, e si pagar nols pot, prena deu açots en la plaça: e la pena demunt dita se gua nada al senyor del loc hon ho dira, e de aquells encara, que de ay tals penas, o de semblants han vsat, e acostumat de hauer, o rebre part.

- II. PERE terç en la Cort de Mōtfo,
Any M. CCC. Lxiii.
Cap. x.

Q V I paraulas nefandissimas, Deu omnipotent, e la benauenturada verge Maria, e la sua virginitat tocants, e los sancts, e las sanctas de deu, dira, si ab proposi ho dira, sens speranza de alguna venia,

venia, o perdo que muyra, si en joc, baralla, o en altra manera per ira, o per cas ho dira, portant per mig de la lengua vna verga de ferro sie s'co bat.

III. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC.
xiiij. Cap. j.

ENuers la honor, y reueretia de nostre senyor Deu, e de nostra dona sancta Maria gloriosa verge mare sua, e de tots los sancts, e sanctas de Paradis humilment, e deuota entenents, e ab sobiran voler, e studi squiuants, e del tot foragitants los illicits, e detestables juraments, ja per lo Rey Alfons en la Cort d' Môt so, e lo Rey en Pere auí nostre en la sua Cort de la dita vila de Montso, ab ordinatiõs en las ditas Corts fetas dampnats, ereprobats, las propdi tas ordinatiõs ab la present constitutio, de assentimēt, e approbatio de tota la present Cort de nostra certa scientia confirmam, e de nou fem, e atorgam, volēts, statuints, e manāts, aquellas per tots tēps inuiolablemēt esser obseruadas. Proueit, e encara ordenat en major obseruatio de las ditas cosas, que los officials ordinariis delas ciutats, vilas, e locs de Cathalunya, en lo principi de lur regiment sien tenguts jurar, e juren specialment seruar ab acabament totas, e sengles cosas desus, e deus conten tengudas: sien encara tinguts cascun any, dins vuyt dies ans de la Natiuitat de nostre senyor Deu, las ditas cõstitutions, e la present per tots los locs acostumats de lurs jurisdictiõs,

e districtes ab veu de crida fer publicar, a si q̄ per algu en alguna manera nos puxa ignoratia allegar: proueing encara, q̄ si los dits officials en las cosas sobreditas, o en alguna de aq̄llas exequidoras negligents seran trobats, incorregan sens tota remissio pena de priuatio de lurs officiis.

DE SACRILEGI. TIT. III.

I. VSATGE. Quicunq; subdicanum.

QVISQYI ociura subdiaca, tres cents sous compona, qui diaca, quatre cents sous, qui preuere ociura, sis cents sous, qui monge ociura, quatre cents sous compora, e culpable sie jutjat, qui Bisbe, nou cents sous.

DE CRIM DE SODOMIA. TIT. IIII.

I. PHILIP en la Cort de Montso, Any M.D.Lxxxv.
Cap. Cxiiij.

PER quant lo crim nefando de Sodomia es enormissim deuant Deu, y tots los faels Christians, y per breu particular impetrat per lo Emperador don Carles de immortal memoria pare nostre, esta comesa la conexensa, y castic en los Regnes de la Corona de Arago als Inquisidors de la heretica, y apostatica prauedat,

prauedat, acumulatiue empero ab los jutges ordinaris, o als qui de ells en la causa preuenen, statuium, y orde nam ab loatio, y aprobatio dels tres braços, que preuenint en la coneixé- sa los dits Inquisidors, y fentse lo proces per los dits Inquisidors contra algu pres per ells per lo dit crim, axi en la defensa, com en la offensa ab interuentio de vn doctor del Re- yal Consell, y proceint en dit cas, com se proceix en dits casos ordi- naris fora del crim d heretgia, ab pu- blicatio del nom, y cognom dels tes- timonis, y donantse sententia con- tra lo tal criminos ab vot, y parer de- cisiu d aquell doctor, y de altres del dit Rey al Consell que per nos seran nomenats en cōsultors del sanct ofi- cici, per lo qual se haja de fer relaxa- tio al braç secular, hie la tal sententia executada, sens hauerse de fer nou proces, ni recehir los testimonis, per que lo tal criminos sie punit, y casti- gat segons sos meritis, y no se faça lo que vuy los Inquisidors fan, que los reos de tāt enorme crim condemp- nan a galera tantfolament, per no ha- uer de fer la relaxatio al braç secu- lar, de hon se segueixen molts incō- uenients, que per la vilesa, y enormi- tat del crim nos poden explicar.

DE HOMICIDIS.

TIT. V.

I. VSATGE. Si quis de homicidio.

S algu de homicidi fera prouat, o conuençut, ven- ga en ma dels proïmes del no mort, e del señor

dells sino volra fer dret, o no pora, a ferne lur voluntat sens mort.

I. PERE terç en la Cort de Perpi- nya, Any M. CCC. Lj.

Cap. xv.

Remissio de homicidijs.

P Artago ordenam, e statuium, que algu qui de homey, dif- finitio, o remissio de nos, o de altre daquen hauent potestat re- bra, no puxa tornar, o esser, o estar en loc ho'lo mort estaua, dins sine anys, del temps de la remissio obtenguda comptadors, si doncs no ha feta cō- positio, o auinença ab los fills, o co- sins pus proïmes del mort. Si empe- ro lo homey en batalla fera perpe- trat, lauors lo reebent la diffinitio, o remissio de aytal homey, de entrar en lo dit loc pera dos anys tantfol- ament volem abstenir, si doncs ans ab la part no fera auengut, o haura composat, segons que demūt es dit: e si lo contrari per algun daqui auāt fera assejat, la diffinitio, o remissio del homey, ab deliberada pensa, o en batalla comes, a ell feta, sie nulla, e va na ipso facto. En aquestas empero co- sas no volem esser compresos, o en- tesos aquells, que si defsenet, o en al- tra manera en casos leguts de dret, homey se esdeuendra perpetrar.

II. LO MATEIX en la Cort de Cerne- ra, Any M. CCC. Lviij.

Cap. xvj.

P Artago confirmant la consti- tutio per nos feta en la Cort d Perpinya, que comença, *Part ago ordenam, e statuium; Inc. et cara en aquella* *est. Perpinya* ajustant

ajustant statuim, que la dita constitutio haja loc, e sie seruada en guiatges per nos, o qualque altres de aci auant faedors, com en frau de la dita constitutio aytais guiatges sien vists esser fets.

DE FALSIFICADORS DE MONE DA. TIT. VI.

- I. CARLES en la Cort de Barçelona, Any M. D. xx.
Cap. j.

Primeramēt statuim, e ordenam ab loatio, y approbatio d'la present Cort, q' falsificadors de moneda no pugan esser composats.

DE CRIM DE FALS. TIT. VII.

- I. VSATGE. Si quis per pecuniam.

Si algu per amor de pecunia, o de amor de son amic, o propinque se perjurara, la quarta part de tots sos bes a aquell a qui falsa haura jurada compos, e fer testimoni perda.

- II. VSATGE. Si quis falsum.

Si algu fals testimoni cōtra son proïsme per algun cas haura dit, o fet, aytant de son hauer perda, quant son proïsme hajera

perdut, si veritat contra ell testificat hajes dita.

- I. PERE terçen la Cort de Perpinyà, Any M. CCC. Lj.
Cap. xxxviij.

A Tolre materia de falsar safra ordena, e statuim, que qualseuol que de hauer falsat safra sera conuençut, perda lo puny: ajustant, que safra falsat, en poder del falsador, o qualque altre trobar, en tota manera sie cremat.

- II. LOMATEIX en dita Cort
Cap. xxxviij.

PER tal que a occasio de perpetrar morts, o nafras sie obniat, la qual souint dona portament de falsas, esçitas barbas, ordenam, que negu no port barba falsa, o ficta, dins, o defora casa, publicamēt, o amagada, e qui contrafara, si caualler, o hō de paratge, o ciutada, o hō de vila honrat sera, a exili de deu anys, per sol portament sens speranza de perdo sie condempnat, e si hō de peu sera, perdalo puny: si emperō aquell qui ayral barba portara, fara mal a qualseuulla, e de quina conditio se vol sie, de pena de traytio sie punit. Ajustat, que negu barba falsa, o ficta no gos fabricar, e qui contrafara, de pena de perdre lo puny, sens speranza de perdo sie punit.

- III. CARLES en la quarta Cort de Mòso, Any M. D. xxxij.
Cap. xij.

PER

PER esser lo crim de fals molt detestable statum, e ordenam, que los testimonis qui deposaran fallamēt en las causas criminals, axi en offensas, com en deffensas, y en las causas ciuils, axi per lo actor com per lo reo, e qui tals testimonis falsos scientment daran, o produiran actes falsos, si sera en causas criminals, incorregan en la pena, que incorreria aquell contra qui, o en fauor de qui seran donats dits testimonis falsos, si lo crim fos ver, y prouat, si enpero las causas seran ciuils, incorregan en pena de perdre la causa, e lo testimoni fals de esser li leuat lo puny. E lo qui falsificara actes, sie punit de pena de mort natural.

Can. 5.

III. PHILIP Princep y Loftinent general d Carles, en la primera Cort de Moniso, Any M. D. xxxvij. Cap. xxiiij.

SI algu fera conuençut de hauer fet fals testimoni en informatio de pobretat, sie punit d fals, com per altrs constitutions en los testimonis falsos es statuit.

V. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv. Cap. xxvij.

PER quant per la constitutio feta en lo any M. D. xxxxij. capitoll xiiij. començant. *Per esser lo crim de fals molt detestable,* es imposada pena contra los testimonis falsos qui testificaran axi en causas ciuils, com criminals, axi tãbe en offensa, com deffensa, y contra los qui tals

testimonis falsos scientment daran, statum, y ordenam ab approbatio, y cõsentiment de la present Cort, que las penas posadas en dita cõstitutio se extengan tambe als subornadors, y mediadors dels tals testimonis falsos, encaraque no sien alguna de las parts luttigants, ni produint los dits falsos testimonis.

DE ADVLTERIS, Y STV
PROS, E QVE VILS FEM-
BRAS NO ESTIGAN
ENTRE BONAS GENTS,
NI EN HOSTALS PV
BLICS. TIT. VIII.

I. VSATGE. Si quis virginem.

SI negun violentmēt corrompra verge, o la prena per muller, si ella, e sos parents ho volen, eli donē son axouar, o li don marit de sa valor. Si algu violentment adulterara la fembra qui no es verge, e la empreñara, axi mateix.

vide p. 386.

II. VSAGE. Mariti vxores.

LOS marits poden reptar lurs mullers de adulteri, siu sabē, o per suspita, e ellas se deuen purgar per lur auagant, per sagrament, e per batalla, si aqui seran manifests indicis, o signes competents. Muller de caualler, per sagrament, e mes auant per caualler.

Gg Mullers

Mullers de ciutadans, e de burgesos, e de nobles balles, per pedō. Mullers de pagedos per caulera, ab lurs proprias mās. Si la muller venç, retenga la son marit honradament, e esmenli totas las mėsions, que ella, e sos amics hauran fetas en aquell plet, e en aqlla batalla, e lo mal de bataller, e si fera vençuda, vëga en ma de son marit, ab tot quant haura.

I. PERE terç en la Cort de Montso, Any M.CCC.Lxiiij.

Cap.xj.

*En nom p. de la
S. m. p. m. p. m. p.
m. p. m. p. m. p.
m. p. m. p. m. p.
m. p. m. p. m. p.*
FEmbras vils de lur cors publicamēt diffamadas, en carrer de alguna ciutat, vila, o loc en lo qual estigan honestas personas, e estar son acostumadas, noy gozen estar en ninguna manera, ans puxan, e dejā esser gitadas de aquen, hoc en cara de lurs proprias casās.

II. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M. CCCC. xiiij.

Cap. xxxiiij.

PEnfants, que de algun temps enfa en lo Principat de Cathalunya enormament, e dāpnada es deduit en costum, que algūs hostalers, e hostaleras, en las ciutats, vilas, o lōcs del dit Principat tenen notoriament, e palesā fembras, tambe francas, com sclaus abandonadas a vs, e a peccat de carnalitat ab los caminants, e altres, dels quals, molts per auinantesa que troban, facilmente se declinā, e cauē en lo dit peccat, qui en altra manera sen abstindrōn, de que gran offensa a no-

stre senyor Deu, e diffamatio, e dan a la cosa publica se seguexē, ab aquesta perpetual constitutio, e edicte statuiū, ordenam, volem, e manam exprefament, que algun hostaler, o hostalera del dit Principat de aqui auant no tenga, ne tenir presumescā en son hostal publicament, o secreta alguna fembra franca, o sclaua abandonada a vs, e peccat de carnalitat, ni aquella en son hostal aculla, sino passant, e caminant per posar en lo dit hostal, ni en aquest cas mes auant de vna nit ab lo die que arribara en lo dit hostal: ni aytal fembra caminant, o passant en lo dit hostal gos romanir, sino lo die que partint de altre loc hi vendra, e per la nit, axi com dites subseguent, per lo qual temps se abstenga de cometre lo dit peccat: e si la dita fembra fara lo cōtrari, correga la vila hon lo dit hostal fera publicament ab açots, e si algun amic de la fembra fera ab ella, aquest aytal axi mateix correga la vila ab la dita fembra, lo hu apres del altre. E lo hostaler qui contra la present cōstitutio fara, o vindra, per cascuna vegada incorrega pena de vint florins de or de Arago, haueadors, e exigidors dell, e de sos bens, per los officials de la ciutat, vila, castell, o loc hō contra la present cōstitutio, e edicte fera fet en alguna manera, dē la qual pena la terça part al denuncia dor, o accusador, y l'altra terça part a la obra dels murs dē la ciutat, vila, castell, o loc hon lo dit delicte fera comes, o dē alla hō los del loc (si fort no es) se haurā a recullir, e la restāt terça part al official qui fara la executio sic guanyadas, y aplicadas: e de la qual pena

pena algun official Rey al, o altre no puxa fer remissio, ni admetren compositio alguna, sots pena de la doble, applicadora, ço es la tercera part al accusador, e denunciador, e las restants dues parts a la obra dels dits murs, segons que desus en la present constitutio es declarat.

DE FVRTS, Y LATROCINIS. TIT. VIII.

- I. CARLES en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxij.
Cap. x.

Olent prouoir a molts desordes, y abusos fins acifets, sobre cosas furtadas, y robas dels encarcerats, statuim, y ordenam, que si furts seran aportats en las presons, o en las casas dels jutges de cort, axi de robas, or, argent, o pecunias, o altrs qualseuol cosas, que aquellas hajan esser posadas en vna caxa per en aço faedora, la qual estiga en la sala d la preso de Barcelona, dela qual haja d tenir las claus, lo qui te carrec de la almoyna dels pobres presos, y sens ell no si puga obrir, y dels dits furts q en dita caxa sera posats, se haja d fer inuētari, o memorial p lo scriua d la causa, y sie ligat ab la roba: e no resmeys los procuradors fiscals, o altre dels haja de scriure la dita roba en vn libre, segons estara designada en dit memorial: e lo mateix sie fet de la roba, diners, armas, y altrs cosas que los presos dexan

als carcellers, o los carcellers los leuan, quant entran en la preso. E lo mateix sie seruat en las presons de la vila de Perpinya.

- II. PHILIP Princep, y Loſinēt general de Carles en la primera Cort de Mōſo, Any M. D. xxxvij.
Cap. xxxij.

Statuim, e ordenam, que hauēt confessat los ladres, de qui es la roba furtada en poder dels trobada, o per ells denunciada, sie restituida per los jutges de cort, almenys prestada per aquells y donea cautio de restituirla, a arbitre de la cort, sis mostrara no esser de aquells: de la qual cautio no se haja de pagar salari, ni despesas algunas, y que en la proua d qui es la roba furtada per lo ladre que la hauia robada, o furtada, sien tenguts per y doneos testimoniis los domestics, y familiars de la casa de aquell a qui dita roba sera estada furtada, y que la present constitutio sie extesa per tot lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya.

- III. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij.
Cap. xij.

PER lançar los ladres de Cathalunya, ab loatio, y approbatio de la present Cort statuim, y ordenam, que qualseuol ladre qui sera condemnat a açots, o bandeix, la primera vegada dega esser senyalat en las spatlas, ab lo senyal, y armas de la ciutat, vila, o loc,
Gg 2 hon

hon sera condempnat, a effecte que si apres per altre furt sera pres, vist lo senyal, li puga esser augmentada la pene, juxta la qualitat del furt haura comes, y la consuetut del delinquir.

IIII. **LO MATEIX** en la Cort de Mòt-
so, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Cx.

SON estats tants los accessos de mals, robos, assassinaments, y altres enormes casos se son fets, y perpetrats per los ladres aquadrillats, y no aquadrillats en lo present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello y Cerdanya, sens may hauerse pogut donar orde suficient a la total expulsió de aquells, per molt ques sie procurat ab censuras ecclesiasticas, per virtut del propri motu dit dels bandolers, presumintse per virtut de aquell moltras personas serian caygudas en moltras censuras, en perill de sas consciencias, cosa tan conuenient, y necessaria peral seruey de Deu, y nostre, al be, y vtilitat publica del dit Principat, y Comtats, que moguts de dits excessos, illaqueatio de animas, y del molt day q los dits ladres causan als drets de la Generalitat de Cathalunya statuium, e ordenā ab cōsentiment de la present Cort, q lo aduocat fiscal, y procuradors fiscals nostres en lo present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya siē obligats, almāco de quatre en quatre mesos, fer relatio per ells, o per tercera, y autentica persona en lo cōsistori dels Deputats de Cathalunya, ab vn memo-

rial authentic, y q per ell conste, dels ladres q en Cathalunya se trobaran en aquella hora, y plenaria informatio dels ladronicis per ells comesos, y junctament del nom, y cognom de cada hu de aquells, pera q constāt de cada hu de aquells delictes, nom, y cognom, hajan segons la qualitat de aquells manar fer cridas publicas, ab las quals se faça talla de las personas dels tals ladres, donant per cada hu de aquells que no seran cap de quadrilla, presos, y vius, aportats en los carcens Regals de Barcelona, lo que aparexera als Deputats fins en cent liuras: y si a cas lo dit ladre, o ladres en la forma demunt dita pres, o presos, y viu, o vius aportats en los carcens de Barcelona, fos, o fossen cap de quadrilla, que per aquell se donen de las peccunias del General fins en doscentes liuras: y si cas sera, que los dits ladres seran morts, y no portats en Barcelona vius, sino lo cap de aquells, si aquell tal cap vindra ab las prouas necessarias del jutge ordinari en lo territori del qual lo tal sera mort, o altra bastant, y real proua, essent en cas lo tal mort fora dels dits Principat, y Comtats, se done per lo tal cap de peccunias del General de Cathalunya si sera de ladre cap de quadrilla, fins en cent liuras, y si a cas no sera, se donen fins en cinquanta liuras: y pera mes corroborar la dita determinatio de Corts, y peraque ab mes prestesa fortescia lo fi, y effecte desijat, statuium, y ordenam, que si cas sera que algun ladre matas, o prengues altre ladre, constant ab plena proua la tal captura, o mort, que lo tal ladre qui haura
pres, o

pres, o mort, a mes del premi dalt destinat, sie perdonat de tots los delictes que lo tal haura comes desde el die sera estat cridat per enemic de nostra Regia cort, y processat de regalia per crim de ladronici algu, o de mort feta anant aquadrillat junta ment ab altres ladres: dels altres empero casos, o delaturs que abans de dits delictes haura comesas, no se en tēga perdonat, ni remes, si de aquells hi haura part formada, o instatia de tercera persona, per leuar totes danyosas cautelas, ab tal que lo ladre homicida del altre ladre no fos cap de quadrilla, com en tal cas la nostra voluntat no sie perdonarli ningun delictē, y que la present constitutio sie duradora fins a las primeras Corts. *non fuit confirmata*

DE ABATVTS, Y LATITANTS. TIT. X.

- I. IACME segon, en la segona Cort de celona, Any M. CC. Lxxxviiiij. Cap. v.

Quiscū cambiador quis abatra, o qui ja sie estat, o sie abatut, q̄ null tēps tinga taula de cambi, ne algu offici nostre, mes que sie haut, e cridat per infame, e per abatut per la ciutat, e per lo loc hon haura vsat del offici, e que sie detēgut pres fins haja satisfet, e no menje sino pa, y aygua.

- II. LO MATEIX en la Cort de Leyda, Any M. CCC. j. Cap. iij.

Sobrel capitol faēt mentio dels cambiadors abatuts, o quis abatra, ordenam, que aquell capitol sie seguit, e encara obseruat, axi q̄ si algu, o alguns cambiadors son, qui no pugan, o no vullan pagar totallo que dejan, be, e planament, axi com pla cambiador ha acostumat, e deu fer, (e aytals entenem esser abatuts) que sie seguida la forma del dit capitol contra ells, no contrastant manera alguna feta, o faedora cōtra la forma del capitol demunt dit: part aço, per lo proces faedor contra los dits cambiadors, no sie fet, ne puxa esser fet nēgū prejudici als seus creedors, en los deutes que nos, o alguna altra persona als dits cambiadors dejām: ans aquells deutes romāgā en la força als dits creedors cōtra aquells cambiadors, e lurs bēs, e cōtra altre qualque sie, qui neguna cosa a ells deja, e en aço no entenē, quāt a infamia, en Berēguer de Finestres, e en Barthomeu Cendra, e en Pere Sentpere, si hauran satisfet a lurs creedors, o serā auinguts ab ells de aci a la festa de Nadal d̄ nostre señor primer vinēt.

- III. LO MATEIX en la Cort de Gerona, Any M. CCC. xxj. Cap. xiiij.

Stauim, que lo capitol per nos fet en la Cort de Leyda, qui comença, *Sobrel capitol faent mentio dels cambiadors abatuts,* sie tengut, e obseruat. Statuints, e ajustats a aquell

Gg 3 capitol

capitol, que tot cambiador qui se-
ra estat abatut fins en aquest pre-
sent die, o se abatra de aquí auant, lo
qual no pac a sos creedors be, e pla-
nament, ço que a ells deu, a lur volū-
tat, ço es aqlls qui ja ans del present
die son abatuts, dins vn any primer
vinent, e aquells qui de aquí auant se
abatrā, tātost q̄ serā abatuts, sien pu-
blicats ab veu de crida per infames, e
per abatuts, en los locs en los quals
se abatrā, o serā abatuts, e encara per
totas las veguerias de Cathalunya, e
quels sie tolt lo cap, e quels bēs d'ay-
tals abatuts, encōtinent cō serā aba-
tuts, o de aquells qui ja son abatuts,
segons que demūt es dit, sien venuts
per la cort del loc hon aquells bens
son, o seran, per satisfer a lurs cre-
dors. E q̄ nos, o lo molt Alt Infant
demundit, o nostres successors no
dejam fer gratia de las ditas cosas als
dits cābiadors abatuts, o qui se aba-
trā, o a algun de aqlls, si dōcs prime-
ramēt no satisfeyan a lurs creedors.

Ante T. Angl. S.

iiii. ALFONS terç en la Cort de Mēt-
blanc, Any M. CCC. xxxiij.
Cap. xxx.

STatuim part aço, e ordenā, que
qualseuulla mercader, o draper,
o lurs negociadors, o factors
qui tindran comāda, o comādas de
altre, o mercaderias, o altrās cosas
las quals haurā rebudas en, o per son
offici, es abatrā, fugint, absentātse,
o latitāt, sien punits de la pena posada
cōtra los cābiadors quis abatā, pus la
quantitat, o valor de las comandas,
mercaderias, o cosas atenyā summa
de cent liuras Barcelonēsas. Aço ma-

teix manāts esser obseruat en loscor-
redors; e pellers Christians, Iueus,
e Sarrahins, qui pelles, erobas reben
per vendre, encara si la quātitat, o va-
lor de las cosas que hauran rebudas
no atenyaran la dita summa.

V. PERE terç en la Cort de Cerue-
ra, Any M. CCC. Lviij.
Cap. viij.

PArt aço confirmāts lo capitol
fet en la Cort de Geronā per
lo molt Illustre senyor en Iac-
me de bona memoria auí nostre lo
qual comēça. *Statuim que lo capitol per nos
fet en la Cort de Leyda, &c.* Ajustant a aqll
statuim, q̄ si algū cambiador qui de
aquí auant sera abatut, se recullira en
alguna ciutat, vila, o loc de algū Pre-
lat, Baro, o caualler, o de altre qui sie
acostumat de sostenir bādajats, a re-
questa nostra, o de nostres officials,
aqlla psona, en jurisdicció dī qual lo
dit cābiador abatut se sera recullit,
sie tēguda aqll pendre, e a aqll toltre
lo cap, e q̄ a aytal cābiador abatut no
puxa esser feta per nos, ne officials
nostres de aço remissio, fins primera-
ment a sos creedors sie en lurs deu-
tes satisfet.

VI. FERRANDO segō en la segona Cort
de Barcelona, Any M. CCCC.
Lxxxiiij. Cap. Liiij.

IAtsie per constitutiōs, e ordina-
tiōs per los Reys de Arago pre-
decessors nostres fetas contra los
cābiadors tenints taula de cābi, qui
se absentaran, abatrā, o falliran, sie
proueit, empero per alguns desor-
des ques segueixen a gran dany de la
cosa

cosa publica del present Principat, confirmant las ditas constitutions, e en aquellas ajustant, ab approbatio, e consentiment de la Cort statuim, e ordenam, que qualseuol q tinga tau-
la de cambi, e altres qualseuol mercaders qui serà abatuts, fugits, e absents, e latitantes, ipso facto, & ipsa constitutione sien haguts per gitats de pau, e de treua, axi que rebuda summaria informatio per lo veguer del cap de la vegueria hon dit cambiador, o mercader haura fallit, si còstara se sie talment absentat, de còtinēt sie publicat, e cridat per gitat d pau, e treua, e per tal sie hagut, e reputat, e no puga esser en ninguna Baronia d la vegueria hō sera publicat, ne altre loc, ne p nos, ne successors nostres, ne Barons, o senyors dels dits locs guiat, assegurat, ne restituit en pau, e treua, ne remes, fins haja a tots los creedors contentat, e satisfet, si dōcs dit guiatge, e altres cosas preditas, de volutat, e cōsentimēt d dits creedors no proceexen, romanēt no resmeys en la força, e valor las altres penas en ditas cōstitutiōs cōtengudas.

VII. LO MATEIX en la tercera Cort de Montsó, Any M. D. x.
Cap. xxviii.

Confirmant las altres constitutions, axi per nos, com per nostres predecessors fetas cōtra los cambiadors, e mercaders abatuts, e latitantes, e en aquellas añadint statuim, e ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, que los dits cambiadors, e mercaders qui d aqui auant se abatran, e latitaran, no pugā

fer, nils sie admesa cessio de bes, ans sie proceit contra la persona, e bens lurs rigurosament, e prompta, com a ladres publics, e ipso facto sie haguts per gitats de pau, y treua.

VIII. PHILIP en la Cort de Montsó, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxxxij.

PER quant la experientia ha mōstrat, que los mercaders, y botiguers q se abatan per eua-
dir las penas de la cōstitutio del Rey dō Ferrādo segō en la segona Cort d Barcelona capitol sinquata y tres, y de altres constitutions, quant determinan dexar de pagar a los creadors, y abatres, no latitan, ni se amagā, ans estā publics, y ab mōstrar sos libres, y bes, y ab altres contēplatiōs dexan de pagar a dits sos creadors, perço, per lleuar semblants cautelas, y malitias de dits mercaders, y botiguers statuim, y ordenā ab loatio, y approbatio d la present Cort, q dits mercaders, y botiguers, encara q no latiten, tota hora, y quāt per spay de sis mesos haurā deixat d pagar a los creadors, sie haguts per ia fallits, abatuts, y cō infames, y q en ningūa manera pugā esser habilitats, ni dispensats pera cōcorrer a officiis de la Deputatio, casa de la ciutat, y lotja de la ciutat d Barcelona, y altres officiis d las altres ciutats, vilas, y locs d tot lo present Principat, y Còtats, y sie haguts p priuats d la matricula dels mercaders, y d todas las bossas, y locs ahō sie en saculats, y la dita pena sie irremissible, exceptat cas foruit, o altre just impedimēt approbat p lo Royal
Gg 4 Consell

Consell, en lo qual cas puga esser declarat, no esser incidit en las penas del present capitol, y que la present constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts.

DE FAVORIA.

TIT. XI.

- I. MARIA Confort y Loctinent general de Alfons quarten la Cort de Barcelona, Any M.CCCC. xxij. Cap. xxv.

L arigor del pro-ces d' la fautoria de la pau, e de la treua en las cosas de jus scritas volents moderar, p' foragitar los abusos quen solen exir, de assentiment, e approbatio de la Cort perpetualment ordenam, e statuum, que quant conuinindra fer proces de fautoria a instantia de la part querelant, contra los ajudadors, aconselladors, e sostenidors dels gitats de pau, e de treua, sien seruadas las constitutions de pau, e de treua, e lo vs, e la pratica de aqllas: si empero los officials a quis pertany fer tal proces, volrà proceir per lur offici, o a instantia del procurador fiscal còtra los dits fautors, ajudadors, conselladors, o sostenidors, proceescan, e hajan a proceir precedent monitio, la qual sie feta per aqll official qui proceir volrà contra aquells, per la qual monitio sie intimat als dits fautors, còsellers, ajudadors, e sostenidors ab letra patèr, que dins l'any del temps limitador a

arbitre del dit official qui tal proces fer volrà, desistescan de fauorir, consellar, ajudar, e sostenir lo gitat d' pau, e de treua, en altra manera, que sera proceit còtra tals fautors, &c. segòs justitia volrà. E si feta la dita monitio se trobara per informatio degudamèt presa, e appellats los dits pretesos fautors, que lo amonestat per fa duritia no desistex de tal fautoria, si vist sera al dit official qui tal proces fara, proceesca per mer offici, o a sola instantia del fisc, en publicar los dits tals fautors per gitats de pau, e treua, e en altra manera punir aqlls, segons trobaran esser punidors, atesa la pensa de las ditas constitutions de pau, e de treua, e la pratica, e vs de aquellas.

- II. CARLES en la quarta Cort Montso, Any M.D. xxxij. Cap. vij.

P Erque las letras d' fautoria nos donè de vnas personas, delats gitats de pau, e treua, y no de altres, statuum, e ordenam, que lo aduocat fiscal, y lo relador de las fautorias sien obligats legir lo memorial dels gitats de pau, e treua en lo Reyal Còsell, e sie dells exigit juramèt, que non sabèn mes, y que per ells es estada feta diligècia en posar tots los delats, e gitats de pau, y treua en dit memorial, exceptats que no si posen los morts, o remesos, o guiats per nos, o lo nostre Loctinent general.

- III. LO MATEIX en dita Cort Cap. vij.

Per mes

PER mes effectuar la expulsio dels delats statuí, e ordená, que en las letras de fautoria, y en las cridas que per aço se faran, se posada la clausula, que algu scientment, y voluntaria no puga acullir en sa casa ningú Gasco armat de balesta, arcabussos, escopetas, lanças, rodellas, e broquers, sots pena d' badeix a temps de tres anys dels dits Principat y Comtats, la qual constitutio volent duradora fins a la conclusio d' las primeras esdeuenidoras Corts.

Acta confirmat. hoc cap. 16. f. 10. 182. 1804. 2. 43.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort. iiii.

PER mes facilment expellir la multitut dels delats qui tenen oppresa la terra dels dits Principat y Comtats, de que es lo principal remey que noy haja receptors, ni fautors de aquells, perço supplica la present Cort a vostra Majestat, que li se seruey statuir, y ordenar, que las letras d' fautoria se donadas vn mes apres, que finidas las presents Corts, la Royal Audientia sera ajustada. E porque muchas vegadas nos troba la relatio de las ditas letras de fautoria presentadas, que se statuit, que los porters, apres quels seran estadas dadas ditas letras, hajan a presentar aqllas, y fer relatio de la presentatio dellas dins vint dies immediadament següets, sots pena de priuatio de lurs officis, y de esser aqotats per lo loc ahon sera la Royal Audientia, sens remissio alguna. E los scriuans sien tinguts continuar ditas relatiós, sots pena de esser priuats de lur offici de notari, sens remissio alguna. E mes

placia a vostra Majestat statuir, que las penas de las ditas fautorias se ab molta rigor executadas, e perço se molt aduertit, a quin relador se cometran las ditas causas. E per quant sens executio las ditas cosas pot aprofitarain, y lo Thezorer qui es la principal part per fer executar las ditas fautorias, nos puga excusar, diét no tenir diners pera donar als porters, o cõmissaris qui hã d' anar a donar ditas letras, y fer las ditas executiós, placia a vostra Majestat statuir, q sempre q lo Thezorer dira no tenir diners per fer executar las ditas fautorias, o otras prouisiós que faran en lo criminal, los porters, o cõmissaris que restaran de anar, y fer son offici per axo, ho hajan encontinent denuntiar al Loctinent general, y al Mestre rational d' vostra Majestat, los quals hajan compellir, ço es lo Mestre rational sots pena d' mil ducats al Thezorer, o regent la thezoreria en donar sos comptes dins vuyt dies immediadament següets. E lo dit Thezorer, o regent la thezoreria los haja de donar sots las ditas penas, e lo Mestre rational los haja de fer examinar encõtinent, tota dilatio postposada, porque se veja si hi ha diners, o no: elo mateix que sobre las ditas fautorias es ordenat, haja loc quant seran tramesos algutzirs, o cõmissaris per executio de cosas criminals, a si q per defecte d' executio, lo criminal no reste de executar se. Plau a sa Majestat.

V. PHILIP en la Cort de Mc nt, fo, Any M.D.Lxxxv. Cap. de Cort iiii.

Gg 5 Per quãt

PER quāt en lo present Principat de Cathaluña, y Cōtats de Rossello, y Cerdāya, hi ha moltes casās solitarias, y altres locs de molt pocs veyns, q̄ los habitants allí estā subjectes a molts maltractes de ladres de pas, y altres delats vulgarment nomenats, *bandolers*, que si no fan lo que volen, no sols a las voltas los maltractan, pero los matan, y roban quant tenen, com de molts se es vist, y no considerant lo perill en q̄ estan, y que no poden resistir als dits mal factors, ans son forçats sufrir q̄ menjen ço del seu, de algun temps a esta part se es inuentat que contra estos qui tenen lurs casās solas, o habitan en locs petits, y de poca poblacio se proueeix com a fautors de crimi nosos regaliats, publicats per foragitats de pau, y treua, y de altra manera criminalment, a instantia del procurador fiscal, yls portan presos alas presons cōmunas de la ciutat de Barcelona, yls cōposan ab diuersas q̄antitats, de manera que ab estos proceiments se han tret molts diners per la Thezoreria general, lo q̄ es cert contra la sancta intentio de vostra Majestat, y en grā dany de molta pobregent, perço supplicā los tres braços a vostra Majestat, li placia ab lur cōsentiment, y approbatio statuir, y ordenar, que nos puga proceir cōtra alguna persona per proces de fautoria, o altrament per hauer acullit en sa casa, o donat a menjar a bādolers, o saltejadors de camins, y altres facinorosos, essent la tal casa sola, y apartada de altrās, o en loc de manco de vint casās, si ja no cōstas plenament, que en altres casos fossen estats fau-

tors dels dits crimi nosos, reuocant tots abusos per los officials d̄ vostra Majestat acerca de aço fets, y si lo cōtrari se fara no sols lo jutge cayga en las penas imposadas contra los contrafents a constitutions de Cathaluña, pero se obligat a refer tots los danys, y despesas que patira aquell contra qui sera proceit. Plau a sa Majestat que per hauer donat a mējar a bandolers, ningu sie pres sens prouisio de jutge, y feta en scrits, y q̄ essent a la preso sels publique la enquesta dins lo mateix temps, que se ha de publicar en las enquestas ordinarias.

DE REPTATS DE BAVSIA, E TRAYTIO. TIT. XII.

I. VSATGE. Si quis in Curia.

Ialgū en cort per son señor sera reptat de bausia deuant lo Princep, purgar se deu per judici, e p loament de aq̄lla cort, e si fer no volra, lo Princep lon deu destrenyer.

II. VSAGE. Et si quis à potestate.

E Si per la Potestat algu sera reptat, deu se metre en sa ma, e per judici de la sua cort redreçar, e esmenar lo dan, e lo mal, e la deshonora que feta li haura, o se deu purgar de bausia per sagrament, e per batalla

batalla a son par, qui de linatge de honor sie de sa valor, ab dan, o ab prou q̄ d' aço deu hauer, per aço diu dan, o prou, que tant prona si venç, com perdria si era vençut. Semblât-mêt sie entrels Magnats, e lurs cauallers, exceptat, que batalla no sie feta en lur ma, mas en ma dels feels elets de cascuna part.

III. VSATGE. Si quis aliquem de bausia.

S I algu reptara altre de bausia, e lo reptador no sera senyor del reptat, e a fer batalla en ma de senyor se metra, si lo reptat sera vençut, sie fet dell ço que de bara prouat se deu fer: e lo vècedor recobre dels bens del vençut totas mesçons de perduas que per la batalla haura fetas, e si lo reptador sera vèçut, qui la sanc del altre ab injust, e temerari gozar les esforçat demanar, sie liurat en poder del accusat, per ço que en si mateix, e en sas cosas prenga ço que volguera que laltre innocent sofferis.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxj.

S Tatuim, q̄ null hom reptat de bausia no sie sostègue per nos, ne per algun altre de Cathaluña, si doncs nos volra purgar segons lo vltatge de Barcelona: e la encara hon purgar se vulla, nos, o fills nostres aquell no sostengam, ne deffendam en penyoras, ne en altras cosas, com nos còuenga esser jutges en las ditas cosas.

II. IAME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxij.

S I algu fera reptat de bausia, que aquell qui reptara no puxa creixer de riquesa lo par que li volra dar, e si ho fara, que la riquesa sie de aquell, e dels seus per tots temps, en axi que noy puxa renuntiar aqll ans de la donatio, ne despuys.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxiiij.

S I algu reptara algun caualler, e li dara par, o contrasemble, que no li puxa dar sino era caualler, o fill de caualler per son linatge.

III. LO MATEIX en la Cort de Geron, Any M. CCC. xxj.
Cap. j.

A Supplicatio de la dita Cort statuim, e ordenā, q̄ lo capitolfet per lo senyor Rey en Pere en la dita general Cort de Barcelona, lo qual comença, *Statuim, que null hom reptat de bausia, &c.* sie tengut, e obseruat. E stablint anyadim, e declara aquell capitol, que encara sie entes, e seruau, no tant solamēt de baras, mas encara de traydors qui lur se no volran escòdimentenem, empero, quels altres fills nostres, saluar dels successors en lo Regne, no estats en potestat nostra, mas heretats, puxā prestar ajuda, e fauor al reptat, volent se excusar, axi com ho poden fer los altres Barons de Cathaluña.

Lo ma-

V. LQ MATEIX en dita Cort
Cap. xxv.

STatuim, e encara ordenam, que si algu sera reptat en la cort de bausia, o de proditio, o traytio, o de trencament de treuas, que puxa escondir sa fe per batalla. E si aquell qui sera reptat de las ditas cosas, o de alguna de aquellas sera bandejat per nos, os tembra de nos, o dels officials nostres, q̄ puxa venir, estar, e tornar saluament, e segura per los locs nostres, per ayntant de temps com haura mester escondir sa fe, sens dubte, e paor de nos, e de nostres officials, vinent, estant, e tornant. Las ditas cosas empero stablir, e ordenar entenem dels homens de paratge, o de linatge militar, o de hom honrat de ciutat, o de vila.

DE DESAFIVS.
TIT. XIII.

I. FERRANDO primer en la Cort de
Barcelona, Any M. CCCC. xij.
Cap. xv.

COM a molts en tenents a fer mal sie menester exemple de correctio, e sie quaix en tot lo Principat de Cathaluña crescut, o introduit per abus, que si los señors directes las cosas feudals, o emphiteoticarias, per dret de comis, o per delictes per ells comesos, o en altra manera per ley, o dret de senyoria se pendran, o aquellas a lurs mans peruendran, e aquellas pera lur

propria cultura se aturará, o a altres stabliran, o a instàtia de creadors requirant justitia, e jutge en aço per lo senyor qui tals cosas ha jutjar primeramēt assignat, ses de uēdra esser alienadas, per tal que dels preus deaquē haueadors se puxa tant com pora satisfer als dits creadors, alguns sobre aço drets pretenents, als possedors de las ditas cosas, de fet, o de paraula no dubtà fer manassas, per las quals, o los fruyts per prouisio celestia als cāps donats destruir, o aquells cāps en moment dels dits fruyts despolblar, o despullar no dubtan, o fossas, creus, o altres señals mort designāts en los dits camps fer, e posar assajan, e aquests ayts dejan de capital pena esser punits, perço a aquesta tant grā audacia, e delictes volents obuair, ab aquesta perpetual constitutio sancim, e ordenam, que si algu daquest tant foll gozar mogut, al possedidor delas ditas cosas, o generalment a quisiulla sperant guanyar aquellas, per si, de paraula, o en scrits, o per interposada persona, manassar, o per los dits señals al cultiuador dels dits bens, o en altra manera generalment al sperant aquells guanyar, haura dada, o feta paor, o temor en alguna manera, aquest aytal amanassant, o donant, o faent paor, o temor, prouats legittimament los casos defus-dits, o algu de aquells deuant lo jutge, o coneixadors del crim, o altres proceimēts defus nomenats, per gitat depau, e de treua sie publicat, e haut, e squiat p los nostres veguers, dins las veguerias dels quals tals cosas, o alguna de aquellas seran attendadas, pus aquells a quis pertanyera ne sien

ne sien instats, o requests legitima-
mēt per la part, e no en altra manera:
e los dits oficials tal publicatio per
ells feta hajan, e sic tenguts deguda-
mēt notificar a las altras veguerias, e
ballias, e a Prelats, e Barōs, cauallers,
e altres del dit Principat jurisdicció
hauents, los quals, pus la dita publi-
catio los sie intimada, en alguna Ba-
ronia, o loc no puxan los dits de
linquents en alguna manera soste-
nir: entenem empero, que lo dit ay-
tal publicat, e haut per gitat de pau,
e de treua comparent, e purgant
sa contumacia, e satisfent los da-
nys, e despesas a la part, o fermant
li de drēt en poder del veguer qui
primer per gitat de pau, e de tre-
ua lo haura publicat, per lo dit offi-
cial puxa esser reduit en pau, e treua,
punint lo empero del delictē, o crim
q comes haura per alguna de las di-
tas rahons, segons que justitia dicta-
ra.

- II. FERRANDO segon en la Cort
de Montfo, Any M.D.x.
Cap. xxvj.

STatuim encara, e ordenam ab-
loatio, e approbatio de la pre-
sent Cort, que si algū Gasco de
qualseuol stament, o conditio sie da-
qui auant desafiara algu, posant car-
tells de desafius, o en altra manera, q
ipso facto sie hagut per gitat de pau,
y de treua, y per tal publicat.

- III. CARLES en la tercera Cort de Mont-
fo, Any M.Dxxxvij.
Cap.x.

PER euitar incōuenients se se-
gueixen de desafiaments se fan
a regidors, o a altres qui tenen
carrec de vniuersitats, statum, e or-
denam, que los qui desafiara vniuer-
sitats en nom propi, o fictē, o perso-
nas priuadas en nom fictē, incorre-
ga en pena de mort natural, y que al-
guna persona de qualseuol ley, stat,
o conditio sie no puga acullir, ni re-
ceptar scientmēt los tals desafians,
sots pena de cent ducats de or, appli-
cadors a nostres cofrens Reys.

- III. LO MATEIX en la quarta Cort de
Montfo, Any M.D. xxxij.
Cap. xx.

Alstant a la constitutio feta
per nos en las Corts celebra-
das en la vila de Montfo lo
any M.D. xxxvij. capitol x. statum,
que la dita constitutio haja loc con-
tra los qui desafiara vniuersitats, ca-
pitols de Esglesias axi cathedrals, cō
collegiadas, collegis, o monastirs, o
qualseuol personas ecclesiasticas, de
qualseuol stat, o conditio sien, en fa-
cres ordens constituits, sots pena de
seuir tota lur vida en las galeras no-
stras, y no pugan esser remesos, ni cō-
posats per alguns oficials nostres, ni
Barons, puga empero esser remesos
sense compositio per nos, o per no-
stre Loctinent general.

- V. PHILIP Princep y Loctinent gēne-
ral de Carles, en la segona Cort de
Montfo, Any M.D. Lij. Cap.
de Cort. x.

SVpplica la dita Cort a vostra
Altesa, li placia statuir, y orde-
nar

nar, ajustant a la constitutio feta per la Majestat en la present vila d' Mòtfo, en lo any M.D. xxxij. q' tot Frànces, o altre estranger qui desafiara en scrits, o de paraula a alguna persona, vniuersitat, o collegi, o sera trobat ab arcabus, o ballesta parats, o desparats, sie còdempnat, y posat en galera perpetua, e sens reinissio alguna: declarant, que estranger sie entes, lo qui no es vassall de la Majestat, y vostra Alteza: y que lo present capitol no compregua los mossos qui anirà juntamet ab los amos. Plau a la Alteza, pus que no sien mes de dos per quiscun amo.

QVANT SIE LICIT, O
NO A QVISCV, VENIAR
SE SENS IVTGE.
TIT. XIII.

I. VSATGE. Qui aliena.

VI ço de altri furtara, o inuasi ra, si en aquella direptio sera na frat, o mort, aquell quil haura nafrat, o mort, no suffira alguna calumpnia.

I. FERRANDO segó en la tercera Cort de Barcelo na, Any M.D. iij.
Cap. xxx.

COM instigant, e procurant lo enemic de pau en lo Principat de Cathalunya sie introduit algun abus de maluada consuetut, ço es, q' si algu sera mort, o offes

per algun altre, los parents, o amics del mort, nafrat, o offes, o lo dit offes presumint pèdre de ells vèjança, menyspreant en aço la Rey al punitio, o vindicta de justitia, no tant solament contra la persona del homeyer, nafrador, o offenedor, procuraran artificiosament, o maquinosa la mort, nafras, o destructio, mas encara contra los fills, germans, oncles, nebots, cosins germans, o altres parèts, e amics del homeyer, nafrador, o offenedor, encara que no sien culpables en la nafra, o offensa, e algunas vegadas no seran de lur parentela, matan, nafrà, o offenen, e sie molt greu, e enorme, e contrari a tot dret natural, e estrany de tot cami de raho, que los innocents per los culpables suffiran algun dampnatge, o injuria, e per amor daço volent la dita consuetut dampnada, e de pernicios exemple a la cosa publica, ene miga de natura, e destructio dels singulars, de tot en tot esquivar, e ab cògruos, e decents remeys extirpar de aquells qui se dejan la sanc del innocent, e cogitan mal, ab aquesta constitutio se assentimèt, e approbatio de la present Cort statum, e ordenam, que algun offes, o pare, fill, germa, oncle, nebot, cosingerma, o altre parent, o amic, seruidor, valedor, o familiar de algu mort, offes, ferit, nafrat, o injuriat, ne lo dit nafrat, o offes, ara, o en esdeuenidor no gos, ne presumesca matar, ferir, nafrar, offendre en persona, o en bens alguns, pare, fill, germa, cosingerma, o altre parèt, amic, o valedor del matador, feridor, nafrador, o offensor, ne dampnajar, fins que aquell haja certificat

certificat nomenadamēt, ço es aq̃lls qui acostuman dar defeximents, ab lettras, e aquells qui no acostumā dar defeximents, ab carta publica, en las quals se cõtenga, que de aquella cosa vol pēdre venjanſa, ni per sine dies continuamēt següents, despuys que ab la letra la dita certificatio a aquell personalment sera presentada, o ab carta publica per aquells qui no acostuman dar defeximents, e qui cōtrafara, sie hagut, y punit ipso facto per bara, e per traydor, e per acuydat nostre, e per giat de pau, e d̃ treua, e axi com acuydat, e giat de pau, e de treua sie denuntiat publicamēt, e esquiua, e sos bens sien publicats, e aplicats a la senyoria del senyor del territori hon los bens del malfactor seran trobats: entes empero, e declarat, que los acōpanyants aquells qui pēdran venjança seruada la forma de la present constitutio no sien compresos en las penas de la present constitutio: saluat empero las altrás penas per los altres crims que cometran. E de semblant pena volem, statum, e ordenam la dita Cort approbāt, que sie ferit, e punit aquell qui ab propri motiu, deliberadament, e acordada sera primer agressor, pus no sie en cas de rixa, encara que per no pendre venjanſa, matara, nafarra, ferra, o offendra algu en persona, o en bens, fins a tant que primerament aquell haja certificat ab carta publica, o ab letra segons damūt dit es, que aquell volra offendre, e sine dies continuament subsegüents, apres que la dita certificatio sera presentada ab carta publica, o ab letra. axi com dit es serā pallats. Axí q̃ per batalla, o per algu

linatge, o ajuda de armas, algu dels fúsdits faents contra la present constitutio nos puga purgar, o alcōdir, ne a ço sie admes en alguna manera. Ans pus que sera prouat, aquell abās de la certificatio feta personalment, o dins los sine dies apres que aquella sera presentada segons dit es, mort, nafra, ferida, o qualseuulla personal offensa hauer inferida, o feta, sie punit d̃ la dita pena en qualseuulla dels casos defúsdits: hon empero apres los sine dies lo dit notificant dampnatge, o injuria als parents, valedors, o amics del matador, o offensor, o altre, dara, o fara per son propri motiu segons dit es, sie punit segons de dret, o raho sera faedor, com per la present no entenam a dar facultat d̃ guerrejar, ni fer dan algu apres la dita intimatio feta ab carta, o ab letra segons dit es, si per vsatges, constitutions, e costums de Cathalunya permes no lies. Anadint encara, e declarant, que los qui cōtrafaran a la present cōstitutio no pugan esser remesos, o guiats per nos, o per nostres Loctinents generals, Gouernador, Portāt veus daquell, o alguns altres officials nostres, majors, o menors, o per alguns Magnats, Barōs, ecclesiasticas personas, ni de ciutats, villas, o locs Reyals, o altres renints, o exercints jurisdiction, ans si tals remissions, o guiatges eren fets, si ipso facto haguts p̃ nulles, es puga proceir contra los receptadors dels dits delats, segons que contra los receptadors dels foragitats de pau, y de treua es permes, segons las constitutiōs de Cathaluña sobre ço disposants. Entes empero, que los Barons qui tencn

tenē jurisdictio, no caygā en proces de fautoria, sino q̄ requests, dins tres dies hajan foragitar los tals malfactors, e si lo contrari era fet, incorregā en pena de doscētes liuras: e mes, que com lo cas fera fet entre vassalls de Barons, ço es que lo offes, e offenēt seran sos vassalls, no sie en res leuada la facultat al Baro de guiar, e remetre, haguda per reuocada ab la present cōstitutio la pragmatica per nos feta sobre lo bandlejar, la qual fone dada en Siuilla a xxv. del mes de Ianer. M.D. *non est in mu. pragmatica*

II. LO MATEIX en la Cort de Montsó, Any M.D.x.
Cap. Lviij.

EXperientia monstra claramēt, que las leys municipals que en vn temps son reputadas necessarias, e saludables, en altre tēps freturan de limitatio, e correctio. Volents perço en las cosas de jus scritas limittar, e corregir la cōstitutio per nos feta en la tercera Cort per nos celebrada als Cathalans al monastir dels freres menors de la ciutat d̄ Barcelona, començant. *Com istigant lo enemic de pau, &c.* ab loatio, e approbatio de la present Cort statum, e ordenam, e de la dita constitutio detraem, que los incidints en las penas de dita cōstitutio, no incorregā pena de publicatio, e confiscatio de bens, ans expressament aquella tolem; e mes auāt abolim, e de la dita constitutio tolē la pena de bara, e traydor, impertinētment posada en la dita constitutio, adherint nos sobre aço a la declaratio feta sobre lo incorriment de ba-

ra, e traydor, per lo Rey en Iaume predecessor nostre de bona memoria, a xiiij. de las chalendas de Dezēbre del any M.CCC.xxxv. statum, que aquell qui ~~en~~ nom fiete desafia-ra, incorrega en pena de perdre lo puny, sens sperança de venia alguna, e en todas las altras cosas declaram la dita constitutio restar en forca, y valor, sino en quant per la present es limitada, y corregida.

III. GERMANA Cōfort y Loñinent general de Ferrado segon en la Cort de Mōtso, Any M.D.xij.
Cap. xvj.

COM experientia haja monstrat, que la prohibitio feta de poder remetre, ni guiar los incidints en las penas imposadas per la cōstitutio feta en la Cort tercera de Barcelona, celebrada per lo senyor Rey en lo monastir dels freres menors de dita ciutat, començant. *Com instigant, &c.* sie estada causa de multiplicar delats, e criminosos en lo Principat de Cathalunya, e Comtats de Rossello, e Cerdanya, car veent se fora de tota sperança de venia, e remissio, se allentian a fer homeys, y altres maleficios, a las vegadas majors dels que abans haviā comesos, en axi que lo que era estat constituit, e ordenat a bō fi, e repos dels poblats en los dits Principat, y Comtats, ha redūdat en grādíssims danys de aq̄lls, perço ab loatio, y approbatio de la present Cort statum, e ordenam, q̄ no obstant la dita cōstitutio, e la dita prohibitio en aq̄lla feta de remetre, e guiar, que d̄ aqui auāt lo senyor Rey, e

Rey, e sos successors, son Loctinent, general Governador, Portant veus de aquell, e altres officials aqui abàs de la dita còstitutio pertàya, els era licit, e permes, pugà remetre, e guiar los dits criminosos, e incidints en las ditas penas imposadas en la dita constitutio, las quals fins aci han incorregudas, y de aqui auat incorreran, e semblàtment las ecclesiasticas personas, Prelats, Magnats, Barons, cauallers, gètilshomes, ciutadàs, burgesos, vniuersitats, e collegis, e totas singulars personas, axi ecclesiasticas, com seculars tenints, e posseints iurisdiccions, aquellas empero que fer ho poran, y haurà acostumat ans de la dita constitutio, pugan guiar, e remetre los dits criminosos, o delinquints, segons que podian, o acostumauan remetre, e guiar abans de la dita constitutio. No entenen ab la present donar major facultat, o poder de guiar, o remetre, sino tant cò los ne còpetia, e o acostumaua abàs de la dita còstitutio: los quals guiatges, o remissions nos pugan fer per lo senyor Rey, ni per sos successors, ni officials Reyals, ne encara per los dits Barons, ne altres defus dits, sino que primerament sie satisfeta en tot cas la part lesa: volem empero que la present constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras esdeuenidoras Corts generals de Catalunya, e no mes auant.

III. CARLES en la Cort de Barcelona, Any M. D. xx. Cap. iij.

STatuim, y ordenam ab approbatio de la present Cort, que la constitutio feta en las derreras

Corts de Mòtso cap. xvj. començat. *Com experientia haja mostrat, &c.* sic porrogada, y obseruada fins a la còclusio de las primeras Corts esdeuenidoras, celebradoras en Catalunya.

V. LO MATEIX en la segona Cort de Mòtso, Any M. D. xxxiiij. Cap. xij.

PER quant en la còstitutio del Rey don Ferrando segon, en la tercera Cort de Barcelona, començat: *Com instigant, &c.* entre las altrascosas fone prouet, q ningú offes, o injuriat préques venjança, ni manas pedre dels parèts, ni amics dels offenets, o injuriats, sots grans penas, las quals per esser massa greus foren moderadas per altra còstitutio, restat la pena de esser publicats per gitats de pau, y d treua, per la qual pena no ha cessat la malitia dels delinquents, y es raho q tant inica practica sie leuada, y castigada, perço ajustat a la dita còstitutio statuim, y ordena ab loatio, y approbatio de la present Cort, q los qui faran, o faran fer venjança en parents, e amics, o valedors del offenent, trobats fora la companyia de aquells, vltra las penas de dita còstitutio per altrascòstitutiòs moderadas, incorregà ipso facto en pena de dos centes liuras, la meytat aplica dora a la part dampnificada, y laltra meytat al official qui fara executio, la qual pena, rebuda summaria infor matio, sic executada axi com la pena d ser gitat, y publicat d pau, y d treua.

VI. LO MATEIX en la quarta Cort de Mòtso, Any M. D. xxxij. Cap. I. j.
Hh Confir

Confirmant la constitutio feta
per lo Catholic Rey dō Fer-
rando auí nostre, en la terce-
ra Cort de Barcelona, començant.
Com insignant, &c. ab las limitacions de
aquella fetas en altres Corts, statum,
y ordenam, queda dita cōstitutio. ab
las limitacions de aquella, sic por-
rogada fins a la conclusio de las pri-
meras Corts. *Sic ut conf. ut 7. fo 52 v.*
cons. 2. ce 7.

VII. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiii.
Cap. xy.

PER leuar alguns dubtes q̄ po-
rien occorrer sobre la cōstitu-
tio del Serenissim, y Catho-
lic Rey don Ferrando segon en las
Corts del Any M. D. iij. cap. xxxx.
comēçat. *Cōsiliarij, &c.* la qual per al-
tras cōstitutions es modificada, y se-
ñaladament per la constitutio de la
Reyna dona Germana en las Corts
del any M. D. xij. capitol xvj. co-
mēçant, *Com experientia haja monitrat*.
&c. perque algunas vegadas se ha
volgut dubtar, si dita constitutio de
la Reyna dona Germana era expira-
da, o no, encaraq̄ en las altras Corts
era estada prorrogada, y cō la disposi-
tio de la dita constitutio conuinga
al be public, per las causas en aquella
exprimidas, ab approbatio, y consen-
tinen de la present Cort statum, y
ordenam, y en quāt mēstere sie cō-
firmam, y perpetuam la dita consti-
tutio de la dita Reyna Germana.

VIII. LO MATEIX en la Cort de Môt.
fo, Any M.D.Lxxxv.
Cap. viij.

PER declaratio de la constitutio del Serenissim, y Catholic Rey don Ferrando segon, en las Corts del any M. D. iij. capitol xxx. començat. *Com infligitur, &c.* la qual per altras constitutions es modificada, y senyaladament per la constitutio de la Reyna dona Germana en las Corts del any M. D. xij. capitol xvj. qui comença. *Com experientia haia monstrat, &c.* ab loatio, y approbatio de la present Cort statutum, y ordenam, que si algu haura comes algun delicté, per lo qual hagues loc la disposio de dita constitutio, si aquell tal sera pres, ans que fos publicat en virtut de dita constitutio, puga allegar qual seuol exceptio de mala captura, o altra, la qual altrament no se li admetria, exceptats los ladres, assésfins, incendiarijs, sacrilegos, y homicidas acordats, y apensats.

DE INIVRIAS, Y
DANYS, DCNATS.
TIT. XV.

I. VSATGE. Hæc sunt vsualia.

Aquests son los
viatges de las co-
stumas de Cort,
quel señor en Ra-
mon Berenguer
vell Comte de
Barcelona, e Ad-
dalmus sa muller constituiren tots
temps tenir en lur terra, per acort,
e per ajustament dels Magnats de
lur terra, çofo, den Ponç Ves-
comte de Gerona, e den Ramó Ves-
comte de Cardona, e den Huladart
Vescomte

Vescomte de Barcelona, e den Gōbau de Besora, e den Miro Gilabert, e den Alemany de Ceruello, e den Bernat Amat de Claramont, e den Ramō de Mōcada, e den Amat Encas, e den Guillē Bernat de Queralt, e den Arnau Miro d Tost, e den Hug Dalmau de Ceruera, e den Arnau Miro de Sanctmarti, e den Guillel Dapifer, e de Iofre Basto, e den Renart Guillel, e den Gilabert Guibert, e den Onbert de Selajudes, e de Guillel Marc, e den Bosy Marc, e den Guillel Borrell jutge. Que qui occiura Vescomte, o lo nafrra, ol deshonorara en alguna cosa, esmen lo axi com a dos Comdors, e Comdor, axi com dos vassueffors.

II. VSATGE. De vassueffore.

DE vassueffor qui ha sine cauallers, per mort de aquell, esine sexanta onças de or cuyt, e per nafra trenta onças. E si ha mes cauallers, cresca la composicio segons lo nombre dels cauallers.

III. VSATGE. Militem vero.

QVI caualler empero occiura, dō en cōpositio dotze onças de or, quil nafrra, axi p vna nafra com per molts esmenli sis onças de or.

IIII. VSATGE. Si quis se misserit.

SI alguse metra en aguayt, e acor dadamēt escometra caualler, el ferra ab fust, ol tirara per los cabells, esmezo lo per mort, car grā ont

es. E si en altra guisa indignāt d qual que colp en baralla ferra caualler ab pūy, palmada, o ab pedra, o ab peu, o ab fust, si sensanc ferra, siē li donadas tres onças, e si sanc ne exira del cors, quatre onças de or, del cap sinconças, d la cara sis onças, e si li talla mēbre, axi que apparega debil, si esmenat per mort. E si es pres, e mes en ferros, o en escassa, si esmenat per mija mort. Si es escomēs, batut, o nafrat, o mes en tauaga, o destret per reēpço, si esmenat per mort. Si solament es pres, e guardat, e no ne haja soferta calumpnia, ni ontā, ni sera estat retin gut lonc temps, si esmenat per aliscara, e per homenatge, o per talio, si es vist esser son contrasemble. E si es major aquell qui prē, que aquell qui fera pres, don li caualler de la valor, qui li faça aliscara, y homenatge, o reseba talio. Caualler empero, qui ha dos cauallers, o homens allogats de la honor, en tendra hu de la cōpanya, tota aquesta cōpositio sie feta a ell, o per ell en doble.

V. VSATGE. Aguayt, e encalç.

AGuayt, y encalç de caualler, y assalt de castell si esmenat p homenatge, y per aliscara, axi cō sera vist al jutge qui jutjara aque-lla causa.

VI. VSATGE. Filius militis.

FIll de caualler si esmenat axi com son pare, fins a trēta anys, daqui auant axi com a pages, sino sera fet caualler.

VII. VSATGE. Miles vero.
Ih 2 Caualler

pro mulieris
veris

CAualler qui lex fa caualleria, mentre que la puxa tenir, no sie esmenat axi com a caualler. Affats lexa caualleria, qui cauall, e armas no te, ni feu de caualler, ni va en host, ni en caualcada, ni en plets, ni en Corts axi com a caualler, si doncs vellea nol ne dete.

VIII. VSATGE. Ciues autem.

Citadans, e burgesos sien entresi pledejats, e esmenats axi com a cauallers: mas a la Poteitat sien esmenats axi cō valueffors.

VIII. VSATGE. Bajulus interfectus.

BAlle occit, o batut, o pres, o debilitat, si es noble, e menja pa de forment tots dies, e caualca, sie esmenat axi cō a caualler. E lo balle qui no es noble, haja la meytat de aquesta compositio.

X. VSATGE. Rusticus interfectus.

PAgés occit, o altre home qui altra Dignitat no ha, sino q̄ es Christia, sie esmenat per sis onças de or. La nafra per dues onças de or. Debilitatio, e batiment sie jutjat per la ley, segons sous de diners.

XI. VSATGE. Captio vero.

APrefonament pus que algun haura esmenat a ell lo mal q̄ fet li haura quant lo pendra, sie esmenat axi, que tant li do de son hauer, q̄ faça jurar per hom de sa valor, q̄ per onta, ni per deshonor q̄ fe-

ta li haja, no la deu pus esmenar, si lo die, o lo endema q̄ pres sera, sia lexat. E si pus sera tēgut, o en escassa, o en ferres mes, o en tauega, o en algu altre ligā, et engut en guardia, per cācun die, e nit prenga sengles sis sous en compositio, per mans, e per peus ligats deu sous lin sien esmenats.

XII. VSATGE. Si quis aliquē percussit.

SI algu fer altre en la cara, per gautada sinc sous, e per puny, o per peu, o per pedra, o per fust, deu sous. E si ix sanc, vint sous, si tira p los cabells ab vna ma, sinc sous, ab dues, deu sous, si cau en terra, quinze sous, quil tira per la barba vint sous, p descaualcamēt quarāta sous.

XIII. VSATGE. Si quis aliquē quolibet ictu.

SI qualche vn indignat de qualche colp ferra algun en lo cors, per sengles feridas que no appa regā, sengles dotze diners, de aquillas que apparegā, per cācuna dos sous. E si sanc nexira, sinc sous, per os tren cat en lo cors, sinquanta sous. E si ferint, o tirant iradamēt li fa exir sanc per la boca, o de las narils, vint sous li do en compositio.

XIII. VSATGE. Si quis impulerit.

SI algū empeny altre ab vna ma, dotze diners, ab dues, dos sous, sis cau en terra, tres sous li esmen.

XV. VSATGE. Si quis alicui spuerit.

SI algu escup a degu en la cara, esmenli vint sous, o li estia a talio, ço es a atretal.

Vfatge

XVI. VSATGE. Siquis alicui criminalem.

SI algu dira a altre fellonia criminal, e no la li vol prouar, o no pot, o li jur per sagrament, que per mala voluntat dix aquella follia, e no per veritat quen sapes, o li esme aytant com ell ne perdera si ver fos.

XVII. VSATGE. Malefacta.

LOS malfets en los Sarrahins catius sien esmenats axi com de esclaus a lurs senyors, e la mort de aquells segons lur valor: per tāt dic segōs lur valor, car son molts qui son de gran reemço, e altres artificiosos experts en diuerfos linatges de arts.

XVIII. VSATGE. Vnaquæque mulier.

CAscuna fembra sie esmenada segōs valor de son marit, e si no ha marit, nel hague an, segōs valor del pare, o del frare.

XVIII. VSATGE. Si quis alicui homini.

SI algu gitara a degu hom lāça, o fageta, o altre linatge d'armas, si nafarra, o agreuiara en res, esmen lo, mal q̄ li haura fet, e si con-seguir nol pora, per la sola presump-tio que ha haut, o estiali a talio, en aquella mateixa pahor, o li esme axi com la meytat de vna nafra. E si ab ma armada lo escometra, e nol nafra ra, mas que solamēt li trencara lo es-cut, o las vestiduras, o lo fara caher, o deuallar en terra, semblantmēt sie esmenat per mija nafra.

XX. VSATGE. Siquis occidit equū.

SI algu ociura, o nafarra cauall, o altra bestia, home siēt deffus, o tenent en la ma la bestia, esme en doble la deshonor del caualcant ab sagrament.

XXI. VSATGE. Bonum vřaticum.

PER bon vřatge, e ben autho-ritzat per lurs homens statui-ren los souēdits Princeps, que tots homens hauents senyors, per null enginy, ni per nulla raho, ne per desfiament, ne per acuydamēt, ne p feu lexiat no aguaytē lurs personas, ne encalcen, ne escometan, ne nafre, ne prenā, ne presfos los tingan. E si se esdeuenia, que negu faes ago a son senyor, venga a sa ma estar pres tant longament, fins li haja esmenat lo mal, e la deshonor que fet li haura, segons lo juy del Princep, e de la sua cort, ço es lo mal que fet haura a sa persona.

XXII. VSATGE. Si quis judeo.

SI algun hom, a jueu, o a sarrahi batejats retraura lur ley, ols ap-pellara renegats, o trassallits, o si algu dins nostres murs, e nostres bures primer traura coltell cōtra al-tre, ol appellara cugus, per ban esme al Princep vint onças de or de Va-lentia, e si aqui ou mal, ol pren, en alguna guisa nol si esmenat: e ell estia puis a son aduersari a dret, e a ju stitia.

XXIII. VSATGE. De omnibus hominibus.

Gg 3 De

DE tots homés, exceptats cauallers, ço es de burgesos, e de balles, e pagesos, cõstituiren los sobredits Princesps, quels señors dells hajan la terça part en la esmena de aquells qui en lur honor estaran, quant seran morts, o quant algu mal, o onta en cors, o en honors, o en hauer pèdrà, si los senyors lus ne haurà forment ajudat: axi empero, q̄ aquells de qui hauran presa cõpositio, sens engan façan a ells diffinitio, per laor, e consell de prohomens, o encara djutges, o potestats d̄ la terra.

XXIII. VSATGE. Solidos.

LOS sous de esmena, o de cõpositio dels arbres trencats, auegadas manam esser de or, segons la ley mana, auegadas de diners, car axi cõ tots arbres no hā semblāt valor, axi no deuen hauer egual cõpositio, e atorgā que sie en arbitre del jutge, d̄ crexer, o d̄ minuar aqusta cõpositio, segõs la valor dels arbres, e segõs lo dā, e defonor d̄ lur senyor.

XXV. VSATGE. Si quis seniore suum.

SI negu mēys preara son senyor, e li respondra ylmēt, e del rep-tament q̄ ell li fara, lo desmenti-ra, si mal ne pren, en deguna guisa no li sie esmenat, si senyor de aço diu veritat: e si lo senyor mentia, esmen a son hom lo mal, e la deshonor q̄ ell, o los seus per aço li hauran fet.

XXVI. VSATGE. Si quis infcio.

SI algu no sabēt lo senyor tallara arbre de altre, si es pomifer,

deu pagar tres sous, si es oliuera sine sous, si glādifer major dos sous, si menor vn sou: mas si son daltre linatge, e son majors, e prolixes, per cascu deu pagar dos sous, car jatie no hājā fruit, empero son appellats a vs de grā profit. E aquesta composio sera, si tant solament son tallats, car si presumptiuament tallats, seran en alguna loc aportats, o semblants arbres ab aquells serā donats, o lo dit preu en doble sera pagat.

XXVII. VSATGE. Si quis alienum ortu.

SI algu lo ort de altre haura guastat, segõs lo dampnatge sie forçat de pagar al senyor la estimatio per lo jutge feta, axi que si es esclau aquell qui aço haura fet, vltra la composio del dampnatge, estes reba sinquanta açots.

XXVIII. VSATGE. Si quis occiderit colũbos

SI algun haura morts colõs sens ballesa, torn aquells axi cõ de abans estauan, e li nou pora fer, don per cascu sine sous.

I. IACME primer en Leyda, Any M. CC. xxxij. §. j. del Cap. vnic.

STatuim en per tots tēps, e fermament sots pena pecuniaria a arbitre del jutge imposadora prohibim, que a degu de judaisme, o paganisme cõuertit a la sancta Fe Catholica, ningun de qualque conditio sie no li gos retraure la sua conditio, diēt, o apellant aquell, *venegas, o trasallit*, o semblant paraula. *Alfons*

- II. ALFONS segon en la Cort de Mòt-
so, Any M. CCC. Lxxxviii.
Cap. xiiij.

cap. 6.
ORdenam, e statuum, que maleficus trobats p inquisitionis, o per altra manera, e deutes, e injurias primerament sien retudas, e menadas a executio per los dits veguers, balles, e altres officials, abans que nos, o altre per nom nostre rebā alguna cosa de nostre dret.

- III. IACME segon, en la primera Cort de
Barcelona, Any M. CC. Lxxxj.
Cap. vij.

cap. 3. 2.
NO S, o officials nostres no prenam, o hajam res per cōpositio, o per altra manera de malfaytor, nel gitem de la preso, ne absolvam la manlleuta, si manlleuat era, fins que haja restituit lo malfet, o assegurat couinentment a coneguda de la cort, a aquells a qui sera fet, ço que sera trobat en la enquesta, e encara los dans donats per aqils: ne encara no hajam, ne prenā terç, ne altra part, fins lo deute sie pagat: axi q nos, o veguer, o official nostre no hajam res, fins que sie satisfet a aquells a qui lo dan sera estat donat, e lo deute degut. E si del malfaytor sera feta justitia corporal, q semblātmēt a aquells a qui seran fetas las malfeytas, e los dans donats, lus sie feta satisfactio dels bens de aquell, sin ha. E si lo veguer, e lo official feya cōtra aço, que ell ho pac del seu, e encara altre tant per pena a nos. E ques guart lo scriua de la enquesta, que aquella enquesta guart, e tega en bon loc, en guila que

puxa esser trobada, quant lo veguer, o official tendra taula: e si no la pot trobar, es perdra, quel scriua per da la scriuania, el offici en per tots temps.

- III. L O M A T E I X en dita Cort
Cap. xxxj.

TOta mala feta que sie feta, os fara de aqui auāt injustament per nostres officials, o per nostres homens, o per altres, a rics homens, a cauallers, ne a clergues, ne a ciutadans, ne a homens de vilas, ne a lurs bens, quels siē restituidas per los malfaytors.

- V. P E R E terç en la Cort de Mont-
so, Any M. CCC. Lxiiij.
Cap. iiii.

NO S, e lo Primogenit nostre, e tots los officials nostres, sis vol ordinaris, o delegats, o encara de casa nostra, de qualseuol seran preeminencia, o stament, siam, e sien tenguts, dejam, e dejan obseruar la cōstitutio feta per lo senyor Rey en Iacme aui nostre en la primera Cort de Barcelona que comença. *Nos, o officials nostres no prenam, o hajam res per cōpositio, &c.* la qual per tots los dits officials volen, e manam esser obseruada, sots pena de priuatio de lur offici, e de cent morabatins de or per cascuna vegada que contrafaran cōmetedora.

- VI. FERRANDO primer en la Cort de
Barcelona, Any M. CCCC. xiiij.
Cap. xiiij.

Hh 4 Confir-

Confirmants la constitutio feta en la Cort de Montfo per lo Rey Namfos de bona memoria, la qual constitutio comença. *Ordenam, e statuim, que maleficio, &c.* e la constitutio feta en la primera Cort de Barcelona per lo Rey en Iacme de Alta redordatio, la qual constitutio comença. *Nos, o officiali nostres, &c.* e tolents lo abus fet contra las ditas constitutions, e a aquellas ajustants statuim, e ordenam, que si per algu official nostre en alguna cosa sera fet lo contrari de las ditas constitutions, o de alguna de aquellas, en aquest cas, e cascuna vegada que se esdeuendra, tal official vltra la pena opposada en la dita constitutio del Rey en Iacme, a la part que haura dampnificada, o agrauia per la dita raho sie tengut restituir, e pagar de sos bens, totas despesas, dans, e interessos que la dita part haja fetas, e sostengudas, per las quals despesas, dans, e interessos puxa esser conuengut deuant aquell jutge, deuant lo qual per altre deute abans de tenir taula, per, o segons las constitutions de Cathalunya pot esser licitament conuengut: e part aço, com lo dit official tendra taula, per los inquisidors qui hi sera deputats segons lur arbitre sie punit.

VII. FERRANDO segó en la tercera Cort de Barcelo na, Any M.D.iiij.
Cap. xxxv.

Stauim, y ordenam ab consentiment, e approbatio de la present Cort, que si algu sera pres a instantia de algu, e sera declarat esser sens culpa, que la part quil haura fet

pedre, sie tingut pagar, y satisfer tots dāys, y despesas al qui sera estat pres, si doncs no haura justa causa de fer lo pendre, declaradora a coneixensa del jutge.

VIII. LO MATEIX en la Cort de Montfo, Any M.D.x.
Cap. xxxv.

COM molts criants ramats de porcs, e metent aquells per locs conreats, donen grā dāy a las terras cōreadas, e fruyts de aquelles, pertant statuim, y ordenam, que los qui criaran, y faran criar porcs, façā aquells ben guardar, que no entren en vinyas, caps, o altres locs cōreats, e si porcs alguns seran trobats en ditas vinyas, camps, o altres locs conreats, vltra lo dan que haurā donat, sie pagat per quiscū cap de porc qui sera trobat cōtra la dita prohibicio, sis diners, aplicadors la meytat a la part leza, e l'altra meytat al official executant, saluat encara dret en la dita tala.

DE IVGADORS, Y TAFURERIA, PROHIBIDA. TIT. XVI.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M.CC.Lxxxiiij.
Cap. xxviii.

Encara atorgam, que tafureria sie toltā en per tots temps, e aquella de tot en tot reuocam. *confessio. I.*

II. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC.xiiij.
Cap. iij.

PER

PER tal que mal, e occasio de mal sictols, proucim, statuim, e ordenam, que algu dintre casaf, o habitacions, orts, vergers, o altres locs separats no gos, o presumisca jugara joc de daus en alguna manera: e qui lo contrari fara, pena de sinccents sous per quiscuna vegada que fet ho haura incorrega, de la qual pena la terça part al senyor de la ciutat, vila, castell, o loc en que aço sera fet, o comes, e altra al accusador, y altra terça part a la obra dels murs, e valls de las ditas ciutats, vila, castell, o loc hon la dita pena sera comesa, sic applicada: la qual pena si lo delinquent pagar no pora, estiga pres per trenta dies continuus en lo carcer comu de la ciutat, vila, castell, o loc dessus dits: sobre las quals penas per algu no puxa esser dispensat: en la present empero ordinatio, joc de taulas no volem, ni entenem esser cōpres en alguna manera: la dita pena empero volē esser suspesa calcun any, de la vigilia de Nadal, tro a la festa de apparici conclusiue.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxvij.

PER obuiar a tota manera de fostenir tafureria, declaram la cōstitutio ja en la present Cort per esquiuar tafureria per nos feta, e de nou statuim, que si algun official nostre, o de nostre Primogenit Governador general, o Portat veus de aquell en Cathalunya, o de Rossello, y Cerdanya, o qualseuol algutzir nostre, o del dit nostre Primoge-

nit, o qualseuol official nostre tendra, o sostendra, o permetra tafureria en ciutat, vila, castell, o loc hon hauran regimēt de son offici, o exercitarā qualseuol offici Reyat, que tal official sic priuat de son offici, e no resmenys sic exillat per tres anys de la ciutat, vila, castell, o loc hon la dita tafureria sera exercitada, e pac p pena als nostres cōffrens applicodora sinquanta liuras Barcelonesas.

III. PHILIP en la Cort de Mōso, Any M.D.Lxxxv.
Cap. x.

Considerant lo grandissim, e irreparable dany que ha vingut en lo present Principat d Cathalunya, e Comtats de Rossello, y Cerdanya, per causa del joc, q de alguns anys a eita part ab molt gran dissolutio, no sens gran culpa, y ab mal exemple de alguns a qui tocava prohibir semblants excessos, se es vfat, y sic notori q moltas casaf, axi de cauallers, com de altres ne restan destruidas, y arruynadas, y encara q japer lo Rey don Ferrādo primer en la Cort de Barcelona capitol iij. qui comēça. Per tal q mal, y occasio de mal, sic prohibet generalment lo joc de daus, de qualseuol manera, sots pena que qui a dit joc de daus jugara incorrega en pena de sinccēts sous per quiscuna vegada, de la qual la tercera part sic applicada al senyor de la ciutat, vila, loc, o castell en que si jugara, y altra part al accusador, y altra tercera part a la obra dels murs, o valls d la dita ciutat, vila, castell, o loc ahō se jugara, y en cas que lo qui haura

Hh 5 jugat

jugat no puga pagar los sinccents
sous, estiga pres per trenta dies con-
tinuos en los carcens còmuns, en las
quals penas per algu no puga esser
dispensat. Pero per la dita constitutio
no es plenamēt proueit a tants mals
com al present, y de algũs anys a esta
part lo joc cō dit es ha causat en los
dits Principat, y Còtats, y de la per-
missio del joc de daus, y de cartas se
segueixen blasphemias, perjuris, bre-
gas, questions, y molts altres intolle-
rables dany, perço statum, y orde-
nam ab loatio, y approbatio dels tres
braços de la present Cort, innouant
la dita constitutio, y confirmant, y
també ajustant a ella de nou en tot
temps del any, encara que sic d la vi-
gilia de Nadal, fins a la epiphania,
no sic licit a persona alguna de qual-
seuol grau, stament, o conditie que
sic, jugar en alguna manera, ni en
qualseuol joc que sic de daus, ans sic
totalment lo dit joc de daus perpe-
tuament prohibit, y reprobat en los
dits Principat, y Comtats, y qualse-
uol que se trobe jugat, o se sapia que
haja jugat a daus publicament, o se-
creta en qualseuol loc, vltra las penas
posadas en la dita constitutio, las
quals, y las seguēts ipso facto incor-
regan tots los qui a dit joc jugaran,
lo qui haura guanyat perda tots los
diners q guanyat haja, y lo qui hau-
ra perdut, pague altres tants diners
com perdut haura, applicadors la
tercera part al accusador, y l'altra ter-
cera part al ofiçial ordinari d la ciu-
tat, vila, o loc ahō sera comes lo de-
licte, y l'altra tercera part al Hospi-
tal, si en aquell loc ni haura, y si no y
haura Hospital comu, als consols,

paers, jurats, o procuradors de la tal
ciutat, vila, o loc, los quals la haja de
distribuir entre pobres d la mateixa
ciutat, vila, o loc, y q la tercera part
dels dits sinccents sous, que juxta la
forma de la dita constitutio era ap-
plicada p las obras dels murs, y valis
se entenga tambe de aci auāt hauer-
se de applicar als dits Hospitals, y
pobres: las quals penas sien totalmet
irremissibles, axi empero, que en la
present prohibicio no se entega esser
compres lo joc de taulas en ningun-
na manera: y tambe statum, y orde-
nā, q entre lo joc de cartas, o nayps,
sic perpetuament prohibit lo joc de
la cartilla, y lo de la gresca, y de la
dobladilla, o quarenti, tots las ma-
teixas penas axi irremissibles exhi-
gidoras, y que a ningun joc encara q
no sic prohibit, puga persona algu-
na de qualseuol estamet, grau, o con-
ditio q sic jugar sino ab diners cōp-
tans, y no a fiar, y sic perpetuament
prohibit tenir libre d qualseuol joc,
encara que no sic dels prohibits, ni
jugar ab senyals de papers, o tatos, y
altres de qualseuol manera, y si algu
jugara a fiar, tot lo que se haura per-
dut en lo joc sic applicat cō demunt
es dit en lo joc de daus, y per lo qui
haura guanyat, no puga esser en ma-
nera alguna exigit, encara que per lo
qui haura perdut se haja feta obliga-
tio de pagar ho ab scriptura de terc,
y ab jurament, y qualseuol altre spe-
cie de obligatio, ans lo acte del debi-
tori fet per qualseuol notari sobre
aço, o albara priuat, no faça se algu-
na en juy, ni fora de juy, y en cas que
lo qui haura perdut, de fet pague vo-
luntariament la tal quantitat, sic obli-
gat a pa-

gat a pagarne altre tanta, applicadora com demunt es dit: y contra lo qui haura guanyat, se haja de fer per lo jutge ordinari prompta, y rigida executio, per la quantitat que guanyat haura. Y per quāt encaraque per altra constitutio del mateix Rey dō Ferrādo primer en la mateixa Cort de Barcelona capitol xxxvij. qui comença. *Per obuiar a tota manera, &c.* se fsta tuit, que si algun official Rey al, o de Primogenit Gouvernador general, o Portant veus de aquell en Cathaluña, o Comtats de Rossello, y Cerdanya sostindra, o permetra tafureria en la ciutat, vila, castell, o loc a hon tindra regiment de son offici, o exercira qualseuol offici Rey al, sie priuat del offici, y no resmeys sie desterrat per tres anys de la tal ciutat, vila, o loc, e pague per pena als cofres Reys als applicadora, sinquāta liuras Barcelonaesas, pero per quant se es vist per experientia, que per alguns officials nostres en los dits Principat, y Comtats es estat mātengut lo joc en grandissim dany, y perditio de moltas personas, y molts dels officials ordinaris no fols donan licentia de jugar, y sostenir tafureria, de tal manera que sostenen moltas cosas, que ja cōmunament se diuen de vici, en gran deseruey, y offensa de Deu omnipotent, y escandol, dany, ruina, y perditio dels poblats, axi de personas casadas, com solteras, y alguns dels dits officials ordinaris arrendan lo joc, y prenen diners, no fols dels qui jugā, pero moltas voltas de aquell qui en las casas tenen lo joc, per ço statuim, y ordenam, q lo official qui fara algunas cosas de las sobreditas, cayga

en las penas de la dita constitutio, y contra dell no puga esser en manera alguna per nosttron Loctinent general dispensat, ni remesa la pena, ans sien rigurosament, y sens alguna remissio las ditas penas contra de ell executadas, restant en sa força, y valor totas las altras penas, axi per cōstitutions com per ordinatios de las ciutats, vilas, o locs contra los jugadors, y tafurers statuidas, vltra de las penas en lo present capitol contenidas, y feta la present constitutio, dins vn mes apres de finidas las ditas Corts, sie publicada en tots los caps de las veguerias del present Principat, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, perque ningu del cōtengut en ella puga ignorantia allegar.

DE SCLAVS FVGITIVS. TIT. XVII.

I. VSATGE. Sarracenis.

Arrahinsquāt fugen, si null ho los troba, ans que hajan passat lobregat, els reten, torn los a son señor, ab guardo que haja de quiscu sengles mancufes, de Lobregat a Fràcoli tres mancufes e mig, e de aqui auāt vna onça de or, els ferros, e las vestiduras.

I. PHILIP Princep y Loctinent general d Carles, en la segona Cort de Montiso, Any M. D. Lij.

Cap. xx.

Stauim,

STatuim, y ordenam, que qual seuol efranger, o altrás qualseuol personas qui attèptaran de traure los catius del present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdàya, per portar aqlls en Fràça, incorregan en pena de ser còdempnats en galera tota sa vida.

DE BOMIANS, VAGABVNDOS, Y VALIDOS
MENDICANTS,
TIT. XVIII.

- I. GERMANA Còfort y Loñinent general de Ferrado segon en la Cort de Mòtso, Any M. D. xij.
Cap. xvij.

COM sie degut al Princep, purgar la prouincia de mals homens, e sien trobadas en lo Principat de Cathalunya, e Comtats de Rossello, y Cerdanya algunas personas ques diriã vulgarment *boemians*, e sots nom de boemiãs grecs, e egiptians van coadunats, e vagabunts, cometent molts ladronicis, e altres mals, dels quals se ignorã los malfactors, per esser molts en nò bre, e coadjuuar, e cobrir los vns als altres lurs malsfets, perço volent en aço degudament prouoir, statuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, que daqui auant las ditas personas anat axi coadunadas, sien expellidas, e foragitadas, segons nos ab la present aquellas expellim, e foragitã dels dits Principat, e Còtats, que daqui auant nò pugan esser

admesos, o acullits en aquells, ans siẽ haguts totalment per badejats, y foragitats ipso jure, axi que si dins dos mesos apres de la publicatio d la present constitutio ab veu de publica crida faedora, las ditas personas serã trobadas en los dits Principat, e Còtats, sien, e hajan esser açotats publicamèt per aqlls a quis pertanga, y altrament proceit còtra ells a total expulsio lur, per remeys deguts de iustitia: volents, y manants que la present constitutio dins vn mes primer vinent sie, e haja esser publicada per los veguers en quiscun cap de vegueria dels dits Principat, e Comtats.

- II. CARLES en la quarta Cort de Mòtso, Any M. D. xxxxij.
Cap. xviii.

Alstant a la constitutio parlant de la expulsio dels bomians statuim, y ordenam, q no obstant qualseuol guiatges donats, o donadors als dits bomians, o altres qui en nò de bomians van per la terra, per nos, o officials nostres, o de Barons ecclesiastics, o seculars, sie prefigit per nos cert termini als dits bomians per exir del Principat de Cathalunya, e Comtats de Rossello, y Cerdanya, ab comminatio, y pena, que si apres hi seran trobats, sie açotats, y no pugan esser remesos, ni còposats: e la present còstitutio haja de esser publicada en lo cap de cascuna vegueria.

- III. PHILIP Princep, y Loñinent general de Carles en la primera Cort de Mòtso, Any M. D. xxxxvij.
Cap. de Cort xliii.

Supplica

SVpplicas a vostra Alteſa, que ſie prohibit ab prefixio de cert termini que gent coadunada ſots color de anar acaptant, no puga anar acaptar per la terra, en qualſeuol nom que vajan, exceptats los qui acaptā. per catius Chriſtians detenguts en terra de infels. Mana ſa Alteſa, que los officials coniegan dels abusos ques fan de la gent axi coadunada.

III. LO MATEIX en la ſegona Cort de de Montſo, Any M.D.Liiij.
Cap. xiiij.

STatuim, y ordenā, q̄ briuons, e belitres ſien bandejats, y expellits del Principat de Cathaluña, y Comtats de Roſſello, y Cerdanya, y q̄ ſi ſeran apres los tals viſts, o trobats eſtar, o reuenir mes de vna vegada en dit Principat, e Comtats, o en alguna part de aquells incorregan ipſo facto en pena de eſſer açoitats, o de eſtar en galera per teps de ſinc anys: declarant mes auant ſtatuim, que los officials no pugan cōpoſar aquells, ſots pena de priuatio de lurs officis.

V. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxv.

COM ala expulſio dels bomians, qui van per Cathaluña, y Comtats de Roſſello, y Cerdanya ſent molt mal, e latrocinis, ſins lo die preſent noy hajan baſtat las prouiſiōs fetas per la Sereniſſima Reyna dona Germana, en las Corts de Montſo celebradas en lo

any M. D. xij. capitol xvij. ni lo que ſonc proueit per ſa Majeſtat en la Cort de Montſo, en lo any M. D. xxxij. capitol xviii. ni lo que ſonc proueit per nos en la preſent vila en lo any mil ſincceets quoranta ſet, capitol de Cort xiiij. perço ſtatuim, e ordenam, que dins ſpay de vn mes, apres de la fi de las preſents Corts, en cada cap de vegueria hajan de publicar ab veu de publica crida, q̄ los dits bomians ab tota ſa familia hajā, y ſien obligats de exir realmēt, y de fet de tots los dits Principat, y Comtats dins tres meſos prop venidors, y que paſſats aquells caygā en pena de perdre tots ſos bens, y de eſſer açoitats, y poſats en galera los qui ſeran de edat de vint anys, ſins en ſinquanta, y los demes, y menor edat ab las donas ſien deſterrats, y que los officials Reyals nols pugan guiar, ſots pena de cert liuras, la qual pena los puga eſſer demanada a la taula per lo ſindic de la vniuerſitat, de la qual pena la tercera part ſie del accuſador, y l'altra dels jutges d̄ taula, y l'altra dels Deputats, y que en la mateixa pena caygan los veguers, qui en los caps de las veguerias no farā las ditas cridas, e que la dita pena pugan executar tots los altres hauets juridiſciōs.

VI. PHILIP en la Cort de Montſo, Any M.D.Lxxxv.
Cap. xxxv.

ENcaraque per diuerſas conſtitutions, aſſenyaladamēt per lo capitol vint y ſinc d̄ les Corts per nos celebrades en la preſent vila de Montſo lo any M.D.Liiij. ſe haja baſtant-

bastament proueit sobre la expulsió dels bomians, abdicant també als oficials la facultat d poder guiar aquells, ni de poder los donar licència de anar per lo present Principat, y Còtats, no resmenys se ha vist per experientia, que los bomians, ab motiu que ja tenen casa parada en alguna ciutat, vila, o loc del present Principat, obtenen licència dels oficials Reys, per anar negociant per lo present Principat, y Comtats, y vendre, y baratar lurs bestiers, y ab ditas licències van diuagant com de abans, ab lurs mullers, y fills, y familia per tot lo dit Principat, y Comtats, cometent molts robos, y altres vicis, y delictes enormes, q ni se pot saber, si seruan los preceptes de Sancta mare Esglesia, axi en oir missa los diumèges, y festas, ni si se confessan en la pascua. Per tant statuim, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, que ningu de dits bomians, o altres qui tenen nom de bomians, encara que tingan son assento en alguna ciutat, vila, o loc del present Principat, no pugan anar per ell, y los Comtats, ab companyia de lurs mullers, germans, fills, y familia, y si per lur negocis volran anar per algunas siras, y apies, vajan sols los homens, y hajan de dexar lur familia, y mullers en las ciutats, vilas, o locs ahon estarà repatriats, altrament sien incidits en las penas en dit capitol contengudas, y que lo Loctinent general nostre, y Portat veus de Governador, ni altres oficials, axi Reys als cò de Barons, no pugan guiar, ni dissimular aquells, sots las penas contra los violadors de las constitu-

tions, y altres leys de la patria statutes, y ordenadas.

DE PROHIBITIO DE ARMAS. TIT. XVIII.

- I. FERRANDO segonen la Cort de Montso, Any M.D.x.
Cap. xxv.

PER proueit als desordes q moltes vegadas seson seguits, per portar los Gascos ballestas, e altres armas, statuim, e ordenam, que de aqui auant los Gascons no pugan portar ballestas, ni armas algunas en alguna part del Principat d Cathalunya, e Comtats de Rossello, e Cerdanya, exceptat q pugan portar vn basto, e vn ganivet spuntat, e si lo contrari fara, perdán las armas: e la segona, e totes altres vegadas que contrasfaran, cayga en pena de deu liuras, o de esser allotats: aço entes, e declarat, q se haja en tendre dels Gascons qui seran pastors, o rebadans, o vagabuts. Inhibim encara ab serie de la present a tots los oficials Reys, els tollem tot poder de composar en peccunias los dits Gascons pastors, o rebadans, e vagabunts, de qualseuol delictes, e crims per ells, e qualseuol dels cometedors, ans hajan aquells castigar en penas corporals, segons lo delict per ells comes requerra: saluats empero los priuilegis comuns, e particulars a la ciutat de Barcelona, e altres vniuersitats, e particulars personas ator.

nas atorgats, de fer composicions, e remissions.

II. CARLES en la segona Cort de Mòtso, Any M. D. xxxiii.

Cap. x.

A Iustat a la còstitutio feta per lo dit Catholic Rey dō Ferrando segon, en la de Cort Mòtso cap. xxv. comēçat, *Per prouoir als desordes, &c.* statuim, e ordenam de consentimēt de la dita Cort, que los Gascons, Biarnesos, Limosins, Foixencs, Donecans, e altres Francesos qui en los dits Principat, e Comtats portaran ballestas, o escopetas, ni arcabussos, sien açotats, e bandejats de dits Principat, e Comtats, y si las portaran paradas, o parats, perdan lo puny, o hajan de feruir perpetuamet en nostras galeras, e si tiraran contra persona alguna, sien punits de mort natural: las quals penas se pugan moderar, a arbitre dels oficials a qui tocara, considerada la causa, y qualitat del delictē, e delinquent, en la qual còstitutio no sien compresos los qui son, o seran estats casats en los dits Principat, e Comtats.

III. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.

Cap. Ciiij.

Considerant los grandissims danys que en lo Principat de Catalunya, Còtats de Rossello, y Cerdanya han causat los arcabussos pedrenyals, y especialment los petits vulgarment dits, *pistolets*, y

que ja per nos son estats, no sols prohibits, pero encara reprobats, y en altres Regnes cō a arma proditoria, falsa, y no vtilofa pera la guerra, maligna, e indigna de nom de arma, foragitats, y ab grauissimas penas prohibits, com la qualitat de arma tant probitoria mereix. Volēt prouoir a tants homicidis proditoris, y altres grandissims defastres, que per lo vs dels pedrenyals se son seguits, y porriā majors seguirse, statuim, y ordenam ab approbatō, y consentiment de la present Cort, lo vs de tots los arcabussos pedrēyals esser a tota persona de qual seuol stament, o conditio que sie prohibit, com arma reprobada, proditoria, y no vtil pera la guerra, y falsa, de tal manera, que ningun en lo present Principat, de qual seuol stament, grau, o cōditio que sie, y qual seuol exēptio, o priuilegi pretenga, ni pretendre puga, encara que sie cōmissari, o altre official Rey al, o de la sancta Inquisitio, o familiar de aquell sanct offici, o de la Capitania general, o del General, y Deputats de Catalunya, o dels Alcaldes, y Se ca, o de la Crusada, o qual seuol altre qui pretenga per priuilegis, o altre dret qual seuol poder portar armas prohibidas, y reprobadas, puga portarlo, ni tenir en sa casa abscentia, y patientia sua, ni en altre loc algu public, o secret, sots las penas següents, ço es, a las personas militars, o q gosan de priuilegi militar, sots pena de deu anys de desterro en Italia, o alguna Isla nomenadora per nos, y si a cas rompra lo tal militar, o qui gosara d priuilegi militar lo dit desterro, li sie augmentada, y doblada la pena

pena de dit desterro altres deu anys, y si sera plebeyo natural dels Regnes nostres, a pena de deu anys de galera, y si sera estranger, ço es Frances, o Gasco, a pena de mort natural, las quals penas en ninguna de ditas personas se pogan commutar, compo-
 sar, ni remetre per Loctinèt general nostre, o per lo Portant veus de general Governador, ni per altres officials Reyals, ni de Barons, peral qui lo aportara, o tindra en sa casa, ab la modificatio en lo capitol seguèt cõtenguda, la qual constitutio sic dura dora fins a la conclusio de las prime-
 ras Corts. *non puit anxi man*

III. LO MATEIX en dita Cort
 Cap. Cv.

EPER quāt los pedrēyals curts, y que lo cano dells no te tres palms per la deffensio d̄ la terra son del tot inutils, y com dit es, es arma tã proditoria, y mala, q̄ en nin-
 guna manera se deu lo vs dels dits pedrenyals curts sufrir, ni allargar, statuim, y ordenam ab loatio, y ap-
 probatio d̄ la present Cort, que dins vn mes apres de la conclusio de las presents Corts se haja la prohibicio, y reprobatio dels dits arcabussos pe-
 drenyals ab veu de publica crida en todas las ciutats, y vilas que son cap de vegueria publicar, y significar ab tot lo cõtengut en lo proxim precedent capitol, y en aquest, y los altres ques seguexen, y parlan dels dits pedrenyals, donāt sols temps de dos mesos a tots los qui tenē arcabus pe-
 drenyal curt, y manco de largaria lo cano de ell de tres palms, que com

dit es, passats los dits dos mesos, fets las mateixas penas en lo precedent capitol cõtengudas nol pugā por-
 tar, ni tenir, com en lo precedent capitol es dit, de tal manera, que pas-
 sat lo dit termini, ipso facto incor-
 regan en ditas penas los quil aporta-
 ran, o tindran, en cara que lo haja des-
 fet, y tret de la caixa, com la intentio de la present Cort sic, que ningū ve-
 stigi dels dits pedrenyals curts pug-
 a restar en los dits Principat, y Com-
 tats de Rossello, y Cerdanya.

V. LO MATEIX en dita Cort
 Cap. Cvj.

PER que ninguna excusa de ig-
 noratia pug- a hauer en los qui
 tindran los dits arcabussos pe-
 drenyals de tres palms, o mes larses, y
 per mes reduirlos a la memoria, que
 en tota manera los han de dexar, y q̄
 sien dins los dits dos anys tots abo-
 lits, statuim, y ordenam ab loatio de
 la present Cort, que vn mes abans q̄
 los dits dos anys se acaben, lo Locti-
 nèt general nostre en la ciutat d̄ Bar-
 celona, y en son cas lo Portant veus
 de general Governador, y en tots
 los altres caps de veguerias los ve-
 guers hajan de fer publicar vna cri-
 da, notificant a tot hom general-
 ment, de qual seuol grau, flament, o
 conditio que sie, que dins vn mes
 se cumplen los dos anys de poder
 tenir los dits arcabussos pedrenyals
 larses, passat lo qual mes sera proceit
 contra los quin tindran, y contra los
 mestres quels adobaran, conforme
 al statuit, y ordenat per los prece-
 dents, y següents capitols.

Lo ma-

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Cvij.

STatuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de dits tres braços, que qualseuol mestre qui apres de la publicatio d las ditas cridas fara pedrenyals curts, o larcs de nou, o cano, caxa, o pany per algun arcabús pedrenyal curt, incorrega en la sobredita pena de deu anys de galera cō dalt es dit perals naturals dels Regnes nostres, y si seran estrāges, çoes Frāçcos, o Gascōs, d mort natural, y lo qui adobara dits canōs, caxas, o panys pera dits arcabussos pedrenyals curts, incorrega en pena de esser posat en galera, y seruir al rē per temps de sis anys, y la mateixa pena de deu anys de galera, y de mort natural respectiue com dalt esta dit, incorregan los mestres qui passats los dits dos anys fabricaran de nou pany, cano, caxa, o clau pera qualseuol arcabús pedrenyal de qualseuol largaria, y respectiuament tambelos qui adobaran cano, caxa, o pany perals dits arcabussos pedrenyals larcs, passats los dits dos anys incorregan en pena de sis anys de galera.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Cvij.

STatuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, que si algun mestre veura, o sabra que li portan adobar arcabús pedrenyal reprobat, caxa, pany, o cano, tantost que la reprobatio paga tenir executio, es afa-

ber, que sie passat lo temps de dos mesos perals curts, y de dos anys perals de tres palms, o mes, haja de tenirse enuers si lo tal arcabús pedrenyal reprobat, o lo cano, caxa, o pany, y portarlo, y manifestarlo a la ciutat de Barcelona al aduocat fiscal nostre, y en altra ciutat, vila, o loc dels dits Principat, y Comtats al official ordinari, o de Baro, sots pena de galera per sinc anys.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Cvij.

PER quant aprofitaria poc, que fossen estadas fetas tan sanctas, y justas ordinations, y prohibitions peralbe, y quietut de aquest Principat, y Comtats, si los jutges, y officials ordinaris fossen negligēts en la executio de ellas, per ço statuim, y ordenam ab loatio de la present Cort, que si los officials, axi Reyals, com de Barons seran negligents en executar la reprobatio dels dits arcabussos pedrenyals, y las penas sobreditas, incidescan en pena de desterro del present Principat, y Comtats pera tres anys, y de esser priuats de tots officis, axi Reyals com del General, y de ciutats, y vilas del Principat de Cathaluña, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, en la qual incorregan ipso facto, y nols paga esser en ninguna manera remeja.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. de Cort xxv.

Ii Perq̃

PER que lo gran numero dels pedrenyals que al present hi ha en Cathalunya, qui son de tres palms, o mes d' largaria, fins que los poblats en lo dit Principat, y Còtats se pugan proueix de arcabussos d' metxa lars d' quatre palms y mitx, conue per la deffensio dels dits Principat y Còtats, del incur dels enemics, supplican los dits tres braços a vostra Majestat, sic statuit, y ordenat ab lur consentiment, y approbatio, que los qui tenen los dits pedrenyals, que lo cano de ell es larc d' tres palms, o mes, los pugan retenir sens incorrer en pena alguna, per temps de dos anys comptadors del die de la conclusio de las presents Corts, y durant los dits dos anys se pugã proueix com dalt es dit de archabussos de metxa, y passats los dits dos anys portantlos, o tenint los en sa casa en la forma que dalt en los altres capitols esta dit, o altre loc public, o secret, incorregan en las ditas penas, com en altre capitol es ja dit. Plau a sa Majestat, referuantse, que passats dits dos anys puga proueix, lo que parexera conuenir al be de la terra.

**QVE NO SIE LICIT A
NINGV MATAR •
ANYELLS. TIT. XX.**

I. PHILIP Princep y Loctinent general d' Carles, en la segona Cort de Montiso, Any M. D. Lij. Cap. xxvij.

PER leuar lo abus que de algũ temps en sa se fa, de matar, y tallar los anyells, y anyellas, per lo qual se

causa diminutio de moltos, y ouellas, y carestias d' carns, statum, y ordenam, que de aqui auant nos pugan matar, ni tallar en carnicerias publicas anyells, ni anyellas, qno tingã vn any cõplit, e q sic duradora la preset cõstitutio fins alas primeras Corts.

II. PHILIP en la Cort de Montiso, Any M. D. Lxxxv. Cap. xxiiij.

COM per constituio feta p nos en la present vila en lo any M. D. Lij. capitol xxvij. qui comença. *Per leuar lo abus, &c.* fos proueix ab molt justa causa lo matar, y tallar anyells, y anyellas en carnicerias publicas, que no tinguessen vn any, y encara que aquella constitutio fos temporal, sonc prorogada en las vltimas Corts per nos celebradas fins a estas, vist, y considerat quant vtilosa es als poblats de aquest Principat, perço statum, y ordenã ab loatio de la present Cort, q la dita constitutio sic perpetuada, y ajustat a ella, que qualseuol qui fara lo cõtrari, cayga iplo facto en pena de tres liuras per cada vegada, la qual sic irre misible, y executadora per lo ordinari de la ciutat, vila, o loc, y que los Cõsellers, paers, cõsols, jurats, o procuradors de la tal ciutat, vila, o loc, hajan de instar al dit ordinari, que la execute, y lo mateix puga instar qual seuol particular persona, y en tal cas haja lo accusador lo terç de la pena, y las altras dos parts sien applicadas al dit ordinari, y en cas que de son officio la execute, sic tota a ell aplicada.

De di-

DE DIVERSOS, Y EXTRAORDINARIS CRIMS,
Y DELICT
TIT. XXII. FERRANDO segonen la Cort de
Montso, Any M.D.x.
Cap. xxvij.

Ncar statuim, e ordenam, que algun pastor no gos donar a mējar, ni beure a algun estranger q̄ no sie pastor, e que quiscun pastor haja a tenir albara signat de ma de son amo, ab segell, o certificatio de ma de notari, e si sera trobat sens tal albara, o certificatio, volem que incorrega en pena de açotar, o de deu liuras.

II. CARLES en la Cort de Barce-
lona, Any M.D.xx.
Cap. iiii.

MES auant statuim, y ordenā, que no sie licit a algu qui no sie official, portar ca vulgarment dit de ajuda, y qui contrafara, incorrega en pena de cinquanta liuras, e fino las pora pagar, sie dat a galera.

III. LO MATEIX en la segona Cort
de Mōtso, Any M.D. xxxiiiij.
Cap. de Cort viij.

PER tenir los pastors, y majors bestiar propri apartat del bestiar de sos amos, o mesclat ab aquell, se segueixen molts mals, e

dany als ganaders, y aquells qui tenen bestiar, car los dits pastors majors, no sols donan mal recapte al bestiar de sos amos, per donar recapte al seu, mas encara tenen gran ocasió, oportunitat, y auinentesa de furtar, com de fet furtan, no sols bestiar de sos amos, mas encara de altres, y dits pastors crien mes, y millor bestiar perasi tant pertant, que a sos amos, per hon ne ve gran dany no sols al senyor del bestiar, y ganader, mas encara a la republica. Perço los dits tres statmets supplican a vostra Majestat, que li placia statuir, y ordenar, que algū pastor amo, o majoral, o rebada no gosen, ni pugā tenir algun cap de bestiar gros, ni menut, de qualseuol linatge, o specie sien, en lo ramat de son amo, o fora de aq̄ll, sots pena de perdre aquell, y pena de deu liuras per cada vegada. E per lo semblant que algu no gose, ni pugā acullir en son ramat, ni cabanas, ni en altre loc ninguna fort d dit bestiar, axi gros com menut dels dits pastors, majors, o rebadas, sots pena de deu liuras, en la qual incorrega aquell del dits pastors, amo, o majoral, q̄ hi cōsentira, cada vegada q̄ sera prouat, ells, o cada hu dels hauer fet lo cōtrari, de las quals penas la terça part sie donada al accusador, o denunciador, e las altres dos parts sien del official qui fara la executio, prohibint als officials a qui las sobreditas cosas se denutiara, q̄ no diuulguē a ninguna persona lo denunciador, o accusador, sots pena deu liuras, applicadora la mittat al official, jutge, o senyor qui fara la executio, e altra al denunciador, o accusador

qui haura diuulgat, o descubert.
Plau a sa Majestat,

IIII. LO MATEIX endita Cort Cap.
de Cort. xiiij.

PER prouerein lo desorde que de quiscun any se fa, en pèdre, e robar los ous dels stors, y traure stors niers del niu, lo q cau-
sa queja pera vuy nos trobà stors en lo Principat de Cathalunya, e Com-
tats de Rossello, e Cerdanya, per ha-
uer fet destruir, y perdre los agres
de aquells, segons fcyen en lo temps
passat, supplican los dits tres sta-
ments a vostra Majestat, que vulla
statuir, y ordenar, que ninguna per-
sona de qualseuol ley, grau, o condi-
tio sie no gos, ni presumisca traure,
pendre, ni robar dits ous en ningun
temps, ni pèdre del niu stors niers,
abans de la festa de sancta Magdale-
na, que es en lo mes de Iuliol, ni te-
nir aquells, y qui a la present ordina-
tio contrafara, si sera domiciliat en
los dits Principat, y Comtats, inci-
desca en pena de cent ducats de or, y
fino pora pagar la dita pena, haja
estar per temps de quatre mesos a la
preso, los quals cent ducats sien ap-
plicats, ço es la terça part a vostra
Majestat, laltra al accusador, lal-
tra al official qui fara executio, e
aço si los tals delinquents seran tro-
bats, y presos en terras de vostra
Majestat, e si seran trobats, e presos
en terra de Barons, cauallers, gentils
homens, o Prelats, o personas eccle-
siasticas, que la dita pena sie diuidi-
da en tres parts, la vna sie applicada
al senyor de la dita terra, y laltra al

accusador, y laltra al official qui fa-
ra la executio. E si sera lo tal contra-
faent en qualquer dels dits Principat,
o Comtat, incorrega ipso facto en
pena de esser açotat. E perque mil-
lor sie effectuat, e seruat lo present
capitol, sie donada facultat a qual-
seuol persona, o personas, axi eccle-
siasticas, com seculares, encara que
no tingan jurisdiccio alguna, que pu-
gan pendre aquells qui al present
capitol haurian contrafet en qualse-
uol territori quels tropian, axi de
vostra Majestat, com de qualseuol
Baro, o Barons, Prelats, o ecclesi-
asticas personas: e aquell, o aquells
presos hajan de metre en ma de son
ordinari, e superior dins vn die, si
ja per la distantia del loc a hon sera
lo ordinari, mes temps noy haura
mester, presents testimonis, e re-
quests los dits officials que hajan a
seruar, y effectuar lo present capitol,
segons que en aquell es cõtengut: e si
aquell official reculara, o dissimula-
ra rigurosament executar las penas
preditas, ipso facto incidisca en la
mateixa pena de dits cent ducats, en
los quals haja de esser executat per
son superior, sens remissio alguna,
la qual pena de dits cent ducats sie
partida segons es predit. E los ous, o
stors niers qui seran trobats en aqll
tal que sera pres, sie liurats al senyor
del territori hon seran trets, ab que
no sen puga appropitar pera criar, o
tenir aquells, ans haja aquells lan-
çar, e los stors tornar al niu, a si que
stor nier en ninguna manera no
sie trobat, que algun tinga, e los
qui receptaran, aculliran, o fa-
uor, o ajuda daran als sobredits
delinquents,

delinquents, incorregan en la mateixa pena, la qual se haja a diuidir segons es dit. E si cas se que lo accusador, o aquell qui haura trobat lo malfactor anira, o dexara anar aqll, composantlo en alguna cosa, que aqll tal incidisca en la pena del present capitol, en lo modo predit partidora. Plau a sa Majestat, dempto que la pena dels officials Reyals si contrafaran, sic referuada a arbitre de la Majestat, o de son Loctinent general, o en lur absentia, del Portant veus de general Gouvernador.

V. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M.D.Lxiiij. Cap.
de Cortiij.

PER quant molts ladres, anant ab hàbits de pastors, se recullè alas pletas dels ganaders, y de alli ixè a robar, y saltejar los camins, supplicà los tres braços a vostra Majestat, vulla ab son consentiment, y approbatio statuir, y ordenar, que de aci auant quiscun pastor, rabada, o qualseuol altre mossó qui estiga en las pletas, jassas, hatos, o cabanas dels ganaders, o altres qui tingà bestiar, haja de portar ab si bolleta, o certificatoria de son amo, com esta ab ell, o lo amo predit, o majoral los haja de nomenar, y denuntiar al señor del terme ahon pasturan, o a son official, o corts, a effecte ques conegan los vagabundos. E si algu sera trobat en pietas de pastors, o ganaders, qui no tinga dita bolleta, o certificatoria, o no sera denuntiat com dites, dega esser pres per los officials Reyals, o de Baròs hõ sera tro-

bat, e incorrega en pena d galera pera sine anys, ab tal empero, que despedintse lo dit pastor, o altre mossó de son amo, haja de pendre, y ab si portar la jornada ques despedeix de ma del dit son amo, o majoral, o del official del terme hon sera lo bestiar, la qual dit official haja d donar sens algun salari, y dins vn mes apres, encara que estiga sens amo, no incidisca en las penas de la present constitutio, y si cas era que algun majoral, o altri dara bolleta a algu que no sie son moço, incidisca en las mateixas penas, y que lo present capitol sie durador tant solament, fins a la conclusio d las primeras Corts esdeuenidas. Plau a sa Majestat, ab tal ques façà cridas per los caps de las vegue-
rias, notificant lo present capitol.

VI. LO MATEIX en la Cort de Mòt-
so, Any M.D. Lxxxv.
Ca. xj.

COM los hostals en Cathalu-
nya sien sols per receptar, y
acullir los passatgers, y cami-
nants, y la experientia haja mōstrat,
que algũs hostalers abusant del si pe-
raque son instituits, y deputats, fan
aquells cascas de vicis, que recullen
personas viciosas, y golosas, dadas a
tota glotoneria, y vici, que dexadas
sas mullers, fills, y familia, estan en
dits hostals dos, y tres dies, sens tor-
nar a sas cascas, menjant, y beuent, y
gastant se alli lo q tenen, y no tenen,
sens curarse de dits sos fills, y fami-
lia, y se exercitan alli en ditas glo-
tonerias, jugant, sent, y concertant

li 3 altres

altres delictes, y lo que pijor es, alli espian, y tenen compte ab lo passatger, y caminant, per poderlo robar, y destroçar axi dins dit hostal, com encara en camins Reyals, y finalmēt son caus de ladres, vellacos, y viciosos, y receptoris defurts, y altres malefics, per ço per euitar semblāts malefics statuim, y ordenā ab loatio, y approbatio d la present Cort, q dits hostalers no pugā acullir semblants personas viciosas, ni donar los a mējar, ni beure, per via directa, ni indirecta, ni a ninguna altra persona que estiga, ni habite en la ciutat, vila, o loc ha hon seran dits hostals, ni mitja leuga al entorn de dit hostal, sots pena d vint y cinc liuras per quiscuna vegada al dit hostaler, y al tal vicios de estar a la preso per trenta dies, la qual pena sie irremissiblement executada per lo ordinari jutgede aquell loc, y applicada al dit ordinari, o aqui per priuilegis, o altramēt en las ciutats, vilas, y locs en las quals semblāts excessos se cometrā, se acostuman de aplicar.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxvj.

ENcara q per dispositio del dret Diuinal sie permes als pobres, que pугan entrar en los cāps, y proprietats ajenas, per aprofitarse de las spigas dels splets que son caygudas en terra, pero ha vingut a creixer en tanta manera la cobdicia dels qui ab appellido de spigolar robā lo ageno, prenēt no sols las spigas caygudas en terra, mes encara de las garbas, y mudalons, o garberas, en molt

gran dany dels poblats en lo present Principat, y Comtats, y perditio de lurs animas. Desijant per ço atant grā abus, que sobre lo spigolar se fa, majormēt en los Comtats de Rossello, y Cerdāya, prouoir, y altres parts del present Principat que son prop de algunas poblacions populosas, per ço statuim, y ordenam ab consentimēt, y approbatio d la present Cort, q ningu puga spigolar, ni posar bestiar d ninguna specie en proprietat de altre, fins que las garbas sien fora del camp, encara que tingan licentia del senyor, sots pena de tres liuras Barcelonesas per quiscuna vegada q fera contrafet, y sino tindra de q pagar, haja de estar deu dies en la preso: y en la mateixa pena incorregan los qui posaran bestiar de qualseuol specie, q no sie passats tres dies, cōptadors del die q hauran tret las garbas, en oliuars, vinyas, y sembrats, q los fruyts no siā fora, per seguretat d la qual pena puga lo senyor del cāp d sa propria authoritat pēdre sis caps de bestiar menut, y dos del gros, y aquells aqui mateix haja de deposar en poder del ordinari, fins li sie pagada dita pena, yltra d la qual haja tā be d pagar lo senyor del bestiar loday q haura donat, segōs per los prohomēs sera estimat, saluats los priuilegis a las ciutats, vilas y locs cōcedits.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxij.

COM en las botigas dels apothecaris, y reuenedors, y altres arribē molts voltas scripturas, y pcessos en publica forma redigits, y no tin

y no tingan compte en la falta que poden fer als qui tenen interes en aquell, statuim, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, que ninguna persona de qualseuol genero d'art mechanica q' sie, goze, ni presumisca r'opre alguns processos, ni scripturas en publica forma redigits, sens licentia dels officials ordinaris de la ciutat, vila, o loc ahon habitan, sots pena de deu liuras per quiscuna vegada que contrafaran.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. C.

PER quant, encara que per dispositio de dret sie prohibit a las personas priuadas, fer congregatiōs, ni actes en nom cōmu de tals congregations, sens licentia, y autoritat de superior qui la pot donar, y las congregations altramēt fetas sien cōuenticulas, y collegis illicitis, y encara que algunas congregations, o confrarias per sos priuilegis sie tingudas per collegis approbats, y se pogan ensems juntar, y fer los actes tocants a son collegi, y congregatio, pero p' la mateixa raho per lo dret considerada, los es prohibit jutarfe molts congregations, o confrarias juntas, o personas per ellas, en nom dellas destinadas, sens licentia, y autoritat de son superior, perço statuim, y ordenam ab consentimēt, y approbatio de la present Cort, que los dits collegis approbats, o cōfrarias directament, ni indirecta, conjunctament, ni diuifa, ni per interposadas personas particulars, o nūcios

no pugan entre si tractar, conferir, ni determinar cosa alguna, d' qualseuol specie de negoci que sie, ni notaris alguns pugā rebre, ni fer actes de cosas resultants de las tals congregations, y determinations, per molts collegis, o confrarias juntament, o separada, sobre los mateixos negocis fetas, sots pena de priuatio de los officis, la qual ipso facto incorregan irremissiblement, y tabe de exili perpetuo dels presents Principat, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya, en la qual pena de desterro, o major, o menor segons la qualitat del exces a arbitre del judicant incorregā los majors, o aquells qui hauran juntats los dits collegis, o confrarias juntas, o personas particulars dellas, y seran deputats a tractar entre si, y cōuenir dels negocis que se haurā tractar per las ditas congregations, o cōfrarias, encara que separatament, no entenēt perço leuar la facultat a cada collegi, o confraria dada per nos, o per altres superiors dels dits collegis, o confrarias de tractar, y determinar las cosas respectiuament pertayents a lurs particulars collegis, officis, o arts, segons per sos priuilegis, y licentias los es permes, y no mes auant.

formada per la Cort de 1499. fol.

DE SOMETENT, SACRAMENTAL, Y HOSTS.
TIT. XXII.

- I. IACME segon, en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxj. Cap. xviii.

Officials nostres, e homēs de ciutats, o de vilas nostras, o algu altre no p- ceesca contra al- gun ric hom, caualler, clergue, ho med orde, o ciutada, o altre, sens ci- tatio, sometent, o en altra manera: si doncs no era tal malafeta, de que lo malfaytor dejes esser punit corpo- ralment, o malafeta en cami, o fora cami, de que lo malfaytor no pojes fer esmena: en los quals casos puxa esser proseguit lo malfaytor, metet so, e encara en aquests casos, sin do- nauan dan injustamēt, quen sien tē- guts.

II. LO MATEIX en dita Cort.
Cap. xx.

TOT sacramental sic absolte, si doncs no era fet ab voluntat dels senyors dels homēs, e ab authoritat de nostres antecessors, o nostra.

III. FERRANDO primer en la Cort de
Barcelona, Any M. CCCC. xiiij.
Cap. xxviiiij.

CAR per forma, e regla de cas- cun sacramental, ço es vell, e nouell, per la qual axi com la occurēcia dels negocis, e qualitat de las cosas faedoras exigexen, molts homens en nombre increible, ab so- metent molts vegadas son congre- gats, molts dels quals encara que sien de animos agozar, no empero vfan

de la raho que cōue, de hon molts vegadas se fa, que molts dells per vo- luntat, e força a raho contrarias, in- deslberadament, e massa cuytat, per proces de sacramētal, viciada la ley, o regla de aquell, los bens de molts occupan, arbres tallan, fruyts prenē, ferments arrancan, las cascas creman, las messas destruen, e quaix soluts de ley, los innocents prenen, los culpa- bles soltan, a molts nobles, cauallers, e altres hauents jurisdictio, violēcia, e injuria en tal manera faēts: nos qui la iustitia proposam ministrar, e no podem de leys discrepar, no volents que los maluats als innocents oppri- man, e que los mals siē solts de la di- strictio de leys, mas cascuns de la so- la dispositio de ley, statut, y regla cō- tēts, alguna cosa aduersa fer no pre- sumesca, perque de la forma del dit sacramental, lo qual per executio de iustitia, per crims punidors, e mal- factors prenedors es estat instituit, alguna cosa injusta, o inica no pro- ceesca, a tolra abusos qui en tals co- sas molts vegadas se esdeuenen per folla presumptio dels homens inso- lents, e perq̄ aquell sacramental, (lo qual en sa institutio es iust) per algu- na preuaticatio no puxa esser judi- cat inic, axi que sic cohibida la au- dacia dels peruersos, e aquellas co- sas que dissonan a equitat sien corre- gidas, sobre los abusos del dit sacra- mental, en la Cort la qual als Catha- lās en la ciutat de Barcelona en aqst temps celebrā, aquella Cort appro- bant, sobre la forma, o regla de cascu sacramental, axi nouell, com vell, las prouisions, ordinacions, o declara- tions sem subsegvents. Perque aqla cosa que

*examinat
sacramental
perque es iust
instituit*

cosa que statuida es a salut de la cosa publica, no se deduida a noxa dels particulars, com se proueix per lo capitoll del sacramental nouell, q los capitans, e homès del sacramental han insequir, e pendre lo crim fragat, &c. la intentio nostra sobre aço declarants precipim, e manam, que si aytal malfaytor haura delinquit enfre jurisdicció de Esqleya, de Baro, d caualler, ciutada, o de altre qualque qual, e aqui domiciliat sie, o encara si dintre nostra jurisdicció estiga domiciliat, e en altra manera que per lo dit so preuengut no sera estat, aytal malfaytor a aquell enfre la jurisdicció del qual haura delinquit, si la jurisdicció del dit malfici a ell pertanyera, per dits capitans tantost sie remes, e no sie posat en poder de veuer, o de altre Rey al official, axi cõ los drets cõmuns en tals casos fer disponen: e si contrast fet sera estat, los capitans de aquell sacramental pena de sinecõs sous per aqll fet incorregã, la meytat de la qual a aqll dintre la jurisdicció del qual lo dit malfaytor haura delinquit, de tot en tot sie applicada. Per aço empero no entene a la jurisdicció a nos, e als officials nostres pertayet per raho de proces de sometent, en alguna cosa esser derogat. E com moltes vegadas se cõttingesca, q los malfaytors se receptã en fortaleças, o castells, insequint a ells lo so, e dat scrutini, o escorcoll, los capitans, e altres homens del dit so del dit escorcoll no contents, los bens del malfaytor ab si portarse esforçan, proueixm, volem, e ordenam sots aquella mateixa pena, que si la punició de aquell delict a nos, o a offi-

cials nostres no se expecta, axi com sobre prop es distinct, los bens dels tals delinquents per los dits capitans, o altres predits en ninguna manera sien ocupats: mas a rebre scrutini, o escorcoll, vltra las personas en altra manera statuidas per nostra prouisió, negun entrargos, sots pena de vint aureos, de cascu qui cõtra haura fet irremissiblement exhididora. E si aquell qui contrasara, pagar no pora aquella, de missio encarcer, en lo qual per trenta dies sie retingut, pena incorrega. Mas los capitans, qui en prohibir las cosas preditas trobats seran estats negligents, la pena pecuniaria sobredita hajan a pagar. E com no sie decent, que los senyors qui caualcadas, o altrás seruituts reals, e personals, axi com jouas, batudas, e altres serueys rebre hã dels homens qui son del sacramental, per lo so predit de sos drets sien defraudats, proueixm, que si se deuen dra tal hom esser, o no esser en lo dit seruey, e mentre lo so sera emes, o ans de la emissio del so, que tal seruey faça, o continu sera estat request, per la prosecutio del dit so no puxa vltra vn die natural del dit seruey cessar, e en aquell cas a ell se licit per si, o per altre en loc dell lo dit so prosseguir, e per si, o per altre satisfer al dit senyor en lo seruey memorat: e si lo contrari haura fet, pena de deu sous, la qual axi per culpa, com per sostret seruey, applicadora a aquell senyor incorrega lo contrasfaent cascu die, per lo qual lo dit seruey fer haura, e sera estat cessat d prestatio del dit seruey: mas dels homens propis, e solius no entenem aço esser dit: com en tals

deu esser imputat al senyor, qui lo home seu en lo dit sacramental ha volgut esser reebut, e admes. E car executio de dret fer nos deu ab cuytada festinantia, proueim, que si scrutini, o escoll es demanat de algu, qui es dit senyor de algun castell, o fortaleza, en lo qual se seran recullits, o receptats los malfaytors, requestas per entreualls decents, a arbitre dels capitans, se hajan a fer, axi empero, q almenys per espay de mitg die natural no puxan aquellas requestas esser fetas pus breus. E si altre official nostre a qui present sera estat, a arbitre dell aquestras reqstas lauors se façan: ajustats q si los homens del dit sacramental, contra la forma dell danatges hauran donats, aquells en doble restituir de tot en tot sien tenguts. E si official algu nostre present sera estat, com lo damnatge sera donat, lo damnatge que haurà donat sens, o contra voluntat de aquell, refarcir en doble de tot en tot sien estrets: de la qual pena, la meyrat al senyor del dit castell en cascu dels dits casos volem esser applicada. E perq per audacia de peruersos lo sacrametal insolitament, e inconsultament, o improuisa no sie conuocat, proueim, que si per algun so emetre se conuedra, en cas que segons capitol del sacramental es permes, los capitans cõ primer poran, tota calliditat cessant, juramet per lo emetent so exigescã, per lo qual, sols, e sens instruidor la causa perque so emes es especificament a aquells capitãs, o a algu dells aquell emetent haja declarar: per la qual causa, si als dits capitans vista sera justa, e no per altra per aquell so

emetet apres exprimidora, lo so continuen, aqll a deguda executio portant: mas si aquesta forma no hauran seruada, vltra la estimatio dels damnatges, e satisfactio a la part, si alguna per aquestas cosas lesa sera estada, faedora, aquells capitãs, per cascuna vegada que hauran contrafet, pena de sinccents sous ipso facto incorregan, la qual esser remesa a ells no puxa, sino primeramet satisfet a la part damnificada, e aquells qui no poran pagar, hajã estar per vn mes en lo carcer. Empero cõ sie quaix crim de sacrilegi, los officials Reysls no esser temuts, tots los homens del sacramental volem a aquells nostres officials en tal manera obeir, q no trespassen los manaments de ells, acerca las executions per aquell sacramental faedoras, per alguna mutatio, o variatio, que si axi com esser estat fet altrás voltas desplaentment nos recordam, algu en paraulas nephãdas, o injuriosas, o de inobedientia contra los dits officials, o algu dells rompira, o a ells injuria haura feta, o offensa, segons qualitat de la maluestat perpetrada sie punit, los capitãs, e homens altres del dit sacramental ab serie de las presents amonestants, q acerca aço alsistescã a aquells Reysls officials, e a iusions dells de tot en tot obeescan, pena de relegatio perpetual a cascu faent lo contrari. Mas ja com per capitol de aquell sacramental sie estat proueit, que los senyors sos drets puxan exigir dels homẽs, axi com es just, e que per aço so nos puxa emetre a sacramental, e los homens del sacrametal aquestas cosas axi estretament entenen, que
cerca

cerca altrás cosas la iurisdicció de aquells que alla han en sos territoris es atenuada, e la pena inutil es retuda: doncs aço declarants salubremet proucim, que los delinquents enfre territori de Esçleya, o de Baro, o de altre qual seuol aquí domiciliats, puxan per lo senyor daquell territori, sens paor del dit lo liberamēt, migēfant justitia, esser castigats, si sua sera la iurisdicció: encara los contraents dintre los territoris dells puxan segons doctrina de dret esser judicats: e si los haunts tal iurisdicció seran estats requets per officials nostres, o altres de aquells qui dret retre, o aquells destregyer, o executar poden, axi com per cartas de comanda, per scripturas de terç, o per qualseuulla cōtractes majors, o menors als sobredits, e en altra manera en los casos predits, en quant la iurisdicció de ells se extē, no gos algu per tals cosas en veus de aço prorumpir, ne los capitans lo so en aqsts casos enseguescan, o enseguir permetan, ans a aytal so algu obeir en alguna manera no sie tengut: e si algu del dit sacramental, o capitans de aquell sacramental, o altres contra las cosas premesas alguna cosa hauran feta, vltra la pena que es imposada contra los emetēts so indugudament, pena de sinccents sous incorregan ipsosfacto, lo dampnatge esmenar en doble a la part lesa, si algun donat sera estat per las cosas premesas: las quals cosas totas haja qual seuol official nostre, com sera estat request, degudament menar a executio, e si en aquestas cosas, e casos, o altres qualsque quals so p qualseuulla injustament emes sera estat, e

dampnatges dats serā estats sens ordinatio dels capitans, o expres consentimēt, tal temerari per aquells capitās sie pres, e sens requesta de algu, constant a ells de las cosas premelas, tal pres remetre en aquell jutge, al qual se spera, per propri offici sien tēguts. E si en las cosas premesas negligents serā estats, o remissos, a tots los dampnatges que per la premesa immisio temeraria de so seran seguits, del propri hi sien tenguts. Per aço empero a la conexença del dit veguer, a qui selspera concixer, si lo so sie, o no contra forma del sacramental emes, e a qualque altra conexença ell sperat, no entenem esser derogat. Mas com poc aprofit ordenar cosas decēts, sino es qui aquellas degudament, e sots regla deffena, la qual cosa profitosament fer nos pot, si dōcs cerca la electio de las personas deguda cautela no es obseruada, pertāt ab aquest statut nostre saludable ordenam, que en temps que la electio dels capitans acostumada esser es celebrada segons los statuts de aquell sacramental, sien nomenats homens al veguer de Barcelona en nombre condecen, axi empero que basten al exercici de aquell so, o executio de aquell, del mes prouēctes de edat, e mes abundants en facultats, e en altra manera dels millors de cascū loc, o parrochia en lo qual la electio deu esser celebrada, dels quals axi nomenats aquell veguer, adhibits los sobrepotsats de aquell sacramental, haja elegir en capitans en nombre acostumat, injangint a aquells, que circa la executio d la ordinatio present, e de altrás ordinations del sacramental, qui em-

*quam y qui
a nomenar
despues de*

qui empero a las presents no obuiā, sien axi solícits, e attents, que lo dret feu calcu haja, e a ningu sie inferida injuria, commināt a aquells, com nos ab serie de las presents comminam, que si en las cosas premesas, o circa de ellas seran estats negligents, o remissos, o en altra manera culpables seran estats trobats en aquellas, vltra las penas defus imposadas, a-quells en tal manera punirem, que a-ells vaja a pena, e a altres seblants cosas volents temptar, a exemple.

IIII. ALFONS quart en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC. xxxij.
Cap. iij.

COnfirmāts, loāts, e aprobāts la cōstitutio feta p lo molt Illustre señor en Pere besau no stre de gloriosa memoria en la Cort de Ceruera comēçant, *Primerament cōfirmants, &c.* e lo vfatge, *Alium namq;* en las paraulas en la dita cōstitutio mencionadas, e encara las constitutions en la dita constitutio confirmadas, tollents tots actes, e abusos fets per nos, e per nostres predecessors, e per officials nostres, e lurs, per los quals al dit vfatge, e constitutions no volem en alguna manera esser estat derogat, declaram, que si, e hon per algun cas se esdeuendra conuocar lo Principat d̄ Cathalūya en virtut del vfatge, *Princeps namq;* o encara las hosts d̄ las ciutats, vilas, e locs del dit Principat, per altra raho, q̄ per virtut del dit vfatge, *Princeps namq;* o sesdeuenia conuocar los feudataris hauēts feus en lo dit Principat, las quals conuocacions fossen fetas en casos en los

quals las ditas cōuocacions hagueffen loc, e fer se poguessen, a las quals cōuocacions se esdeuendra, os dira, alguns no hauer obtemperat, e per aço contra los no obteperāts se hauria ha proceir per nos, o successors nostres, a instantia del fisc, o en altra manera, seguints la dita constitutio, e altres drets d̄ la terra en la dita cōstitutio mentionats, hajam, e siam tenguts procehir precedent legitima citatio, e deguda conexenā de causa, en la qual conexenā de causa sien las parts en lurs deffensions oidas, e seguida sententia diffinitiuā, e la hon sien condempnats, puga esser proceit a executio, e no en altra manera. Pero si alguna de las parts sera absent, per contumacia se puga en sa absentia, e contumacia proceir, justitia mienfant. Per la present constitutio empero no entenem, ne volem a nos esser adquisit algun dret de conuocar las hosts, e altres conuocatiōs sobreditas, en casos, ne de personas, e locs, hon nols hajam, ne a la libertat, e dret de no poder esser trets, o conuocats, e en no esser tēguts anar anaquellas, competēt als itaments de la dita Cort, e singulars de aquella, e del dit Principat en alguna cosa esser derogat, e prejudicat, ans a nos, e a ells, quant a las ditas cōuocacions, sic referuat, e saluat tot nostre, e lur plen dret.

V. CARLES en la quarta Cort de Mōtso, Any M. D. xxxij.
Cap. viij.

COntinuāt la expulsio dels delats, ymals homens statum, y ordenam, que si en alguna poblacio

blatio arribaran enemics nostres, y altres delats de crims facinorosos, com son de morts, robatoris, o trencaments de camins, o Gascons, o altres qualseuol Fràcesos armats de ballestas, escopetas, arcabuzos, lanças, rodellas, y broquers, los poblats en dita poblacio hajan a posar so de viafos, y los qui aquell oiran lo hajā de seguir ab las millors armas que tinguin per terras aixi Reyals com de Barons, y fer tot lur poder en pendre aquells, sots pena de sexāta sous, executadora a coneixensa del jutge del loc a hon se posara lo so de viafos, y no del official, e si los dits malfactors, o delats seran presos, hajā a posar aqills en ma, y poder del official del terme hon seran presos, lo qual ne haja de fer justitia segons los demerits de aquells, e volem la present cōstitutio esser duradora fins a la cōclusio de las esdeuenidoras primeras Corts tantfolament. *fuit confirmata*
per nos. in 1. fe. 152. cor. 2. 152.

DE CAPTVRAS.

TIT. XXIII.

- I. FERRANDO segō en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij.

Cap. xxxij.

Statui, y ordenā, que no puga esser algu mes en preso, sino crim fragant, o ab licentia, o prouiso de nos, o Loctinent general nostre, o del Vicicanceller, o en son cas Regent la

Cācellaria, o de jutge de cort. E aço mateix sie seruāt plo Governador, e Portāts veus de Governador: e quāt als ordinārs Reyals, proueim, que no puga esser mes algu en preso, sino a consell del assessor, o tenint loc de aquell, sino crim fragant.

*ordinari
per captiu
sino a consell
del, sino crim*

- II. LO MATEIX en la Cort de Montso, Any M D x.
Cap. Lij.

Confirmant la constitutio per nos feta en la tercera Cort d Barcelona en lo monastir dels frares menors, comecāt, *Statuim,* y ordenā q no puga esser algu mes en preso, *etc.* y en aquella anadint statuim, y ordenam, que si algu algutzir pendra, o posara algu en preso contra forma de dita constitutio, que sie priuat d son offici, e haja a satisfer los dāys, y despelas al tal pres, e incorrega pena de cinquanta liuras, de la qual sien fetas dos yguals parts, la vna sie de la part agraiada, e laltra de nos, o nostres successors.

el p. 2.

- III. CARLES en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxij.
Cap. de Cort viij.

COM la ciutat de Leyda tinga priuilegi, e cōcordia atorgada per lo Rey en laume de immortal memoria, Dat en Leyda lo any M. CC. Lxxxij. a xj. de las chalēdas de Iuliol, e per vostra Majestat jurat, que si los paers d aquella, o algu de aquells delinquiran, se haja de proceir cōtra aquells per lo senor Rey mateix, o per la cort, y veguer en

guer en nom de sa Alteſa, dins la dita ciutat, en la forma en dit priuilegi, o concordia contenguda, al qual ſe ſe relatio. E com ſe ſien fets alguns abusos per los Loctinēts generals de voſtra Majeſtat, faēt aportar presos, o arreſtats algus de dits paers, en grā dany de dita ciutat, perço la dita Cort ſupplica a voſtra Majeſtat, que li placia ſtatuir, y ordenar, que lo dit priuilegi ſie confirmat, cō ſi lo tenor de aquell fos aci continuat de mot a mot. E ajuſtāt a la força de aquell, li placia ſtatuir, y ordenar, que apres que per part de la dita ciutat de Leyda ſera presentat lo dit priuilegi al Loctinent general de voſtra Majeſtat qui ara es, y per temps ſera, ſi aqll citara perſonalment als dits paers, o algu de aquells, que impunne no ſie obeit a las ditas citatorias, pus que en dit cas ditas letras ſon contra lo dit priuilegi: e axi mateix, que ſi per lo dit Loctinent general ſera trames algun algutzir, o cōmiſſari, o altre official, p aportarſen presos los dits paers, o algu de aquells, que ſens incurrimient de pena alguna los dits paers, y quicū dells no hajā de obeir als dits officials, ni a las letras Reyals q los ſeran per dits officials presenta das, ans en dits casos, y caſcu dells pugan dits paers comparer en la Rey al Audientia, per allegar, y prouar lo dit priuilegi, com axi ſie viſt plenament eſſer ſatisfet a las ditas prouisions de citations perſonals, y captura faedora dels dits paers, com axi ſie viſt no eſſer abdicat res a la authoritat Rey al. Plau a ſa Majeſtat ſie ſeruat lo priuilegi, leuats tots abusos.

III. PHILIP Princep, y Loctinēt general de Carles en la primera Cort de Montſo, Any M.D. xxxvij.

Cap. xxx.

Official Real nro. ſe las leyes ſon p...
COM muitas vegadas las culpas, y negligentias dels officials ſoſtingan los mals homens, eſſent tan gran intereſ de la republica de Cathalunya, que aquells ſien caſtigats, y ſe ſie viſt, que apres q eran presos per officials Reyals, eran promptamet ſoltats, y donats altras vegadas per fugits, y eſcapats, ab grā preſumptio de hauerne presos diners, perço ſtatuiſem, y ordenam, que algun official Rey al qui pēdra algū inculpat, accuſat, denūtiat, o infamat de crim, o delictē, no puga ſots pena de priuatio de ſon offici, y de mil ducats, dexar, ni cōpoſar al dit pres, que primer nol porte deuant lo jutge, o aſſeſſor ſeu ordinari, ni encara apres de hauer lo aportat dauant dit jutge, o aſſeſſor, q no paſſen primer ſis dies, perque ſi algu volra venir a fer instantia cōtra lo dit pres, ho puga fer dins dits ſis dies, y ſi no y haura instantia del procurador fiſcal, o de part dins dit terminini, no haja loc la preſent conſtitutio. No perço tinga facultat lo dit official de fer, o dexar de fer de dit pres paſſat dit termini, lo que no dega conforme ajuſtitia, ni per lo predict ſie donada facultat de pendre, ſino en la forma que per conſtitutions es permes pendre. Entes empero, que lo jutge tenint juſta cauſa de diſculpa, eſſent pres ſenſe instantia de part, puga ſoltarlo dins los ſis dies.

Philip

- V. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiiij.
Cap. xij.

A Justat a la cõstitutio feta per lo Catholic Rey don Ferrãdo segon en la Cort celebrada en Barcelona en lo any M. D. iij. capitol xxxij. començat. *Statuim, y ordenam que no puga, &c.* statuim, y ordenã ab loatio, y approbatio de la present Cort, que en cas, que algun algutzir ordinari, o extraordinari en crim fragant prẽga algu sens prouisio de jutge, haja d' d' d' d' lo tal pres en poder del ordinari, en districte del qual lo pendra. *vide d. l. iij. l. 22*

DE CVSTODIA DE PRESOS, DRET, Y CARREC DE CARCELLERS, Y LIBE RATIO DB DITS PRESOS, Y ALTRES DESPESAS DE CARCERATS.
TIT. XXIII.

- I. VSATGE. Captus à cuia.

HOM pres p cort, e mes en castell per fer justitia, no isca de aqui sens licetia, e siu fa, si doncs per vctura no temia morir, haura dan de inuasio trenta fous que dara a la cort, e tornat en lo castell, esmen lo dan, e culpa que fet haura, axi com la cort jutjara.

- I. IACME segon, en la tercera Cort de Barcelona, Any M. CCC. xj.
Cap. iij.

ORdenã, que lo salari dels carcellers, o aquella cosa ques deu donar per guarda de carcer, o presonia sie taxada, e temprada en cascuna vegueria, o ballia, a coneguda del veguer, o balle, e dels prohomens del loc hon lo carcer, o presonia sera: pço car en molts locs de Cathalunya los carcellers demanar, e prenen salaris immoderats. E si los dits carcellers hauran delinquit en alguna cosa, quen sie punits a coneguda dels dits tres inquisidors.

- II. LO MATEIX en la Cort de Geronã, Any M. CCC. xxj.
Cap. xxij.

STatuim, e encara ordenã, quels carcellers dels veguers, e dels balles, e d' altres oficials no puxan exigir, o hauer de algu pres entre die, e nit per carcellatge, sino sis diners barcelonesos, o quatre diners jaquesos tant solamẽt, en los locs hõ corra moneda jaquesa: e en los locs empero hon se vfa, o es vfat de dar, o de pagar menys, o no res per carcellatge, sie fet, e seguit, segons ques vfa, e es estat vfat.

- III. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. xx.

DE aqui auant confirmants lo capitol fet en la Cort de Geronã p lo senyor Rey en Iacme de bona memoria auí nostre celebrada, lo qual comença. *Statuim, e encara ordenã quels carcellers, &c.* Ajustã a aqll, que si algu carceller logara draps de lits, o

lits, o cosas algunas a algun pres, que no puxa per salari, o loguer de aytal locatio rebre mes d'aquell pres, q lo official demanament del qual aquell pres sera detengut, o lo ordinari de aquell arbitrara. E si lo carceller alguna cosa encõtrari fara, a perdimet del seu offici en per tots tẽps sie cõdẽpnat, e no res menys a retre a aytal pres tot so que de aquell pres, vltra las cosas desusditas conuençut sera hauer exhigit.

II. I. LO MATEIX en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCC. Lxv.
Cap. de Cort vij.

LO senyor Rey, o la senyora Reyna, o lo senyor Duc, o lo Portat veus de Governador de Cathalunya, o Almirall, o Vicealmirall, o capita dalguna armada, o altre qual seuol official Reyat, alcuna persona de qualque cõditio sie, qui p crim, o p algu deute cert, o altra cosa, o fet ciuil sera, o estara presa, no puixa per via de acordar, o per altra qual seuol via, manera, o raho gitar, ne fer gitar, o traure d la preso, tro q lo deute cert perque sera presa, realment, e de fet haja pagat ala part: e si era cosa incerta, ciuil, o criminal, tro q couinẽtmẽt haja dada, e feta seguretad de estar a dret a la part, e que lo veguer, o balle, o altre official Reyat en poder del qual aquella persona estara presa, entretat, o abas no sie tengut, ni puxa la dita persona lexar anar, o trer, o lexar trer de la preso: e si ho faya, q ell haja satisfer a la part de ço del seu propi, e a allo mateix sien tenguts Almirall, o Almiralls, o

capita qui aytal persona abans gitas, o fes gitar de la dita preso: e que aço hajan a fer fer, e complir lo senyor Rey, e la senyora Reyna, e lo senyor Duc: la qual encara persona no puxa esser guiada, ne elongada estant presa, per raho de armada, ne per ninguna altra raho: e si u era q no valgues, ans ipso facto foscas, va, e nulle, e estiga presa, e contra ella, e sos bens puxa, e deja esser feta executio, lo dit guiatge, o elongament no cõtrafant. Per aquestas cosas empero no sie tolt, que a la dita persona no puxa esser feta remissio del crim perque sera presa, ella empero assegurant couinentment de estar a dret a la part, en cas q tocas part. Plau al senyor Rey.

V. FERRANDO segõ en la tercera Cort de Barcelõa, Any M. D. iij.
Cap. xxxiij.

COM sie justa cosa, que lo qui sera pres sens culpa, no senta dan algu, perço statuim, e ordena, que si algu sera pres, e sera trobat sens culpa, nos puga dell rebre res de mesa, ne de carcelatge, ne altras despesas, ne hauerias de la preso.

VI. LO MATEIX en la Cort de Montõ, Any M. D. x.
Cap. xxxv.

COM souint se esdeuença, que alguns delats son presos, e lo proccs, o enquesta los es publicat, e assignat tẽps per donar las deffensas, statuim, y ordena, que en tal cas, quant lo proccs sera en punt de denũ-

de denūtiar diffinitiuament, lo delat
haja eſſer abſolt, ſi doncs per alguna
vrgentiſſima cauſa no era viſt al Re-
yal Còſell, q̄ ſe hagues a relaxar, en-
carregant ne ſobre aço las conſcien-
cias delas perſonas del Rey al Còſell,
elo tal relaxat en lo dit cas ſie franc
de totas deſpeſas, axi cō ſi fos abſolt.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxvij.

MES auant ſtatuiſem, e ordenā,
q̄ carceller algu, ni guardas
d̄ preſo, ni familia lur no pu-
gā pendre res, ſots nom de eſtrenas,
o altrament, dels que ixen de la pre-
ſo, ſino ſolament ço que de iuſtitia
los pertany, ſots pena de priuatio de
ſos officiis, e pena de cent florins.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. lūj.

MES auant ſtatuiſem, e ordenā,
que carceller algu no puga
exigir de preſ algu, per lo-
guer de la roba que li haura dexada,
ço es treſpōti, e ſaſſada, mes auāt de
dos diners per caſcun dia, e per caſ-
cuna perſona, e ſi nos ſeruiria de ro-
ba de dit carceller, no haja pagar co-
ſa alguna. E q̄ lo dit carceller no pu-
ga logar, ni preſtar roba d̄ la almoyn-
na, ans haja a dexar aq̄lla als pobres
qui ſerā meſos a la almoyna, ſens exi-
gir de dits pobres coſa alguna, ſots
pena de cent ſous, de caſcuna vega-
da que ſera contraſer.

VIII. CARLES en la Cort de Barce-
lona, Any M.D.xx.
Cap. ij.

PER obuiai a las vexatiōs ques
poriē fer als preſoners, axi per
los algutzirs, notaris, carce-
llers, e altres, en los drets de la meſa,
dret d̄ carcellatge, ſalari, e altras deſ-
peſas, o hauerias, ſtatuiſem, e ordenā, q̄
ſien ſeruadas las cōſtitutions, y priui-
legis ſobre aço diſpoſants, e ſi cōtra
tenor de aquellas, y aquells alguna
coſa ſe exigira, ſie reſtituit, y executada
las penas en aquellas, y aquells
contengudas, en los contraſaents, y
plo jutge aqui pertāga ſie feta pròp-
ta executio, e no resmenys lo cōtra-
ſaēt ſie punit a arbitre del dit jutge,
ſegons la qualitat del ſer requerra.

X. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xvij.

COM los deutors contra los
quals es eſtat expoſat reclā, e
ſon poſats en preſo per vir-
tut dels dits reclams, ſoſtengan mol-
tas deſpeſas, perço ab loatio, y appro-
batio de la preſent Cort ſtatuiſem, y
ordenā, q̄ per lo albara d̄ la treta d̄ la
preſo, per la perſona q̄ per reclā ſera
poſada en preſo, no ſie res pagat al
Gouernador, veguer, Thezorer ge-
neral, o ſon loctinent, o altre qualſe-
uol official, ans lo dit albara ſie do-
nat franc de deſpeſa.

XI. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort ij.

PER quant molt ſouint ſe esde-
ue, que algunas perſonas per
ſeguretat de juy, la qual los es
demanada en la cort del conſolat
de la mar de Barcelona, o altres del
Principat de Cathalunya, y Cōtats
Kk de Roſſe-

de Rossello, y Cerdanya, son mesos, y detenguts en las presons Reyals de la present ciutat, y apres per satisfer a la part, o concordarse ab aquella, conue que sien soltats de ditas presons, empero lo carceller no dexa anar dit presoner de ditas presons, sens albara del Thezorer, o del Portant veus de Governador, no hauet hi Loctinēt. E per quant algunas vegadas nos pot hauer lo albara, o per tarda d'aquell ses seguit, que los dits cōsols ne han hagut dan, per ço supplica la dita cort, placia a vostra Majestat statuir, y ordenar, q̄ tots temps que los consols predits, per los quals dit presoner sera mes a la preso, hauran proueit, que lo dit presoner sie tret de las ditas presons, y per ells sera trames lur verguer ab albara al dit carceller, q̄ lo dit carceller, satisfet, y pagat en tot lo que li sera degut, haja, e sie tengut lexar anar aquell tal presoner, la mateixa hora, sens esperar albara del Governador, o Thezorer, o de altre qualseuol official. E axi mateix sie seruāt en los Deputats, Confellers, mostasaph, clauaris, obrers, y alcaldes, y altres officials qui tingan semblant poder. Plau al senyor Rey, si doncs per altre cas no fos recomanat, o detengut. *confirmat*

XII. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M. D. xxxiiij.
Cap. viiij.

conf. confirmat
Declarant, y anyadint a la cōstitutio, o capitol de cort p nos atorgat en las Corts celebradas en la ciutat de Barcelona, en lo monastir dels freres menors, difsolant, q̄ los qui serā mesos en preso

per los Deputats, Cōsellers, cōsols d'mar, mostasaph, clauaris, obrers, o alcaldes, o altres officials qui tingan semblāt poder, siē desliurat, tostēps q̄ hauran proueit, que lo presoner sie tret de las presons, per lo carceller, ab albara trames per lur verguer, o altre missatge al dit carceller, satisfet, y pagat aquell en tot lo que li sera degut, sens sperar altre albara, cō en aquella es cōtengut, statuim, e ordenā, q̄ lo dit pres, o encarcerat sie tret encontinēt per lo dit carceller de las presons ab lo dit sol albara de aq̄ll del sobredits p qui sera estat mes en la preso, sens sperar altre albara d'nostre Loctinēt general, o Portāt veus d'general Governador, o Thezorer, o altre qualseuol official nostre, si dōcs lo dit pres no fos recomanat, o detēgut per altre cas, de la qual recomdatio, o detentio haja de constar en lo libre del carceller.

XIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. de Cort. iij.

PER q̄ moltes voltas ses vist, q̄ apres de esser pucit p lo Rey al Cōsell, que algu q̄ esta pres sie desliurat, relaxat, o dat a māleuta, lo Loctinēt general, o Portant veus de Governador, o regent la thezoreria acostuma dar albara peral carceller, p q̄ aq̄ll tal presoner sie tret dels carcercs, e lo Loctinēt general qui lauors era, o lo Portāt veus d'Governador no pmetia esser espedit dit albara, p hō moltes voltas los dits presoners apres de la dita desliberatio son vexats de presons per moltēps. Per ço p proueir a tals vexatiōs, los dits statments

mets supplica a vostra Majestat vulla statuir, y ordenar, q̄ feta la demú dita prouisió per lo Rey al Còsèll, sié fet lo dit albara, y encotinènt lo pre foner sié tret dels carcèrs, a fi q̄ no sié injustament detingut, y molestat. Plau a sa Majestat, si doncs per nou delictè, o altre de nou peruégut a no titia de la Regia Cort.

XIII. LO MATEIX en la tercera Cort de Montsó, Any M. D. xxxvij. Cap. viiij.

MES auant a supplicatio dels dits tres statamets statuim, ordenam, e manam, q̄ la còstitutio del Rey en Jaume segon, en la segona Cort de Barcelona, cap. primer, sié obseruada, ajustant a aquella, que los carcèllers qui ara son, y per temps seran, e lurs loctinènts han de jurar, e oir sententia de excòmunicatio, de obseruar las constitutions de Cathalunya, e senyaladament la constitutio, o capitol de Cort per nos fet en la Cort de Barcelona, començat. *Per quant molt sonint, &c.* e la còstitutio per nos feta en las segonas Corts de Montsó, en lany M. D. xxxiiij. capitol viiij. començat. *Decla rant, y anyadint, &c.*

XV. LO MATEIX en la quarta Cort de Montsó, Any M. D. xxxij. Cap. xxxiiij.

EN cara statuim, y ordenam, q̄ los presos qui seran detéguts, y nols sera trobada culpa, sien relaxats, sens hauer de prestar cautio alguna, ni hauer d'pagar carcèllatge.

XVI. PHILIP Princep y Loctinènt general d' Carles, en la primera Cort d' Montsó, Any M. D. xxxvij. Cap. xxxiiij.

PER prouoir als abusos, y extortions que fan los carcèllers en las corts Reysals del Principat de Cathalunya, y Còtats d' Rossello, y Cerdanya, prenent diners de mudar los presos, statuim, y ordena, que los dits carcèllers faent tals abusos, y extortions, sié punits a arbitre de la Regal Audientia, y en son cas de las audientias dels Portants veus d' Governador, y en altrás corts dels jutges, o assessoris ordinaris.

XVII. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap. xvij.

ABloatio, y approbatio de la present Cort statuim, y ordenam, que si lo carcèller, o guardas de la preso recusaran traure algun pobre pres, per parlar, e informar a son aduocat, apparer a dit aduocat esser necessari de parlar ab tal pres, lo dit carcèller, o guarda sié posat, y detingut per espay de vint dies en la mateixa instantia de la preso, hon estara lo pres, y aço dega prouoir lo doctor del Rey al Còsèll criminal qui tindra la causa, a sola instantia, o requesta del aduocat dels pobres qui a dit pres venia a parlar, al qual en aço sié donada plena fe, en tenent aço publicada la enquesta, e nous actitats si ni haura, referuant la pena del carcèller a nos, o a nostre Loctinènt general.

Kk 2 De cau-

DE CAUSA RECOGNOS
CENDI. TIT. XXV.

- I. FERRANDO segonen la Cort de
Montso, Any M. D. x.
Cap. xxx.

Statuim mes
auât, e orde-
nam, que los
officials or-
dinaris, sots
pena d' priua-
tio d' lurs offi-
cis, no pugā
impetrar ni procurar prouiso algu-
na causa recognoscendi, sobre qual-
seuol delat que estiga pres en poder
seu, volêts, q si sera impetrada, o pro-
curada per tal official ordinari dita
prouiso causa recognoscendi, sie aq-
lla ipso jure nulla, e per no feta, e si lo
dit presoner sera pres, o detegut per
tal crim q no merelques pena cor-
poral, q no obstant qualseuol proui-
sio de causa recognoscendi en qualse-
uol manera emanada, sie donat lo
pres a manleuta, segons forma de las
constitutions.

DE MANLEVTAS.
TIT. XXVI.

- I. FERRANDO segonen la Cort de
Montso, Any M. D. x.
Cap. xxxviij.

Encara statuim, y ordenā,
que si los veguers, o sots-
ueguers, o altres officials
ordinaris, anant per lurs
veguerias, o lurs districtes, arestarā,
o darā a mālauta algunas personas,

segos q de iustitia los sera permes, q
apres tornāt al cap de la vegueria, o
alla hom tindrà las scriuanias princi-
pals de lurs officis, que dins vn die,
apres que serā tornats, hajan fer con-
tinuar en los actes, e scriuanias d' lurs
corts los arrests, y mālcutas per ells,
o de manament lur fetas, e presas.

- II. PHILIP Princep, y Lo Ginēt general
de Carles en la primera Cort de
Montso, Any M. D. xxxvij.
Cap. xxxxiij.

COM se faça gran abus, en las
despesas que se exigexē de vn
mateix pres p vn mateix deli-
cte, o delictes, q es tret a mālcuta de
vna càbra dels carcens, perque puga
anar per la preso, y altra mālcuta fo-
rala preso, y apres y ha altra cōmuna
mālcuta, de ques prenē molts actes,
y tātās despesas, q de aquella manera
es cōposat per los ministres, redu-
dant en vtilitat dels scriuans. Perço
statuim, e ordenā, q per vna captura
no pugan hauer los scriuans, ni los
officials Reyals salari de las manleu-
tas, sino de la primera manleuta, y de
las altras no pugan rebre los dits offi-
cials, y scriuans mes de tres sous de
quiscuna. Entes empero, que de las
mālcutas que es acostumat de rebre
menys. o no res, no si eres innouat, y
si lo contrari sera fet, si ē inhabils dits
officials, y scriuās pera tenir tals offi-
cis. E haja loc la present constitutio
en totas las corts Reyals del present
Principat de Cathalunya, y Cōtats
de Rossello, y Cerdanya.

- III. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiiij. Cap.
de Cortij.

Per quāt

PER quant es molt justa raho, que las manleutas donadas a la Regia cort, y altres officials Reys en lo present Principat d' Catha-lunya, y Còitats de Rossello, y Cerdanya hajà algun tēps fi, y no resten sempre las fermāças obligadas, perço supplica la present Cort a vostra Majestat, que ab lur approbatio, y cōsentiment sie statuit, y ordenat, que si algu sera tret dels carcens, o d' qualseuol altra detentio a manleuta, ara sie a requesta de dies, ara sie ab reincidentia, o de qualseuol altra manera, encara que en la prouisio hi sie la clausula, *donec aliter sit prouisum*, o qualseuol altra clausula, la dita manleuta, y obligatio tant del principal, com de las fermāças no dure, ni se entenga durar sino vn any, y vn die, de tal manera, que passat dit any, y die, la obligatio, y manleuta, (si la part, o fermāças dins lo mateix termini no serà requestes) sie hagduda per cassada, anulada, y extingida, y en cas que dins dit any, y die las fermāças sien requestas, tingan deu dies apres de la requesta, pera presentar lo reo, y entretāt no pogan esser executadas, y que lo present capitol se entenga tãbe en las malleutas fins al die present fetas, axi que lo dit any, y die correga en las ditas manleutas ja fetas del die de la conclusio de la present Cort. Plau a sa Majestat que sien duradoras las malleutas que de aci enlla se prestaran per temps de dos anys tantolainet: e que lo present capitol sie durador fins a la conclusio de las primeras Corts.

III. LOMATEIX en la Cort de Mòso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. de Cort iij.

PER quant vostra Majestat ab loatio, y approbatio dels tres braços, en las Corts prop passadas del any M. D. Lxiiiij. en lo capitol de cort iij. qui comença. *Per quant es molt justa raho, &c.* statui, y ordena, que si algu sera tret dels carcens, o de qualseuol altra detentio a manleuta, ara sie a requesta de dies, ara sie ab reincidentia, o de qualseuol altra manera, encara que en la prouisio hi sie la clausula, *donec aliter sit prouisum*, o qualseuol altre, la dita manleuta, y obligatio, tant del principal com de las fermāças no dure, ni se entenga durar, sino per dos anys tantolainet, y que aquell capitol fos durador fins a la conclusio de las primeras Corts, perço supplica la present Cort a vostra Majestat, li placia perpetuarlo, peraque per tots temps sie la dispositio del dit capitol de Cort duradora, axi empero, que las ditas manleutas no durē sino per vn any, y vn die, y passat lo dit any, y die, sien extingidas, y anuladas: y per quant conforme a dret, y a iusticia, si algu sera liurat a manleuta, y donadas fermāças per algun cas, si apres denou comet algun altre delictē, la obligatio, y manleuta per ell, y las fermāças feta nos deu extendre al cas, y delictē apres de la tal malleuta comes, supplica los tres braços a vostra Majestat, li placia statuir, y ordenar, q en tal cas, si lo qui haura prestada la malleuta,

Kk 3 leuta,

leuta, o las fermanças seran requerites que lo delinquēt se presente, o se representat juxta forma de la obligatio per ell, y las fermanças feta, no puyan caure en la pena a la qual se son obligats, sens q primer sie guiāt per lo nou cas per ell comes, a fi, y effeēte, que la presentatio se haja de entendre, esser feta tant solament per lo cas per lo qual fone la m̄leuta prestada, la qual no puga esser renouada, y representantse, no se puga conexer del nou delictē, no obstant qualseuol vs, o verdaderament abus sobre aço fins al present fet: e q no puyan los manleutats en lo acte de la manleuta renuntiar al benefici de la present cōstitutio, y en cas que renuntiasen, la tal renūtiatio no valeza, y sie nulla. Sa Majestat es seruit ques guarde lo acostumat, y que lo capitol segon del any sexanta quatre, sie porrogat fins a la cōclusio de las primeras Corts.

**DE COMPOSITIONS,
Y HAVERIAS.
TIT. XXVII.**

- I. PERE terçen la Cort de Cerue-
ra, Any M. CCC. Lviij.
Cap. vij.

Encara statuim, e fāccim, q los officials nostres qui son acostumats dls fets criminals rebre hauerias, no puxan aqllas rebre, sino cō lo delat del crim pecuniariament sera condempnat, o

haura rebuda remissio per pecunia de aquell, per las quals hauerias no puxan rebre mes de quatre sous per liura, de la quantitat en la condempnatio, o remissio deduida, d las quals sie feta compartitio, axi com en cas cū loc es acostumat de fer. Aço empero ajustat, que lo official ordinari, o lo scriua, o lo assessor de aquell, o lo procurador fiscal qui cert salari d nos reben, de aquellas hauerias no puxan alguna cosa rebre, ni hauer.

- II. LO MATEIX en la quarta Cort de Barcelona, Any M. CCC. Lxxij.
Cap. de Cort. ij.

COM per hauer las hauerias quels sauis, e los fiscals speran de hauer dels fets criminals, si venen a compositio de diners, (cō en altra manera no hajan, o no dejan res hauer) los sauis, e los fiscals façan als delats qui moltes vegadas son innocents, greus oppressiōs, e injusticias, axi en tenirlos ferrats, com en greujar los de presons, e no volents los dar a manleuta, com en darlos breus dilations a dar lurs deffensions, com en tormentarlos, com en altras diuersas maneras, a si quels forçan de reembres, e de venir a compositio, com altre mal no mereſcan, que placia a vos senyor tolre de tot, o almenys temprar las ditas haucerias, o dar altre remey sobre aço, que que la gent no sie axi leig menada, car a vostre offici Reyāl pertany pro ueir sobre ay tals cosas. Lo señor Rey ordena, y pro ueex, que las hauerias sien axi com antigament se prenian, ço es a saber quatre sous per liura, depar-

departidoras en la forma acostumada: empero vollo señor Rey, q nigu saui no puxa hauer mes de cent liuras, per gran compositio que sie, sis vol sie vn jutge, o molts, e per molts que sien los delats, pus que sien tots en vn proces, e que entre tots los altres qui han part en las hauerias, no puxan hauer sino altrás cent liuras, per gran compositio que sie.

III. FERRANDO segó en la tercera Cort de Barcelo na, Any M.D.iiij.
Cap. xxxvi.

PER posar en degut orde las causas criminalis statuum, e ordenam, que las compositions dels delats q passaran summa de deu liuras, se fagan ab interuentio de Vicicancellor, o Regent la Cancellaria en son cas, o del aduocat fiscal. E los processos originals, o tráslats autèctics dels delats còposats, o remesos, sien donats en poder del Thezorer, loctinèt, o regēt la Thezoreria. E sie continuada a la fi de aqlls per lo scriua de manament qui entreuindra en la compositio, o remisio del delictè.

IIII. CARLES en la segona Cort de Montsó, Any M.D.xxxiiij.
Cap.de Cort.vj.

La regalia dels iudicis feroz plar. A la vint al vint d'any. Any M.D.
CLaramet se veu, que per causa que lo Loctinent general per regalías, o altramet en casos a ell permesos, se tira molts presos, q los ordinaris officials Reyals, e de Barós haurá presos, e apres còposantlos, la compositio es tota de

la Regia cort, e los officials axi Reyals, cò de Barons, qui hā pres lo treball, e sostengudas despesas, no han res de la dita còpositio, de hon se segueix, q los dits officials Reyals ordinaris, y de Barons son fets negligēts en lo exercici de lurs officis, axi en la captura dels delinquents, cò en ferlos las enquestas, perço supplan dits tres staments a vostra Majestat, que li placia statuir, y ordenar, que si algu qui sera estat pres per algun official Reyal ordinari, o per Barons, o lurs officials, e apres en cas permes de regalia sera aportat a la Audiencia, o sera composat, lo official qui aqueil haura pres haja la mitat de la dita compositio, de la qual haja pagar lo notari, y ministres de la cort, porque per auant sien tostemps mes diligents. Plau a sa Majestat que deduidas las despesas fetas per la cort Reyal se done la terça part de la compositio, en lo cas ques suplica.

V. PHILIP Princep, y Loctinēt general de Carles en la primera Cort de Montsó, Any M.D.xxxvij.
Cap. xxxvij.

Confirmant, y ampliant lo capitoll de cort.vj. de la Cort celebrada en la present vila de Montsó en lo any M.D.xxxiiij. Com sie molt just, y còuinga pera la administratio d la justitia, car axi se dona occasio, q los ordinaris son diligēts en la captura dels delinquents, statuum, e ordenam, que lo dit capitoll compréga lo Gouernador general, y Portat veus de Gouernador en lo

Kk 4 Princi-

Principat de Cathalunya, y Cõtats de Rossello, y Cerdanya, que hajan de donar lo terç de las composi-
tiõs als officials ordinaris qui haurã
presos los tals delinquents, o fossen
estats presos presents dit Gouerna-
dor, e Portant veus de Gouernador
en la vegueria, o absents.

VI. PHILIP en la Cort de Barcelo-
na, Any M. D. Lxiiij.
Cap. vi.

STatuim, y ordenam ab consen-
timent de la dita Cort, que los
doctors del Rey al Consell del
criminal, y lo aduocat fiscal, ni los
procuradors fiscals no pugã en nin-
gun temps rebre hauerias de las cõ-
posicions ques faran, ni de las penas,
ni altres emoluments alguns, ans to-
ta aquella part que per hauerias, o d'
las penas, y altres emoluments que
fins ara rebien, y acostumauã de re-
bre los jutges de cort, aduocat, y
procuradors fiscals, las rebia de aci-
uant lo General de Cathalunya.

VII. LOMATEIX en la Cort de Mõ-
so, Any M. D. Lxxxv.
Cap. viij.

PERque los qui cometten deli-
ctes atroces, y perturban la re-
publica siẽ punits com es raho,
y no tingan sperança de facilitat de
venia, ab confiança de composarse,
y com al die de vuy siẽ molt gran ne-
cessitat, extirpar totalment los mal-
factors de Cathalunya, y Cõtats de
Rossello, y Cerdãya, perço statuim,
y ordenam ab approbatio, y cõsen-

timet de la present Cort, que ladres,
trẽcadors de camins, incendiarijs axi
de casas, com de paliers, y altres pro-
prietats, matadors d bestiar, axi gros
com menut, assassins, los qui tallã,
y destruxen maliciosament vinyas,
y arbres, en ninguna manera pogan
esser composats, ans hajã de esser ca-
stigats conforme a leys de la terra, y
en deffecte de ellas del dret cõmu,
y que la present constitutio siẽ dura-
dora fins a las primeras Corts. *fuit
confirmata anno 1599. c.*

DE TORMENTS. TIT. XXVIII.

I. FERRANDO segon en la primera
Cort de Barcelona, Any M.
CCCC. Lxxxj. Cap. vij.

ENcara proueim,
statuim, y orde-
nã per euitar abu-
sos q en los tor-
ments per varia-
tions se podrian
seguir, q per va-
riations no siẽ proceit a tormentos,
fins q primer siẽ vist per la Audien-
tia, o per lo Cõsell Rey al, en que ha-
ja hauer almenys sis juristas, vltra lo
Vicicanceller, o Regent Cancellaria,
si tãts ni haura en la ciutat, vila, o loc
hon la causa se tractara, que las ditas
variations sien tals, per las quals haja
hauer loc tormet. E mes volem, que
semblãt orde tingan lo Portãt veus
de Gouernador general, veguers, e
altres officials inferiors. En los casos
empero hon se pretendra hauer loc
torment, per altres indicis, e no per
variations, volem, que no pugã esser
proceit

proceit a tormét, sino seruada la forma defus dita, e dadas deffenfios, segons es dispost per cõstitutions: per la present empero no volem, ni entenem en res prejudicar, ni derogar a qualsol priuilegis, axi en cõmu, com en particular atorgats als ftaments ecclesiastic, militar, y reyal, e a qualseuol ciutats, vilas, e locs del Principat de Cathalunya, ans volem que aquells sien seruats.

DE PENAS CORPORALS, Y PECCVNARIAS.
TIT. XXVIII.

I. VSATGE. Rusticus si desempaauerit.

PAgés qui desempa-
rara ço q̄ dre-
tamét li sera em-
parat, per la sola
presumptio do-
ne sinc sous: e si
res ne trauran, re-
stituetsca ho en doble, faul son dret.
Caualler qui desempa-
rara, pac ço q̄
desempa-
ra en simple, ab sagrument.

I. ALFONS segon en la Cort de Mõt-
so, Any M. CC. Lxxxviiiij.
Cap. xxviiij.

ORdenam, e statum, q̄ algũ ve-
guer, o official nostre no pu-
xa posar penaa algũ caualler,
o a hõ de orde, sens atorgament del
caualler, o del hom d'orde religios,
saluant la pena apposada en la carta
de la pau, e de la treua, e dels vsatges
de Barcelona.

II. IACME segõ, en la segona Cort de Bar-
celona, Any M. CC. Lxxxviiiij.
Cap. xxv.

ALgun hom no sie condemp-
nat sens coneguda de jutge:
ans en aço sie proceit a coneguda de jutge, axi en punir, com en dar a manleuta, com en absoltre.

III. ALFONS terç en la Cort de Mõt
blanc, Any M. CCC. xxxiiij.
Cap. xxv.

ORdenam, que negu no sie
condempnat a mort, o a mu-
tilatiõ de membres, o encara
posat a tormét per nos, o per la Illu-
stre Reyna muller nostra, o per lo In-
clit Infant en Pere Primogenit, e ge-
neral Procurador nostre, o per Lo-
ctinents dells, o per altres officials, o
jutges nostres, o de aquells, deffenso
deguda no admesa, e que contra la
forma demunt escrita, de nostra cort,
o de aquells ninguna letra no puxa
exir.

IIII. PERE terç en la Cort de Ley-
da, Any M. CCC. Lxxv.
Cap. de Cort. j.

COM las penas de terços, e al-
tras que se acostumã posar en
contractes de censals, e viola-
ris se posen en aquells a instàtia, e en
fauor de la part, parega rahonable, q̄
aquellas no dejan esser leuadas, sino
a instàtia de part, e los fiscals tercercs,
e altres sen vajan a aquells qui prene
censals, e violaris, e façã los fer sagra-
ment, dient, *jurats si es pagada aytal pensio,*
Kk 5 *queus*

queus fa aytal vniuersitat, o singular en son terme, e si dien no, es proceit de fet cōtra la vniuersitat, o singulars, sens al tre reclam, e instantia, a exigir, e leu ar las ditas penas, perço com no han pagat die a diat. Perque senyor demana, e supplica la dita Cort, que penas algunas judiciales en los dits contractes posadas, o posadoras, com elas, o cometedoras no puxan esfer demanadas, exigidas, e leuadas en ninguna manera, si doncs no era fet clam, o reclam, o requesta a instantia de part, e solament per aquella quantitat, de que sera fet lo clam, o reclam, o requesta, Plau al senyor Rey. *confirmar in c. conf. super.*

V. FERRANDO primer en la Cort de Barcloaa, Any M. CCCC. xiiij. Cap. de Cort vj.

COM lo senyor Rey en Pere de Alta recordatio aui vostre en la Cort q celebra en la ciutat de Leyda lo any 1375. atorgas a la dita Cort vn capitol del tenor seguct. *Com las penas de terços, &c.* Supplica senyor la dita Cort a vostra Senyoria que sie vostra merce confirmar, e nouellament atorgar lo demunt dit capitol, e aquell estendre a tots contractes, compromesos, e obligations judiciales, e extra judiciales q sien fets, o fetas, e daci auant se faran en lo dit Principat. Lo senyor Rey cōfirma lo dit capitol atorgat per lo senyor Rey en Pere son aui, en la forma que ell lo atorgà, e aquell nouellament atorga en la dita forma quel atorga lo dit son aui.

VI. IOAN Rey de Nauarra Loctinent de Alfons quart son germa en la Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lvj. Cap. iij.

AB assentimēt de la dita Cort statuim, y ordenam, que algu home de qualseuulla conditio sie, no gos, ni li sie permes p causa de dol portar gramalla, o clotxa, o altra vestidura que toc en terra, sots pena de perdre la vestidura, guanyadora, e applicadora al official executant.

VII. PHILIP en la Cort de Barcloaa, Any M. D. LXXXV. Cap. Lxxxxvij.

PER que lo Regēt la Thezoreria es negligent molts voltas, en enuiar per los qui son condemnats a galera en las ciutats, vilas, y locs del present Principat d̄ Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, y pateixen de molts maneres en las personas, statuim, y ordenam ab consentiment de la present Cort, que los ordinaris de las sobreditas ciutats, vilas, y locs ahon y haura presos que sien ja condemnats a galera a seruir al rem per algu temps, que tantost que sera estats cō dempnats hajan de portar al tal pres, o presos a la ciutat d̄ Barcelona, y posar alli en ma, y poder del Regent la Thezoreria, y lo que despendrà sels haja de pèdre en compte per lo Mestre rational, o son loctinent, y si los dits ordinaris seran en aço negligents, passats tres dies, requerits que sien per los consols, cōsellers, paers, jurats,

jurats, o procuradors, pugã esser cõ-
uenguts dauant los jutges de taula, y
hajan de pagar de sos propis bens
las despesas doblas, que los consols,
consellers, paers, jurats, o procura-
dors hauran sostengudas en alimen-
tar aytals condepnats, y fer los apor-
tar a lurs costas a la ciutat de Barce-
lona.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxxvij.

P Erque no es raho, que los dits
codepnats a galera tempo-
ralment sien mes agreuiats, y
se sapia quant comença a correr lo
temps de la sua condepnatio, ita-
tuim, y ordenam ab consentimẽt de
la present Cort, que lo temps al dit
condepnat a galera temporalment
comence a correr, apres de quinze
dies que contra ells sera proferida la
dita sentència, attes que estant ja con-
depnat, y detingut per aquest effe-
cte, y no esta per ell de servir, es just
lo dit temps li correga.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. de Cort xx.

P ER quant no es raho, que los
qui han pagada la pena de lurs
delictes, conforme a las sentèn-
cias cõtra ells promulgadas, siẽ agre-
uiats en majors, y altres contra dells
no proferidas, y se veja ã cada die, q
quat algu per sos demerits es cõdẽp-
nata servir ã remer p cert tẽps en las
galeras de vostra Majestat, o altres,
es detengut en aquellas p molt tẽps,
apres de esser passat lo contengut en

la sententia contra ell promulgada,
lo que es molt gran dany del dit cõ-
dẽpnat, cõtra tota justitia, perço sup-
plica la dita Cort a vostra Majestat,
sie seruit statuir, y ordenar ab son cõ-
sentiment, y approbatio, que qualseu-
ol qui sie estat condepnat en los
presents Principat de Cathalunya, y
Comtats de Rossello, y Cerdanya,
per qualseuol jutges, e o officials tãt
ecclesiastics, com seculars, y tant Re-
yals, com de Barõs, a servir en ditas
galeras per remer, o altramet per al-
guns anys, y no per tota sa vida, y
haura cumplit lo temps de la con-
depnatio contengut en la sentència
contra ell promulgada, encontinent
que dit temps sera passat, sie tret de
ditas galeras, y no sie mes detingut
en aquellas, y si lo contrari sera fet,
degan qualseuol veguers, balles, al-
gutzi, y altres qualseuol officials
de vostra Majestat, axi majors com
menors, instats per part del dit con-
depnat, o de algun parent, o amic
de aquell, requerir al capita dela ga-
lera en la qual sera detengut, o al ge-
neral, o al ministre, o ministres, o of-
ficials de ditas galeras, que dins dot-
ze horas tragan, y posen en terra li-
bero, y segur al tal condepnat que
haura cõplit son temps, y si dins dot-
ze horas nou hauran fet, degan dits
veguers, balles, y altres officials per
repressalia pẽdre dos, o quatre Mo-
ros forçats de ditas galeras, que po-
ran, y si aço no approfita, prengan
dels officials, o ministres de ditas ga-
leras, y aquells retingan presos, y cu-
stodits, fins a tãt q lo dit condepnat
que haura cumplit son temps, sie tret
en terra, y restituit a sa pristina liber-
tat,

*scabas lo temps e
nas a galera, que
quatre mil nobles*

*quant comença
de servir los dies
del condepnat
en a galera per
dits temps*

rat, y que los Deputats del General de Cathalunya instats, o requestes per qualseuol persona hajan de requerir se cumpla lo contengut en la present còstitutio, cada volta que se occorrera cas, a despesas empero de la part instant, y que tots los officials de vostra Majestat, y de Barons sien obligats a obeir a ditas requestas, ordinations, y manaméts de dits Deputats, del mateix modo, y manera, y sots las obligations, y penas que son obligats en fer, y executar los manaméts, y ordinations, y requestas de dits Deputats en las cosas tocants a la exactio dels drets del General. Plau a la Majestat q en los casos còtonguts en lo dit capitol acudan al Llocinét general, lo qual haja de fer executar lo dit capitol.

DE BANDEIAMENTS. TIT. XXX.

I. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M.CCC.xxxiiij.
Cap. xxj.

PER tolre lo abus que en las cosas dejus scritas entro aci ses fet, statuim, e ordenā, que sis esdeuendra, bādejats esfer guiats per alguna raho per los veguers, o altres officials, q tolt lo dit guiatge, los dits veguers, o altres officials sien tenguts nouellament bādejar, e lo bādejamēt ab veu de crida publicar en lo cap de quiscuna vegueria, per tres dies de mercat, per ço

que als ignorats per la reuocatio del dit guiatge no sie laz preparat dcaure en pena.

II. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M.CCC.Lj.
Cap. xxviij.

LOants lo statut fet en la Cort de Montblanc per lo senyor Rey Nāfos de recordable memoria pare nostre celebrada, lo qual comença. *Per tolre lo abus que en las cosas dejus scritas, &c.* e a aquell ajustants statuim, e manam, que quantquequant per los officials nostres alguna persona per crim esdeuendra esser citada, en aquella citatio sie ajustada cōminatio de bādejamēt, ço es a saber, q si lo citar dins lo terme a ell assignat per los officials nostres no comparra, que sie bādejat, e per bādejat sie haut, la qual citatio ab la cōminatio del bādejamēt se haja ab veu de crida publicar, e aquell encara bādejamēt apres aquell terme de la citatio no res menys ab veu dcri-da sie publicat.

DE LA PENA DEL IVT- GE QVI AB DOL IV- DICARA. TIT. XXXI.

I. FERRANDO segon en la Cort de Montfio, Any M.D.x.
Cap. xvij.

STatuim, y ordenam, que si algun jutge, o relador haura dada alguna sentētia, o feta alguna pro-uissio, o fet algun pretes greuge, e apparra

apparra als jutges, o reladors d'la causa de supplicatio que la dita sentència prouiso, o pretes greuge se deu reuocar ex eisdem actis, o poder sera ja reuocat, e pretendra la part agreuiada, que lo primitiu relador, o jutge ab dol haura agreuiada la dita part, e per ço demanara, e instara q'no dit jutge, o relador primitiu li satisca las despesas que per ço haura sostengudas, que en tal cas sie appellat lo jutge relador primitiu, e oit aq'll summariament, e s'ens tot plet en lo Royal Consell, e oida encara la part instant, e vist los actes, si al dit Consell apparra que lo dit relador, o jutge primitiu ab dol haja agreuiada la dita part, que li pac encontinent totes las despesas, segos que per lo Royal Consell sera declarat, de la qual declaratio nos puga supplicar, ni hauer recors algu: entes empero, e declarat, que la part agreuiada, o instant haja a instar, e demanar justitia dins trenta dies, apres que sera reuocada la dita sentència, prouiso, o greuge, e fer hi declarar dins altres trenta dies, los quals passats, no puga esser de aqui auant oit, ni res dir contra lo dit jutge, o relador, si estara per la part instant, no prejudicant a las altres penas de la obseruança, e altres constitucions sobre aço disponents.

DE BENS DELS CON-
DEMNATS.
TIT. XXXII.

- I. IACME segó en la segona Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxxviij.
Cap. xxxij.

OS vfaré en los bens dels homeyers d'ls locs dels rics homens, de cauallers, de ciutadans, e de homes de vilas, axi com ne vfaualo senyor Rey en Iacme en cascuna de las veguerias.

- II. LO MATEIX en la Cort de Gerona, Any M. CCC. xxj.
Cap. xj.

STATUIM, que lo capitol per nos fet en la segona Cort de Barcelona, lo qual comença, *Nos vfarem en los bñs dels homeyers, &c.* sie seruat. Ajustants a aquell, e encara statuints, que si es fet contra, sie reuocat, e haut per no fet.

- III. FERRANDO segó en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCCC.
Lxxxj. Cap. viiij.

SI per nos, o per nostres officials sera proceit a aprehensio, o confiscacio de bens en cas permes, statuim, y ordenam, que si al temps que lo proces sera començat, aquells bens seran posseits per algu creedor, o creditors qui aquells tindran specialmēt obligats per lurs credits, ab missio entre mās, e liuramēt de possessio, volem que tals posseïdors no sien trets de possessio dels dits bens, fins que sien pagats, o fins sie vist, e conegut, sentenciat, e declarat, si los credits de aquells seran valits, e sufficients per impedir la dita aprehensio, e incorporatio, e lo semblāt vole

sic ob-

sic obseruat en las donas per causa d' lurs dots, e creix, las quals volē hanjan a posseir los dits bens, y esser alimentadas de aquells, encaraque los marits sien vius, fins que siē pagadas de lurs dots, e creix, per veditio dels dits bens faedora per la cort. Entes empero, ques puga proceir p la cort a veditio dels bes, per pagar als creadors, e en son cas a las donas, seruant orde de prioritat, e potioritat entre aquells, e reseruant a las ditas donas la optio a ellas donada p la pragmatica del Rey en Iacme.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. x.

STatuim, y ordenam, que nos, e successors nostres, e officials nostres, o de aquells, per qualseuol crim, o delict, essent la persona criminola presa, no pugam, ne puguem inuentariar, ne pendre bens de la: pero volem en crims de lesa Magestat in primo capite, e de heretigia declarada per jutge ecclesiastic hajan loc confiscacions, aprehensions, e inuentariacions, encaraque sie pres lo delat, e q en altres crims no hajan loc confiscacions, essent pres lo delat, o no: entes empero, que per lo present capitol no se fet prejuy algu als processos de regalia.

LIBRE DESE DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA:

DE DRET DEL FISC, Y
DE LAS SVAS REGALIAS.

TIT. I.

I. VSATGE. Similiter & si senior.

Emblatmēt si señor vol destrenyer a tort son caualler, o tolre sa honor, la Potestat lon deu desfendre, e mantenir.

II. VSATGE. Simili modo.

SEmblantmēt fermamēt sie obseruada treua, e pau, e seguretat quel Princep manara tenir entre ls inemics, jatsie aço q aquells inemics no hajan atorgada aquella treua. Emparament quel Princep haja fet per si, o per son missatge, o per son laig, o per son segell, nol gos negude-

gu desamparar, si doncs primeramet nos fadiga de son dret al Princep, acostuma d la sua cort. Moneda axi de or, com de argēt axi diligentmēt sie seruada, que en ninguna guisa no cresca en aram, ni minue en or, ni en argēt, ni encara en pes. Qui de aquestas cosas, o vna de aquestas, es pau, e treua, emparament, o monedatrencara, corrompra, o falsara, per ço car tant grā mal es, e tal onta que negu hol pot redreçar, o esmenar al Princep, en axi stablint manam, que las personas d ells, ab tota lur honor, e hauer vengan en ma del Princep a fer sa voluntat, segons consell, e loament de la sua cort: car fe, e justitia, e pau, e veritat del Princep ab q tot Regne es governat, valen Regne, e mes que Regne, e perço nul hom no pot extimar, ni deu, que per algu altre preu sien esmenadas, ni redreçadas al Princep las sobreditas malfetas, sino axi com deffus hauem statuit venir en la sua ma.

III. VSATGE. Princeps namque.

vide f. 550.
LO Princep, si per qualque cas sera asseriat, o ell tendra sos inimics asseriats, o oira algun Rey, o Princep venir contra si a batalla, e amonestara sa terra, q li acorrega, per letras, o per missatges, o per costumas ab las quals sol esser la terra amonestada, ço es ab farons, tots homens, asi cauallers, com pedons qui haja edat, e poder de combatre, qui a ço oirā, ni veuran, com pus tost puxan li vajan focorrer: e si negu li fallira de la ajuda q en a ço fer li potra, perdre deu tots temps tot quant

per ell tenga: e cell qui per ell res no tindra, esmenli lo falliment, e la deshonor que fetal i haura, ab hauer, e ab sagrament jurant ab las proprias mans: car negun hom no deu fallir al Princep a tant gran ops, o necessitat. *et confirmat. in p. 550. m. 26.*

III. VSATGE. Autoritate & rogatu lo ij.

PER autoritat, e per prec de tots lurs nobles Barons conlitiuren los demūt dits Princeps Ramon, e na Dalmus, que tots homens, axi nobles, com no nobles, vidents a la Potestat, o estants ab ell, o partint dell, hajan en tots temps, per tots dies, e nits, pau, e treua, e sien segurs de tots lurs inimics, en temps ab tota lur honor, e hauer, e ab tots aquells qui honor tenē per ells, o en lur honor estan, o en lur seruiçi treballan, ab tot quāt han, e posseexen, entro q en lurs casas sien tornats, e si alg. y los noura, o qualque dan, o tala los rara, aquell die se tenga per acuy dat de la Potestat, e si per a ço algun dan pendra, no li sie esmenat. E cell quil manamēt dels Princeps traspassara, e a aquells qui en aquesta deffen si son posats, ni a lurs cosas malfara per negun enginy, tot quant mal fet li haura, e tot quāt tolt li haura, e tot quant portat sen haura, en onze doubles ho restituesca a aqlls a qui violentia haura feta, en sie desfret per la Potestat, e puys esmen a la Potestat la deshonor que haura feta a la dita Potestat, ab hauer, e ab sagrament, jurant ab lurs proprias mans.

V. VSATGE. Ex magnatibus.

Dels

Dels Magnats, ço es Vescomtes, Comdors, e Vassueffors negu presumesca de aci auāt en neguna manera tormētā, ni punir los culpables, çoesafaber penjar per iustitia, ne edificar nouellament castell cōtra lo Princep, ne tenir força assietada, ne combatre ab ginyes q los pagesos appellan foneuol, gossa, ni gata, car grā onta seria a las Potestats, e cell qui ho fara, mātinent quē sera request per la Potestat, leix lo castell, ol desfaça, e retali la força sens pijorament, si presa la haura, e esmen tots los malfets q fets hi haja, en doble, a aquell aqui fets los haja, per destret del Princep. E si aqui ha presos cauallers, o daltres homens solts, retalos li, apres esmē al Princep la deshonor que en aço feta li haura, ab ha uer, o honor per sagrament, jurāt ab sas mans, que pus no deu esmenar, car aquesta força no es atorgada de fer, sino a las Potestats.

VI. VSATGE. Quia iustitiani.

CAR fer iustitia dels malfaytors es donat solamēt a las Potestats, çoes dels homeys, dels adulterers, dels metziners, dels ladres, dels robadors, dels baufadors, e dels altres malfaytors, que la façan a lur semblant, trēcar los peus, e las mans, trer los vlls, tenir presos en tauega lonc temps, e si metler es penjar lo cors a la perfi, a las sembras tolre lo nas, els labrots, e las orellas, e las mamellas, e si ops es, cremar en foc. E perço car terra no pot viure sens iustitia, perço es dat a las Potestats de fer iustitia, e axi com los es

dat de fer iustitia, axi lus es legut de perdonar, e de jaquir a quis vullan.

VII. VSATGE. Alium namque.

Altre noble, honest, e profitos vsatge meseren los sobredits Princeps, que ells tēgueren, e a lurs successors manaren tenir per tots temps, ço es, que tenguessen Cort, e gran cōpanya, e fessen condit, e donassen soldadas, e fessen esmenas, e tenguessen iustitia, e jutjassen per dret, e mātenguessen lo opremut, e acorreguessē al assietat, e quāt volguessen menjar, q fessen cornar, que tots nobles, e no nobles se venguessen dinar, e aqui partissen los vestimēts que haurian entre los Magnats, e enfre lur compaya, e aqui menassen hosts, ab q anassen a destroir Espanya, e aqui fessen cauallers nouells.

VIII. VSATGE. Cum temporibus.

COM en temps de nostres predecessors, per autoritat, e cōstitutions lurs en aquests casos, los quals nostres leys no abraçā, a la vtilitat cōmuna sie proueit, nos seguints las lurs vestigias, tota materia de dissentio tollents, e seguretat a tots los cauallers a la nostra Cort vinents, e ab nos estāts de Royal benefici donāts, ab aquesta present ley decernim, que algu per gozar temerari, aquells a nos vinents, o tornēts, o ab nos estants, no presumesca pendre, o ferir, statuēts en ell aquella pena, la qual es cōstituida per ley consuetudinaria d nostres predecessors,

contra

contra aquells qui treua, e seguretat donada per lo Princep no han obseruada, e contra aquells qui falsadors de moneda seran trobats. E de aquella mateixa pena volem esser condemnats aquells qui offendran los cauallers appellats per lo Archebisbe, e Bisbes, Comtes, Vescotes, Comdors, y asuessors, o per alguns altres qui per commissio nostra conegā de alguna causa dels demunt dits. Ajustam encara a aquesta nostra constitutio, que si en nostra presentia, o dels sobredits, algun caualler desmentira son senyor, (si doncs no es per causa de reptament de traytio, car lauors no sera tengut per aquesta constitutio, pus ques vulla purgar, jatsie que pus cortefament ho faça si sen abstenga) en aquella mateixa pena sie tengut: mas si lo caualler son senyor haura desmentit, (si doncs no era per la dita causa) venga en poder dels jutges, segons arbitre de aquells condemnador.

I. PER E segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxxj.

SI Barons, o cauallers de Cathalunya seran ab nos en exercit, o host, o ab algu en loc de nos, proueeſcam a aquells en despesas, e façam esmesas a aqlls segons lo vsatge de Barcelona: saluant empero specials couineças que fossen entre nos, e algu de aquells.

II. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lij.

NVLL caualler, o fill de caualler, e persona generosa no amac caualler, o persona generosa, si aquella haura presa: ans aquella tinga publicament en lo castell, o loc seu, e com nos aquell requerrem segons regalia nostra, que a nos obeesca, e aquell restitueſca, e abast ell de aço esser citat en lo loc hon haja son domicili, o hon estiga.

III. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xvij.

NOS, o nostres officials no forcem, ni destrengam homens dels rics homens, de ordens, de Esigleyas, de cauallers, de ciutadans, o de homes de vilas menar en negu loc, sino en aqll cas quel vsatge diu, ne encara puxa aquells metre en fronteras, o en stabliments forçadament: saluat empero a nos lo vsatge de Barcelona, e la forma de la pau, e de la treua, e los homens qui son poblats en termes d las vilas, e dels locs nostres, e saluant encara totes los homens q nos, e los nostres antecessors hauē acostumat d menar antigament.

III. PER E terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. xxxij.

COM per alguns dubtans, la hon dubear nos deu, de la significatio de la paraula *emparament* posada en lo vsatge, *simili modo fer est. p. 516. vj.* fos algun temps dubtat, declaram, la dita paraula *emparament* al dit vsatge posada, allo mateix que

teix que la paraula, *guiaige*, e *protectio* significa.

V. LO MATEIX en la Cort de Cegueras, Any M.CCC.Lviiiij.
Cap. ij.

cap. f. 527
P Art aço ordenam, que si per occasio del vsatge, *Princeps nāq;* algū Baro, caualler, o altre de qual seuol conditio, e statmēt, o preeminentia, contra homens seus, o altres assejara ser qualsque proecessos, o altres qualsque enantaments, q̄ per aquells negun dret als demunt dits sie guanyat, en possessio, ni en proprietat, ans sien hauts de tot en tot per no fets, com los dits casos, no a ells, mas a nos se pertangan.

VI. FERRANDO segō en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCC.
Lxxxj. Cap. viij.

f. p. 527
M ES volem, e ordenam, que lo vsatge. *Princeps namq;* sie seruat, segōs q̄ parla, e dispon, e si algun abus es estat fet, aquell reuocam, e hauem per cas, e nulle, volent que no pugua esser tret en consequentia.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xj.

R Euocant, e hauēt per reuocats qual seuol edictes per nos, o per lo senyor Rey dō Ioan pare nostre de Alta recordatio fins aci generalment fets, statuim, e ordenā, que tals edictes per nos, o successors nostres de aci auant no sien posats,

sino hauent guerra en Cathalunya, que sie tal, en q̄ haja loc. *Princeps nāq;* e que lo dit edicte no pugam durar, sino tant quant durara la dita guerra en lo dit Principat, o en conuocatio de Corts, o durant las ditas Corts: e si seran prorogadas mes de dos mesos, que passats aquells cesse lo dit edicte, e axi mateix finidas aquellas, e si nos, o nostres successors tornarem, o tornaran a continuar aquellas, pugam, e pugan fer los dits edictes, segons dit es.

VIII. CARLES en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxij.
Cap. xj.

S Tatuim, y ordenam, que de aqui al deuāt nos pugam fer proces de Regalia, sino feta paraula a nos, o a nostre Loctinent general, la qual constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts. *fuit confirmati hoc cap. art. 10. 12. 13. 14. 15.*

VIII. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv. Cap.
de Cortij.

f. p. 527
E Ncara que lo vsatge, *Authoritate* rogada, lo segon sie per los doctores pratics, y per lo styl commu declarat, attenta la mente, y intentio de dit vsatge, que a persona que es en poder de la Cort nos pot fer laudamentunt curiz, pero per leuar tota manera de difficultat, y disputa, supplican a vostra Majestat los tres braços de la present Cort, li placia declarar, y posar per constitutio, o capitol de Cort

Cort, que a persona presa nos puga fer laudamentum curiæ, y si contra algu que no sera encarcera t sera fet, comparent aquell tal deuant lo Loctinent general, o deuât lo jutge, per que puga posarlo en preso, no haja loclo laudamentum curiæ, ni puga esseren res executat, tota altra interpretatio leuada. Plau a sa Majestat que tota hora q alguna persona sera en la preso, nos puga fer laudamentu curiæ en los bens, y que si essent fet dit laudamentum curiæ contra algu na persona, aquila se presentara dins la preso, y sera escrita en lo libre dels presos, cesse en tot la executio del dit laudamentum curiæ, contra los bens del qui sera posat en los carcers Reys de sa Majestat, o de son Loctinent general.

DE MONEDA, VALOR,
Y FORMA DE AQUELLA.
TIT. II.

I. VSATGE. Solidus aureus.

SOV de or ha vuyt argents. Vnça quatorze. Liura de or vint y vn sous. Lo sou val quatre morabatins. La vnça set morabatins. La liura val setanta quatre morabatins. Cêt liuras de or de Valètia han ensi dos milia, e cêt sous de or, qui valè vuyt milia, e quatre cêts morabatins. Cêt vnças de or de Valètia valen doscents morabatins. E quatre mancusos emig de

aqll or valen vn morabati. E set mācusos de aquell mateix or fan vna vnça, qui val dos morabatins.

I. IACME segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxj.
Cap. viij.

Confirmam, e atorgā per tots temps la moneda Barcelonesa de tern perpetual, segons la forma del priuilegi d aquella moneda.

II. PER E terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. xxxiiij.

COM d la valor d las deus scrites monedas, de las quals en los vsatges de Barcelona metio es feta, souint en juys sie dubtar, declarā, e manifestā a toire tota materia d dubte, q lo morabati del qual en los dits vsatges metio es feta, val quatre sous Barcelonesos d tern, e la vnça de or cuyt vint y vuyt sous, e d or de Valètia vuyt sous tatlo lamet: lo sou empero de or val setze sous d la dita moneda, e lo sou de argent, o de plata, q es vna cosa mateixa, val dos sous de la dita moneda. Lo mancus empero d or de Valètia val setze diners de la dita moneda, e no mes. Per aco empero no entenē minuar, o crexer la valor dels morabatins Alfonsoiis, o qui per cēs se fan, o qui encara p promissio, o en altra manera q en los casos en los dits vsatges expressats, sie deguts: ans en aqlls, la valor entro sus ara obseruada, volē de aqui auāt esser obseruada: car la valor

Ll 2 lor dels

lor dels morabatins, dels quals en los vlatges de Barcelona mécio es feta, tant solament entenē a declarar.

III. ELEONOR Consort, e Lo ñinent general de Pere terç en la Cort de Tortosa, Any M. CCC. Lxv.
Cap. vj.

SAnament, jatsie laltre die en la present Cort fos tractat, la moneda de Barcelona de tern, axi de diners menuts, com de argent en ley esser diminuyda, per lo grā emolument que a tota la Cort fou donat entenant de la dita diminutio se deuia seguir, del qual emolument lo dit senyor Rey, e la dita Cort freyturaua, per los molts grans despesas que ha conuengut, e conue al dit senyor Rey, e General de Cathalunya fer, e sostenir per la guerra que es entre lo dit senyor Rey, e lo Rey d Castella: empero com a aquell tractat los Syndics de la ciutat d Barcelona a la dita Cort tramesos se opposassen, allegants per priuilegis a la dita ciutat p predecessors del senyor Rey Illustres Reys de Arago sobre lo fet de la moneda atorgats, la dita diminutio no poder esser feta, ne encara era expedict ques fes, per infinits, e intollerables damnatges qui se esperauā seguir, e que lo gran emolument de la diminutio, segons se pretenia, non podia exir en alguna manera, ne prouenir. Emperamor de aço aquestas, e altrás cosas lo dit senyor Rey, e nos en son nom, e la dita Cort induints, volents axi cō se coue a la vtilitat de la cosa publica donar loc, ab aquesta constitutio en per tots temps valedora reuocants, anulants, cassants, e ir-

ritants lo dit tractat, e alguns capitols deaquen fets, e afitats, e per lo dit senyor Rey, e dita Cort firmats a xxj. die del mes de Febrer proppassat, e depuys altra vegada per lo senyor Rey en lo loc d Onda a tres dies del mes d Mars proppassat, statum, e sancim, e encara ordenam, que la dita moneda Barcelonesa, axi de diners menuts, com de argent sie perpetua, stable, e incōmutable en ley, e en senyal, axi com per los Illustres Reys de Arago en diuerfos dies, e temps, per diuerfos priuilegis lurs es estat ordenat: los quals priuilegis tots, e sengles, e qualseuol confirmacions daquen seguidas volem, e disposam valer, la dita general Cort approbant, e en lur perpetua firmitat estar, lo dit acte, o actes contraris no obstant en alguna manera: prometents en fe Reyal, e en virtut del jurament per nos dejus prestat, que la dita moneda, segons q en los dits priuilegis, e confirmacions es contēgut, farem en per tots temps, e fara lo dit senyor Rey fermament, e inuiolable esser obseruada.

IIII. FERRANDO primer en la Cort d Barcelona, Any M. CCCC. xij.
Cap. xxxvj.

EXperientia nos ha monstrat clarament, que per alguas monedas estranyas, e signament per escuts, e blancas, qui en menyspreu de solemnas ordinations fetas per nostres predecessors gloriosos corren dins nostra senyoria en excessiua quantitat, considerata lur valor intrinseca vulgarment dita ley,

dita ley, se esdeue a nostres drets, e a la nostra cosa publica notori dan, e major senporia seguir, si per nostre edicte saludablement no es ab just remey proueit: perço consentint, e approbant la present Cort sancçim, ordenam, e statuim, que si algu de qual seuol conditio, o stat, o ley contractara en alguna manera ab la moneda desusdita, ço es escuts, o blancas, la qual en temps del contracte sera trobada integra, encontinēt haja perduda la terça part de las peças ab que contractara, de la qual terça part, hajam nos si la executio nostres officials faran, o hajan aquells Prelats, Barons, cauallers, homens de paratge, vniuersitats, ciutadans, o altres qui la jurisdicció en exequir la dita pena interposaran, la meytat, e altra meytat lo denunciador: volēts, e statuimts, que encontinent com la dita moneda sera estada axitrobada, haja en tot cas tota integrament esse portada en alguna de nostras secas, que sera pus prop del loc hon se ra la pena comesa, a mēsisio de la moneda susdita, e presa per lo mestre de aquella seca a la valor que valra de ley, haja del preu las partidas de la pena a aquells a quis pertanyera, tota empara, e altre empatxament cessants, encontinent realment deliurar, e lo restant a aquell qui de la dita moneda contractar sera atrobat, deduydas las justas mēsisions desusditas. E la present cōstitutio volem ligar tots cōtrahents, apres sis mēfos cōtinuament següents, del jorn auant que solemnament sera publicada.

DE CORONATGES, Y MARIDATGES. TIT. III.

- I. FERRANDO segō en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxiiij. Cap. Liiij.

A Ttesa la grā diminutio per las turbatiōs, e mortalitats passadas ha pres lo present nostre Principat, statuim, e ordenam ab la present nostra constitutio perpetualment duradora, que en la exactio de coronatges, e maridatges de las ciutats, vilas, e locs del dit Principat que seran tenguts pagar, de aquellas sien leuats deu focs per cadaun centenar de focs, per los pobres, e miserables.

- II. L O MATEIX en la Cort de Montso, Any M. D.x. Cap. xxxvij.

S Tatuim mes auant, y ordenam ab loatio, e approbatio de la present Cort, que en las executions de maridatges, e coronatges, e altras exactions se fagan los pagaments, segons lo nombre dels focs del darrer fogajament mes propinque a la exactio que lauors occorrera.

- III. CARLES en la segona Cort de Montso, Any M. D. xxxiiij. Cap. de Cort. xj.

Ll 3 Per

PER releuar de aci auāt los poblats del Principat de Cathalunya, Comtats de Rossello, y Cerdanya dels danys, y despesas que han sostenguts per la exactio dels coronatges, y maridatges, en la forma de algũs anys ença ses feta, y obseruada, trametentlo Mestre racional de vostra Majestat collectors de Barcelona enfora per las veguerias, los quals feyen pagar diuerlas dietas, y despesas a las vniuersitats, y singulars de aquellas, supplican los dits tres staments a vostra Majestat vulla statuir, y ordenar, que quant se haura fer executio de maridatge, o coronatge, per lo Mestre racional, o per qualseuolqui tindra carrec d̄ dits maridatge, o coronatge se haja deputar en lo cap d̄ quiscuna vegueria vn collector, qui culla, exigisca, y reba, y faça la executio del dit maridatge, y coronatge. Plau a sa Majestat, sino en cas que fos necessari per la bona effectuario de la collecta de dits drets, enuiar porter a arbitre del commissari, remoguts tots abusos de excessiuas, e indebitas despesas.

DE BOVATGE, Y REMISSIO DE AQVELL.
TIT. III.

- I.** PERE segō en la Cort de Barcelona, Any M.CC.Lxxxiiij.
Cap.v.

NO S, o successors nostres de aqui auāt no reeban bouatge, sino en aqlls locs en q̄ antigamētment per los nostres antecessors es estat acostumat de reebre, e segons la forma antigamēt acostumada: en axi empero, que de aci fins a la festa de Pascha, e de la dita festa fins a vn any prouē la forma, e ls locs en los quals nostres antecessors han rebut bouatge, e en los locs, e en la forma prouats fins al dit terme, reebā nos, e los successors nostres lo dit bouatge: mas vltra lo dit terme no puxā prouar res de la forma, ne dels locs no prouats: en axi empero, q̄ lo dit bouatge prouē, axi cō fets antics se poden, es deuē prouar, çoesafaber, per cartas, per libres, per scripturas, o per fama.

- II.** IACME segō, en la segona Cort de Barcelona, Any M.CC.Lxxxviiiij.
Cap. xxvj.

LOam, atorgam, e approbam per nos, e per tots los nostres enpertotstems la venda, e la remissio, e absolutio del bouatge feta a rics homens, cauallers, e ciutadans, ciutats, e a vilas, e a homens, e a locs nostres, o lurs, axi com pus largament, e pus plena en la carta de aquen feta per autoritat den Steue Despuig notari public de Barcelona lo die, e any de uall scrits es contengut, la qual carta, ab totas cosas, e sengles en aquella contenidas, volem que haja fermetat en totas

totas cosas, e p totas perpetualment. E no resmenys loam, e atorgam als rics homēs, e a cauallers, e a ciutats, e a vilas, e homens de vilas, e de altres locs, e als homens nostres, o de aquells, las franquēas, e priuilegis q̄ hauia del dit bouatge de nos, e dels nostres antecessors, en axi que algun perjudici pera ço nols sic fet, ans la dita venda lus torna a tot be, e a profit, e no en dany, ne en perjudici en res.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap.xxviij.

*mutuari est
ad. l. cons. 5.*
NOS, o successors nostres no puxam fer gratia, ne do, ne venda, ne enfranquiment, ne en qualque altra manera relaxar lo bouatge a aquellas personas q̄ qualque cōditio siē, ne a lurs successors, qui en la carta de compra de bouatge no sien entefas, e si nos, o nostres successors ho feyem, q̄ no valgues, ne hajes alguna valor,

IIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap.xxxv.

NOS no puxam fer gratias de priuilegis, ne de franquēas, ne de iurisdictiones, ne de terres, a negunas personas qui no sien entefas en la carta de la compra del bouatge, tro sien tornats en nostres Corts, axi cō han acostumat de esser antigament: e retenim nos, quant a las personas ecclesiasticas, q̄ si per tot lo primer mes de Abril ells eren tornats a la fraternitat, e a la vfança de Cathalunya, e consentien, e fermaua

los ordenaments de aquesta Cort, e feyē ço que fer dejesen, que nos los puxam fer libertat, e gratia de las ditas cosas contengudas en aquest present capitol. *vide p. 124.*

V. LO MATEIX en la Cort de Leyda, Any M.CCC.j.
Cap. viij.

Sobre lo capitol, qui comença, *Nos o successors nostres no puxam fer gratia, e ordenā, e statuim, approbant la present Cort, que no obitant lo dit capitol, nos, e nostres successors puxa ferne a nostra voluntat, y que las preditas cosas estigā a nostra prouiso, axi cō estauā, ans de la cōfectio de dit capitol.* *cb. l. l. 3.*

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xv.

DE certa sciētia loā, atorgam, e confirmam la venda, e la remissio del bouatge, segons q̄ en la carta daquen feta es contēgut.

VII. ALFONS terç en la Cort de Mōt. blanc, Any M.CCC.xxxiij.
Cap. xxxv.

PArt aço attenents per priuilegis dels predecessors nostres, e assenyaladament del molt clar senyor en Iacme de bona memoria pare nostre per nos de certa scientia approbats, e ab propri sagramēt renouellats, e encara vna sentētia p los molt amats Cōsellers nostres en Iacme Caluet doctor en leys, en Pere Despes saui en dret d Leyda p special

Ll 4 delega-

delegatio nostra donada, la quales conegut esser passada en cosa jurada, dels frares del orde del Hospital de sanct Ioañ Hierusalē, axi d̄ la Castellania de Amposta, cō del Priorat de Cathalunya, tots locs, homens, e fembras qui ara hi son, o seran en esdeuenidor del Hospital demunt dit, de tota prestatio, e paga de bouatge, de terratge, de carnatge, e de herbatge esser estats, e esser immunes, frācs, e exempts. E per amor de aço, per tal que en aquell materia d̄ ambiguitat, sobre la immunitat, libertat, e exēptio desusditas no puxa daqui auant renexer, ab aquest statut general per tots temps valedor, la present Cort approbant statuí, que tots los frares, locs, homens, e fembras del demunt dit orde de la Castellania, e Priorat demunt dits, de tota solutio, e de tota prestatio d̄ bouatge, terratge, herbatge, e carnatge sien francs, immunes, e exēpts, e aq̄lls vnim, e ajustat, e incorporā, e compresos, e enclofos volem esser en la carta de la venda, absolutio, e remissio ça en tras feta del bouatge, e altras cosas d̄ sus nomenadas, a rics homens, cauallers, e a ciutadans, e homēs de vilas, per lo desusdit senyor pare nostre, rebuda per Steue Despuig quondā notari de Barcelona lo die abans de las nonas de Febrer lany d̄ nostre señor M.CC. Lxxxxviii: e que en las cosas desusditas, e cascuna de aquellas volem ques puxa de aquella mataxa immunitat, e libertat alegrar, de las quals se alegran tots los desus nomenats, axi com si en aquella carta en lo començamet ab aquells specialment fossen nomenats.

DE REMISSIO DE MO-

NEDATGE, DE SENAS, DE

ALBERGAS, DE QVIS

TIAS, Y DE LEXAS

PIAS. TIT. V.

I. PERE segon en la Cort de Barce-

lona, Any M.CC. Lxxxiii.

Cap. vij.

NO s ne successors nostres no reebā monedatge, ne quint dels homēs de las Es-gleyas, religiosos, Barons, cauallers, e ciutadā, sino axi cō aquestas cosas, en tēps del senyor en Iacme caenrera de bona memoria Rey de Arago pare nostre, era acostumat de recebre, saluas las couinenças specials, e priuilegis a cascu.

II.

LO MATEIX en dita Cort

Cap. x.

STatuí encara, que nos, o fills nostres, procuradors, veguers, o altres qualseuol officials nostres, senas, albergas, e acaptes no exigescam en locs dels Barons, de cauallers, de Prelats, de Templers, de Hospitalers, de Es-gleyas, o de locs religiosos, o de altres locs, o de homens de aquells, sino en aquells locs en los quals nostres antecessors antigament aquellas acostumarē rebre, e hauer: ne en aquest cas las reban, si per priuilegis de no dar senas se poden deffendre, los quals priuilegis a aquells quils han, de tot en tot sien seruats illesos.

Pere

- III. PERE terç en la tercera Cort de Barcelona, Any M. CCC. Lxxij. Cap. de Cortiiij.

VOS senyor, ne la senyora Reyna, ne lo senyor Duc, ne officials vostres, o lurs no puxats res demanar, exigir, ne hauer per neguna manera, ne per neguna raho, del residu dels testaments, ne lexas pias, ara, ne per auant dins Cathaluña, ne p aq̃sta raho puxats trametre, o fer trametre cōmissari algu, o altra qual seuol persona, per be quel Archebisbe d Tarragona, o los Bisbes qui son dins Cathaluña, o altres per nom, o authoritat lur hajan atorgat, o atorgaran a vos senyor, o a la senyora Reyna, o al senyor Duc lo dit residuum, o leixas pias, o certa part de aquell, axi que per via directa, o indirecta, res no puxats demanar, ne hauer, ara ne per auant. Plau al senyor Rey.

DE REMISSIO DE QVINT. TIT. VI.

- I. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap. de Cort. x.

COM alguns en lo Principat d Catalunya, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya hajā armat vexells cōtra infels, y altres inimics de vostra Majestat, del qual armar de vexells redonda benefici a la Christiādat, y a la republica del present Principat, y temor als inimics, y lo Balle general d vostra Majestat en lo Prin

cipat de Cathalunya, y lo Procurador Rey al en los Comtats de Rossello, y Cerdanya acostumā de pedre lo quint de dita presa, sens cōtribuir en gastos, ni despesas, de modo que feta la deductio de ditas despesas, resta molt poca cosa, a aquells qui han fet alguna presa, y han posat lur vida en perill, supplica a vostra Majestat la present Cort li placia, fauorint las tals personas, dar licencia a tots los qui volrà armar vexells, y remetre los lo quint, y la matexa remissio se entēga esser feta a tots aquells qui podrā en las costas, o otras parts de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya sclaus Moros, o roba de cofaris que seran presos en dit Principat, y Comtats, sens derogatio de otras prouisions sobre aço fetas, quāt a la cautio, o cautions per raho de tal armar de vexells prestadoras, per no danyar a vexells, personas, ni bēs de vassalls, subdits, y amics d vostra Majestat. Plau a sa Majestat, que sie durador per temps de sis anys, entenēt que no sie dels vexells qui van a sou de sa Majestat. *et perpetuam mēte.*

DE REMISSIO DE BANS, Y PENAS EN CORTS. TIT. VII.

- I. FERRANDO segō en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxiiij. Cap. Lxviij.

EMes a supplicatio de la present Cort remetō de present, e haueu per remesas als braçes, e tres tamets de la present Cort, e a quiscu

Ll 5 dels

dels ecclesiastics, e militars, e altres, ciutats, vilas, e locs del dit Principat, e singulars personas de aquells, e de cascu dells, totes, e sengles penas, e terços comesos, e deguts per censals, e violaris, hoc encara cō haguessen trencat homenatges, per no tenir hostatges, e totes altres penas de hosts fallidas, e de penas, e bás, encara que los dits bans deuallassen de qualseuol excessos, o crims, de terços, o de quarts, o de quintos, o de obligations, o de compromisos, o de cōtractes, o de clams, o de reclams, o d'fermas de dret, o de notaris qui no hā seruat la constitutio de Perpinya sobre cōtractes, o altres cartas que hajan presas, o de sosteniments de bandejats, o de gitats de pau, e de treua, o de manleutas, o de marcas, e encara totes altres penas pecuniarias, tro al die de vuy: e que las ditas penas, e altres cosas demunt ditas no pugan esser demanadas per nos, ne per officials nostres, e si per las ditas penas, e altres cosas demunt ditas haura plet penjant, e processos, o penyoras per executio presas, volem que sic hagut tot per remes, e las penyoras tornadas. *confirmar in cons. 2.*

II. PHILIP en la Cort de Montso, Any M.D.Lxxv. Cap. de Cort xxvij.

LOS tres stamets de la present Cort que vostra Majestat celebra als Cathalans en la present vila de Montso supplican a vostra Majestat remeta, y per remesos hauer voler, als dits braços, y stamets de dita Cort, y a quiscu dels

ecclesiastics, e altres, ciutats, vilas, e locs, del dit Principat, e singulars personas de aquells, o d' quiscu dells, totes, e sengles penas, e terços comesos, e deguts per censals, o violaris, hoc encara com haguessen trencats homenatges, per no tenir hostatges, e totes altres penas de hosts fallidas, y de penas, y bás, encara que los dits bans deuallassen de qualseuol processos, y crims, de terços, o d' obligations de compromisos, o de cōtractes, o de clams, o de sermas de dret, o de notaris qui no hā seruat la cōstitutio de Perpinya sobre cōtractes, o altres cartas que hajan presas, o de sosteniments de bandejats, o de gitats de pau, y treua, o de mālcutas, de marcas, y encara totes las altres penas pecuniarias, tro al die de vuy, e que las ditas penas, e altres cosas demunt ditas, no pugan esser demanadas per vostra Majestat, ni officials vostres: e si per las ditas penas, y altres cosas demunt ditas, hauria plet penjant, y processos, y penyoras per executio presas, q̄ sic hagut per remes, e las penyoras tornadas. Plau a sa Majestat. *idem in cons. 30.*

DE PAU, Y TREVA. TIT. VIII.

I. VSATGE. Statuerunt etiam lo j.

Tatui ren, que tots los homs nobles, e no nobles, jat sic aço que sien greus, e mortals inimics, tots teps sien segurs, e per tots dies, e per totes nits hajan ferma pau, e veras treuas, de Montgat, entro al castell de Fels, e

Fels, e del coll de finestrelles, entro al coll de çaguarra, e del coll de Se-rola, e de vall vidrera entro dins la mar dotze leguas. E qui passara aqst manament, lo mal, e la deshonora que fara esmen en doble, e per lo rompi-ment del ban compona al Princep cent onças de or.

II. VSATGE. Constituerunt etiā lo j.

Constituiren encara los sobre-dits Princeps, e manaren, que tots los homens estants en lur terra faessen tots temps pau, e treua, e guerra per mar, e per terra als Sarrahins, segons lur manament.

III. VSATGE. Si quis per treugam.

Sinegu en treua d nostre senyor se fera mes en aguayt, o stablira dins la honor, o terme del ca-stell de son aduersari aguayt, e ab aquell aguayt lo endema per fores treua mal fara, axi lo deu esmenar, cō faera si en treua de nostre senyor ho hauia fet.

III. VSATGE. Omnia malefacta.

Tota malafeta que en treua de nostre senyor se feta, tots temps sie esmenada en doble, exceptats a aquells qui de pau, e de treua de nostre senyor son gitats.

V. VSATGE. Treuga data.

Treua donada axi entre a-mics, com entre inimics, sens engan sie guardada, e obser-

uada: e si (ço que Deu nou vulla) en alguna cosa sera trencada, en simple sie redreçada.

VI. VSATGE. Cunctis pateat.

ATots veents, e oints aquesta scriptura sie manifest, q jo Ramo per la gratia de Deu Cō-te de Barcelona, e Marques, e lo se-ñor en Pere Bisbe de Elna, ab cōsell, e iusio de tots los Magnats, e cauallers de tot lo Comtat d Cerdanya, e de Conflent metem pau en lo dit Comtat, de bous, e de altres animals arecs, e de tots homens guardants aquells, o laurats, axi que null hom, o fembra d qualque orde sie no gos tolre, o pēdre aquells per qualseuulla manera, o enginy, e si ho fara, restituesca los bous a qui los haura tolt, e vltra aço pac al dit Comte sexanta sous de la moneda del dit Comte, e tant longament entre tant estiga entredit per lo Bisbe, entro que aço ha ja plenament restituit. Emperamor de aço lo dit Comte ab consell de tots los sobredits met la sua moneda que ab sa propria ma ha fermada en lo dit Comtat, axi com en los altres seus Cōtats ha mesa, axi q null temps, tant com ell viura, la dita moneda no mut, ni minue en ley, ni en pes. e per tal raho, que tots homens, e fembras de tot lo dit Cōtat do per parell de bous dotze diners, e per vn bou sis diners, e per exadas tres diners. Empero lo dit Comte promet a Deu, e a tots los homens del dit Cōtat, que puy que los dits diners seran donats al dit Comte, null tēps plus los dits diners demanara als dits

dits homens : mas la dita pau estiga tots téps illibada, e ferma, e per null hom viuient, o fembra sie rompuda, ne per guerra que lo Comte, o los dits Prínceps, o cauallers hajā entre ells : empero de la dita justitia, alias pena de sexāta sous haja la terça part lo dit Bisbe. Fet fo aço dos nonas d' Abril. Any deu d' Luys Rey. Senyal ✱ den Ramon Cōte. Pere Bisbe de Elna. Bernat scriua de la present, die e any desus dits.

VII. VSATGE. Dels Prelats, e Cōte de Rossello.

A Questa es la treua, e pau confirmada per lo senyor en Iofre Archebisbe de Narbona, e per en Berēguer Bisbe de Gerona, e per en Ramon Bisbe de Elna, e per los Comtes de Rossello, e per lo senyor en Iofre, e Gilibert son fill, e per lo senyor en Pōç Comte de Empuries, e per lo senyor en Guillem Comte d' Belsu. E per lo senyor en Ramon Comte de Cerdanya, e per lo senyor en Gaubert Vescomte de Castellnou ab los altres Magnats del Bisbat de Elna, en lo prat Tulu-ges, lo quales del Cōtat d' Rossello, cōstituiren los sobredits Prelats, ab consentiment dels altres nobles, que en lo Comtat de Rossello, e de Cōflent, e de Vallspir, algun hō no trēc Esgleya, ni cimiteris trēta passos ec-clesiasticos entorn de cascuna Esgleya, sino lo Bisbe per hom excōmunicat, e per son cens. E si algun hom en altra manera trencara Esgleya, o lo espay de trenta passos de la dita Esgleya en lo dit Bisbat de Elna, tot

quant hi haura comes esmen, segons que just fera, a aquell hō al qual haura feta la injuria, e a la Esgleya en que ho haura fet satisfāça lealment, e vltra aço pac al Bisbe de Elna cōposi-tio de sacrilegi. Aquellas Esgleyas empero hō haura castells cōstruits, e hon los ladres, e robadors hauran ajustat los furts, o los robatoris, o malafeta, ay tant de temps las polarē los dits Bisbes en deffensio de la dita pau, entro que lo clam de las ditas Esgleyas sie peruingut al Bisbe de Elna, e per son juy, o justament sie esmenat ço que en las ditas Esgleyas fera comes, e per lo dit Bisbe las ditas Esgleyas de la deffensio de pau sien separadas.

1. Itē los dits Bisbes cōstituirē, q en lo dit Bisbat d' Elna algu violēt-mēt no trēc las senyorias dels canō-ges, o dls monastirs, ne res no prēga.
2. Lo clergue empero qui no port armas, e lo mōjo, o la monja, e la vi-dua algu nols prenga, ne lus faça in-juria.
3. Lo vila, o la vilana algu no prēga, si doncs no per culpa que aquell vila, o vilana hajan feta, e si los haura pre-sos, nols destrenga sino per dret.
4. E que negu no faça robaria en lo dit Bisbat de eguas, o pollins, o muls de edat de vn any, ne de bous, ne d' vacas, ne de vedells de aquellas, ne de asens, o someras, o pollins de aquellas, ne de ouellas, moltós, bocs, cabras, e anyells, o cabrits.
5. Los masos dels vilans negu no cremi, ne enderroci.
6. Las terras en cōtesa posadas ne-gu vila laure, depuys que amonestat ne fera per aqll en lo qual la justitia del plet

del plet no romandra, e si tres vegadas amonestat apres hi laurara, e per aço algun damnatge pendra, no sen puga clamar per pau trencada.

7. E si algu fera fermaça, e no haura tengut ço que haura promes, del sen propri sie penyorat, e no sie haut per pau trencada.

8. Si algu empero la dita pau, e treua haura trencada, simple composicio tanfolamēt esmen, a aquell a qui la haura trencada, dins los primers quinze dies, e si dins los dits primers quinze dies no haura simplemēt esmenada la composicio del mal que fet haura, compos endoble, axi que la meytat de aquesta doble de la cōposicio haja lo querelador, e l'altra meytat haja lo Bisbe, e aquell Cōte qui haura ajudat al dit Bisbe a fer la justitia: e si algun la dita pau, o treua trēcara, e daquen justitia fer no volra, dins quinze dies apres quel querelador la sua querela haura presentada deuant lo Bisbe, e fos clergues, e lo dit Cōte, lo dit malfaytor, e cōfellers, e ajudadors seus esmenar no volran, sien foragitats de treua, e de pau, e lo mal que peraço fet los fera, no sie request per pau, o treua trencada, e si lo malfaytor, e ajudadors seus apres faran algun mal dins treua al querelant, esmen ho per treua, o pau trencada.

9. Item los dits Bisbes fermaren la treua de nostre Senyor, que en tots tēps sie tinguda per tots Christians, del sol post del dimecres, entro al sol ixent del dilluns.

10. Item continuadament sia tenguda, del primer die del Aduēt, entro a las octauas de Epiphania, quant

la festa de sanct Hilari se fa.

11. Item semblantment cōtinuadament sie tēguda, del dilluns qui proceeix lo cap del dejuni, entro al dilluns qui es primer apres lo diumenenge de las octauas de Penthecostes, e las tres festiuitats de sancta Maria ab lurs vigílias, e las festiuitats dels dotze Apostols ab lurs vigílias, e la Natiuitat de sanct Ioā ab la vigília, e las festiuitats dē S. Iust, e dē sanct Pastor, e de Abdō, e Sēnen, e dē sanct Feliu, e de sanct Genis, e de sanct Nazari, e de sanct Lorēg, e de sanct Michel, e la festiuitat de tots Sancts, e de sanct Martí, e las duas festiuitats dē sancta Creu, e la Cadira de sanct Pere, e la festiuitat de sanct Eunesi, qui es dotze chalendas de Setembre, e la Decollatio de sanct Ioā Baptista, ab las vigílias, e ab totas las nits de las ditas festiuitats, e tots los dies, e nits de las quatre temporas. E si algu dins aquesta dita treua de nostre Senyor fara mal a algu, en doble lo hi esmen, e apres per juy de aygua freda, la treua de nostre Senyor en la Seu de sancta Eulalia esmen. E si algu dins aquesta treua, sens algun cas occiura a negu hom, per cōsentimēt dē tots los Christians es desñit, que tots los dies de la sua vida sie danat en exil. Mas si per cas aço haura fet, sie foragitat de la terra, entro al terme que lo Bisbe, e canonges estimaran esser imposador: e si algun dins aquesta treua se metra en aguayt, o aqll aguayt haura stablit per mort, o prenimēt de algun home, o per prenimēt de castell daltre, empero aço fer no haura poscut, semblantment esmen aquella treua de nostre Senyor,

Señor, a juy del Bisbe, e de sos canōges, axi com faria, si hajes fet, ço que fer hauia temptat.

12. Item prohibiren, que en aquests termēs de aquestas continuadas treuas, ço es en lo temps de Aduēt, e de Quaresma, algu no presumesca edificar castell, o força, si doncs quinze dies abās de las ditas treuas cōtinuadas no ho hauia comēcat. De la dita empero treua, o pau sie fet clā, o fadigatio tots temps al Bisbe, o a sos canonges, e axi com es scrit defus en la pau dels clergues, axi sie fet. Ea qlls en los quals lo dit Bisbe, e canonges se fadigaran de trencament de la dita pau, o treua de nostre Senyor, o fermācas de hostatge, per pau, o treua de nostre senyor, e mala fe daquē portants al Bisbe, o canonges de aqlla Seu, sien excommunicats per lo Bisbe, o canonges de la dita Seu, ab lurs protectors, o ajudadors, aycant de temps com se contendran, e axi com infractors, e trencadors de pau, e de treua de nostre Senyor, ells, e las suas cosas no sien hauts en pau ni en treua de nostre Senyor. Yo Iofre Cōte jur a tu Pere Bisbe d'Elna, e fetas a tu hostatge, q p dos tēps del any, ço es a la Dedicatio d' sãcta Eulalia, qui es vuyt idus de Octubre, e al cap del dejuni, per cascun any mentre viuuras, retornare a aquesta Seu d' sãcta Eulalia, e no men separare sens licētia tua, o d' aquells clergues als quals tu ho hauras comanat, si hauer no haure, e si hauer haure, e aqll passat vuyt dies tornare, e nom separare de aci, sens licentia tua, o daquells clergues als quals tu ho hauras comanat, per Deu, e per aquests sãcts.

TREVA de nostre Senyor.

EN lany de la Incarnatio de Iesu Christ, M. C. Lxiiij. es feta confirmatio de pau de nostre Senyor per los Bisbes, e Abbats, religiosos, e clergues de diuersos ordens, enuers Barcelona, en la Seu de sãcta Creu, e de sãcta Eulalia, per manament del senyor en Ramō Berenguer, e de la dona na Dalmus Princeps de Barcelona, e per assertio, e acclamatio d' aquells Magnats de la terra, e de tots los altres Christians tements Deu, e ab constitutio de tots los demunt dits es fet, que de aquell die, de aqui auant negū hom, o fembra, o Esgleya, ne casas qui entorn de aquellas son tro a trenta passos, no destrenga, ne euaselsca, sino lo Bisbe, o canonges, als quals la dita Esgleya fera sotsmela per son consens, o per hom excōmunicat daquen foragitador. Aquellas Esgleyas empero en aquesta deffensio no polam, en las quals son construïts castells: mas aqllas Esgleyas en las quals los robadors, o ladres la presa, o furt hauran ajustat, o malfacten daquen exiran, o aqui tornaran, tant longamēt manam esser saluas, entro quels clams, e los malficis primerament al propri Bisbe, o ala Seu peruengan. Si empero aytals robadors, o ladres, per manament del Bisbe, o dels Canōges de aquella Seu iustitia fer no volran, o ho dilataran, per autoritat del Bisbe, e dels canonges de aqlla Seu sie hauda aqlla Esgleya sens immunitat, e aquell hom qui en altra manera Esgleya esfuasira, o aquellas cosas q entorn della son tro a trenta passos

passos trençara, summa de fiscents
fous per composio de sacrilegi es-
men, e tant longament sie excômu-
nicat, entro que ho satisfaça.

TREVA de nostre Senyor.

LA treua de nostre Senyor cõ
firmaren encara fortment los
dits Bisbes, çoesafaber, que
per tots temps fos tenguda de tots
Christians, del sol post de la quarta
feria, çoes del dimecres tro al sol
exit la d'segona feria, ço es ãl dillús.
Item cõtinuadament sie tenguda del
primer die del Aduent de nostre se-
nyor, entro a las octauas de la Epipha-
nia, quant la festa de sanct Hilari es
feta. Item semblantment continuât
sie tẽguda, del dilluns qui es ans del
dimecres de la Cendra, entro al di-
lluns qui es apres del diumẽge de las
octauas de Sincogesima. Item las vi-
gilias, e las festas de la Inuentio, e de
la Exaltatio de sancta Creu, e en tres
vigilias, e altras tantas festas de san-
cta Maria, e las vigilias, e festas de
tots los Apostols, e la vigilia, e festa
de sanct Lorẽç. Las festiuitats sobre
tot ab lurs vigilias posaren en aque-
sta obseruatio ã religio, çoesafaber,
de sanct Feliu de Gerona, e de sanct
Ioan Baptista, e de sanct Genis, e de
sanct Michel Archangel, e de sanct
Marti Confessor. Item la vigilia, e la
festiuitat de Tots sancts, e aytambe
las quatre temporas posarẽ en aytal
obseruãtia. E los susdits dies qui son
en treua de nostre Senyor, confirma-
ren los dits Bisbes, ab todas las prece-
dents, e seguentes nits, çoesafaber, del
sol post, com en aquella treua de no-

stre senyor, entro sus al sol exit de
aquell die que es exida. E si algu, dins
aquesta sobredita treua ã nostre Se-
nyor, algun mal a algu fara, en doble
lo li compona, e apres per juy de ay-
gua freda la treua de nostre senyor
en la Seu de sanct Pere esmẽ. E si al-
gu dins aquesta treua volutariamẽt
home occiura, de cõsell de tots los
Christians es diffinit, que en tots los
dies de la sua vida sie exilat, si aço fa-
ra sens algun cas, siempero ab raho
aço fara, iſca de la terra, tro al terme
quel Bisbe, els canonges estimaran
esser impofador. E si algu dins aque-
sta treua se metra en aguayt, e aquell
aguayt stablira per mort ã algu hõ,
o per preso de algun castell, empero
aço acabar no pora, axi esmen a juy
del Bisbe, e dels seus canonges aque-
lla treua de nostre Senyor, axi com
faria, si hajes fet aço que assejara. Itẽ
vedaren, que entrants aquestas con-
tinuadas treuas, çoesafaber lo Ad-
uent de nostre Senyor, o la Quares-
ma, negu castell, o força no presu-
mesca edificar, si doncs no hauia co-
mençat de quinze dies abans de las
ditas treuas continuadas. De la dita
empero pau, o ã la escrita treua sie fet
clamer per tots temps, o fadiga al Bis-
be, o als seus canõges, axi com es de-
sus scrit en la pau de las Esgleyas, e
aquells en los quals lo Bisbe, e los ca-
nonges de la dita Seu se fadigarã de
la esmena de la dita pau, o treua de
nostre Senyor, o fermãças, o hostat-
ges, per pau, o per treua de nostre Se-
nyor, portants daquen mala fe al Bis-
be, o als canonges desusdits, axi ma-
teix sien excommunicats per lo Bis-
be, e canõges ã aquella mateixa Seu,
ab lurs

ab lurs ajudadors, e deffenedors, si tant longament se contendran, axi com treçadors de pau, y de treua de nostre senyor, e aquells, e las lurs cosas no sien contengudas en la pau, e treua de nostre Senyor.

1. Item stablit es, que si algun fill de Magnats de la terra, axi dels majors, com dels menors haura fet algun mal, per pau, o treua d nostre Senyor, ab alguns homens del castell de son pare, o de la sua honor, o ab los seus homens, aquell forc lo fill, e los homens la sua terra tenets, redreçar lo mal q hauran fet: mas si aço no volra fer aquell fill, o los dits homens, lo dit pare esmẽ lo mal q son fill, els seus homens hã fet. E si lo fill nou haura fet del castell, ne de la honor de son pare, empero haura ho fet ab homens tenets terra de son pare, o ab aquells quel dit pare haura en sa cõpanyia, semblantmẽt lo dit pare forc los homens seus redreçar lo dit mal: mas si fer nou pora, tolga a aquells lo seu benifet d tot en tot, e foragit aquells de la sua companyia sens engan. E si lo dit pare fer no ho volra, aytant lõ gament estiga excõmunicat, ab tota la sua honor, e lo dit fill, e los dits homens ab ell, entro que de tot en tot redrecen lo mal que hauran comes. E si lo fill, encara de altres locs, e no de la honor paternal, ne del castell, ne ab homens del pare, fara mal a algu, no retorn en lo paternal castell, ne en la honor, ne lo pare, ne la mare donẽ a ell algun benifet, ne deffenã a ell en alguna cosa, ans si ho faran, o esmenen lo mal que lo fill haura per petrat, o estigan tant longament excõmunicats, tro sus q la esmena façã.

2. Item stablit es, que si alcũ sera enculpat de alguna cosa q ell haja manada, o stablida, o consell donat que sie feta, e aquell dira q no ho hafet, de que en veritat sera cosa coneguda, q aquell per si mateix al defusdit mal no sera estat, ab sa propria majur sobre lo altar confagrat, si no hauer manat, ne stablit, ne consell donat, e en apres no sie deffenedor, ne ajudador de aquell qui lo mal haura fet per negun enginy, ne per neguna manera. Mas si sera son hom qui sa terra tenga, o haja son benifet, on puga aquell destrenyer, o faça aquell mal fet aquell redreçar, o tolga a ell la terra, el benifet seu de tot en tõt, e en apres foragit lo de si, sens algu engan, e no mõstre a ell alguna companyia a son be, ne deffena aquell en alguna cosa. De tots aquells es stablit, qui seran estats en los malefics, e si diran que noy seran estats, ol mal dõ seran inculpats, si no hauer fet, que sen dejã escusar per juy de aygua freda, o calda en la Seu de sançt Pere, e si fer no ho volran, sien excõmunicats, mas totes las prouas, e nedejaments qui seran jutjats als clamaters, e als redreçadors de pau, e de treua de nostre Senyor sie fet per juy de aygua freda, o calda en la Seu d sançt Pere. Mas la venjança de pau, e de treua de nostre Senyor no sie feta de negu en tot lo Bisbat de Osona, tro sus quel clam sie vengut al Bisbe de Osona, e als seus canõges, e sie separat lo terme de la fadiga per trẽta dies, abans quel Bisbe els canõges de la Seu façan al malfaytor, e si dins aquests trenta dies no seran redreçats, o axi fformat en la ma del Bisbe,

edels

e dels canòges, per penyoras que sie redreçat sens engan, aquell malfaytor, o las suas proprias cosas no sien en pau, ne en treua d' nostre Senyor, aqll vedat, e la sua honor ab los seus ajudadors.

3. Item Huc Blác Cardenal de Roma en lo Concili de Gerona, ab los Bisbes, e Abbats, e ab los Princeps, e ab los Magnats de tota la terra, per veu, e authoritat del Papa, per legatio del qual vfaua, confirma, e encara loa la pau, e treua de nostre Senyor, axi com era empresa en lo Bisbat de Gerona, e ajusta en aquell la treua de nostre Senyor, axi com era empres en lo Bisbat de Gerona, ab consentiment de tots, e mana per authoritat del Papa, que per egual guisa fos tenguda del diumenge de las octauas de Pascha tro a vuyt dies apres Sincogesima, axi cō en temps de Quaresma, e los trencadors de la dita pau, e treua de nostre Senyor sien de anathema excommunicats, entro que sen repeneden, e a satisfactio deaquen canonicament vengan.

4. Item statuit es per consell, e definitio dels Bisbes, e Abbats, e dels altres ecclesiastics ordes, dels clergues, Comtes, e Vescomtes, e dels altres d' tota la terra Magnats, e dels altres tementes Deu, que si algu en tot lo Bisbat de Osona caualcara sobre altre ab alguna companyia grā, o poca, per algun mal a fer, o fara alguna robaria, o deuastatio, de hon pau, e treua sie trécada, aquell qui sera faedor del peccat, çoesafaber, aqll qui sera guiador, e cap de aquella companyia, sie forçat esmenar de tot en

tot lo mal q̄ per ell, e aquells que ab si mena, haura estat fet, e sino ho volia esmenar, o no ho pora, ay tant lōgament sie excōmunicat, ab tota sa honor, e ab tots aquells qui ab ell seran estats a perpetrar aquells malefiscis, entro quel mal sie redreçat, axi cō es scrit en la pau, e treua d' nostre Senyor, çoes en doble, e tots aqlls qui haurā estat en la caualcada ab lo malfaytor, sien tots tēps excōmunicats, e gitats de pau, e de treua de nostre Senyor, entro q̄ facan redreçat lo dit mal a aquell ab qui seran estats en aquella malafeta, o ells per si mateix ho esmenen: car si dira aquell malfaytor, que aquells, qui ab ell anaren, no foren couidats per ell de fer aquell mal, purg, o d' encigien p juy de aygua freda, e apres, aquells qui hauran estat en la dita deuastatio, estigan excommunicats, entro que per ells sie esmenat lo dit mal, e aqll malfaytor estiga ay tambe excōmunicat, trosus aquell mal que aqui feren sie esmenat dell, e de aquells que ab si mena.

5. Aquesta es la pau cōfirmada dels Bisbes, e dels Abbats, e dels Cōtes, e encara Vescomtes en lo Bisbat de Osona, çoesafaber, que de aquest die, e de aqui auant negu hom Esigleya no trenc, nel spay, ne las casas que entorn de la Elgleya son, o seran tro a trenta ecclesiastics passos. Mas las Esigleyas aquellas no posam en aquesta deffenso, en las quals son fets castells, o seran. Mas aquellas Esigleyas en las quals los robadors, o ladres, la presa, o ladroneci ajusta ran, o malfacent de aqui exiran, o a qui tornaran, tant longamēt manā

Mm que sien

que siē saluas, tro sus q̄ del mal fet al Bisbe de Osona, e a la Seu, e al conuent dels canonges de aq̄lla Seu primerament lo clāvinga. E si aq̄ll Bisbe, o los dits canōges se fadigaran, o aquell malfaytor dret d̄ aquí no volra fer, en apres de manament del dit Bisbe, e dels dits canōges, aquell mal faytor, e las cosas suas no sien saluas en aquella Esgleya. E aquell hō qui en altra manera Esgleya esuasira, o al gun mala a quella fara, exceptats los sobredits malfaytors, o aq̄llas cosas q̄ entorn de aquella Esgleya son, tro a sus treta ecclesiasticos passos trencara, cōpositio de sacrilegi esmen a la dita Seu, e las malfetas al clamant en doble restituesca. Encara plag, quels clergues qui armas no aportaran, ols mōjos, o las monjas, negu hō no inuasca, nils faça injuria, ne algūa malafeta. Mas las cosas cōmunas dels canōges, o dels monjos, o de las sanctimonials, o los alous ecclesiasticos, o possessions q̄ las Esgleyas de nostre Bisbat, els clergues no portantes armas, o mōjos, o las sanctimonials tenen, negun hom no trenca, e alguna cosa deaquen prenga, e si ho fara, en doble lo hi esmen.

6. Ay tambe confirmaren, q̄ negun hom en aquest Bisbat d̄ Osona, e ay t̄abe de Bisuldu, de Peraladas, e d̄ Empurias, no faça presa de eguas ne de lurs pollins, tro amig any, ni d̄ bous, ni de vacas, ni de afens, o d̄ someras, ne de ouellas, ne de moltons, ne de anyells, ne de cabras, o de bocs, o de lurs fills. Mas las casas dels pagefos, o dels clergues no portantes armas, e los colomers, e los pallers, negu hō noy meta foc, ne ho destruesca. Vi-

la, o vilana, e clergues no portats armas, e mōjos, e sanctimonials, negun hō no gos ociure, nafrar, debilitar, ne pēdre, o destrenyer, sino ho faça per lur culpa, q̄ los sobredits hajan feta, e nols destrenya, sino per dret tātfolamēt. Empero aço no siē fet, si dōcs en clamāt primerament nos fadigara, axi cō desus es dit, mas als pagefos no sien toltas las vestiduras, ne las rellas, ne las exadas. En oliueras negu no meta foc, ne trēc, ne destruesca lo fruyt d̄ aq̄llas. Encara stablites, q̄ negu no penyora las cosas de altre per pliui, o per algū altre negoci, q̄ a algu, o ab algu haja fet, jatsie que aq̄ll lon absolga: car aq̄ll qui aquesta pau q̄ deuant hauē dita trencara, e a aq̄ll a qui la trēcara, dins quinze dies simplement no hō esmenara, si quinze dies passara, en doble lo hi esmen, la qual doble haja aquell Bisbe, qui la fara redreçar.

I. ALFONS primer, en Fontaldara,
Any M. C. Lxxiiij.

DE las Diuinals, e humanals cosas la deffensio no pertāy a negu mes q̄ al Princep, e ne-
guna cosa tāt propria no deu esser d̄ bo, e d̄ dreturer Princep, cō injurias foragitar, batallas pacificar, pau stablir, e informar, e informada als sots mefos seruadora liurar, perço q̄ no indegudament deaquell puxa esser dit, e preycat, ço que per lo Princep dels Reys es dit. *Per mi los Reys regnan, e los poderosos seruen justitia.*

Enperamor de aço jo Alfons per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e Marques de Proença a publicā vtilitat d̄ totala mia terra cō-

ra confellar, e prouoir esforçants, e per esguart d'la Diuinitat, axi las Esgleyas, com las religiosas personas, ab totas lurs cosas, ab adjutori de nostra guarda enfortir, e perpetualment guarnir cobejats, en lany de la Encarnatio de nostre Senyor M. C. Lxxiij, haut cõsell a Fontdaldara sobre aço tractament, e delliberatio ab lo Baro Huc Archebisbe de Tarragona, legat de la Seu Apostolical, e ab tots los suffraganis, e ab tots Magnats, e Baros de la mia terra, als quals ab vn coratge a tots ensems jussa cosa, e igual es vista, e expediēt a la cõmuna vtilitat, q̃ la dita terra mia de Salças entro a Tortosa, e Leyda, ab fas encotradas, pau, e treua sie itablid, e la maluada audacia dels ladres, e dels robadors sie foragitada, e de assentiment, e volūtāt de tots los dñes d'la dita terra, axi clergues, cõlecs qui en la dita terra mia estā, treua, e pau, segõs la forma de uall posada, escrita, tenedora, e inuiolablemēt obseruadora, man, e mi encara a obseruar, e en aquells qui aq̃lla trencaran a jutjar oblic, e estrenc. E primerament, seguint los exemples de mos pares, ab ajuda del dñe Archebisbe, e dels seus suffraganis, e encara ab cõsell d'altres honrats homens, totas las Esgleyas, e los simiteris d'aquellas, perço car per special cõsura dels homēs en los bens de Deu son entesos, sots perpetual pau, e seguretat cõstituesc: axi q̃ negu aquellas, o los cimiteris d'ellas, e sacraris de cascuna Esgleya entorn stabils, no presumesca esuair, ni trēcar, ni assaig daquen res traure, e encōtinent aquells qui aço asajarā, siē ferits de pena de sacrilegi,

al Bisbe de aq̃ll loc donadora, e satisfacan en doble lo dñatge q̃ hauran fet, a aqueli qui soffert ho haura.

1. Itē itablesc sots deffenso de pau, e de treua las Esgleyas encastelladas, en axi empero, que si robadors, o ladres, en aquellas Esgleyas robaria, o altres malefiscis haurā ajustats, lo clā al Bisbe, en lo Bisbat del qual sera cōmes, e a mi, o a mon balle sie aportat, e de aquí auant a nostre juyço q̃ comes sera sie esmenat, o de pau la dita Esgleya sie separada.

2. Las senyorias dels canōges, e dels monastirs sots aquella seguretat de pau constituesc, e aquells qui aq̃llas assajaran enuair, sien tenguts a pena de restitutio del doble.

3. Los clergues, monjos, viduas, e sanctimonials, e las cosas lurs, axi mobles, cō immobles, sots aq̃lla mateixa deffenso de pau, per nostra authoritat sien constituits, e negu nols prena, nels faça alguna injuria, o dñatge, sino eren trobats ab armas en malefiscis. E si algu en negun de aquests posara las mans violentas, o tolra res a aquells, las cosas toltas en doble restituesca, e satisfaca de la injuria al Bisbe, en lo Bisbat del qual sera fet, e la pena del sacrilegi sie axi mateix del Bisbe.

4. Las immunitas del Tēple, e del Hospital de Hierusalē, e encara dels altres locs venerables, e encara los honorables freres d'el Tēple, e d'el Hospital, e dels altres locs venerables, ab totas lurs cosas, sots aquella pau, e deffenso, e interminatio d'pena, ensems ab clergues, e Esgleyas constituesc.

5. Vilas, e vilanas, e totas las cosas, axi

Mm 2 mobles,

mobles, com simouents çoesafaber bous, ouellas, afens, fomerars, caualls, eguas, e los altres bestians, o si aptes a laurar, o no, sots seguretat de pau, e de treua axi cõstituefc, q̄ negu aq̄lls pr̄ega, ne en altra manera en lur propri cors, o en cosas mobles damnatge a ells faça, si doncs no seran trobats en malefics, o en caualcadas ab lurs senyors, o seran anats ab altres, mas com a lur casa propria serā tornats, sots la dita pau romangan.

6. Encara sots interminatio de pena de vet, que negu en la dita terra mia no gos fer presa de eguas, muls, mulas, bous, vacas, afens, fomerars, molts, ouellas, bocs, cabras, porcs, o de nats d'ells, e qui ho fara, pena del doble restituefc, ne albercs de vilās ne gu no enderroç, o crē, o en altra manera hi meta foc per noure, ne tall oliuieres.

7. Terras encontesa posadas negu vila no laure, puys quen sera amonestat per aquell en lo qual iustitia de plet no haura romas: si empero tres vegadas amonestat de dret estar no volra, e aquellas laurara, e perço dānatge rebrā, no sie request per pau trencada. Salua empero pau de bestias a vs de lauro dedicadas, e de aquells qui las gouernaran, ab totes aquellas cosas que ab si portaran, car no vull que per contumacia dels pagesos, bestias aregas sien damnificadas, inuasidas, o dispersidas.

8. Rellars, e altres instrum̄ts de laurar siē en aquella mateixa pau, q̄ aq̄ll, o aquella qui ab las ditas bestias laurara, o aq̄llas gouernara, e a aquells fugira, o haura refugi, ab totes las cosas q̄ ab si portara, o haura, en aq̄lla

mateixa pau sie posat: e null hō aque llas bestias, per plui, o per altra occasio gos pēdre, o robar. E si algu contra aquesta cõstitutio cometra, lo dā natge esmē a aq̄ll al qual haura malfet, dins quinze dies en simple, apres quinze dies en doble, donadors mes auant sexāta sous al Bisbe, e ami, als quals lo clam de pau, e de treua trēcada es conegut pertanyer: si cauallers serā, o fills d'aquells, e nobles, balles, o homens de vila, son tenguts a pau, e treua, si aquella trencan, pagesos, e encara altres homēs paguen per pena vint sous.

9. E si algun fermança no complira sa fe, del seu propri sie penyorat, seruada empero la pau de las bestias a vs de lauro dedicadas, e nou sie haut per pau trēcada. Mas si dins quinze dies primers, lo trēcador de la stablida pau, e treua en simple ne esmenara, puys, axi cō dites, pac lo doble, en axi q̄ la meytat de aq̄sta doble haja lo clamater, e l'altra meytat lo Bisbe, e jo qui a fer aquesta iustitia ab lo dit Bisbé tere. E sobre tot si dins los dits dauant tatxats quinze dies, per mi, o per lo Bisbe, o per missatge, o missatges nostres aquell trençador amonestat lo dan no esmenara, de aqui auant aquell malfaytor, e fos cōpanyons, coadjutors, e conselladors de aquell, de la dita pau, e treua sien entesos esser separats, en axi q̄ lo mal que aço a ells sera fet, no sie request per pau, o treua trēcada: seruada empero la pau d las bestias, e dels instrum̄ts de laurar: mas si lo malfaytor, e los ajudadors de aquell al dit clamater faran algun mal, sie esmenat per pau trencada.

10. Les

10. Las vias publicas, e los camins, o las stradas en aytal seguretat pos, e stablesc, q̄ negu no inuafesca los viadants per ellas, o en lur propri cors, o en lurs cosas no faga injuria, ni dānatge, pena de lesa Majestat imminent a aq̄l qui cōtrafara, apres satisfactio del doble dels malefics, e de la injuria a aquell qui ha soffert lo dānatge, donada. Aço empero generalment a tots vet, e prohibesc, que de aqui auant bestias de lauro, per negu na raho, ne encara per delictē del señor, algu no gos robar, o penyorar.

11. Los traydors de lurs señors, qui segons costuma escrita la sua innocētia purgar no volrà, de aquesta pau, e seguretat, axi a ells ab lurs honors, com lurs companyons, e factors foragitam, e exceptā. Las saluetats empero de tota la mia terra demunt dits ~~patinens~~, com antigament stablidas, sots la dita pau posam, e stablim.

12. Los ladres, e robadors, e los receptors de aq̄lls, si esmenar no volran lo mal que fet hauran, e dret menyfprearan, de la dita pau, e seguretat foragitam.

13. Mas si algu dira, algun altre esser li culpable per qualquer raho, façā clā al Bisbe, o al balle meu, e si p lo Bisbe, o p mō balle esmenar no ho volra, e del Bisbe excomunicat sera, de aqui auāt d la dita pau, e seguretat se separat, tro que a satisfactio venga.

14. Encara manā esser stablit, e fermamēt obseruat, sots aquella treua, e pau esser los diumenges, las festas de tots los Apostols, lo Aduent de nostre Senyor, tro a las vuytauas de Apparici, quant la festa de sant Hilari es celebrada. E la Quaresma tro

a las vuytauas de Pascha, e lo die d la Ascensio de nostre Senyor, e encara la festa de la sancta Penthecoste, ab las suas vuytauas, e tres festiuitats de sancta Maria, e la festa d sanct Ioā Baptista, e de sanct Michel, e d Tots sancts, e de sanct Feliu de Gerona.

Io Alfons Rey de Arago, e Comte de Barcelona, e Marques de Proença, per amor de Deu, e per profit de mos sotsmesos, jur per Deu, e per aquests Sancts quatre Euāgelis, que la sobredita pau, e treua fermament tendre, e obseruare, e vull, e man en totas maneras, de tots los meus esser tenguda, e obseruada, la qual si algū trencara, no haura la mia amor, ans sera sots mon acuydamēt, entro que per la sobredita manera restituēca ço que haura robat, o trencat. Senyal ✕ de Alfons Rey de Arago, e Cōte de Barcelona, e Marques de Proença. Senyal ✕ den Ramon Folc, Señal ✕ den Ramon de Moncada. Señal ✕ den Ponç de Cabrera. Senyal ✕ den Berenguer de Terradell. Señal ✕ den Berenguer de Mauleo. Senyal ✕ den Guillem de Ceruera. Senyal ✕ den Guillem de Iorba. Senyal ✕ den Guillem de la Guardia. Senyal ✕ den Huguet de Mataplana. Senyal ✕ den Huguet de Bas. Senyal ✕ den Albert de Castellucy. Tots demunt dits jurants.

II. L O M A T E I X en Barbastro,
Any M.C. Lxxxij.

Alfons pla gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e Marques de Proença. Als venerables en Christ Bisbes, Mm 3 Abbats,

Abbats, Priors, e vniuersos Prelats d̄ las Esgleyas, e monastirs, e a tots hom̄es religiosos, e a tots los Magnats, e cauallers, e encara a tots prohoms, e poble axi de ciutats, cō de vilas, de las confinas de Leyda, e en lo cors de aq̄lla ciutat, entro a las confinas d̄ Salsās cōstituits, moltes salut, ab abūdantia de pau. A negu de vòlaltres no cree torn en dubte, ja lonc tēps ha passat, abās de las cōstitutiōs de las nouas paus, las quals de cōmu cōsentimēt de nostres prohoms, e Magnats haviā fetas: mas en apres, a gran instantia, e importunitat de aq̄lls deuers Barcelona, en la celebre Cort, hauē reuocadas paus, e treuas de nostre senyor, per los molt Illustres predecessors nostres Cōtes de Barcelona esser constituidas: la qual cosa, la scriptura dels vsatges manifestament declara, la tenor, e forma de las quals antigas en lo article d̄ la solutio de las nouas paus, en las orellas de tots aquells qui bi erē, nos recorda hauer retengut. Las quals, en quina manera de jā esser en per tots tēps obseruadas, ab la present pagina ha uē volgut declarar. Abans doncs de totas cosas, perço cō son proprias cosas de Deu, las venerables Esgleyas, coesafaber, totas las Seus, ab lurs iūfraganis, e los monastirs, axi del orde de Sisteſell, com de altres mōjos de sanēt Benet, del Hospital, e encara los locs del Tēple, e de la militia del Sepulchre de nostre Señor, e de tots los reglars, e de la redemptio dels Christians, nostra nouella plantatio, e encara tots los locs sacraris, e religiosos, ensems ab las personas ecclesiasticas, reglars, e homens religio

giosos, axi lecs, com literats, ab totas las cosas, e possessions, e homens, e fembras lurs, e nostras senyorias, e aço ques pertāy a propietat nostra sots regiment de Deu, e nostre rebē generalmēt, encara axi al cōmu dels demundits, com de tots los Magnats de la terra, ensems ab lurs sotfmesos, homens, e fembras, e cosas, e possessions de aquells, qui dins las ditas confinas estan.

1. Dan de foc, o incēdi d̄ tot en tot prohibim esser fet en temps de pau, e de guerra: axi que null hō noble, o no noble, per alguna raho, occasio, o manera no presumēca metre foc.
 2. Sots aq̄st manament no resmēys constituint, que bous arecs, o altres animals arecs, o la aradre ab sos apparellaments, e al iouer, o al pastor nafrrar, o enuafir en neguna manera negu no presumēca: car cascuna de las ditas cosas la Sacrosancta Esgleya Romana, quies mare, o cap de la vniuersal Christiādat, quaix de son comēçament entro al jorn de vuy, ha acostumat seruar, e colt, e tengut, greus penas esdeuenidoras a aquells qui contrafaran: la qual cosa axi mateix es eternalment constituida en leys Romanas, e decretis.
 3. Los camins d̄ la terra, e vias publicas, mercats, e firas, pertāyē nts axi a nostre dret, o profit, cō d̄ qualseuol altre, e las franquesas, e saluetats del Hospital d̄ la militia, e d̄ls locs d̄ls religiosos, manā esser saluas, e seguras.
- Item los anants a nos, o a nostra Cort, e deaquē tornāts, e encara nostres guiatges, e de nostres veguers, e segells nostres, e penōns negu presumēca enuafir.

Qual-

5. Qualque sie doncs, qui en alguna de las ditas cosas haura defallit, (ço que Deu no vulla) encontinent encorrega pena de trenta sous. E si ferra tant contumax, que amonestat per lo Bisbe, en lo Bisbat del qual sera fet lo mal, o per nostre veguer, o balle, dins quinze dies no ho haja volgut restituir, de aquí auant sie cõstret restituir la malfeta en doble. a aquell qui sofferta la haura, e soste-nir pena de sexanta sous. Lo Bisbe encara aquell contumax apres quin-ze jorns no tric ligar ab ligam de ex-communicatio, o de altre que me- rescut haura, per sententia pastoral, o ab aquells cominaris de vilas, e de masos, en temps ab lo veguer, o aqll veguer, lo Bisbe defallent, tant lon- gamet perseguesca, entro que lo reo haja curat de satisfer plenament, se- gons que desus es dit. Aço ajustat, q̄ vltra la pena constituida en los dits capitols, quisque sie tant temerari, q̄ los venints a nos, axi cõ es sobre dit, o los partints ã nos haura presumit enuafir, o nostre guiatge, o ã nostres veguers, o las cartas nostras, o penõs haura trècats, conexet si esser culpa- ble, ã nostra Majestat sie cõstret da- que sots jaure a nostra senyoria. Los sobredits axi trenta, cõ sexanta sous, qui per pena serã donats, lo Bisbe, e lo veguer hajã per meytat, empero q̄ lo Bisbe haja fet copia ã si, o hi haja trames en son loc, algun idoneu exe- cutador senglas cosas, segons los so- bredits capitols. E si neguna de las ditas cosas no haura fetas, lo ve- guer qui haura portat lo carreg hajã lo emolument.

6. A persequir lo malfaytor, senyor

de casa, axi de nostres, com de qual- seuol Esgleya, monastir, o domini- caturas, isfca al manamēt del Bisbe, o del veguer, lo qual, si tãt justa excusa tio haura, q̄ mes deja romandre, que anar en la host, trameta en loc de ell algun valēt en armas. E si la vna, e l'altra cosa haura meny (preat fer, e sera meu, encontinent done sis sous al veguer, e vltra aço q̄ haja estar a mō manamet, e si de altre senyor sera, no resimēys sis sous sie tingut de donar, dels quals la vna part sie donada al senyor, e l'altra al veguer, e l'altra al Bisbe, a la volūtāt encara, e al ma- nament de son senyor, ab nostre consell empero satisfaedor.

7. Exceptam empero de aquestas constitutions, totas las viduas, e en- cara las maridadas que no haurã ma- rits podents portar armas, e tots los homens qui molt seran pobres, e fre- tuosos.

8. Item si lo malfaytor sera tãt obsti- nat, e injurios, que en lo sobredit ca- pitol de simple, ne en scrits del do- ble haja curat satisfer entro a la exi- da de las caualcadas, de aquí auant lo dispendi, el greuge que la caualcada, el poble haura daquen sostengut, sie tengut restituir als sostenents (saluas tots temps las penas commemora- das en los sobredits capitols) e fots tēga tot lo damnatge, e greuge que deaquen hauran pres, sens sperança de restitutio.

9. Constituints encara, q̄ los sobre- dits homēs nostres, o de Esgleyas, o de altres sobredits no assajen peñor- rar lo hu al altre per raho ã veynat- ge, o de senyoratge, o p qual seuol al- tra occasio, si dõcs aqll q̄ penyorara

Mm 4 no era

no era deutor, o fermāça: e si nostre fera aquell injuriant, lo veguer nos tarde a cōpelliirlo a satisfacciō, e a ço mateix façan dels lurs los senyors, e governadors de Esçleyas, e de locs de religions, e de altres sobredits. E si no ho volran fer, o no poran, lo veguer haja potestat de a ço fer. E cascuna defallent, o malignant lo querelador sofert repulsa en ells, ab testimoniis adhibits, per authoritat sua puga de aqui auant francament penorar los veyns del injurios, neguna pena a ell de aquell imminent. Mas qui haura penyorat, tēga ho per vint dies, e apres empenoraho per ço del feu, si pot, o ho vena en bona fe, e lo veguer no lo vet, nilo injurios no li escomoga. Es a saber empero, que si lo creedor, o querelador sera viandant, no es tengut de tenir lo gatge ab si, vltra deu dies, ans de aqui auant ne faça, axi com en lo sobredit capitol del gatge es contengut. E si lo creedor aquell, estranger, o viandāt, o de la terra mateixa sera, e fara contra los dits capitols empenorar, sinc sous encontinent pac al veguer per pena, e la penyora presa reta a son senyor, si lo deute que exigira es de cēt sous, e si mes, o menys, la pena segōs la dita manera de sinc sous munt, o deuall.

10. En aquesta cōstitutio de las ditas paus metem todas las fembras viduas, ab todas las lurs cosas. Feta es la carta deuers Barbastre, en lo mes de Nouembre lany M.C.Lxxxij. Señal den Alfons per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e Marques de Proēça. Senyal den Guille de Granada. Senyal den Ra-

mon Galceran. Senyal den Eximeno Dartufella. Senyal den Sāç de las Telas. Son testimoniis lo senyor Archebisbe de Tarragona, Bernat de Barcelona, e Pere de Osona, sacrista ab los altres de la Cort, e Guillem d la Bassa notari del senyor Rey, qui aq̄tas cosas ha escritas, e fetas Señal.

III. P E R E primer en la Cort de Barcelona, Any M.C. Lxxxviij.

A Questa es la pau, la qual lo senyor en Pere Rey de Arago, Comte de Barcelona, per comuna vtilitat, ab consell de sos prohomsens confirmats cōstitui per tota Cathalunya, çoes a saber, de Salçastro a Leyda, jatsie que çacniera dels antecessors nostres fo introduida, e constituida. Mas com aquell^{es} cosas que a Diuina honor son estadas depūtadas, primerament en los vlls dejam haue, en la primera constitutio de pau, sots nostra pau, e treua posam todas las Esçleyas ab trenta passos ecclesiasticos, e ab sos sacraris. Mas aquellas Esçleyas en las quals robadors, o ladres la robaria, o furts ajustarā, o malfaent de aquen exirā, o aqui tornaran, tant longament manam esser saluas, entro quel clam del malfet al Bisbe del loc peruenga. E si lo dit Bisbe amonestat esmenar no ho volra, o los malfactors de las Esçleyas no foragitara, aquellas aytals Esçleyas de pau, e de treua nostra sien gitadas.

11. Clergues empero, canōges, e encara monjas sanctimoniales, reglars, o hospitalers, Templers, e frates del sanct Sepulchre, e tots altres homes religiosos,

religiosos, ab totes lurs cosas, axi mobles, cō no mobles, e ab totes lurs homens, e totes cosas lurs mobles, sots nostra pau, e nostre regimēt cōstituim. E los locs religiosos, e encarralas saluetats, sots aquella mateixa pau, e deffenso posam.

2. Ciutadans, e burgesos, e totes los homens de nostras vilas, ab homēs, e cosas lurs mobles, e no mobles, jueus encara ab totes lurs cosas, pusbills, viduas, e orphans, ab totes lurs cosas, sots nostra pau constituim.

3. Camins, e stradas, e vias publicas, e domenges nostres, e totes honors nostres, siras, e mercats nostres, sots aquell mateix regiment, e seguretat nostra posam.

4. Bous empero arecs, e altrás bestias aregas, ab instrumēts arecs, e ab ab sos iouers, e ab aqlls qui aquells guardaran, puys que seran exits de casa per raho d' laurar, o de sembrar, o de guardar, entro q sien tornats en las casas, sots aquella mateixa deffenso, e pau posam.

5. Axi mateix sots aquella mateixa constitutio de pau posam, totes aqlls qui a nostra Cort vindran, despuys que de casa seran exits, e lo camí començaran, o en nostra Cort serā, tro sien tornats a lurs casas, ab totes lurs casas, e possessiōs, hauda empero dinumeratio de temps que puxan esser tornats a lurs casas: si dōcs, per justa, e rahonable raho, e euident no seran empatxats.

6. Oliueras, el fruyt d' aquellas, e colomers, e pallers no siē tallats, ne cre mats, ni destruits, e posamlos sots aquesta mateixa pau. Vedā encara, q negu en tota nostra terra no meta

incendi, o foc ences.

7. Constituints encara, quels robadors, e ladres manifests null hom los deffena, nils mantenga, nils reba manifestament, o amagat.

8. Negu Christia, o jueu, ni neguna altra persona no prengan a penyora, ne per altre titol adquiran honor de alguna persona, ni honors de pagesos, o pagesias, sens consentiment de lurs senyors, ni encara feu de negun, sens assentiment, e consell de lurs senyors.

9. Guiatges nostres, e penons, e totes regalías fermamēt esser obseruadas, e guardadas sots aquesta pau, e seguretat manam.

10. Cascun doncs qui aquesta pau demunt escrita trencara, o contrauēdra, si dins vint dies per nos, o per nostre missatge, o veguer, o per lo Bisbe dels locs aqll trencador amonestat, lo damnatge no esmenara, o en los sobredits capitols no satisfara, segons que en dretes contengut, de aqui auant aquell malfaytor, o trencador de pau, els coadjutors, e conselladors seus per lo Bisbe sien excōmunicats, e apres d' la dita pau, e treua sien gitats, en axi quel mal que a ells per aço sera fet, no sie requeist p pau, e treua trēcada: mas si aquest qui sera gitat de pau, e de treua, e los ajudadors dell, e los conselladors faran algun mal al dit clamant, e als ajudadors de aquell, sic esmenat per pau trēcada. E perque aquestas cosas demunt ditas major fermetat, e seguretat obtengan, a aquests deuall escrits fem las ditas cosas jurar sobre los Sancts quatre Euāgelis de Deu. Fet esaço en lany de nostre Senyor M.

Mm 5 C.Lxxxviii.

C.Lxxxviii. en lo mes de Abril, e chalendas de aquell. Senyal den Pere Rey de Arago, e Comte de Barcelona, e Senyal de molts Magnats jurants. Senyal den Ramon de Vilademuls, den Dalmau de Ceruello, den Huguet de Bas, den Arnau de Soler, den Arnau de Seret, den Arnau de Cursau, den Miro d Stoles, den Pere de Lusa, d Guillé de Cardona, de Bernat Çaportella, d Guillem de Granada, den Guillé de Timor, den Ramon den Glosa, den Pere d Ceruera, den Pere d Biarnes, d Guillem Pere de Castellet, den Ramon de Montcada, den Bernat den Glosa, den Galceran, den Huguet de Mataplana, den Bernat de Puiguer, den Ramon de Vilanova, den Pere Ramon, den Pere de Claramont, den Arnau de Ceruera, den Arnau Çaguardia, e den Ramon Almany, qui tot aço juram.

IIII. LO MATEIX en Barcelona,
Any M.CC.

orden. S. arago. p. 11. 146.
DE las Diuinals, e humanals cosas la defension no pertany a negu mes que al Princep, e neguna cosa tant propria no deu esser de bo, e dreturer Princep, cō injurias foragitar, batallas pacificar, pau stablir, e informar, e informada, als sotsmesos conseruadora liurar, perço que no indogudamēt de aqll puxa esser dit, e preycat, ço que del Princep dels Reys es dit, *Per mi los Reys regnan, e los poderosos scriuen justitia.* Empe-ramor de aço jo en Pere, per la gratia de Deu Rey de Arago a la publica utilitat de tota la mia terra consellar,

e prouoir esforçant, en esguardamēt d la Diuinitat, axi las Esglesyas, com las religiosas personas, ab totes lurs cosas, ab adjutori de nostra guarda enfortir, e perpetualmēt guar nir co bejāt, en lany de la Incarnatio de nostre Senyor M.CC.v. Idus de Iuny, haut enuers Barcelona sobre aço tra ctat, e deliberatio ab lo venerable en Ramon Archebisbe de Tarragona, e dels suffragants seus, e ab tots los Magnats, e Barōs de la mia terra, als quals ab vn coratge a tots entems iusta cosa, e equal es vista, e expedient a la communa utilitat, que en la dita terra mia, d Salças, entro a Tortosa, e Leyda, ab las encontradas, pau, e treua sie stablida, e la maluada audacia dels ladres, e dels robadors sic foragitada, de assentiment, e voluntat de tots los demunt dits, a tots, axi clergues, cō altres qui en la dita terra mia estan, pau, e treua, segons forma de uall posada, escrita, tencedora, e inuiolablement obseruadora man, e oblic, e estrēc mi mateix a obseruar, e en aquells qui aquella trencaran a venjar.

1. Primerament, seguint los ex-mples de mos antecessors, ab consell del Archebisbe, e de sos suffragans, e encara de altres nobles Barons, totes las Esglesyas, e lurs cimiteris, perço, car per special cēsuras de homēs en los bens de Deu son entelos, sots perpetual pau, e seguretat stablesc: en axi que negu aquellas, o lurs cimiteris, e sacraris de qualque Esglesya entorn stablits, enuasir, o trēcar no gos, ne res deaquen assaig d traure. E qui contra aquest stablimēt fara, pena de sacrilegi haja a pagar al Bisbe de aqll loc, e fa-

loc, e satisfactio en doble del damnatge que donat haura faça a aquell qui ha soffert lo damnatge. Mas las Esgleyas encastelladas, sots aquella mateixa deffenfio de pau, e de treua constituefc, axi empero, que si los robadors, o ladres en aquellas Esgleyas robaria, o altres malefiscis haura ajustats, e clam ne sie peruingut al Bisbe en lo Bisbat del qual sera comes, e a nos. o al balle nostre, e de aqui auant per nostre juy o ço que sera comes sie esmenat, o la dita Esgleya sie separada de pau.

2. Las senyorias dels canohges, e dels monastirs sots aquella mateixa seguretat de pau cõstituefc, pena de restitutio del doble imminent a aqll qui aquellas inuafir presumira.

3. Los clerguts, e monjos, viduas, e sanctimonialis, e las lurs cosas, axi mobles, com immobles, sots aquella mateixa deffenfio, e seguretat d pau, per nostra authoritat constituits negu prenga, ne a ells, o a lurs cosas faça injuria, o damnatge, sino que en malefiscis ab armas sien trobats: car lauors la injuria, el damnatge q̄ aqui hauran soffert, a si mateix ho imputen, e per pau trecada no sie request. E si algu haura mesas las mans violētas en algu de aquests, o a ells haura tolt alguna cosa: ço que haura pres en doble restituefca, e no resmenys de la injuria a juy del Bisbe en lo Bisbat del qual sera, satisfaca: mas la pena del sacrilegi pac al Bisbe. Las frāquesas del Temple, e del Hospital d Hierusalem, e dels altres locs venerables, e los venerables frares del Tēple, e del Hospital, e dels altres locs venerables ab totas lurs cosas, sots

aquella deffenfio de pau, e intermissio de pena ensempls ab los clergues, e Esgleyas constituim.

4. Vilans, e vilanas, e totas lurs cosas, axi mobles, com si mouents, ço es bous, ouellas, e altres bestias menu das, e afens, e fomeras, rogins, eguas, o sien aptas a laurar, o no, sots legu retat de pau, e de treua en tal manera constituim, que negu aquells prenga, o altrament en propri cors, o en cosas mobles a ells faça damnatge, sino que en malefiscis fossen trobats, o en caualcadas anassen ab lurs señors, o ab altres: mas quant tornats serā a lurs proprias casās en la dita pau romangan, en axi empero, que si algu se complanyera dells, estar a dret sien constrets.

5. Mes auant sots intermissio de pena prohibim, q̄ negu en la dita terra nostra presumesca fer robaria de eguas, muls, mulas, bous, vacas, fomeras, moltōs, ouellas, bocs, cabras, porcs, o de lurs naximents. Ouellas encara, cabras, bocs, porcs, trujas de rustics a cauallers pertanyēts de lurs alous, sots aquefsta pau posām: e qui ho fara, pena del doble restituefca.

6. Ne los masos dels vilās, sino que sien en alous de cauallers, ne colomers, ne molins, ne casās, o bucs de abellas, ne pallers algu destruefca, o crem, o altrament foc a noure sots meta, ne oliueras trenc.

7. Terras en cõtentio posadas algu vila no laure, puys quen sera amonestat per aquell en qui la iustitia d̄ plet no sera romasa: mas si tres vegadas amonestat, a dret estar no volra, e aquellas laurara, e peraço rebra damnatge, no sie request p pau trencada.

Salua

Salua empero la pau de las bestias a vs de lauro dedicadas, e de aqlls qui aquellas gouernaran, ab totas las cosas que ab si portaran: car no volem, que per contumacia dels rustics, los animals arecs, o lurs instruments sic robats, e esuafits, e dispersgits.

8. Las rellas, e altres instruments arecs sien en aquella pau, o aquell, o aquella qui ab los sobredits animals laurara, o aqlls gouernara, o a aqlls confugiran, ab totas las cosas que ab si portaran, o hauran, de aquella pau sien guaruits, e null hom aquellas bestias, per pliuí, o per altra occasio pèdre, o tolre presumesca. Si algu contra aquesta constitutio haura comes damnatge, pac a aquell aqui lo mal haura fet, dins quinze dies lo simple, sens pena, apres quinze dies lo doble, e pac mes auant sexanta sous al Bisbe, e a nos als quals lo clà de pau, e treua trencada sera conegut pertanyer. Si cauallers serà, o fills de cauallers, o nobles, balles, o homens de vilas son tenguts a pena de pau, e de treua, si aquella haurà trencada. Los rustics empero, e tots los altres homens paguen pena de xx. sous.

9. Si algun fera fermança, si feno haura portada, del seu propri sie peñorat, seruada empero pau de las bestias a vs de lauro dedicadas, ne per pau trencada sic haut.

10. Si dintre quinze dies d la receptio d la letra monitoria primers còptadors, lo trencador de la còstituida pau, e treua lo simple no haura esmenat, de aqui auant, axi com dites, dō lo doble: en axi q la meytat d aquest doble haja lo querelador, e l'altra meytat lo Bisbe, e nos qui a fer aque-

sta justitia al dit Bisbe serem estats coadjutors: e mes auant, si dins los dits quinze dies, per nos, o p lo Bisbe, o per millatge, o millatges nostres, lo dit delinquent amonestat lo damnatge no esmenara, de aqui auant lo dit malfaytor, e complices, coadjutors, o conselladors seus de la dita pau, etreua sic entesos esser separats: axi que lo mal que per aço a ells sera fet, no sie demanat per pau, e per treua trencada, seruada empero la pau de las bestias, e dels instruments de laurar: mas si lo malfaytor, o los ajudadors al dit querelāt algun mal faran, sic esmenat per pau, e treua trencada.

11. Vias publicas, o camins, e stradas en tal seguretat pos, e constituec, q negu los caminats per aquells inualesca en lur cors propri, e en lurs cosas alguna injuria, o molestia faga, pena de los Majestat imminent a aquell qui contrafara, apres la satisfactio del doble del damnatge, e injuria al injuriat feta, exceptats cauallers, e lurs fills qui entre ells manifestamēt hauran guerra, e exceptats homens propis los quals sic legur a lurs senyors pèdre los en cami. Aço empero generalment a tots prohibim, e vedam, que los bestiar arecs, per neguna raho, ne encara per delict del senyor, o per deute, negun no gos robar, ne penyorar.

12. Los traydors d lurs senyors qui segons la costuma escrita lur ignorātia purgar no volrà, de aquesta pau, y seguretat, axi ells ab lurs honors, com lurs companyons, e fautors excludim, e exceptam.

13. Las saluetats de nostra terra, axi no-

axinouas, com antigament constituïdas, o que per auât se constituïrà a cõsell del bisbe, y ñ nostre veguer, sots la dita pau, e seguretat posam, e constituïm.

14. Los robadors, e ladres, e los receptadors de aquells qui no volran redreçar lo mal q̄ fet haurà, o mēyfprearan ferne dret, de la dita pau, e seguretat foragitam: mas si algu per qualque raho dira, algu altre esser li obligat, façā clam al Bisbe, o al balle nostre, e si per lo Bisbe, o balle nostre esmenar nos volra dins trenta dies, e per lo Bisbe fera excõmunicat, de aqui auant de la dita pau, e seguretat si foragitat ab todas las cosas: seruat empero posament de foc, entro que vega a satisfactio: e aquestas cosas entre senyors, e vassalls si entelas: entre altres empero no solamente incoñdi si remogut que no si posat, mas encara bestias aregas en todas cosas sien reseruadas, e per negu no sien presas ne sien agrauiadas.

15. Sobre tot, las senyorias nostres, e los habitadors d̄ aquellas, e lurs cosas mobles, e no mobles, e las penyoras, e los homens nostres, e de las Esigleyas, e dels locs religiosos, si vol en ciutats, o en vilas, o en altres locs habitants, e todas lurs cosas nobles, e immobles, e penyoras sots la dita pau constituïm.

16. Part aço sancçim, que en masos nostres, e de las Esigleyas, o de locs religiosos, o de homens en vilas habitants, quis vulla los tenga, algu sens cõsentimēt dels dits habitadors no presumesca exigir procuracions, albergas, o focacaptas, o algunas exactions, e qui ho fara, axi com trēca-

dor d̄ pau, a pena si etingut. E tot aço si entelas a bona fe, e a bon enteniment.

17. Volem encara, e fermament manam sots la dita constitutio de pau, que si los homens dels cauallers hauran bestias communes ab aquells qui sots la dita pau son constituits, jatie quels cauallers, e lurs senyors entre si hajan guerra, la part de aquells pagesos si sots pau, e treua per raho d̄ la cõmunio, perço car a la nostra pau se pertanyen, e car reemço daquen hauem haguda. Si empero los Baros nostres, o cauallers entre si hauran guerra, e a cõbatre castell de sos enemics seran venguts, e combatēt foc en lo cors del castell posarā, no sien tenguts a nos per pau trēcada, e violada.

18. Los trencadors empero de pau si en la dita pau de assegurar, e metre penyoras, o penyoras d̄ nostre veguer en proprias personas: si empero lo senyor o aquells a malfer, o a guerra amenaçen, o volra assegurar, e penyoras metre per si, e per los cauallers qui d̄ carta sua seran, si rebut. Mas si homens de monastirs, o d̄ Esigleyas, o daltres locs religiosos entre ells se daran datatge en cors, o en bens, e lo clā aq̄st al veguer del Rey ne peruindra, remeta aquell, o aq̄ls als senyors proprias. E si aquells dins quinze dies en poder de lurs senyors lo dan esmenar no volrā, de aqui auât lo veguer del Rey prega penyoras en proprias personas, e la causa aquella per deguda si si termenada, sots son juy.

19. Cauadors, e lauradors, pellicers, saltres, texidors, e tots menestrals sots aquesta pau, e seguretat consti-

constituim, y posam. E perço que to-
 tas las cosas desus ditas major ferme-
 tat obtengan, juram ab nostras pro-
 prias mans, e aqueſts ſançts quatre
 Euangelis, axi com demunt es ſcrit,
 tenir, e inuiolablement obſeruar. E
 perço que de tots fermament ſie cre-
 gut, los cauallers deuall ſcrits en
 aquella mateixa manera en preſen-
 tia noſtra juraren. Fet es aço en lo
 mes de juny a ſinc ydus, en lo any de
 noſtre Senyor M. CC. Senyal den
 Pere per la gratia d' Deu Rey de Ara-
 go, e Comte de Barcelona. Senyal
 den Dalmau de Crexell qui aço jur.
 Senyal d' Guillem de Cabrera. Se-
 ñal den Guillem de Cardona. Se-
 ñal den Albert de Caſtell Vey. qui aço
 juram. Senyal den Iofre de Rocaber-
 ti, qui aço jur. Senyal den Ramon de
 Vilademuls qui aço jur. Senyal den
 Guillem de Crexell qui aço jur. Se-
 ñal d' Pere d' Torroella qui aço jur.
 Senyal den Arnau de Lersa qui aço
 jur. Senyal den Ramon de Muriedes
 qui aço jur. Senyal den Arnau de Sa-
 les qui aço jur. Senyal den Guillem
 de Plançons qui aço jur. Senyal den
 Iofre Gilabert qui aço jur. Senyal
 den Guillem Vmbert qui aço jur.
 Senyal den Guillem de Sales qui
 aço jur. Senyal den Arnau de Fuxa,
 qui aço jur. Senyal den Ramon del
 Mas qui aço jur. Senyal den G. de
 Santuicens, qui aço jur. Senyal den
 Ramon Alemany qui aço jur. Senyal
 d' Guillem de Calders qui aço jur.
 Senyal den Ramon Çaguardia qui
 aço jur. Senyal d' Bertrā de Auino
 qui aço jur. Senyal den Ponç de Bal-
 çareny qui aço jur. Senyal den Pere
 Dolo, qui aço jur. Senyal den R. de

Geronella, qui aço jur. Senyal d' Ra-
 mon de Lupia, qui aço jur. Senyal d'
 Pere de Queralt qui aço jur. Senyal
 den Bernat Manlleu qui aço jur. Se-
 ñal de Gilabert de Cètelles qui aço
 jur. Senyal den Berenguer Duluja
 qui aço jur. Senyal den Ramon de
 Malleu qui aço jur. Se-
 ñal d' Bertrā del puig qui aço jur. Se-
 ñal d' Ramon de Vilagelans qui aço jur. Se-
 ñal den Bernat Armēgol qui aço jur. Se-
 ñal d' Ienuart de Caſtellerçol qui aço
 jur. Senyal d' Ramon Çauaſſona qui
 aço jur. Senyal d' Bernat de Malau
 qui aço jur. Senyal d' Guillem de Ri-
 u de peres, qui aço jur. Senyal den Ber-
 nat de Bellfort qui aço jur. Se-
 ñal d' Bernat d' Baſella qui aço jur. Senyal
 d' Arnau Lardic, qui aço jur. Se-
 ñal den Druc de Lugols qui aço jur. Se-
 ñal den Ramon de Ribes qui aço jur.
 Senyal den Bernat de Vilafra-
 nca qui aço jur. Senyal den Arnau Rajadell
 qui aço jur. Senyal den Pere de Sāst
 Gili qui aço jur. Senyal den Guillem,
 Adaber d' Çarroca qui aço jur. Se-
 ñal den Guillem de Riera qui aço jur. Se-
 ñal den Bernat de Caſtellet, qui aço
 jur. Senyal den Pere de Vilafranca
 qui aço jur. Senyal d' Bernat Dalbi
 qui aço jur. Senyal den Bernat Des-
 papiol qui aço jur. Senyal d' Ramon
 de Torrelles qui aço jur. Senyal d'
 Guillem Coylla qui aço jur. Senyal d'
 Ramon de Pauia qui aço jur. Senyal
 den Ramon de Vilamagre qui aço
 jur. Senyal den Guillem de Papiol
 qui aço jur. Senyal den Bernat Des-
 uilar qui aço jur. Senyal den Pere de
 Caſtellet qui aço jur. Senyal d' Ar-
 nau de Quelar qui aço jur. Senyal
 den Vilacorba qui aço jur. Senyal
 den

den Ramon de Parella qui aço jur. Senyal den Albert Rusticas qui aço jur. Senyal den Corbiac qui aço jur. Senyal den Ramon de Camima qui aço jur. Senyal den Ramon de Montornes qui aço jur. Senyal den Ramon de Sentjulia, qui aço jur. Senyal dé Arnau de Castellbo qui aço jur. Senyal den Ramō Galceran qui aço jur. Sēyal dé Guillē de Ceruera qui aço jur. Señal dé Huguet d Mataplana qui aço jur. Senyal den Huguet son fill qui aço jur. Senyal dé Bernat Portella qui aço jur. Senyal den Bernat son fill qui aço jur. Senyal dé Ramon Alemany qui aço jur. Senyal den Ramon Saguardia qui aço jur. Senyal den Pere de Claramont qui aço jur. Senyal den Ramon den Vey qui aço jur. Senyal den Pere de Masfayn qui aço jur. Senyal den Ramon de Canet qui aço jur. Senyal den Pere de Manresa qui aço jur. Senyal dé Ramon de Termens qui aço jur. Señal den Ramon Durg qui aço jur. Señal den Guillem Ramon de Canet qui aço jur. Senyal den Pōs de Vermet qui aço jur. Senyal den Ademar de Mossēt qui aço jur. Senyal den Guillem de Castellnou qui aço jur. Senyal den Iaubert Çacirera qui aço jur. Senyal deu Cosa qui aço jur. Señal den Ponç Çatorra qui aço jur. Senyal den Ponç de Campllonc qui aço jur, e de altres molts jurats.

V. I O MATEIX en Ceruera,
Any M.CC. ij.

EN lany de nostre Senyor M. CC. ij. en lo mes de Setembre en la celebre Cort d Ceruera,

presents los Archebisbes de Tarragona, e de Narbona, en Guillem de Cardona, Guillem de Ceruello, Albert de Castellvey, Ramon de Ceruera, Guillem de la Guardia, Bernat de Çaportella, Bernat de Tarroja, Ramō Galceran, e altres molts, axi clergues, com lecs, ab voluntat, e pregaries de tots aquells qui instantment demanauan, cōstitui, e atorga lo Senyor en Pere per la gratia de Deu Rey d Arago, e Côte de Barcelona, que home d altre no emparas, o sots propri guiatge feu, sens voluntat, e licētia de son senyor en alguna manera no rebes.

1. Aquí mateix encara inuiolablement cōstitui, que si los senyors lurs pagefos maltractaran, o las lurs cosas a ells tolran, axi aquellas cosas que son en pau, e en treua, com las altres, en alguna manera sien tēguts al senyor Rey en alguna cosa, sia o q fossen de feu del senyor Rey, o de religiosos locs, car la doncs als feudataris no sera licit.

2. Ajustà encara, e fermanent manà, que negu no gozas metre, e subpolar foc en mella, ne en ajustament de fruyts, qui en vulgar és dit *modolo*, o *garbera*, e qui ho fara, sie gitat de pau, e de treua del senyor Rey, elle las suas cosas en tot loc, e siē destruits los locs seus. E si los homens del senyor Rey, o dels loes religiosos sots penyora los dits loes tindran, o las honors de aquells, sien destruits los locs, e las fortaleças dells de tot en tot: mas las planicies, e las honors de aquells als creadors sien saluas, e estigan seguras.

3. Sobre tot encara constitui, que sie le-

sielegut a quiscu qui trobara bestias aregas, o alguas altras en son mal fet, qui en vulgar es dit *tala*, que puxa aquellas pèdre, e tant longament tenir, entro sie a ell segur, e satisfet per los senyors de las bestias.

4. En aquella mateixa Cort ajustà, q los bous arcs dels cauallers fossen sots pau tantfolament, totes las altras cosas empero no fossen sots pau, e treua.

VI. LO MATEIX en Puigcerda.
Any M. CC. vij.

SI algun dels Magnats del Regne, o algu caualler, o altra qualseuol persona couengut per lo senyor Rey, o per son veguer sobre restitutio de pau, e ã treua, e del bouatge, penyoras posar no volra, si tal persona sera, qui tenga castell, o castells, o fortaleça alguna per lo senyor Rey, encontinent lin do postat, e lo senyor, e son veguer deço propri del senyor Rey esme los malfets, e aytat longament tenga la postat, tro que aquell qui lo mal haura fet, esmen al Rey tot lo malfet, e ã ònatge, el destric que daquent a ell sesdeuendra. Si empero aytal sera la persona del malfaytor, que no tenga res per lo senyor Rey, e no volra penyoras tornar, encotinèt cõ exira dela Cort del senyor Rey, tingas per acuydat, e totes suas cosas esser gitadas de pau, e de treua, e del bouatge, e negu Baro ã la terra no reba aquell en sa honor, ni li don consell, ni ajuda: abas acuyde aquell de continent, eli faça guerra de son poder, ab Rey, o sens Rey, en bona fe, e sens mal engan. Mas si

lo malfaytor haura senyor, lo senyor aquell deu destrèyer per empara de aquellas cosas que per ell te, e per totes altras maneras, a bona fe, sens mal engan. E fet lo emparamet, lo senyor del malfaytor esmen las malfeytas, e haja aquellas sobre aço quel malfaytor tẽdraper ell. Si empero lo senyor no ho volra fer, liure aquells seus al senyor Rey, o a son veguer, e lo senyor Rey, e lo veguer esmen aquells malfeyts, e haja los sobrels seus, los quals tant longament tenga, entro lo dit senyor, e lo malfaytor haja esmenat tot lo malfeyt, e destric al senyor Rey, o a son veguer. Aço son fet en llay de nostre Senyor M. CC. vij, en Puigcerda,

VII. IACME primer en Barcelona.
Any M. CC. xxviii.

EN nom de Iesu Christ, se manifest a tots, que nos en Iacme pla gratia de Deu Rey de Arago. Comte de Barcelona, e senyor de Montpeller, volent seguir las vestigias, e exemples de nostres antecessors, ab cõsell dels venerables pares nostres, S. Archebisbe de Tarragona, B. de Barcelona, G. de Vic, G. ã Gerona Bisbes, e Abbats, e nobles homens, ço es de Nuno Sanç den Huc Comte de Empurias, dẽ. G. de Montcada Vescomte de Bearn, dẽ. R. de Montcada, den. G. de Ceruera, den Huc de Mataplana, den Ramon Alemany, den Guerau de Ceruello, den. G. de Claramõt, e de molts altres cauallers, e ciutadans, e prohoms de vilas de Cathalunya, paus, e treuas perdurables, de Sinca
entro

entro a Salças stablim en aq̄sta forma: axi que totas Esgleyas, e personas de Esgleyas, de quin orde q̄ sien, ab totas lurs cosas, e drets sots aq̄sta pau sien constituidas.

1. Item cimiteris, sacris entorn de qualseuol Esgleya constituits negu presumesca enuafir, e trencar, ne alsaig alguna cosa deaqué traure. Los treccadors de aquest estatut sic punits de pena de sacrilegi, e q̄ a ço per lo Bisbe de aquell loc sien punits, e de fletres, e que façan satisfactio del doble del damnatge que fet hauran, a aquell qui soffert lo haura.

2. Las Esgleyas encara encastelladas sots aquella deffenso de pau, e treua cōstituim, en tal manera, que si los robadors, o ladres en aq̄llas Esgleyas robarias, o altres malefics haurā ajustat, quē sic fet clā al Bisbe, en lo Bisbat del qual fera comes, e a nos, o a nostre balle, e de aqui auant per nostre juy, o del balle ço que comes fera sic esmenat, o de pau, e treua la dita Esgleya sic separada.

3. Los Domenges, o senyorias dels canonges, e de las Esgleyas, e monastirs sots securitat de pau cōstituim, pena d̄ restitutio del doble imminēt a aq̄lls, qui aq̄llas presumirā enuafir.

4. Clergues, mōjos, pubills, vi duas, orphens, sanctimonials ab totas lurs cosas sots aquella deffenso de pau volem esser constituits, axi que null hom aquells prenga, ne alguna injuria los faça, sino q̄ en malefics fossen trobats. Si algun haura mes las mans violentas en algun de aq̄lts, o alguna cosa aells haura toltā, ço que tolt haura en doble restituesca, e no resmenys satisfaça a ells de la injuria

a juy del Bisbe, en lo Bisbat del qual fera comes: la pena empero del sacrilegi pac al Bisbe.

5. Las franquescas del Temple, e del Hospital d̄ Hierusalem, e dels altres locs venerables, frases del Temple, e del Hospital, e dels altres locs venerables, ab totas lurs cosas, sots aquella pau, e deffenso, e intermissio de pena, ensem̄s ab las Esgleyas, e clergues constituim.

6. Vilās, e vilanas d̄ Esgleyas, e d̄ altres locs religiosos, e de canonges, e nostres, e totas lurs cosas axi mobles, cō immobles, com si nouents, ço es bous, ouellas, afens, fomeras, eguas, rocins, e altrās bestias, o sien apes a laurar, o no, sots seguretat de pau, e treua en axi cōstituim, q̄ negu aq̄lls prenga, o inuascesca en propri cors, ne en cosas mobles, o immobles dānatge los done, sino q̄ en malefics fossen trobats, o quant iran ab caualcadas ab lurs señors, o ab altres: mas apres que a lurs casās seran tornats, sots la dita pau romangan.

7. Ciutadans, burgesos, e tots altres homens nostres, e d̄ vilas nostras, ab totas lurs cosas mobles, e immobles, e encara Iueus ab totas lurs cosas sots nostra pau constituim. E aytā be viduas, e pubills, e orphens, vilās, e vilanas de cauallers, e lur companya sots nostra pau constituim, sino que fossen trobats ab armas.

8. Tots animals arecs, e instrumēts arecs, colomers, pallers, abellars, oliuars, e molins en la dita pau cōstituim.

9. Itē que null hom penyor animals arecs, ne instrumēts de laurar, per pluii, o p̄ deute propri, o estrany, ne per delictē, ne p̄ deute de sos señors

Na nelos

que non p̄sit p̄

ne los prenga, encara q̄ specialment hi fossen obligats.

10. Los rustics, ne lur companyia, per deutes delurs senyors, ne p̄propis deutes, ne per fermanças, en ninguna manera personalment sien presos, ne presos sien retinuts.

11. Item las casas algu no crem, o en altrament hi meta foc a noure. Si empero los Barons nostres, o cauallers entre si guerra hauran, e a combatre castell, o forca de lurs enemics vendran, e combatent en lo cors del castell, o de la força hauran mes foc, no sie tengut per pau trencada.

12. Terras encontentio posadas negun vila laure, puys que deaquen sera amonestat per aquell, en qui la justitia de plet no sera romasa, sino que lo posseydor sie prest dret fer, e complir: si empero tres vegadas amonestat, aquellas laurara, e per aço damnatge pendra, no sie requeist per pau trencada: salua empero la pau de las bestias a vs de lauro dedicadas, e de aquells qui las gouernan, o guardan, ab totas las cosas que ab si duran, car no volem, que per contumacia dels rustics los animals arecs sien presos, inualits, o dispargits.

13. Vias publicas, camins, stradas en tal seguretat posam, e stablim, que negun los deaquen caminants enualisca, ne en propri cors, o en lurs cosas alguna injuria, o molestia lus faça, sino que sien cauallers, o pedons de guerra, pena de lesa Majestat imminent a aquell qui contrasara, apres la satisfaccio del doble dels malefics, e injurias donadas al qui haura sofert lo damnatge.

14. Sots aquesta mateixa pau cõsti-

tuim cauallers, e tots aquells qui irā ab dona muller de caualler, sino que sien bares, o traydors manifests, los quals de aquesta pau, e treua de tot en tot foragitam.

15. Los traydors de lurs senyors qui legons constitutio escrita lur innocentia purgar no volran, de aquesta pau, e seguretat, axi ells ab lurs homens, com lurs companjons, e fautors foragitam, e exceptam.

16. Las saluetats de tota la terra nostra, axi nouellas, cõ antigament constituidas, sots la dita pau, e seguretat posam, e constituim.

17. Furs, ladres, e lurs reebadors, sino volran tornar lo mal que fet hauran, o ferne dret menyfprearan, de la dita pau, e seguretat foragitam, ab totas lurs cosas mobles, e immobles.

18. Item statuim que algun hom no prenga per si, ne per altre, ne robe, ne robar faça algu de linatge lec, o clergue, sino q̄ lo haja acuydat per sinc dies de auat, e aço entenem de aq̄lls qui no son de guerra, ne valedors de alguna guerra, e quil haura pres, o matat, sie encontinent traydor.

19. De aquesta pau gitam heretges manifests, e los creets ells, e lurs fautors, e deffenedors, furs, e ladres, e lurs reebadors, e los publicamēt excomunicats, sino ques vullan esmenar a manament del Bisbe: statuints fermamēt, e sobre aço manants, que algu aquells no deffena, ans los manifest, e en totas maneras los esquivi.

20. Volem encara mes, e manā, que neguns los trencadors de pau mātēgā: ne los robadors, ne algu qui bare sie appellat sie sots pau, sino volra purgar a conexença de nostra Cort.

21. Si

21. Si algun caualler, o ciutada contra aquesta cōstitutio haura comes, esmen lo damnatge a aquell aquilo mal haura fet, dins quinze dies apres quen sie amonestat, en simple, apres quinze dies, en doble, e pac mes auāt cent y vint sous de moneda de doble, e los rustics quaranta sous al Bisbe, e a nos, als quals lo clam dela dita pau, e treua trencada es conegut pertanyer. Mas si dins los quinze dies primers lo trencador dela cōstituida pau, e treua lo simple no haura esmenat, apres, axi com dites, don lo doble: en axi q la meytat de aqll doble haja lo querelador, e l'altra meytat lo Bisbe, e nos qui en fer aquesta iustitia ab lo dit Bisbe serem estats. E sobre aço, si dins los tatxats quinze dies per nos, o per lo Bisbe, o missatge, o missatges nostres aquell trencador de pau, e de treua amonestat no haura esmenat lo damnatge, de aqui auant aquell malfaytor, e los seus companyons, ajudadors, e cōselladors per lo Bisbe sien excommunicats, e dela dita pau, e treua sic entesos esser separats, ab totes lurs cosas: en axi que lo mal que per aço a ells sera donat, no sie request per pau, e treua trencada. Mas sil malfaytor, e los seus ajudadors al dit querelant algun mal haurā fet, sie esmenat per pau trencada.

22. Vltra aço cōstituidor, e fermament obseruador stablim, fots aquella mateixa pau, e treua esser los Diu menges, e las festiuitats de tots los sancts Apostols, e lo Aduent de nostre Senyor, entro a las octauas de Apparici, e la Quaresma, entro a las octauas de Pascha, e lo jorn de la As-

censo de nostre Senyor, e la festa de Pēthecoste ab sas octauas, e las quatre festas de sancta Maria, e la festa de sanct Ioā Baptista, e de sanct Michel, e d'Omniū Sāctorū, e las festas d'ſacta Eulalia d'Barcelona, e d'ſanct Feliu de Gerona, e de ſanct Marti.

23. Los trencadors empero de la pau sien tēguts de assegurar, e penyoras tinents metre en la ma de nostre veguer, en proprias personas. Si empero lo senyor qui aquells haura menat a malefici, o a guerra volra assegurar, e penyoras metre per si, e per los cauallers, e homens que de casa, e companya sua seran, sien presas.

24. Si homens de monastirs, o de altres locs religiosos entre si dāatge se daran en eors, o en bcs, e aquesta cōplanta al veguer peruintra, remeta aquell, o aquells a lurs senyors propis: e si aquells dins quinze dies en poder de lurs senyors no hauran volgut satisfer, de aqui auant lo veguer nostre prenga penyoras tinēts en personas proprias, e aquella causa per deguda si sie termenada.

25. Item stablim, e manā, q aquestas paus, e treuas sien fermas, e perdurablement duradoras.

26. Item stablim, e manā, q tots cauallers, e ciutadans, e homens de vilas, de quatorze anys en sus, aquestas paus, e treuas juren, e aquellas tengā, e deffenan feelment, sens engan, ne mal enginy: e qui amonestat del Bisbe, o del nostre veguer jurar no volra, de aqui auāt sie excommunicat, e de pau, e treua foragitat. A major seguretat nos en lacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Comte de Barcelona, e senyor de Montpeller

Nn 2 totas

totas las cosas desusditas, e sengles juram per Deu, e sobre los sancts quatre Euangelis, tenir, e fermament obseruar, e fer obseruar. Dada en Barcelona a xij. de las chalendas de Ianer, en lany de nostre Senyor M. CC.xxviij.

VIII. LO MATEIX en Tarragona,
Any M. CC. xxxiiij.
Cap. viij.

STablim, que las paus, e treuas fetas, e confirmadas a Barcelona, e tots los statuts aqui mateix fets en lo tēps de la host de Mallorca, inuiolablement sien obseruats.

VIII. — LO MATEIX en dita Cort
Cap. viij.

STablim, que las paus, e treuas fetas, e confirmadas en Almu-dauer sien obseruadas.

X. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxiiij.

PRegam los Bisbes, que cascuns en lurs Bisbats, e per sengles parrochias destrengā per cēsura ecclesiastica los homens lurs, e los estranys de quatorze anys a sus, a jurar la pau, e a seruar, e a deffendre, segōs la forma ques cōte en las cartas de pau, e de treua feta en Barcelona, en lo tēps de la host de Mallorca. Los homens empero de las Esglesyas, e de locs religiosos al manament del Bisbe sic tenguts exir, e anar a deffendre la pau, segons q̄al Bisbe sera vist expedict, haut esguart

a la qualitat del negoci, salua la jurisdicctio de la Esglesya de Tarragona. E nos, e los Bisbes sobredits, e los Mestres de la militia del Temple, e del Hospital, e los Abbats, e los altres Prelats de Esglesyas d̄ nostra terra, prometem a vos elet de Tarragona las cosas desusditas, e sengles per nostre poder tenir, e complir. E nos en Iacme Rey sobredit prometem, totas las ditas cosas, e sengles tenir, e complir en bona fe, sens engā. Fet es a Tarragona a vij. idus de Febrer en lany de nostre senyor M. CC. xxxiiij.

XI. LO MATEIX en Tarragona,
Any M. CC. xxxiiij.
Cap. vnic.

EN nom de Iesu Christ Manifestatots, q̄ nos en Iacme per la gratia de Deu Rey de Arago, Cōte de Barcelona, e de Vrgell, e senyor de Mōtpeller, seguits las vestigias de nostres predecessors a Tarragona en la general Cort cōstituits, haut consell dels Bisbes, e dels altres Prelats de Esglesya, e dels Mestres del Tēple, e del Hospital, e dels nobles dejas scrits, a honor de Deu, e dels nostres sotsmesos, paus e treuas derrerars, las quals en tēps passat fem a Barcelona, quāt anā a Mallorcas, de tot en tot renouāts, caltra vegada cōfirmāts, a aq̄ilas cosas q̄ ordenā d̄ nostras regalias, e d̄ las Esglesyas Cathedrals, e d̄ altrās per Cathaluna cōstituidas, de clergues, e d̄ locs religiosos, e d̄ las venerables casas d̄l Hospital, e del Tēple, ab lurs cosas, e d̄ homēs lurs, mobles, e immobles,
axi cō

axi comen las cartas nostras es pus plenament contengut, dignament hauem volgut esser alguns capitols ajustats a aquellas paus, foragitats de nos tota superfluytat, per tal que ab la ajuda de Deu batallem las infels, y barbaras nations: saluas en totas cosas los vsatges, y costumas de Barcelona.

1. E primerament stablim, q̄ tots los homens de peu, axi rustics, com vilans, o sien nostres, o de Esglesyas, o de locs religiosos, o de cauallers, o de alou, o de feu, ab guerra, e sens guerra, sien sots pau, e treua ferma, e segura, e sots feultat, e leyltat nostra, ab totas lurs cosas mobles, e immobles, exceptat las personas de aq̄lls qui en caualcadas seran trobats, o seran presos per ventura en combatre algun castell, o força: empero apres que seran tornats de las caualcadas, sien sauls, e sots aquella pau francs, e segurs, ab lurs bestiers grossos, e menuts, e orts, camps, vinyas casals, possessions, arbres de qualque linatge sien, e ab las cosas mobles, e immobles, que dir, o pensar se porian, als dits homens pertanyents: exceptats ladres, e robadors manifests.

2. Item stablim, que negun hom prenga per si, o per altre, ne robe, o robar faça algun hom layc, o clergue, sino quel hajes acuydat per fine dies abans, e aço entenem de de aquells qui no son en guerra, o va ledors de guerra. E quil pedra, o matara sie encontinent traydor.

3. Item stablim, que negun veguer nostre, o algun hom de vila no penyor algu caualler, o hom de aquell, o d'Esglesyas, o de locs religiosos, ne

façan a ell algun mal, per algun malefici, deute, o delict, sino que primerament troben fadiga de dret en ell, o en son senyor, e si la trobaran, pугan son deute penyorar en totas sas cosas, exceptat las personas dels homens, e las bestias aregas, las quals totas sien en pau. Axi mateix los cauallers, ne lurs homens, ne homens de Esglesyas, e de locs religiosos no puxan penyorar nostres homens, o algun mal a ells fer sens fadiga trobada en nostres homens, o en nos, o en lo veguer, sots lo qual nostres homens seran constituïts.

4. Item stablim, que negu reptat de bausia sie sostengut en nostra terra, o en altra part, sino ques vulla purgar de la bausia, segons vsatge de Barcelona. Aquestas ditas cosas foren fetas a Tarragona a xvj. de las chalendas de Abril, en lany de nostre Senyor M.C.C.xxxxiij ab consell dels sobre dits Prelats, e nobles homens, qui ab nos son constituïts en la Cort. Senyal den Iacme per la gratia de Deu Rey de Arago Comte de Barcelona, e senyor de Montpeller, den B. Bisbe de Barcelona, den G. Gisbe de Gerona, den Huc Bisbe de Leyda, den Pere Bisbe de Tortosa, den B. Bisbe de El-na, den R. Patot Mestre de la militia del Temple, den Huc de Fontalquer Mestre del Hospital, den P. Infant senyor de Mallorcas, den Nuno Sang, den P. Huc Comte de Empurias, e jura saluo dret, e senyoria sua en totas cosas del Cōrat dell, den Ramō Folc Vescōte de Cardona jurāt, den B. de la Portella: den G. de Mediona, den Galcerā de Pinos,

Nn 3 den G.

den G. de Puigvert, den Guillem de Caguardia, de molts altres nobles homens, nos tots predits qui aço juram.

P E R E Cardenal de Sancta Maria
en Aquino, legat de la Sede
Apostolica,

A Honor de Deu omnipotent, qui author es de pau, e amador de charitat, e d'la Verge Maria mare sua, e de tots los sancts. Nos Pere per la gratia de Deu de sancta Maria en Aquino Diaca Cardenal, e de la Seu Apostolica legat, per authoritat nostra, e del molt car fill nostre en Iacme fill den Pere de clara memoria Rey de Arago, haut consell dels Bisbes, e dels altres Prelats de las Esgleyas de Arago, e de Cathalunya, e de homens religiosos, a reformar la tranquillitat de tota Cathalunya, pau sots aquesta forma hauem volguda statuir, la qual per los Magnats, nobles, Barons, cauallers, ciutadans, burgesos, e habitants de castells, e de vilas, e per altres molts de tota Cathalunya, entro a Cinca volem esser jurada, e fermament obseruada, sguardats los instruments de paus en altres tēps passats instituits, sots aquesta pau stabilim, e posam totas las Esgleyas Cathedrals per tota Cathalunya constituidas, e los sacris, e cimiteris de aquellas, e tots los homens, e possessions, e bens dells, e tots los clergues en quina orde que sien constituits, e lurs cosas mobles, e immobles, e si mouents.

1. Item sots aquesta pau sien las ve-

nerables casas del Temple, e del Hospital de Hierusalem, e tots los monastirs dells, e tots los locs religiosos, e tots los homens, e possessions dells, e las altras cosas mobles, e immobles, e simouents.

2. Item sots aquesta pau sien las viudas, pubills, orphens, e totas las miserables personas, e totas las cosas dells mobles, e immobles, e simouents.

3. Item sots aquesta pau sien ciutadans, e burgesos, e tots los altres habitants de castells, e d' vilas del Rey de Arago, e de Esgleyas, e de locs religiosos, e totas las cosas dells, e tots los drets, e totas las possessions que per ells son tengudas en hu, o en diuersos locs, e per hu, o en diuersos titols.

4. Item sots aquesta pau sien los camins, e las stradas, e tots los homens, axi domestics, com peregrins, e los mercaders per aquells anants, e tornants, ab totas las cosas que ab si duran, o portaran.

5. Item sots aquesta pau sien totas las bestias aregas qualsque sien, e de quiscun que sien, ab los instruments arcs, e los homens qui ab aquellas laurarán, e qui aquellas guardaran, e qui semē a sembrar portaran: axi que totas cosas, en estant, anant, e tornant, sien en pau.

6. Item sots aquesta pau estigan abellars de abellas, e los colomers, molins, e oliuars de quiscun que sien, e guiatges del Rey, e penons, e totas regalías manam esser obseruadas fermament, e guardadas, e tots los vinents a la Cort del Senyor Rey, e a la nostra, e del Procurador de Ca-

de Cathalunya, e tots los qui per los Bisbes diocefans per fet de pau, e per be de la terra seran appeilats, anát, estant, e retornant ab totes lurs cosas, mobles, e immobles, e si moments.

7. Item sots aquesta pau sien las frâquesas, e las saluetats del Temple, e del Hospital de Hierusalem, e dels altres locs religiosos.

8. Los homensempero de alous de cauallers, e de castells, en los quals lo Rey no ha sino la postat tâtsolamêt, en neguna manera sots aquesta pau sien rebuts, sino que lurs senyors los hajan requests per letras patêts, e per alphabet diuifidas, e aço del Procurador de Cathalunya, o de son veguer, o del Bisbe diocesa, o dls paers de aquella ciutat hajan obtengut, e en aquesta manera per lo senyor oferts sien rebuts, sino que per justa causa, e reproable sien refusats.

9. Apres que los senyors lurs homens hauran mes en pau, nols ne puxan gitar, sino per manifesta, e justa causa, la conexença de la qual causa sie referida al Procurador, o a son veguer, e al Bisbe diocesa, e als paers de aquella ciutat. E si los homès, que per voluntat de lurs senyors seran estats rebuts en pau, a manament, e monitio dels paers, contra los trencadors de pau seran anats en caualcadas, no puxan per aço los trencadors de pau fer guerra, o mala aqlls homens, o a lurs senyors, e si ho fan, los paers ajuden aquells virilment, els deffenen. Empero si los senyors dels rustics, no pas per fet de altre, mas per son propi, los rustics los quals hauran mes en pau menaran

en caualcadas contra algu, no sien entesos aquells rustics, ne lurs bens esser en pau, entro a lurs propis locs sien retornats, apres empero que tornats seran, en la pristinà pau estigan, e romangan.

10. Aço empero es tenedor, que james per algũ cas q̄ imaginar se puxa, los animals arecs, abellars de abellas, colomers, molins, e oliuars sien foragitats de pau.

11. E per tal que aquesta pau de tots sie fermament obseruada, de consell dels sobredits stablim, e manam, que en sengles ciutats los ciutadans, e lo poble ab consell del Bisbe diocesa elegeſcan dos paers de si, ço es hu dels majors, e altre del poble, e lo Procurador de Cathalunya en sengles ciutats, o Bisbats constitueſca vn veguer idoneu Cathala, lo qual segons la forma acostumada deus escrita, per la pau a deffendre prest publicament sacrament, axi mateix los dos paers qui elegits seran en la ciutat juraran. Los ciutadans de cascuna ciutat, e los homens de tots los locs desus dits, per si mateixs, e no per altres, ne per nom de alguna companyia, sobrela pau a guardar, e fermament deffendre, façan sacrament, en la qual forma los Magnats, e aquells qui jurar no volrà, de aquesta pau conegan si de tot en tot esser estranys. Si empero lo veguer constituit per lo Procurador ſera vist no idoneu en vsar lo offici de pau, lo Procurador aquell foragit, e ni substitueſca altre idoneu.

12. E si algu la sobrescrita pau en algu, o alguns capitols haura pre-

Nn 4 sumit

sumit trencar, encōtinent deuant lo Procurador, o veguer querela ne sie posada, lo qual, çoes Procurador, o veguer amoneſt lo trencador, e ſi dins quinze jorns apres que amoneſtat ſera, no haura volgut eſmenar lo damnatge que haura donat, ne offerir ſatisdatio de eſtar a dret, pēnyoras tinentes en ma del Procurador, o del veguer, de aqui auat lo Bisbe ex-cōmunic aquell, e apres lo veguer, e los paers de la ciutat ab tota la pau, ſegons que a ells ſera viſt, contra aquell malfaytor inſurgeſcan, faedors a ell lo damnatge que poran : ſaluas empero las beſtias aregas, e los abellars de abellas, e colomers, molins, e oliuars. Si empero apres quinze dies q̄ ſera amoneſtat voltra ſatisfer, no ſera eſcoltat, ſino que primerament eſmē lo damnatge al damnejat, e las deſpeſas las quals apparra hauer fetas p executio de ſon dret : e no reſmenys aquell trencador de pau per lo trencament de la pau, e per contumacia, en executio del doble ſie punit : la qual doble entre lo Bisbe, e lo Procurador egualment ſie diuiſida, donadors ſobre aço per pena ſexanta ſous al Bisbe, o al Procurador, o a ſon veguer, ſi aquells qui la pau hauran trencada ſerā cauallers, o fills de aquells, o nobles, o homens de vilas : los ruſtics empero, e tots los altres homens donen pena de vint ſous.

13. Stablim encara q̄ negū caualler, o altre p guerra, o p altre fet no meta foc a nourea algu, e qui ho fara, axi cō trēcador de pau ſie haut, e tēgut.

14. Los inuaſors de Eſgleyas, de cimiteris, e de ſaceraris de qualque Eſgleya ſien, o los preſumints de aquen

traure alguna coſa, ſien ferits de pena de ſacrilegi, al Bisbe de aquell loc donadora, los damnatges que dats ſeran primer degudament reſtituits.

15. Item ſtablim, que ſi algun cōtra persona algūa haura propoſada querela, e lo reo amoneſtat p lo veguer noy voltra reſpondre, mōſtre aço lo veguer al Bisbe dioceſa, qui amoneſt aquell, que ſatisfaça al querelant, e ſi amoneſtat no voltra obeir, ſie ex-cōmunicat per lo Bisbe, e per los veguers, e paers ſie gitat de pau, e ſi reſpondre no voltra, de aqui auant los paers, elo veguer ab totas maneras q̄ poran deſtrengan aquell : e ſi lo Bisbe noy voltra, o no pora entendre, lo veguer, e los paers ſobredits ho exequeſcan : exceptat aço que de la ex-communicatio es dit. Axi mateix, ſi lo Procurador, o lo veguer noy volran, o no poran entendre, lo Bisbe, e lo veguer, e los paers compleſcan las ſobreditas coſas : ſi empero lo veguer, o balle, o altre home de ciutat, o de vila, o qualque altre, per dret d algu abans del fet, en las beſtias aregas, o en las altras coſas ſobreditas (las quals en negun cas ſon foragitadas pe pau) haura mes las mans a ocupar, o per altre fara ocupar, axi com trēcador de pau a las penas ſobreditas ſortsjaga, ne ſen puxa eſcuſar per algun priuilegi.

16. De aqueſta pau foragitā heretges manifeſts, e lurs creents, e fautors, e ſurs, e ladres publicos, e lurs recbedors.

17. Item ſtablim, que ſi algu contra la tenor de la pau haura pres algun home en aqueſta pau conſtituit, tantost ſe tenga per foragitat de pau, e de tre-

de treua, e axi mateix tots los lots qui aquells rebran, e aquells hon tendra lo pres, e qualque damnatge sera fet a ell, o aquells locs james no sie esmenat: e si primer quel mal lus sie fet, haurá restituit lo pres, per la captio sie fet, e don segons q̄ en los vsatges es contengut: per la inuasio empero de la pau don per pena sexanta sous, si haura pres clergue, o caualler, ciutada, o burges: e de altre home sie fet axi mateix, com es contengut en los vsatges, e don p̄ pena vint sous: de la qual pena haja aquell qui pres sera estat la meytat, e altra meytat entrel Bisbe, el veguer del Procurador sic diuifida per eguals parts, la pena no resmenys del sacrilegi per lo clergue pres al Bisbe donadora.

18. Item stablim, q̄ negu Christia, ne Iueu, ne neguna altra persona pregan en penyora, o per algu titol adquirá algunas cosas de aquellas ques tenen en feu, sens voluntat, e consentiment dels senyors.

19. Item stablim, que si de homens de Esigleyas, o de monastirs, o de locs religiosos querela per pau trencada sera feta al veguer, si los senyors de aquells dins quinze jorns no ho hauran fet esmenar, presas penyoras per aquell veguer, la causa fots son examen sie termenada.

20. Los trencadors de pau son tenguts assegurar, e metre penyoras en ma del Procurador, o de son veguer, cascu per si: si empero lo senyor qui aquells a malefics menara en guerra, volra assegurar, e penyoras metre per si, e per los cauallers, e altres homens que de casa, o companyia sua seran, sie rebut.

21. Itē stablim, que tots los nouells peatges, e las nouellas leudas, las quals en Pere Rey pare de aquest Infant ab solemne juramēt prestat hauria remesos, sien denūciats de tot en tot relaxats.

22. Item stablim, que si algu moneda Barcelonesa haura falsada, o creada, o portada a algu per fondre, o alguna bozonaylla de Cathaluña traurá, axi com a falsador de moneda sie punit: e si algu aquell pendra, de tot aço que ab ell aportara haja la quinta part, e la persona ab tots los bens aduga, e mostre al Procurador, o a son veguer.

23. Volem empero, q̄ axi los Magnats, e cauallers, com ciutadans, e habitants de castells, e de vilas, de quatorze anys en sus la sobre dita pau juren, e en bona fe obseruen. E si algun noble, Magnat, o caualler, o ciutada, o habitador de castell, o de vila, la forma de aquesta pau dins vuyt dies apres que amoneitat sera de nostra part, no haura volgut jurar, sapia, si, ab totas las cosas de aqui auant esser posat fora pau, e cōtra aquell agreujarem nostres mans spiritualment, e temporal, axi com nos sera vist expedient.

24. Vltra aço, de consell dels sobre dits, a totas las ciutats de Cathaluña fem aquesta special gratia per part nostra, e del sobredit fill del Rey, que entro a la pubertat de aquell Infant sien quitis de totas quistias, en axi que, nel Procurador de aquell, ne algun per nom de Rey, o de Procurador, entro en aquell temps alguna quistia no faça en alguna ciutat lur, sino que per ventura aq̄llas ciutats, o

Nō s̄ algun

algun dels per lur volūtāt volgues-
sen fer collecta, per las penyoras de
aquell Infant a reembre. En los ca-
stells empero, e vilas, e altres senyo-
rias del Rey, per titol de peñora obli-
gats, vna vegada tots anys sien fetas
quistias moderadas, per tal q̄ d̄ aque-
llas quistias, aquellas terras que do-
nan quistias sien remudas. Aquellas
empero quistias sien fetas ab aquella
temprança, que en las altrás nostras
letras hauem expremut.

25. Itē de consell dels sobredits vo-
lem, e manam, que axi los cauallers,
com los ciutadans, e los altres qui la
sobredita forma de pau guardaran,
axi com hauem emprimit, a aquella
inuiolablemēt obseruar precisamēt,
e sens alguna contradicció sien tin-
guts, entro a tres anys, e d̄ aquí auāt,
entro que per nos, e per lo Papa sie re-
uocat per letras specials.

26. Per aço empero no volem en al-
guna cosa derogar a aquellas cosas, q̄
en temps passat per pau, e treua fore
statuidas, e rebudas, saluant lo mana-
ment de la Seu Apostolical. Acaba
la pau del Senyor en Pere Cardenal
de la seu Apostolical Legat.

XII. PERE segō en la Cort de Barce-
lona, Any M. CC. Lxxxiiij.
Cap. xxxviiiij.

DEclaram empero, quels ve-
guers nostres, p̄ raho de pau,
e de treua, no enanten con-
tra alguna vniuersitat, o alcū d̄ qual-
que grau, o conditio sic sens clama-
dor: e si dintre quinze dies, despuys
quealcun a clam de altre sera amo-
nestat, satisfara a aquell qui haura

pres lo dan, o haura composat ab ell,
lo veguer no puxa demanar, ni de-
mā res per raho de pena, ni despesas,
ni per nulla altra raho, per la occasio
demunt dita, mas sino satisfas, o nos
composa dins los quinze dies demūt
dits, de aquí auant lo veguer enāt se-
gons la forma de pau, e de treua.

XIII. L O M A T E I X en dita Cort
Cap. xxxviiiij.

LOS veguers nostres no pu-
xan res demanar per raho de
baralla, ne de contesa, ne de
mala feta, per raho de pau, e de tre-
ua, sils homens de aquell loc delin-
quiran, os faran mal enfre si dintre
lo territori, o termens del castell de
hon son, cō aquellas cosas que din-
tre los murs, e las clausuras de algun
loc se cometen, es fan per qualque
personas priuadas, e estrāyas, e aqllas
cosas ques forçan, es cometen per los
homens de aquell loc, dintre lo ter-
me, e lo territori de hon son, perta-
nen, e deuē pertanyer per dret, e per
vs, e per intentio de la dita constitu-
tio de pau, e de treua al senyor del
loc qualque sie.

XIII. L O M A T E I X en dita Cort
Cap. xxxxiij.

COM en la cōstitutio d̄ pau, e
treua demūt dita, en lo s. qui
comença, *vias publicas*, se contē-
ga, que pena de lesa Majestat es po-
sada a aquells, qui euasexen los anats
per lo cami, stablim, ordenam, e ator-
gam, que en loc de aquella pena, sic
pena del vsatge de Barcelona, com
la con-